NOWA EDYCJA
2024–2026

5

NOWE Słowa na start!

PODRĘCZNIK DO JĘZYKA POLSKIEGO
DLA KLASY PIĄTEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

neon

W wersji cyfrowej znajdziesz oznaczenia usuniętych treści z podstawy w 2024

nowa era

Droga Nowa Ero,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to, że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki nie działają na telefonach komórkowych!!!
- Wasze e-booki sprzedawane są po tej samej (albo wyższej) cenie co regularne książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę (o ironio), w której papier nie jest bezczelnie marnowany dla pieniędzy. Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

5

Anna Klimowicz
Marlena Derlukiewicz

NOWE Słowa na start!

PODRĘCZNIK DO JĘZYKA POLSKIEGO
DLA KLASY PIĄTEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

OZNACZENIA W E-PODRĘCZNIKU

Ikona na górze strony sygnalizuje zmiany, które obowiązują od 2024 r.

W ten sposób oznaczono treści, które nie są już wymagane.

nowa era
Twoje mocne strony

NOWE Słowa na start!

Podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i wpisany do wykazu podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego do nauczania języka polskiego, na podstawie opinii rzeczoznawców: **dr. Krzysztofa Koca**, **mgr. Michała Ratajczaka**, **dr hab. Danuty Krzyżyk**.

Etap edukacyjny: II
Typ szkoły: szkoła podstawowa
Rok dopuszczenia: 2018

Numer ewidencyjny w wykazie MEN: 907/2/2018

Podręcznik został opracowany na podstawie programu nauczania „NOWE Słowa na start! Program nauczania ogólnego języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej" autorstwa Marleny Derlukiewicz.

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy o przestrzeganie praw, jakie im przysługują. Zawartość publikacji możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie umieszczaj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, to nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Możesz skopiować część publikacji jedynie na własny użytek.

Szanujmy cudzą własność i prawo. Więcej na **www.legalnakultura.pl**

Wykorzystywanie treści niniejszego Utworu, w jakiejkolwiek formie lub w jakimkolwiek procesie, do celów eksploracji tekstu i danych, uczenia maszynowego, rozwoju i/lub szkolenia i/lub wzbogacania sztucznej inteligencji jakiegokolwiek rodzaju jest surowo zabronione.

nowa era

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2024
ISBN 978-83-267-4988-9

Koordynacja prac: Karina Kosicka, Marta Mierzwicka-Liedtke, Karolina Cierzan.
Redakcja merytoryczna: Karina Kosicka, Marta Mierzwicka-Liedtke, Karolina Cierzan, Joanna Wawrzyńczak.
Redakcja językowa: Agnieszka Gzylewska, Justyna Dobrowolska. **Współpraca redakcyjna:** Joanna Ginter, Dominika Dmochowska, Katarzyna Wojciechowska, Marcin Januszewski, Paweł Niewiadomy.
Nadzór artystyczny: Kaia Juszczak. **Opieka graficzna:** Ewa Kaletyn, Ewelina Baran.
Projekt okładki: Maciej Galiński. **Opracowanie graficzne:** Maciej Galiński, Klaudia Jarocka, Alicja Skupin-Podwojewska.
Ilustracja na okładce: Marek Nawrocki. **Ilustracje:** Marek Nawrocki, Marcin Franczak, Krzysztof Mrawiński.
Fotoserwis: Paulina Łukaszewska, Magdalena Dzwonkowska, Agata Reclaf.
Realizacja projektu graficznego: Ewa Pietras.

Twórczość Wisławy Szymborskiej © Fundacja Wisławy Szymborskiej, www.szymborska.org.pl.
Utwór Czesława Miłosza „Ojciec w bibliotece" © 1943 by The Czeslaw Milosz Estate.

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów:

Agencja Gazeta/Iwona Burdzanowska s. 253 (bicykl); **AGORA S.A./Gazeta Wyborcza** s. 271; **Archiwum Nowej Ery** s. 161 (Słowacki), 327; **BE&W:** AKG Images/Johann Brandstetter s. 200 (obraz), Granger Collection s. 100 (Molnar), Imagebroker RM/Katja Kreder s. 212, Jerzy Malinowski s. 162, LMK/Landmark Media s. 128 (Piękna i Bestia), Photo12 s. 129 (La la Land), Photo12/Archives du 7e Art/20TH Century Fox s. 129 (Percy Jackson), Photo12/Archives du 7e Art/Walt Disney Pictures s. 292 (Czarownica), 293 (rycerze); **BE&W/Alamy:** s. 101 (rzeźba), 159 (Chopin), 253 (Prus), 274, amana images inc. s. 175 (podium), Artefact s. 213, Entertainment Pictures s. 301 (Harry), Gillian Singleton s. 293, Ian Dagnall Commercial Collection s. 253 (katarynka), Łukasz Janyst s. 136, United Archives GmbH s. 289, 291 (aktorski); **Dariusz Twardoch** s. 285; **DigiTouch** s. 120 (pomarańcza); **East News:** Album/Walt Disney Pictures/Pixar Animation Studios s. 97, Album s. 129 (Makrokosmos), Album Online s. 291 (rysunkowy), Album/Silverbell/Ozumi Films/Walden Media/Walt Disney Pictures s. 301 (Łucja), Album/Walt Disney Pictures s. 262, 292 (Aslan), Archiwum Szczecińskich s. 184, CAP/KFS s. 129 (Zwierzogród, Gwiezdne wojny), Columbia Pictures/Courtesy Everett Collection s. 262, Damian Klamka s. 68 (Sukiennice), Danuta B. Łomaczewska s. 61, Digital s. 68 (Wawel), Everett Collection s. 225 (Superman), 262, Ginies/Sipa/Alexi s. 109, Mary Evans Picture Library s. 128 (Kevin), 209, Mary Evans Picture Library/AF Archive/Walt Disney Pictures s. 122, Monika Galicka s. 68 (Barbakan), Muzeum Literatury s. 181, SE/Piotr Kowalczyk s. 158 (Muzeum Narodowe), TVP/Zygmunt Januszewski s. 253 (kadr); **Forum:** archiwum TVP/Jan Bogacz s. 100 (przedstawienie), Fabryka Obrazu/Piotr Bujnowicz s. 128 (Pan Tadeusz), 165, Jacek Łagowski s. 159 (Chotomska), Michał Tuliński s. 264; **Gallo Images Poland/Getty Images:** DeAgostini/DEA/G. Dagli Orti s. 229, RJR Studio s. 274, SuperStock s. 99; **Grupa Cogito Sp. z o.o./Victor Junior** s. 271; **Indigo/Photo12/7e Art/Marvel Enterprises/Columbia Pictures** s. 225 (Spiderman); **Muzeum Juliusza Słowackiego/Rusłan Sienin** s. 161 (dworek); **PantherMedia/Elena Elisseeva** s. 120 (sok); **Photo Power/Bridgeman Images:** s. 199, s. 292 (Levis), © Ditz. All Rights Reserved 2024 s. 108, © Rebecca Campbell. All Rights Reserved 2024 s. 243, © Trygve Skogrand. All rights reserved 2024 s. 286, Christie's Images s. 9, 59, Roy Miles Fine Paintings s. 309, SuperStock s. 60, Leonard de Selva s. 304, Stefano Baldini s. 223; **Prószyński Media/Wiedza i Życie** s. 271; **Reporter:** Anna Kaczmarz s. 68 (jama), Gerard s. 158 (Muzeum Piernika), Jacek Rajkowski s. 94, Photoshot/LFI s. 128 (Hugo), Piotr Kamionka s. 158 (Muzeum Animacji), Piotr Płaczkowski s. 169 (rydz), Wacław Klag s. 200 (Szymborska); **Shutterstock:** s. 22, 29, 40, 41, 42, 46 (dziewczynka w kraciastej koszuli), 47, 53, 55, 64, 95, 101 (kartka), 117, 120 (jabłko, koktajl), 135, 137, 142, 169 (borowik, kurka), 171, 172, 173, 175 (pokój, karawana, obiad), 188, 215, 216, 218, 221, 236, 237, 239, 260, 261, 262, 263 (jeziora), 274, 275, 276, 278, Maciej Gillert s. 113; **Thinkstock/Getty Images/iStock:** s. 78 (para nożyczek), Aleksander Kaczmarek s. 46 (dziewczynka w różowym), Goodshoot RF s. 263 (góry), EfsunKutlay s. 78 (nożyczki), karandaev s. 120 (mleko), m-imagephotography s. 46 (chłopiec), anna1311 s. 120 (winogrona); **Wikipedia/Piotr Drabik/By Piotr DrabikDerivative work: TharonXX** [CC BY 2.0 https://creativecommons.org/licenses/by/2.0], via Wikimedia Commons s. 55; **Wydawnictwo IUVI** s. 27; **Zamek Królewski w Warszawie/Andrzej Ring, Bartosz Topiłło** s. 147.

Wydawnictwo dołożyło wszelkich starań, aby odnaleźć posiadaczy praw autorskich do wszystkich utworów zamieszczonych w podręczniku. Pozostałe osoby prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Nowa Era Sp. z o.o.
Aleje Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa
www.nowaera.pl, e-mail: nowaera@nowaera.pl
Centrum Kontaktu: 58 721 48 00

Druk i oprawa: Quad/Graphics Europe Sp. z o.o.

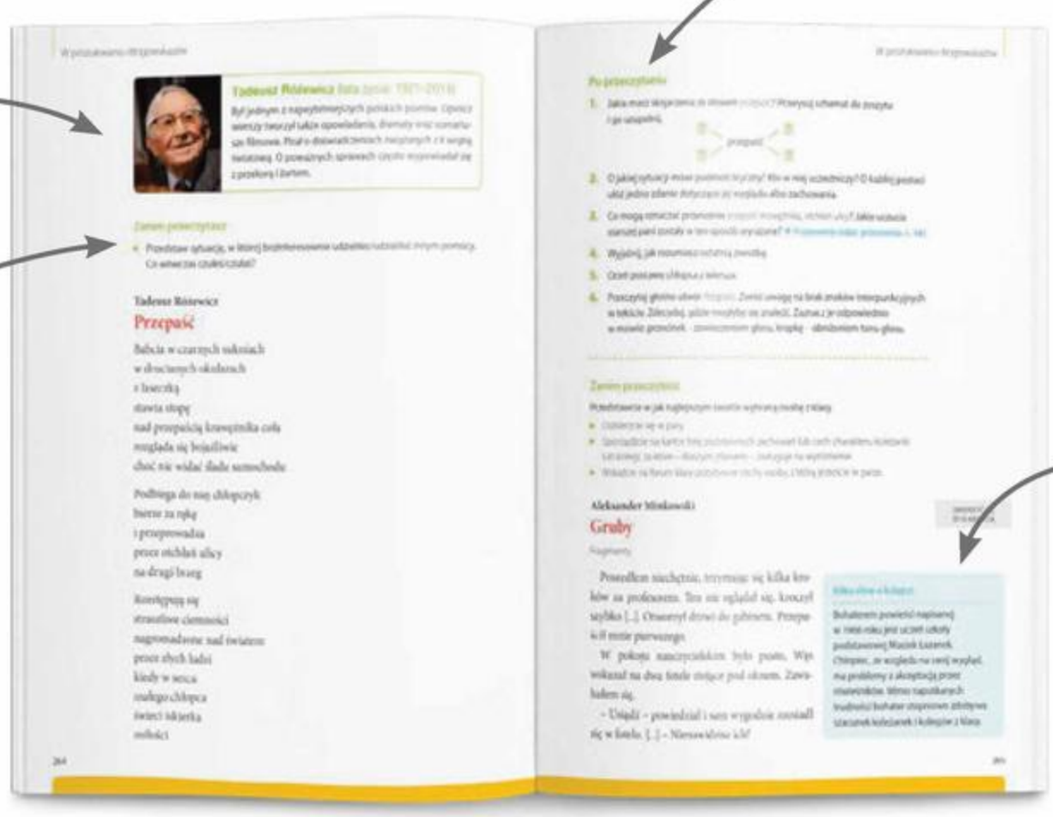
Do biegu... Gotowi... Start!

Wasz nowy podręcznik do języka polskiego składa się z siedmiu powiązanych ze sobą rozdziałów. W każdym z nich znajdziecie wiersze i fragmenty ciekawych książek, reprodukcje dzieł malarskich oraz ilustracje, które przybliżą Wam bogactwo otaczającego świata. W zrozumieniu tekstów pomogą różnorodne ćwiczenia. Życzymy miłej lektury oraz niezwykłych odkryć i wielu pomysłów!

Kształcenie literackie i kulturowe

Notki biograficzne
– notatki na temat życia i twórczości autorów zamieszczonych tekstów.

Zanim przeczytasz
– ćwiczenia wprowadzające w tematykę tekstu.

Po przeczytaniu
– zadania zachęcające do namysłu nad tekstem oraz wyrażania własnych opinii.

Kilka słów o książce
– informacje, które zachęcą do czytania literatury współczesnej.

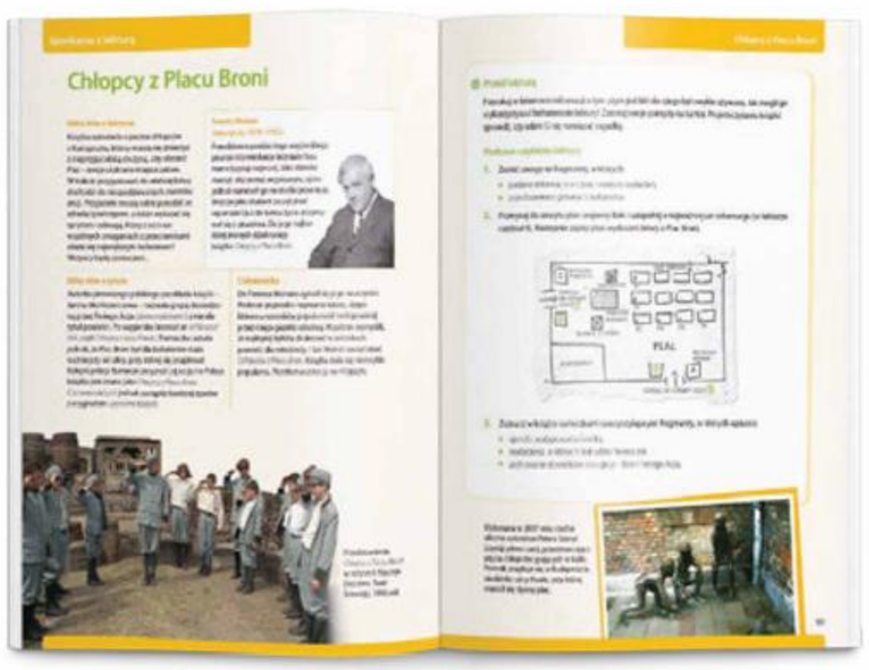
★ – trudniejsze polecenia
👥 – praca w parach

Praca twórcza
– zadania, w których można wykazać się pomysłowością.

Praca w grupie
– ćwiczenia wymagające działania w zespole.

Wprowadzenie do lektur obowiązkowych

Spotkanie z lekturą
– zawiera intrygujące zagadki, zabawne ciekawostki, kadry z filmów oraz różnorodne zadania do wykonania w trakcie czytania lektury i po zapoznaniu się z jej treścią.

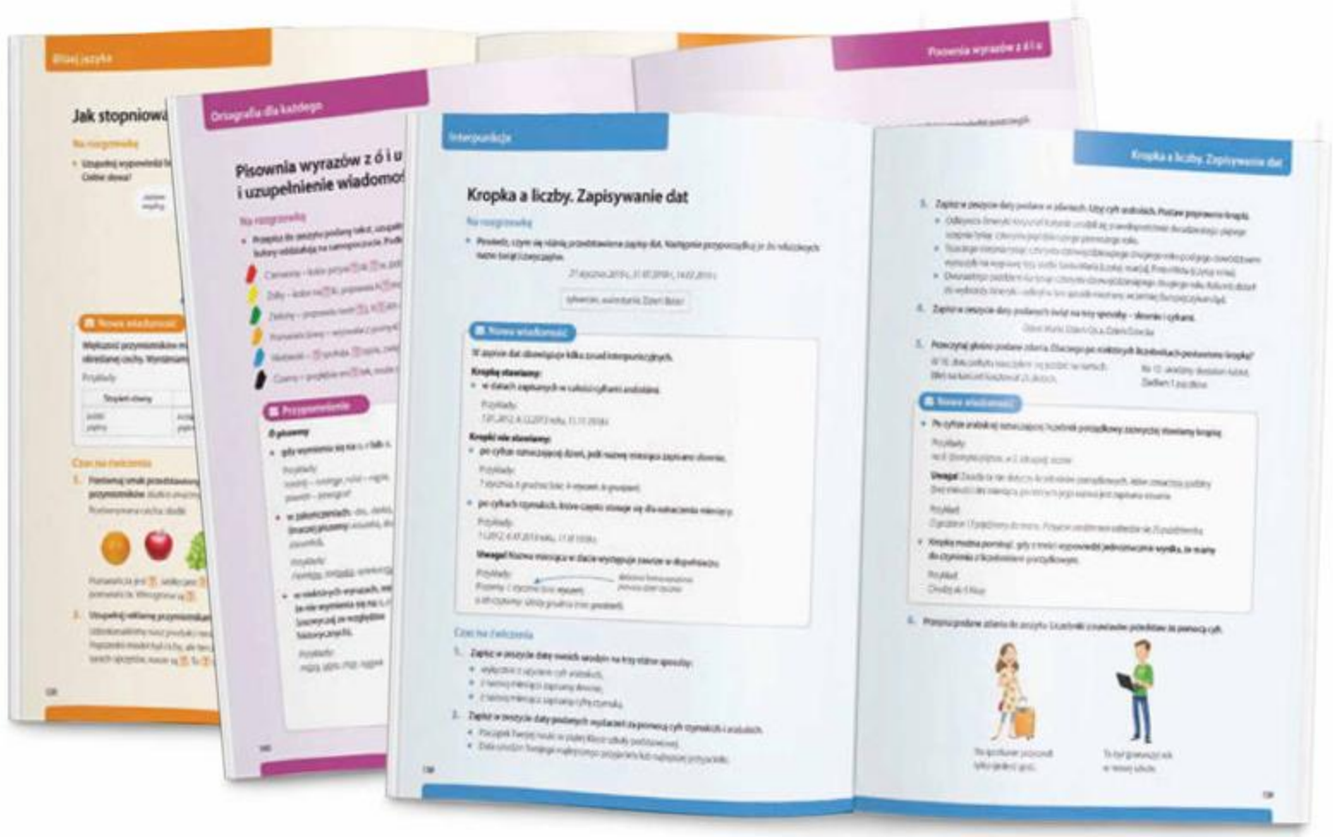
Tak oznaczono wszystkie lektury obowiązkowe proponowane do omówienia w klasie V oraz wiersze poetów, których wymieniono w podstawie programowej.

Po każdym rozdziale znajdziesz **Podsumowanie**, które pomoże Ci uporządkować swoją wiedzę, oraz test **Sprawdź wiedzę i umiejętności**.

Kształcenie językowe

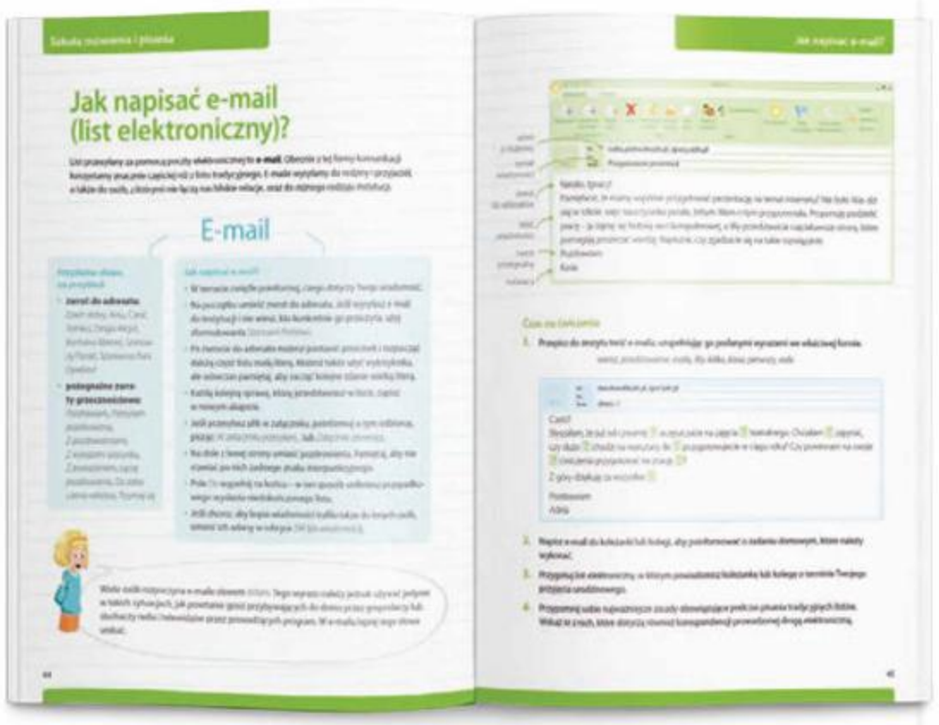
Wyróżnione kolorami strony pomogą Wam w nauce poprawnego posługiwania się językiem polskim.

Przy tekstach literackich polecenia związane z nauką o języku oznaczyliśmy strzałką koloru pomarańczowego →,
ćwiczenia ortograficzne – strzałką różową →,
a interpunkcyjne – niebieską →.

Tworzenie wypowiedzi

Szkoła mówienia i pisania
– dzięki zamieszczonym w niej wiadomościom, instrukcjom krok po kroku, przydatnemu słownictwu i różnorodnym ćwiczeniom wypowiadanie się – ustne i pisemne – na różne tematy nie będzie sprawiało Wam trudności. Nauczycie się też, jak tworzyć uporządkowane teksty i uzasadniać swoje zdanie.

Samokształcenie

Ćwiczenia oznaczone symbolem ⚙ nauczą Was samodzielnego docierania do różnych źródeł wiedzy i wyszukiwania w nich potrzebnych informacji.

Strzałki z numerami stron → przy ćwiczeniach odsyłają do **Twojego niezbędnika**, w którym znajdziesz wyczerpujące definicje ważnych pojęć, zilustrowane przykładami.

Szanuj swój podręcznik – zadbaj o to, żeby za rok wyglądał tak jak teraz. Nie pisz w nim i nie rysuj, nie zaginaj rogów ani nie wyrywaj kartek. To od Ciebie zależy, w jakim stanie przekażesz tę książkę młodszym koleżankom i kolegom.

Spis treści

1 **W POSZUKIWANIU PRZYJAŹNI** **9**

przypomnienie: podmiot liryczny, porównanie, rym, narrator, opowiadanie, bohater

Hanna Zielińska, *Mój kumpel* 10

Adam Mickiewicz, *Przyjaciele* 12

Wojciech Cesarz, *Sztuka programowania* (fragmenty opowiadania z książki *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*) 14

Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać opowiadanie twórcze z dialogiem? **19**

Bliżej języka: Co już wiemy o głoskach, literach i sylabach? **23**

Bliżej języka: Jak rozróżnić głoski miękkie i twarde? **24**

nowa wiadomość: zasady korzystania z encyklopedii, tekst informacyjny, współczesne sposoby komunikowania się, kultura w internecie

Sara Pennypacker, *Pax* (fragmenty) 25

Jak korzystać z encyklopedii? 29

Jody J. Little, *Dziesiąty poziom* (fragmenty opowiadania z książki *Dziesiąty poziom. 12 opowiadań o przyjaźni*) 31

Barbara Kosmowska, Grzegorz Kasdepke, *Wielki wybuch, czyli K kontra K* (fragmenty) 36

Współczesne sposoby komunikowania się 40

Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać e-mail (list elektroniczny)? **44**

Bliżej języka: Co już wiemy o czasowniku? **46**

Bliżej języka: Kiedy stosować nieosobowe formy czasownika? **48**

Bliżej języka: Co wyrażamy za pomocą trybów czasownika? **50**

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z cząstką *by* **53**

Wikipedia w pigułce. To, co warto wiedzieć o wolnej encyklopedii (fragmenty) 54

Podsumowanie 56

Sprawdź wiedzę i umiejętności 57

2 **UWAGA, UCZUCIA!** **59**

Joanna Kulmowa, *Co to jest radość?* 60

nowa wiadomość: przenośnia (metafora), zdrobnienia, zgrubienia, tekst reklamowy

Roman Pisarski, *Przenośnie* 61

Grzegorz Kasdepke, *Co to znaczy...* (fragmenty) 64

Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać sprawozdanie z wydarzenia? **66**

Interpunkcja: Dwukropek **69**

Anna Onichimowska, *Najwyższa góra świata* (fragmenty) 70

Wyrazy nacechowane emocjonalnie 74

Bliżej języka: Co już wiemy o rzeczowniku? **75**

Bliżej języka: Jak rozróżnić rzeczowniki własne i pospolite? **76**

Bliżej języka: Jak używać rzeczowników o nietypowej odmianie? **77**

Barbara Gawryluk, *Dziewczynka z fotografii* (fragmenty) 79

Hanna Januszewska, *Lwy* 81

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *ę* i *ą* w zakończeniu **84**

Bliżej języka: Z jakich części składają się wyrazy odmienne? **88**

Szkoła mówienia i pisania: Jak recytować teksty? **90**

Mark Eting, *Czy snickers wygra z twoim głodem?* (fragmenty) 93

Podsumowanie 96

Sprawdź wiedzę i umiejętności 97

3 **IDEAŁY, AUTORYTETY, IDOLE** **99**

przypomnienie: narrator, epitet

nowa wiadomość: powieść, świat przedstawiony, akcja, wątek, dedykacja, tekst publicystyczny, osoby związane z tworzeniem filmu, rodzaje filmów, gatunki filmowe

Spotkanie z lekturą *Chłopcy z Placu Broni* 100

Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni* (fragmenty) 103

Krzysztof Michalski, Dobrosław Kot, Elżbieta Kot, Magdalena Kozak, *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia* (fragmenty) 107

Jan Twardowski, *Ręce* 108

Czesław Miłosz, *Ojciec w bibliotece* 109

Yvette Żółtowska-Darska, *Lewy. Chłopak, który zachwycił świat* (fragmenty) 110

Justyna Suchecka, *20 najbardziej wpływowych nastolatków* (fragmenty) 114

Bliżej języka: Co już wiemy o przymiotniku? **117**

Bliżej języka: Jak stopniować przymiotniki? **120**

Elena Favilli, Francesca Cavallo, *Brenda Chapman* (fragment książki) 122

Ludzie filmu 124

Ben Burtt, *Star Wars. Słowniczek najpopularniejszych zwrotów w językach „Gwiezdnych wojen"* (fragmenty) 126

Jakie znasz filmy? 128

Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać sprawozdanie z filmu lub ze spektaklu? **131**

Bliżej języka: Jaką funkcję pełnią liczebniki? **134**

Interpunkcja: Kropka a liczby. Zapisywanie dat **138**

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *ó* i *u* – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości **140**

Podsumowanie 144

Sprawdź wiedzę i umiejętności 145

4 **PRZYSTANEK HISTORIA** **147**

przypomnienie: legenda

nowa wiadomość: wyrazy wieloznaczne, uosobienie, przysłowie

Marian Orłoń, *O Wandzie, co nie chciała Niemca* (fragmenty) 148

Łukasz Kamykowski, *Prawdziwa opowieść o Królu Kraku i Królewnie Wandzie (wraz ze Smokiem i towarzyszącymi Osobami)* 152

Iwona Czarkowska, *Duchy ze Wzgórza Rabowników* (fragmenty) 155

Wanda Chotomska, *Muzyka Pana Chopina* (fragment) 159

Spotkanie z lekturą *W pamiętniku Zofii Bobrówny* 161

Juliusz Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny* 162

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty *Księgi pierwszej*) 164

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (fragmenty *Księgi trzeciej*) 167

Szkoła mówienia i pisania: Jak opisać krajobraz? **170**

Bliżej języka: Co już wiemy o przysłówkach? **173**

Bliżej języka: Co już wiemy o przyimkach i spójnikach? **175**

Grażyna Bąkiewicz, *Mówcie mi Bezprym* (fragmenty) 177

Maria Dąbrowska, *Marcin Kozera* (fragmenty) 181

Paweł Beręsewicz, *Czy wojna jest dla dziewczyn?* (fragmenty) 183

Magdalena Jarco, *Przysłowiowa Polska* (fragmenty) 186

Bliżej języka: Co już wiemy o wypowiedzeniach? **188**

Interpunkcja: Wykrzyknik **191**

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *rz* i *ż* – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości **193**

Podsumowanie 196

Sprawdź wiedzę i umiejętności 197

5 **MITOLOGICZNE KRAINY** ... **199**

nowa wiadomość: pytanie retoryczne, mit, mitologia, bogowie olimpijscy, związek frazeologiczny, zasady korzystania ze słownika frazeologicznego, związki frazeologiczne pochodzące z mitologii

Wisława Szymborska, *Atlantyda* (fragmenty) ... 200
Mit o powstaniu świata (Anita Rejch, *Mity greckie. Baśnie starożytnych*, fragmenty) ... 202
Ci nieznośni bogowie olimpijscy ... 206
Mit o Demeter i Persefonie (Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, fragmenty) ... 208
Mit o Syzyfie (Wanda Markowska, *Mity Greków i Rzymian*, fragmenty) ... 211
Jak korzystać ze słownika frazeologicznego? ... 215
Bliżej języka: Czym się różnią zdania pojedyncze nierozwinięte od rozwiniętych? – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości ... **217**
Interpunkcja: Przecinek w zdaniu pojedynczym – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości ... **220**
Mit o Heraklesie (Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, fragmenty) ... 222
Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać opowiadanie odtwórcze? ... **226**
Mit o Tezeuszu i Ariadnie (Anna M. Komornicka, *Nić Ariadny, czyli po nitce do kłębka*, fragmenty) ... 228
Mitologia na językach ... 230
Mit o Dedalu i Ikarze (Grzegorz Kasdepke, *Zeus & Spółka. Mity dla dzieci*, fragmenty) ... 232
Bliżej języka: Jak rozpoznać podmioty szeregowy i domyślny? ... **236**
Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów z *ch* i *h* – przypomnienie wiadomości ... **238**
Podsumowanie ... 240
Sprawdź wiedzę i umiejętności ... 241

6 **W POSZUKIWANIU DROGOWSKAZÓW** ... **243**

przypomnienie: baśń

nowa wiadomość: nowela, punkt kulminacyjny, puenta, prasa, rodzaje prasy, osoby związane z tworzeniem prasy, nagłówek, lid

Adam Mickiewicz, *Powrót taty* ... 244
Charles Perrault, *Knyps z Czubkiem* (fragmenty) ... 248
Spotkanie z lekturą *Katarynka* ... 253
Bolesław Prus, *Katarynka* (fragmenty) ... 255
Szkoła mówienia i pisania: Jak urozmaicić opowiadanie? ... **259**
Bliżej języka: Jaką funkcję pełni przydawka? ... **261**
Tadeusz Różewicz, *Przepaść* ... 264
Aleksander Minkowski, *Gruby* (fragmenty) ... 265
Barbara Stenka, *Masło przygodowe* (fragmenty) ... 269
Spotkanie z prasą ... 271
Ludzie prasy ... 272
Bliżej języka: Jakie funkcje pełnią dopełnienie i okolicznik? ... **275**
Interpunkcja: Wielokropek ... **279**
Ortografia dla każdego: Pisownia *nie* z różnymi częściami mowy – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości ... **280**
Podsumowanie ... 282
Sprawdź wiedzę i umiejętności ... 283

7

nowa wiadomość: rymy niedokładne, rymy dokładne, adaptacja, bohaterowie główni (pierwszoplanowi), bohaterowie drugoplanowi, dziennik, osoby pracujące w radiu, rodzaje audycji radiowych

SMAK PRZYGODY **285**

Jacek Cygan, *Kto przygód zna smak* 286

David Kirschner, David Casci, *The Pagemaster* (fragmenty) 288

Spotkanie z lekturą *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa* 292

Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa* (fragmenty) 295

Szkoła mówienia i pisania: Jak napisać dedykację? **298**

Bliżej języka: Jak łączą się wyrazy w zdaniu? **299**

Martyna Wojciechowska, *Przesunąć horyzont* (fragmenty) 302

Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera* (fragmenty) 304

Adam Bahdaj, *Wakacje z duchami* (fragmenty) 307

Ludzie radia 312

Bliżej języka: Jak rozpoznać zdania złożone współrzędnie i podrzędnie? **315**

Interpunkcja: Przecinek w zdaniach złożonych **318**

Ortografia dla każdego: Pisownia wyrazów małą i wielką literą – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości **319**

Podsumowanie 324

Sprawdź wiedzę i umiejętności 325

KARTKI Z KALENDARZA **327**

Jerzy Ficowski, *Kwiaty dla nauczycieli* 328

Krzysztof Dzikowski, *Dzień jeden w roku* 329

Ulf Stark, *Czy umiesz gwizdać, Joanno?* (fragmenty) 330

Konstanty Ildefons Gałczyński, *Wróbla Wielkanoc* (fragment) 333

Stanisław Aleksandrzak, *Rocznica* 334

Tadeusz Konwicki, *Zwierzoczłekoupiór* (fragmenty) 335

TWÓJ NIEZBĘDNIK **336**

Elementy utworu prozatorskiego 336

Teksty prozatorskie i kulturowe 339

Teksty inne niż literackie 340

Wiersz 341

Środki wyrazu w tekście 342

Indeks 344

1 W poszukiwaniu przyjaźni

Victor Charreton
[czytaj: wiktor szartą],
Huśtawka

farby olejne na płótnie
73,3 × 92,4 cm
kolekcja prywatna
XIX wiek

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Jaką scenę ukazano na obrazie? Skorzystaj z podanego słownictwa.

na pierwszym planie, *na drugim planie*, *w tle*, *w głębi*

2. Wyobraź sobie, że jesteś jedną z postaci przedstawionych na obrazie.

- Co robisz?
- Kim są dla Ciebie pozostałe osoby?
- O czym rozmawiacie?
- Jak się ze sobą czujecie?

3. Co jest dla Ciebie ważne w relacjach z innymi ludźmi?

4. Jaki inny tytuł można nadać dziełu? Uzasadnij swoją opinię.

Zanim przeczytasz

- Zastanów się, za co podziwiasz swoją przyjaciółkę, swojego przyjaciela lub inną bliską Ci osobę.

Hanna Zielińska

Mój kumpel

Mój kumpel
jak sarna biega
i bywa pierwszy na mecie!
Kiedy da słowo kolegom,
nie złamie go za nic na świecie!
Z polskiego jest pierwszy w klasie
(ma cztery szóstki w dzienniku),
na komputerach zna się
i... tyle umie wierszyków.

Pogadać z nim można do rzeczy[1],
przypomni lekcje na jutro,
a jeśli się czasem rozbeczy,
to – gdy naprawdę jest smutno...
Można mu sekret powierzyć,
nie zdradzi nigdy, nikomu!
Razem do szkoły idziemy
i razem wracamy do domu.

Mój kumpel
bystre ma oczy,
jak kot po drzewach się wspina
i nosi... jasny warkoczyk.
Mój kumpel
to... dziewczyna!

[1] *Do rzeczy* – rozsądnie, z sensem.

Po przeczytaniu

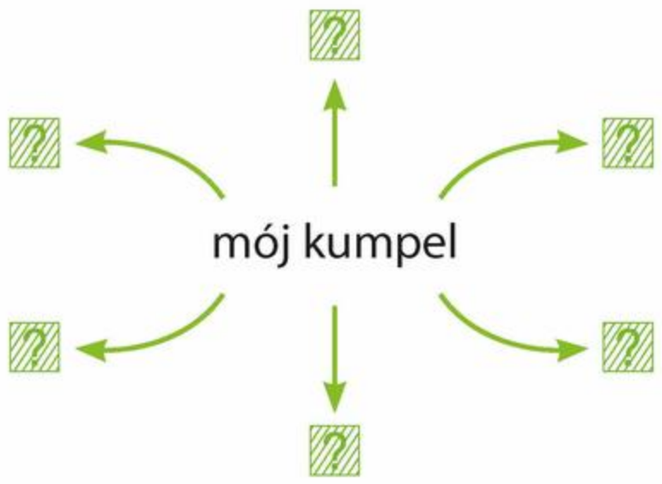
1. Kto w utworze wyraża swoje myśli? Co można powiedzieć o tej osobie?

Przypomnienie

Podmiot liryczny to osoba mówiąca w wierszu, która wyraża swoje uczucia, przeżycia, przemyślenia i poglądy.

2. Czy wiersz czymś Cię zaskoczył? Jeśli tak, wyjaśnij dlaczego.

3. Jaki jest *mój kumpel*, o którym mowa w utworze? Uzupełnij w zeszycie notatkę w formie schematu. Powiedz, które z wypisanych cech, umiejętności i zdolności uważasz za najważniejsze. Uzasadnij swój wybór.

4. Wskaż w wierszu porównania. Jak myślisz, w jakim celu zostały użyte?

Przypomnienie

Porównanie to zestawienie jednego zjawiska z innym pod pewnym względem podobnym. Celem porównania jest uwydatnienie cechy opisywanego obiektu. Obie części porównania są zwykle połączone słowami: *jak*, *jakby*, *niby*, *niczym*.

5. Jakie znaczenie ma dla Was to, czy osoba, z którą się przyjaźnicie, jest chłopakiem czy dziewczyną? Porozmawiajcie o tym w klasie.

6. Opisz krótko, jak wygląda i jakimi cechami wyróżnia się Twój przyjaciel.

7. Poszukaj w słowniku synonimów słowa *przyjaciel*. Zapisz je w zeszycie.

Praca twórcza

8. Napisz wiersz o osobie, którą uważasz za swojego kumpla.

Zanim przeczytasz

- Jakie cechy powinien mieć prawdziwy przyjaciel?

Adam Mickiewicz

Przyjaciele

Nie masz teraz prawdziwej przyjaźni na świecie;
Ostatni znam jej przykład w oszmiańskim powiecie[1].
Tam żył Mieszek, kum[2] Leszka, i kum Mieszka Leszek,
Z tych, co to: gdzie ty, tam ja – co moje, to twoje.
Mówiono o nich, że gdy znaleźli orzeszek,
Ziarnko dzielili na dwoje;
Słowem, tacy przyjaciele,
Jakich i wtenczas liczono niewiele.
Rzekłbyś: dwój duch[3] w jednym ciele.

O tej swojej przyjaźni raz w cieniu dąbrowy[4]
Kiedy gadali, łącząc swoje czułe mowy
Do kukań zozul[5] i krakań gawronich,
Alić[6] ryknęło raptem coś koło nich.
Leszek na dąb; nuż po pniu skakać jak dzięciołek.
Mieszek tej sztuki nie umie,
Tylko wyciąga z dołu ręce: „Kumie!”
Kum już wylazł na wierzchołek.

Ledwie Mieszkowi był czas zmrużyć oczy,
Zbladnąć, paść na twarz: a już niedźwiedź kroczy.
Trafia na ciało, maca: jak trup leży;
Wącha: a z tego zapachu,
Który mógł być skutkiem strachu,
Wnosi, że to nieboszczyk i że już nieświeży.

---

[1] *Powiat oszmiański* – obszar znajdujący się obecnie na terenach Litwy i Białorusi.
[2] *Kum* – dawniej: przyjaciel, towarzysz.
[3] *Dwój duch* – dwie osoby.
[4] *Dąbrowa* – las dębowy.
[5] *Zozula* – kukułka.
[6] *Alić* – dawniej: oto.

Więc mruknąwszy ze wzgardą odwraca się w knieję[7],
Bo niedźwiedź Litwin miąs[8] nieświeżych nie je.

Dopieroż Mieszek odżył... „Było z tobą krucho[9]! –
Woła kum. – Szczęście, Mieszku, że cię nie zadrapał!
Ale co on tak długo tam nad tobą sapał,
Jak gdyby coś miał powiadać na ucho?"
„Powiedział mi – rzekł Mieszek – przysłowie niedźwiedzie:
Że prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie".

[7] *Knieja* – wielki, gęsty las, w którym mieszkają zwierzęta.
[8] *Miąs* – mięs.
[9] *Krucho* – niedobrze.

Po przeczytaniu

1. Przedstaw przygodę Leszka i Mieszka tak, jak opowiedziałby ją Mieszek. Możesz wykorzystać podane wyrazy.

pewnego razu, *wtem*, *nagle*, *po chwili*, *wtedy*, *potem*

2. Na podstawie utworu *Przyjaciele* wyjaśnij, jak rozumiesz słowa: *Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie*. Oceń postępowanie Leszka.

3. Kiedy przyjaźń bywa wystawiona na próbę? Podaj przykłady sytuacji z życia codziennego.

4. Czy Leszka i Mieszka łączyła prawdziwa przyjaźń? Uzasadnij swoją odpowiedź.

5. Przeczytaj głośno dowolny fragment utworu Adama Mickiewicza. Podaj przykłady wyrazów, które się rymują. Powiedz, jak rymy wpływają na brzmienie tekstu.

Przypomnienie

Podobnie lub jednakowo brzmiące końcowe części wyrazów nazywamy **rymami**. Występują one najczęściej na końcu wersów.

Praca w grupie

6. W kilkuosobowych zespołach ułóżcie *Kodeks przyjaźni*. Zapiszcie go w punktach na arkuszach papieru.

Praca twórcza

7. Narysuj komiks, któremu nadasz tytuł *Prawdziwy przyjaciel*.

Zanim przeczytasz

- Co znaczy być odważnym? Podaj przykłady sytuacji, w których ktoś zachował się odważnie.

ODWAGA W PRZYJAŹNI

Wojciech Cesarz

Sztuka programowania

Fragmenty opowiadania z książki *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*

Przy wejściu stała pani Kawecka i patrzyła z półuśmiechem na rozgadanych wychowanków. Tuż przy niej przestępował z nogi na nogę jakiś chłopak w okularach.

– Witam was. I ciszej, proszę, dzisiaj zaczęliśmy nowy rok szkolny – rzuciła. – Przedstawiam wam nowego kolegę.

Nowy patrzył pod nogi, nie wykonał żadnego gestu. Ale po chwili się zreflektował.

– Dzień dobry – **mruknął**. – Jestem Jacek.

Klasa przyjęła go bez entuzjazmu. Pierwsze wrażenie, przynajmniej Radka, było raczej mizerne. Po chwili zapomnieli o Nowym, bo omawiali plan zajęć sportowych. Lekcja minęła szybko. Na przerwie razem z kumplami podeszli do Nowego. Stał w kącie boiska i czytał książkę.

– Chłopaki, to chyba jakiś kujon – powiedział Steffi, najlepszy piłkarz w szkole. [...]

Otoczyli Nowego kręgiem i któryś zapytał:

– Ty, Nowy, co tam czytasz po kryjomu? [...]

Radek szybkim ruchem wyrwał Jackowi książkę.

– *Wstęp do programowania języka C* – przeczytał zdumiony.

– Co za jakieś bzdury, żenada – **roześmiał się** Steffi. – Mówiłem, że kujon.

Radek – zmieszany – szybko oddał Jackowi książkę. Kilka dni temu sam zapisał się na kurs programowania. Zrobiło mu się trochę głupio.

– To nie takie bzdury – mruknął – to jest przyszłość. [...]

W piątek po południu Radek stawił się w MDK-u[1] na pierwszej, długo wyczekiwanej lekcji programowania. Ze zdumieniem zobaczył wśród grupki chłopców znajomą twarz w okularach. [...] Pierwszy wykład to był prawdziwy koszmar, kompletnie nie rozumiał słów wykładowcy. Jedyną osobą,

Przydatne słowa

Mówimy, że ktoś **się zreflektował**, jeśli odzyskał rozsądek i zaczął myśleć oraz działać z rozwagą.

Przykład użycia:
Dopiero na widok dyrektora Piotr zreflektował się i spokojnie poszedł do klasy.

[1] *MDK* – skrót nazwy *Miejski Dom Kultury*.

która brała aktywny udział w zajęciach, był Jacek. Trochę go to wkurzyło. Ale przypomniał sobie, że to przecież kujon.

Wracając do domu, zauważył Jacka, który szedł przed nim. [...] Szybko go dogonił.

– Cześć, co tak pędzisz? [...] Skąd tyle wiesz o tym programowaniu? – zapytał.

– Jestem zielony jak każdy, tylko trochę o tym czytałem – wyjaśnił Jacek. – W ogóle od niedawna mam komputer. Jak chcesz, to pożyczę ci książkę, znam ją na pamięć.

– Nie bardzo mam czas... – **żachnął się** Radek – a zresztą dobra, mogę wpaść na chwilę.

Jacek mieszkał z drugiej strony osiedla, w pobliżu parku. Gdy weszli do mieszkania, powitał ich wielki kudłaty pies. Skoczył na Jacka i z radości polizał go po twarzy, a potem spojrzał czujnie na Radka i już po chwili usiłował powitać i jego. Jacek z trudem odciągnął ogromne psisko.

– To jest Koks, lepiej zamknę go w kuchni.

– Zostaw, psy są spoko – **zaoponował**[2] Radek.

Po chwili tarzał się z Koksem po podłodze, a gdy przyłączył się do nich Jacek, o mało nie zdemolowali pokoju. Zabawę przerwał głośny śmiech. Radek zerwał się i zobaczył stojącą w progu jasnowłosą dziewczynkę, bardzo podobną do Jacka.

– Cześć – powiedział niepewnie, a potem spojrzał z niedowierzaniem na kolegę. – Jesteście bliźniakami?

– Ja jestem młodsza o kilka minut – roześmiała się dziewczynka. – Cześć, mam na imię Matylda. [...]

Programowanie wciągnęło Radka, kilku kursantów co prawda odpadło, ale on odkrył swoją nową pasję. Jacek chyba też, bo nie opuścił żadnych zajęć. Zresztą dzięki jego pomocy w głowie Radka szybko zaskoczyły wszystkie trybiki. Po zajęciach bardzo często odwiedzał Jacka – bawił się z Koksem i dużo rozmawiał z Matyldą. [...]

Któregoś dnia po lekcjach, gdy kompletowali drużynę piłkarską, podszedł do nich Jacek.

Przydatne słowa

Jeśli ktoś **się żachnął**, oznacza to, że lekko się oburzył lub sprzeciwił czemuś, na przykład czyimś słowom, często okazując to swoją miną lub zachowaniem.

Przykład użycia:
– Mam iść do lekarza? – żachnął się Adam. – Po co iść ze zwykłym bólem głowy do lekarza?!

[2] *Zaoponować* – wyrazić sprzeciw, zaprotestować.

– Mógłbym z wami zagrać? – spytał, patrząc na Radka.

– Spadaj! – mruknął Modry.

Radek, zakłopotany, starał się unikać wzroku Jacka. [...]

– Zjeżdżaj, kujonie! – krzyknął Modry.

– Pójdę, jak będę chciał – powiedział Jacek spokojnie.

Wtedy Modry podskoczył do niego i tak go popchnął, że chłopak przewrócił się na trawę. Rozległy się śmiechy i gwizdy. Radek był zły na kolegów, ale nie zareagował, tylko odwrócił się i przyklęknął, żeby zawiązać sobie sznurowadło. Gdy się podniósł, Jacek już schodził z boiska.

Wieczorem na kursie Radek miał jak zwykle dużo pytań do Jacka, ale ten siedział apatycznie[3] i w ogóle się nie odzywał.

– Co się stało? – **zdenerwował się** w końcu Radek. – Chodzi ci o to w szkole? Zawsze tak jest na początku.

– Nie wiesz, co się stało? – zapytał Jacek.

– A co mogłem zrobić?

– Cokolwiek – powiedział cicho Jacek. – Myślałem, że jesteś moim przyjacielem, zresztą nieważne... – Urwał i przesiadł się na inne miejsce [...].

Po powrocie do domu Radek długo jeszcze myślał o tej rozmowie. Chyba nigdy nie miał przyjaciela i nie bardzo wiedział, co to znaczy. Było mu trochę smutno i żałował, że Jacek nie zaprosił go do domu [...]. [...]

Minęło kilka tygodni. Sytuacja Jacka w klasie nie poprawiła się, zresztą od kilku dni nie przychodził do szkoły. Radek próbował rozmawiać o Nowym z kolegami, ale powiedzieli mu, żeby nie zawracał głowy i dał sobie spokój. [...] W sumie nie czuł się winny, chociaż zdawał sobie sprawę, że jednak... może powinien wtedy jakoś zareagować. Słowo „przyjaciel" nadal chodziło mu po głowie, właściwie ciągle o tym myślał. Któregoś dnia, gdy wracał ze szkoły, przypadkiem zobaczył na szybie sklepu znajome zdjęcie. Ze zdumieniem przeczytał anons[4]: „...zaginął pies, wabi się KOKS".

Serce zabiło mu gwałtownie. [...] Wyjął z kieszeni telefon. Krótka rozmowa z Matyldą przyniosła fatalne wiadomości. Podczas spaceru Jacek miał wypadek, potrącił go motocyklista. Koks uciekł w panice, a Jacek jutro wychodzi ze szpitala.

---

[3] *Apatycznie* – z wyraźnym przygnębieniem.

[4] *Anons* – ogłoszenie.

– Jak mogę pomóc? – spytał Radek po chwili.

Niestety, Matylda już się rozłączyła. Po chwili zastanowienia ruszył biegiem do domu po rower. Do późnego wieczoru jeździł po parku oraz okolicznych ulicach i nawoływał Koksa, pytał o niego spotkanych znajomych i nieznajomych. Bez rezultatu. [...]

Następnego dnia rano przygotował sobie kanapkę, zabrał wodę i spakował plecak. Postanowił odwiedzić okoliczne miejscowości. [...] Szybko pokonywał lokalną[5] drogę do Jabłonki, małej wioski położonej kilka kilometrów od granicy jego osiedla. [...] Powoli przejechał główną drogą, uważnie lustrując wszystkie podwórka. Nie zauważył śladu Koksa. [...] Gdy ruszył w kierunku ostatniego zabudowania pod lasem, wichura zrobiła się niepokojąca i lunął deszcz. Był może w połowie drogi, gdy dobiegło go ochrypłe szczekanie. Nigdy nie słyszał, jak Koks szczeka, ale to brzmiało jak wołanie o pomoc. Gdy dotarł do zamkniętego podwórka, zobaczył wściekle szarpiącego się na łańcuchu wielkiego psa. Wyglądał znajomo, ale Radek nie był pewien, czy to Koks – deszcz zalewał mu oczy [...].

– Koks! – **zawołał**. – Koks!

Pies przysiadł nagle, postawił uszy i spojrzał na Radka sterczącego za płotem. A potem zawył dziko i zaczął skakać z radości. Chłopiec rzucił się do furtki i szarpnął rygiel. Do dzisiaj nie wie, jak udało mu się dostać do środka i uwolnić psa z łańcucha. [...] Gdy wybiegali na drogę, deszcz przeszedł w ulewę i zrobiło się szaro. Wskakując na rower, Radek zauważył w oddali światła zbliżającego się samochodu i szybko skręcił w boczną drogę. Koks pognał za nim. [...]

Gdy podjechał pod dom Jacka, wyglądali z Koksem jak zjawy z mrocznych bagien. Szybko nacisnął dzwonek domofonu i po chwili wpadli na klatkę schodową. [...] Koks pędził pierwszy i szczekał radośnie. Na drugim piętrze otworzyły się drzwi i Koks wykonał długi skok. [...] Po chwili z głębi mieszkania wyłonili się Matylda i Jacek z siniakiem na czole. Ogólny pisk radości przerwał ciszę, a potem... Koks zerwał się na cztery łapy i gwałtownie się otrzepał. [...]

Przydatne słowa

Możemy powiedzieć, że ktoś **lustruje** jakąś osobę, rzecz lub miejsce, jeśli przygląda się im uważnie, dokładnie.

Przykład użycia:
Mama uparcie lustrowała dywan w poszukiwaniu śladów ubłoconych łap Burka.

[5] *Lokalny* – miejscowy.

Jacek popatrzył uważnie na Radka, a potem poszli do jego pokoju i Radek opowiedział mu całą historię. [...] Przy pożegnaniu Radek rzucił jeszcze do Jacka zakłopotany:

– Zapomnij, proszę, o tamtym. [...]

– [...] O czym mam zapomnieć? Nic nie pamiętam – uśmiechnął się Jacek.

Wieczorem, tuż przed snem, Radek poczuł, że jakiś wielki ciężar spadł mu z serca. Dawno nie czuł się tak dobrze.

Po przeczytaniu

1. Określ, czy narrator opowiadania bierze udział w opisywanych wydarzeniach, czy tylko je obserwuje i opisuje.

Przypomnienie

Narrator to osoba, która opowiada o wydarzeniach w utworze literackim, na przykład w opowiadaniu. Może brać udział w opisywanych sytuacjach lub tylko przyglądać im się z boku.

2. Opowiedz, w jaki sposób Nowy został przyjęty w klasie. Co myślisz o takiej sytuacji?

3. Co pomogło Jackowi nawiązać relację z Radkiem?

4. Jak zachował się Radek, kiedy jego koledzy źle potraktowali Jacka? Jak sądzisz, z czego to wynikało? Oceń postawę chłopca.

5. Dlaczego bohaterowi zależało na odnalezieniu psa? Co w ten sposób chciał udowodnić?

6. Jak rozumiesz zakończenie utworu? Co znaczą słowa *wielki ciężar spadł mu z serca*?

7. Na jaki problem zwrócił uwagę autor opowiadania? Czego wymaga przyjaźń?

8. Przyjrzyj się dialogom prowadzonym przez bohaterów tekstu. Jakie znaki interpunkcyjne rozpoczynają ich wypowiedzi, a jakie je kończą?

9. Wypisz z tekstu wyróżnione czasowniki. O czym one informują?

Praca twórcza

10. Wyobraź sobie, że jesteś Jackiem. Opowiedz, jak się czułeś w pierwszych dniach pobytu w nowej szkole.

Jak napisać opowiadanie twórcze z dialogiem?

Wiele osób lubi wymyślać i opowiadać historie. Takie twórcze opowiadania są dla czytelników ciekawsze, jeśli w tekście znajdują się dialogi prowadzone przez bohaterów.

Opowiadanie twórcze z dialogiem

Przydatne słowa, na przykład:

- **sformułowania pomocne w napisaniu wstępu:** *Opowiem wam o niesamowitej przygodzie...*, *Pewnego dnia...*, *Zdarzyło się to...*, *Działo się to...*, *Nie uwierzycie, co mi się przytrafiło...*, *Było słoneczne lipcowe popołudnie...*, *Tego wieczoru...*
- **słownictwo służące do wprowadzania dialogów i określania sposobu mówienia:** *zabrał głos*, *odpowiedziała*, *odrzekł*, *odparła*, *potwierdził*, *wyszeptała*, *krzyknął*, *wtrąciła*, *dodał*, *podtrzymywała rozmowę*, *zagadywał*, *zawołała*
- **sformułowania pomocne w napisaniu zakończenia:** *Ta historia wiele mnie nauczyła...*, *Dzięki temu wydarzeniu...*, *Mam nadzieję, że ten wypadek...*, *Będę o tym pamiętać do końca życia...*, *Od tamtej pory...*, *I choć cała ta historia...*, *To wywarło na mnie niesamowite wrażenie...*, *Nie sądziłem, że coś takiego mi się przytrafi...*

Jak napisać opowiadanie twórcze z dialogiem?

- Na początku ustal, o czym będziesz opowiadać.
- Zdecyduj, z czyjej perspektywy opowiesz historię – kto będzie jej narratorem. Jeśli chcesz pisać o tym, co Ci się przytrafiło, użyj czasowników w 1. osobie (na przykład: *Poszedłem nad jezioro*). Jeżeli zamierzasz opowiedzieć o tym, co spotkało innych, zastosuj czasowniki w 3. osobie (na przykład: *Adam poszedł nad jezioro*).
- Ułóż plan swojego opowiadania.
- Pisz tylko w czasie przeszłym (na przykład: *W pewnym mieście żyły trzy siostry. Każda z nich świetnie się wspinała...*) lub w teraźniejszym (na przykład: *W pewnym mieście żyją trzy siostry. Każda z nich świetnie się wspina...*). Nie zmieniaj czasu w jednym opowiadaniu.
- Opowiadanie powinno się składać z trzech części: wstępu, rozwinięcia i zakończenia.
- **We wstępie** określ, gdzie i kiedy będą się działy wydarzenia. Zaprezentuj bohaterów.
- **W rozwinięciu** przedstaw przebieg wydarzeń. Opisuj je po kolei – muszą one wynikać jedno z drugiego.
- Atrakcyjność Twojego opowiadania podniosą dialogi prowadzone przez bohaterów.
- Zadbaj o wyraźne **zakończenie** opowiadania. Możesz zaprezentować swoją ocenę opisanych wydarzeń, wyrazić refleksję na ich temat, na przykład: *Na długo zapamiętam tę historię. Dzięki niej zrozumiałem, że na prawdziwych przyjaciół zawsze można liczyć.*
- Możesz swojemu tekstowi nadać tytuł.

Opowiadanie twórcze z dialogiem

Jak poprawnie zapisać dialog?

- Każdą kolejną wypowiedź w dialogu zapisuj od nowego akapitu i rozpoczynaj od myślnika.
- Jeśli chcesz poinformować, kto i w jaki sposób mówi, oddziel myślnikiem swój komentarz od treści wypowiedzi.
- Przyjrzyj się, jak zostały zapisane poszczególne zdania. Zwróć uwagę, gdzie są postawione znaki: zapytania, wykrzyknik i kropki.

Przykład:

– Nie wiem, czy pójdę z wami do kina – powiedziała Asia.

– Dlaczego? – zapytała Jola.

– Chodź, proszę! – nalegał Kacper. – Będzie super!

Wypowiedź narratora za myślnikiem rozpoczynaj małą literą.

Jeśli słowa bohatera miałyby zakończyć się kropką, to stawiamy ją na końcu, za wypowiedzią narratora.

Jeśli słowa bohaterów kończą się znakiem zapytania lub wykrzyknikiem, to znaki te stawiamy na końcu ich wypowiedzi, a kropkę umieszczamy po słowach narratora.

- Zdanie wprowadzające dialog powinno być zakończone dwukropkiem.

Przykład:

Patryk powiedział na głos:
– Obejrzyjmy jakiś film!
– To dobry pomysł – odpowiedziała Zuza.

Zadbaj o to, aby zaciekawić czytelnika i utrzymać jego uwagę. W tym celu używaj wielu czasowników, dzięki którym historia będzie bardziej dynamiczna. Pamiętaj też o wyrazach, które podkreślają nagłe zwroty akcji, na przykład: *wtem*, *raptownie*, *w ułamku sekundy*, *znienacka*, *ni stąd, ni zowąd*, *jak grom z jasnego nieba*.

kolejne akapity rozpoczynane wcięciem

tytuł

określenie czasu i miejsca zdarzeń

„Poszukiwacze skarbów"

Była wrześniowa sobota. Rodzice wyjechali, a ja miałam spędzić popołudnie w domu u kuzynki Agaty. Byłam zła, ponieważ wolałam zostać w domu i pograć w moją ulubioną grę, która przenosiła mnie w dawne czasy. Nie sądziłam, że ten dzień dostarczy mi więcej wrażeń niż internetowy świat.

WSTĘP

Gdy dotarłam na miejsce, Agata natychmiast oznajmiła:

– Za chwilę przyjdzie Klara, moja koleżanka. Pójdziemy razem na wycieczkę.

– To super – odparłam bez przekonania.

dialog

– Czeka nas prawdziwa wyprawa! – kontynuowała niezrażona Agata.

Gdy dołączyła do nas Klara, zapowiedziała, że udamy się w bardzo tajemnicze miejsce związane z przeszłością. Przyznam, że trochę mnie to zaciekawiło, ale nie dałam po sobie tego poznać.

Maszerowałyśmy ponad godzinę. Jakież było moje zdumienie, gdy okazało się, że celem naszej wyprawy jest stary zamek! Klara opowiedziała o skarbach, które podobno zostały ukryte w tym miejscu, i o pilnującym ich duchu. W trakcie spaceru po ruinach natknęłyśmy się na dziwny rysunek na murze. Wyglądał jak mapka ze wskazówkami. Poczułam dreszcz emocji, gdy Klara powiedziała:

– Byłam tu wcześniej z rodzicami, ale nigdy tego rysunku nie widziałam.

– Ktoś zostawił dla nas wiadomość! – zawołała Agata.

I tak w jednej chwili stałyśmy się poszukiwaczkami skarbu.

Szłyśmy ostrożnie, żeby nie przeoczyć innych znaków. Nagle usłyszałyśmy dziwne odgłosy. Na palcach skradałyśmy się do pomieszczenia, z którego dochodziły dźwięki. Dostrzegłyśmy światło i cienie dwóch postaci. Zmartwiłam się, że ktoś przed nami odkrył skarb. I wtedy okazało się, że cienie należą do kolegów Klary – Bartka i Piotrka, którzy przygotowywali terenową grę przygodową. Właśnie skończyły im się pomysły na to, co dalej. Początkowo byłam rozczarowana, że nie ma żadnego ducha i skarbu, ale już po chwili zaangażowałam się w wymyślanie dalszych etapów gry – przecież się na tym znałam. Klara i Agata także wciągnęły się w tworzenie zadań dla graczy. W ten sposób powstała gra „Poszukiwacze skarbów".

ROZWINIĘCIE

przedstawienie przebiegu wydarzeń

Do domu wróciłam podekscytowana i szczęśliwa. Dzięki Agacie i Klarze odkryłam niesamowity zamek. Przede wszystkim jednak zyskałam nowych znajomych i przekonałam się, że czasami warto odejść od komputera...

ZAKOŃCZENIE

Opowiadanie twórcze z dialogiem

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij w zeszycie wstęp opowiadania wymyśloną przez siebie treścią.

Tego wieczoru [?]. Wydawało mi się, że [?]. Okazało się jednak, że [?].

2. Przekształć podany fragment opowiadania, tak aby był bardziej interesujący dla czytelnika. W tym celu zastosuj wyrazy wprowadzające element zaskoczenia i podkreślające nagłe zwroty akcji.

Szłam leśną drogą już kolejną godzinę. Zrobiło się ciemno. Zobaczyłam w oddali światło. Znalazłam się przy tajemniczym domku. Gdy spróbowałam wejść do środka, obudziłam się.

3. **Przepisz dialog do zeszytu, wstawiając myślniki w odpowiednie miejsca.**

Jaka piękna pogoda! Może pojedziemy nad rzekę? zaproponowała ciocia Irka.
Tak, tak! Hura! krzyknął Antek, podskakując z radości.
Zapakujcie jedzenie, picie, no i nie zapomnijcie o kąpielówkach wyliczał wujek.

4. **Zastąp w poniższym dialogu czasownik *powiedzieć* wyrazami, które informują o intencjach i emocjach rozmówców.**

– Jeżeli w niedzielę będzie dobra pogoda, to pojedziemy na wycieczkę do lasu – powiedział tata.
– To świetnie, zabierzemy Reksa – powiedziała Marysia.
– Nie, Marysiu, Reks mógłby spłoszyć leśną zwierzynę – powiedziała mama.
– To ja będę go trzymać na smyczy – powiedział Bartek.

5. **Napisz w zeszycie opowiadanie na podstawie podanego planu.**

1. Spacer w parku.
2. Znalezienie szkatułki.
3. Odkrycie mocy pudełka.
4. Spełnienie życzenia.
5. Oddanie szkatułki właścicielowi.
6. Przebudzenie się.

6. **Przygotuj się do napisania opowiadania pod tytułem *Niezwykły dzień*. Wykorzystaj zamieszczoną fotografię. Wykonaj polecenia w zeszycie.**

- Określ, kiedy i gdzie będą się działy opisywane przez Ciebie wydarzenia. Kto w nich będzie uczestniczyć? W tym celu uzupełnij tabelę.

Czas	Miejsce	Bohaterowie
[?]	[?]	[?]

- Ułóż w zeszycie plan wydarzeń, które przedstawisz w swoim wypracowaniu.
- Napisz opowiadanie z dialogiem według przygotowanego planu. Pamiętaj, że Twoja praca powinna mieć wstęp, rozwinięcie i zakończenie.

Co już wiemy o głoskach, literach i sylabach?

Na rozgrzewkę

- Wypowiedz powoli głoski, z których składa się słowo *akordeon*. Które z nich wymawiasz z szerzej otwartymi ustami?

Przypomnienie

- **Głoski** to najmniejsze dźwięki mowy, z których składa się każde wypowiadane słowo. Głoski wymawiamy i słyszymy. Na przykład wyraz *pszczoła* składa się z 6 głosek: *p-sz-cz-o-ł-a*.

  Głoski w języku polskim dzielimy na **samogłoski** i **spółgłoski**. Samogłosek jest osiem. Są to: *a*, *e*, *i*, *o*, *u* (*ó*), *y*, *ę*, *ą*. Pozostałe głoski to spółgłoski.

- **Litery** to pisane znaki głosek. Litery piszemy i widzimy. Przykładowo w wyrazie *pszczoła* występuje 8 liter: *p-s-z-c-z-o-ł-a*.

- **Sylaba** to cząstka wyrazu, która składa się z grupy głosek i zawiera przynajmniej jedną samogłoskę, na przykład w wyrazie *pszczoła* można wydzielić 2 sylaby: *pszczo-ła*.

  Uwaga: Czasem zdarza się, że sylabę tworzy tylko samogłoska bez spółgłosek, na przykład *e-cho*, *na-u-czy-ciel*.

- Przy dzieleniu wyrazów na sylaby pamiętaj, że:

  – nie dzielimy wyrazów jednosylabowych,
  – zawsze rozdzielamy stojące obok siebie takie same litery, na przykład: *wan-na*, *man-na*,
  – grupy różnych spółgłosek można dzielić w wyrazie na kilka sposobów, na przykład w wyrazie *mistrzostwo*: *mis-trzos-two*, *mi-strzo-stwo*, *mi-strzos-two*.

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz podane wyrazy do zeszytu. Policz, ile występuje w nich liter i głosek. Każdy wyraz podziel na sylaby. Podkreśl samogłoski.

muzyka, *przyjazny*, *puszcza*

Przykład:
chusteczka *c-h-u-s-t-e-c-z-k-a* (10 liter) *ch-u-s-t-e-cz-k-a* (8 głosek) *chus-tecz-ka* (3 sylaby)

2. Jak jeszcze można podzielić podane wyrazy na sylaby? Zapisz swoje propozycje w zeszycie.

Przykład:
wszystko – wszys-tko – wszy-stko

mrówka – mró-wka – ?
bogactwo – bo-ga-ctwo – ?
pustka – pust-ka – ?
przekąska – prze-kąs-ka – ?

Jak rozróżnić głoski miękkie i twarde?

Na rozgrzewkę

- Wypowiedz wyrazy zestawione w parach i wskaż głoski, którymi się różnią. Na czym polega ta różnica? Przy wymawianiu których głosek środek języka podnosi się do góry?

maleć – malec nić – nic odpowiedź – odpowiedz

Nowa wiadomość

- Spółgłoski dzielimy na **miękkie** i **twarde**.

Spółgłoski

miękkie
– kiedy je wymawiamy, środkowa część języka unosi się do podniebienia.
Są to: *bi*, *ć*, *di*, *dź*, *fi*, *gi*, *hi* (*chi*), *j*, *ki*, *li*, *mi*, *ń*, *pi*, *ś*, *ti*, *wi*, *ź*.

twarde
– podczas ich wymawiania środkowa część języka nie zbliża się do podniebienia.
Są to: *b*, *c*, *cz*, *d*, *dz*, *dż*, *f*, *g*, *h* (*ch*), *k*, *l*, *ł*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *sz*, *t*, *w*, *z*, *ż* (*rz*).

- W piśmie miękkość spółgłoski zaznaczamy za pomocą kreski nad literą, na przykład: *ćwiczenie*, *koń*, lub za pomocą litery *i*, na przykład: *dziecko*, *kiosk*, *ramię*.
- Jeśli spółgłoska miękka występuje przed samogłoską, to miękkość tej spółgłoski oznaczamy za pomocą litery *i*, na przykład: *ciepło*, *kosiarka*, *wniosek*.

Czas na ćwiczenia

1. Znajdź w każdym słowie wszystkie spółgłoski miękkie, a następnie zapisz je w zeszycie.

kość, *żonkil*, *gwóźdź*, *książka*

2. Zastąp wyróżnione wyrazy odpowiednimi słowami. Następnie na podstawie zadania wyjaśnij, do jakich nieporozumień może prowadzić niepoprawne zapisywanie wyrazów ze spółgłoskami miękkimi.

3. Zapisz w zeszycie słownie każdą z podanych liczb. Podkreśl spółgłoski miękkie.

50, 90, 60

4. Uzupełnij w zeszycie podane wyrazy.

zi czy ź?	?rebię	?arno	wo?nica
ci czy ć?	?asto	?ma	ko?ę

Zanim przeczytasz

- Odszukaj w słowniku synonimów wyrazy bliskoznaczne do słowa *empatia*. Wyjaśnij, jak rozumiesz znaczenie tego słowa.

Sara Pennypacker [czytaj: sara pen-i paker]

Pax [czytaj: paks]

MÓJ PRZYJACIEL LIS

Fragmenty
Tłumaczenie: Dorota Dziewońska

Lis wcześniej niż chłopiec wyczuł, że samochód zwalnia, bo wszystko wyczuwał pierwszy. To wzbierało w opuszkach, w kręgosłupie, we wrażliwych włoskach w przednich łapach. Po wibracjach poznał, że droga stała się wyboista. Poderwał się z kolan chłopca i skierował nozdrza ku smugom woni wpływającym przez okno. Wiedział, że wjeżdżają do lasu. [...]

Teraz chłopiec też coś wyczuł. Przyciągnął do siebie swojego liska i mocniej ścisnął rękawicę bejsbolową.

Niepokój chłopca zaskoczył lisa. Już wcześniej kilka razy podróżowali samochodem i wtedy chłopiec był spokojny albo radośnie podniecony. Lis trącił pyszczkiem rękawicę, chociaż nie znosił zapachu skóry. Chłopca zawsze to bawiło. [...]

Dzisiaj jednak chłopiec podniósł swojego przyjaciela i mocno wtulił twarz w jego biały kołnierz.

W tym momencie zwierzak zorientował się, że chłopiec płacze. Obrócił się, by zobaczyć jego twarz. Tak, płakał, ale zupełnie bezgłośnie – to było dla lisa czymś nowym. [...]

Zlizywał łzy z policzków chłopca. Coraz mniej z tego wszystkiego rozumiał. [...]

Samochód zatrzymał się tak gwałtownie, że za szybą wzbił się tuman kurzu. Ojciec sięgnął ponad oparciem i powiedziawszy coś łagodnym tonem, który zupełnie nie pasował do silnej woni kłamstwa, złapał lisa za kark.

Kilka słów o książce

Tytułowy Pax to osierocony lis, który został uratowany przez chłopca o imieniu Peter [czytaj: piter] i udomowiony. Peter i Pax są przyjaciółmi. Zostają rozdzieleni, gdy wybucha wojna. Tata chłopca idzie do wojska, dlatego Peter ma zamieszkać z dziadkiem w miejscowości oddalonej od domu o 500 kilometrów. W tej sytuacji lisek musi wrócić do lasu i nauczyć się żyć ze zwierzętami. Chłopiec jednak nie może się z tym pogodzić. Decyzja, którą podejmie, zapoczątkuje wielką przygodę...

Chłopiec nie protestował, więc i lis nie protestował. Zwisał potulnie w garści mężczyzny, choć teraz odczuwał już tak silny strach, że w każdej chwili gotów był wyrwać się i uciec. [...] Ojciec otworzył drzwi samochodu i szedł po kamieniach i trawie w kierunku lasu. Chłopiec wyszedł z auta i pobiegł za nim.

Mężczyzna postawił lisa na ziemi, a ten natychmiast odskoczył poza jego zasięg. [...]

Mężczyzna wskazał ręką na las. Chłopiec dość długo przyglądał się ojcu, a z jego oczu znowu pociekły łzy. W końcu otarł twarz podkoszulkiem i skinął głową. Sięgnął do kieszeni dżinsów i wyjął starego plastikowego żołnierzyka – ulubioną zabawkę lisa.

Lis zwiększył czujność, gotów w każdej chwili rozpocząć znajomą zabawę. Jego chłopiec rzuci zabawkę, a on ją wytropi – co chłopiec zawsze uważał za wspaniały wyczyn. Lis znajdzie więc zabawkę i poczeka z nią w pysku, aż chłopiec podejdzie, by mu ją odebrać i rzucić jeszcze raz.

Jak było do przewidzenia, chłopiec uniósł żołnierzyka i cisnął nim w las. Ulga, jaką poczuł lis – przyjechali tu tylko po to, aby się pobawić! – sprawiła, że stracił czujność. Pognał w stronę lasu, nie oglądając się na ludzi. Gdyby się obejrzał, zobaczyłby, jak chłopiec wyrywa się ojcu i zasłania twarz rękami, i zawróciłby. Czegokolwiek potrzebował jego chłopiec – ochrony, rozrywki, czułości – lis gotów był mu to ofiarować.

Zamiast tego jednak ruszył za zabawką. [...]

Żołnierzyk leżał twarzą w dół na grubym korzeniu orzecha, jakby położył się tam z rozpaczy. [...] Lis odkopał zabawkę pyskiem i chwycił ją w zęby, a potem usiadł na tylnych łapach i czekał, aż chłopiec go odnajdzie. [...]

Wtedy usłyszał dobiegający z tyłu dźwięk zatrzaskiwanych drzwi. Po nim następny. Rzucił się na łeb na szyję, nie zważając na kolce drapiące go po pysku. Usłyszał warkot silnika. Zatrzymał się na skraju drogi.

Jego chłopiec opuścił szybę i wyciągnął ręce. Kiedy samochód oddalał się, obryzgiwany strumieniem żwiru, ojciec wykrzyknął imię chłopca:

– Peter!

A chłopiec wykrzyknął drugie z dwóch imion znanych lisowi:

– Pax! [...]

Przydatne słowa

Mówimy **robić coś na łeb na szyję**, kiedy chcemy podkreślić, że ktoś robi coś bardzo szybko, co tchu, w wielkim pośpiechu.

Przykład użycia:
Wojtek rzucił się na łeb na szyję, chcąc ratować kotka.

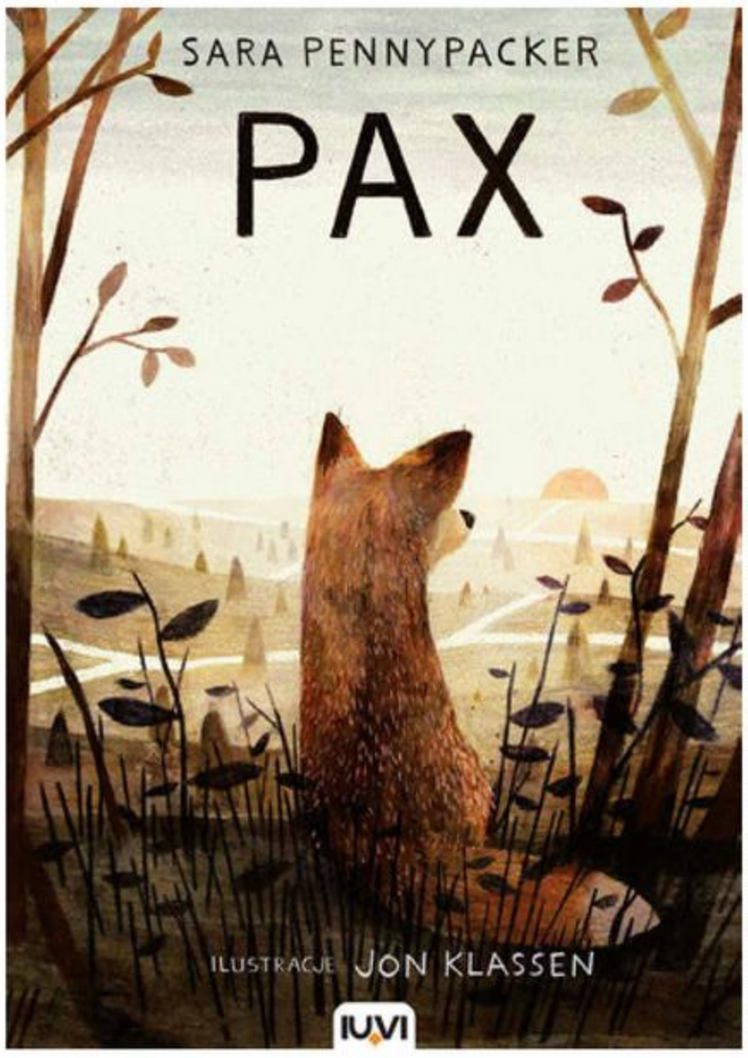
***

Do środka wpłynęło chłodne kwietniowe powietrze. [...] Peter próbował sobie przypomnieć, jak wyglądał jego lis w chwili rozstania. [...] Obraz ślizgającego się na żwirze zwierzęcia, kompletnie zdezorientowanego, był nie do zniesienia.

Peter coraz bardziej się niepokoił. [...]

On i Pax, czy w takim razie oni byli nierozłączni?

Okazało się, że nie. Czasami Peter rzeczywiście miał takie dziwne wrażenie, że on i Pax stanowią jedno. Po raz pierwszy poczuł to, kiedy zabrał maleńkiego Paxa na spacer. Szczeniak dostrzegł ptaka i szaleńczo wyrywał się na smyczy, drżąc, jakby go prąd poraził. Wtedy Peter zobaczył tego ptaka oczami Paxa – cudowny zygzak światła, nieosiągalną wolność i prędkość. Sam poczuł ciarki na skórze i drżenie całego ciała, a na ramionach pieczenie, jakby mu wyrastały skrzydła.

„Pax" Sara Pennypacker, Wydawnictwo IUVI, Kraków 2016

Ilustracja Jona Klassena [czytaj: dżona klasena] na okładce książki pt. *Pax*

Dziś po południu to się znów zdarzyło. Gdy samochód odjeżdżał, Peter czuł się tak, jakby to jego pozostawiono w lesie. Był przerażony.

Znowu łzy napłynęły mu do oczu. Otarł je szybkimi pociągnięciami dłoni. Tata mówił, że trzeba to zrobić. [...]

Gwałtownie zachłysnął się powietrzem i raptownie usiadł. [...]

Pozostawienie Paxa *nie było* czymś, co trzeba było zrobić.

Wyskoczył z pościeli – stracił już dużo czasu. Wygrzebał z walizki podkoszulek z długim rękawem i polar, potem jeszcze dodatkową zmianę bielizny i skarpetek. Wcisnął do plecaka wszystkie te rzeczy z wyjątkiem polara, którym obwiązał się w pasie. [...]

Atlas. Wyciągnął go, zdumiony tym szczęśliwym zbiegiem okoliczności, i kartkował, dopóki nie doszedł do mapy przedstawiającej trasę, którą przebyli wraz z ojcem. [...]

Zostawili Paxa na końcu drogi dojazdowej do ruin starego kamiennego młyna. Peter wybrał to miejsce, bo mało kto tamtędy jeździł – Pax nie znał się na ruchu drogowym – i dlatego, że dookoła ciągnęły się lasy i pola. Wróci tam [...] i odnajdzie liska czekającego na miejscu. [...] I niech no tylko ktokolwiek spróbuje jeszcze raz go stamtąd zabrać. Teraz już wiedział, co trzeba zrobić.

On i Pax. Nierozłączni.

Po przeczytaniu

1. Z czyjej perspektywy narrator przedstawił zdarzenia w pierwszej części tekstu, a czyj punkt widzenia ukazał w drugim fragmencie?
2. Jak Pax zachowywał się podczas podróży samochodem? Na czym skupiał uwagę? O czym to świadczy?
3. Dlaczego Peter uważał, że razem z Paxem *stanowią jedno*? Czym wyróżniała się relacja chłopca z lisem?
4. Jak oceniasz decyzję chłopca o odszukaniu lisa? Uzasadnij swoje zdanie.
5. Jak sądzisz, co daje przyjaźń ze zwierzętami? W jaki sposób powinniśmy wobec nich postępować?
6. Przyjrzyj się okładce książki *Pax* na stronie 27. Czy – Twoim zdaniem – przedstawiony rysunek oddaje nastrój tekstu? Uzasadnij swoją opinię.
7. Ułóż dwa pytania, na które odpowiedź można znaleźć w przedostatnim akapicie tekstu *Pax*.

Praca twórcza

8. Jak mógł czuć się Pax po rozstaniu z chłopcem? Przygotuj wypowiedź, w której wcielisz się w jego rolę i opowiesz o swoich emocjach.

Wśród ludzi

Zanim poprosisz rodziców lub opiekunów o kupno zwierzęcia, dowiedz się, jak z nim postępować.

- Poszukaj informacji na temat wybranego zwierzęcia w książkach lub internecie. Możesz także porozmawiać z osobami, które już mają takiego przyjaciela.
- Dowiedz się, co jest jego przysmakiem oraz jakie są jego zwyczaje.
- Zapewnij zwierzęciu miejsce, gdzie może się schronić i czuć bezpiecznie.
- Jeśli Twój pupil ma kontakt z innymi osobami lub zwierzętami, zadbaj o to, żeby nie był dla nikogo zagrożeniem.
- Zawsze sprzątaj po swoim zwierzęciu – to zasada, od której nie ma wyjątków.
- Pamiętaj, zwierzę to nie zabawka. Nie można go oddać, gdy się znudzi.

? Jak zwierzę widzi świat? Opisz otoczenie z perspektywy dowolnie wybranego zwierzęcia.

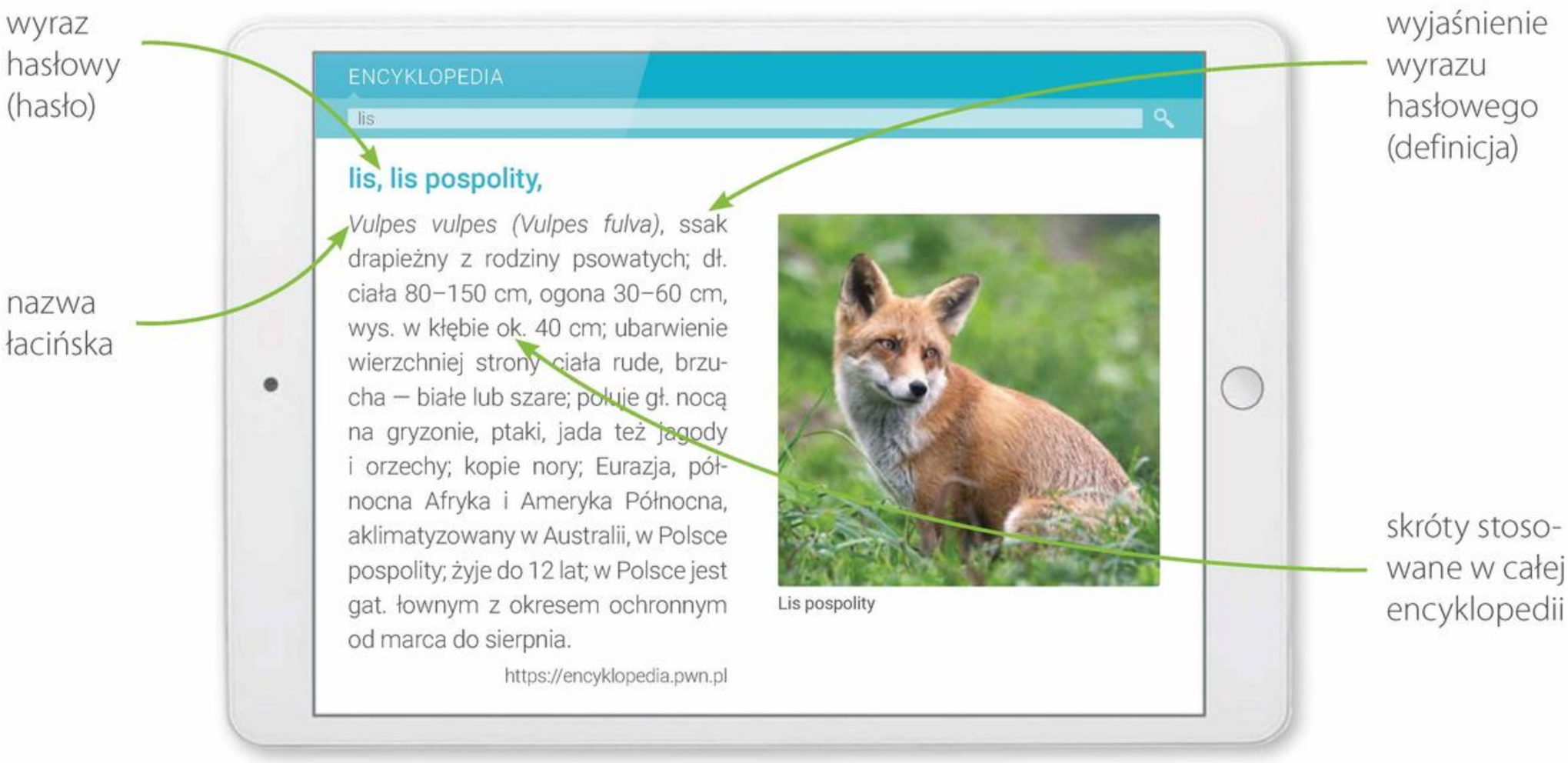
Jak korzystać z encyklopedii?

Encyklopedia to zbiór wiadomości ze wszystkich obszarów wiedzy lub tylko z jednej dziedziny. Hasła w encyklopedii są ułożone w porządku alfabetycznym lub rzeczowym (tematycznym). Wyróżniamy **encyklopedie powszechne (uniwersalne)**, które gromadzą ogólne informacje z różnych dziedzin, na przykład *Encyklopedia powszechna PWN*, oraz **encyklopedie specjalistyczne**, które dotyczą tylko wybranej tematyki, jak *Encyklopedia dinozaurów*. Niektóre encyklopedie dostępne są w internecie, między innymi na stronie www.encyklopedia.pwn.pl.

Encyklopedia krok po kroku

- Zapoznaj się z zamieszczonym na początku pierwszego tomu spisem skrótów używanych w encyklopedii. Zwróć uwagę, jaki jest układ treści.
- Jeśli szukasz konkretnego hasła, wybierz właściwy tom encyklopedii na podstawie zakresu liter podanego na grzbiecie książki.
- Jeśli hasła mają układ rzeczowy, najpierw zajrzyj do spisu treści i indeksu (skorowidza) – alfabetycznego spisu pojęć omówionych w encyklopedii. Dzięki temu dowiesz się, na której stronie odnajdziesz wyjaśnienie danego terminu.
- Informacji o konkretnej postaci szukaj pod jej nazwiskiem, nie pod imieniem.
- Jeśli chcesz wiedzieć więcej na temat związany z danym hasłem, przeczytaj również wyjaśnienia słów występujących w definicji, które są poprzedzone symbolem →. Znak ten odsyła do innych haseł w encyklopedii.

Jak jest zbudowane hasło encyklopedyczne?

Czas na ćwiczenia

1. Z jakiej encyklopedii wolisz korzystać – tradycyjnej czy dostępnej on-line [czytaj: onlajn]? Uzasadnij swoje zdanie.

2. W których tomach znajdziesz hasła *Polska* i *Kazimierz Wielki*?

Tom I	Tom II	Tom III	Tom IV
A–F	G–L	Ł–R	S–Z

3. Odszukaj w encyklopedii po jednym haśle dotyczącym dowolnego miasta i znanej osoby. Jakie inne kategorie haseł występują w encyklopedii? Podaj przynajmniej trzy przykłady.

4. Przeczytaj w encyklopedii, kim są wymienione osoby, a następnie przygotuj w zeszycie notatkę na temat jednej z nich.

- Maria Konopnicka
- Mikołaj Kopernik
- Stanisław Moniuszko

5. Na podstawie informacji zawartych w encyklopedii powszechnej odpowiedz na podane pytania. Pod jakimi hasłami będziesz szukać potrzebnych wiadomości?

- W którym roku Wisława Szymborska otrzymała Nagrodę Nobla?
- Nad jaką rzeką leży Lublin?
- Z jakiego języka pochodzi wyraz *internet*?
- Które miasto jest stolicą Kanady?

6. Dowiedz się, jakie encyklopedie znajdują się w szkolnej bibliotece. Zapisz w zeszycie tytuły trzech z nich.

7. Przeczytaj hasło z encyklopedii powszechnej zamieszczone na stronie 29. Następnie odpowiedz na pytania.

- Gdzie żyje lis pospolity?
- Czym się żywi to zwierzę?
- Kiedy w Polsce lis jest pod ochroną?
- Na jakich obszarach występuje?

8. Czym różni się tekst hasła encyklopedycznego o lisie od tekstu Sary Pennypacker *Pax*?

Nowa wiadomość

Tekst informacyjny przekazuje wiedzę na określony temat. Jest zwięzły, rzeczowy i podaje fakty, informacje zgodne z prawdą. Zwykle nie zawiera komentarzy ani opinii autora. Przykładami tekstów informacyjnych są hasło w encyklopedii, ogłoszenie w gazecie lub definicja w podręczniku. Tego rodzaju teksty należy odróżniać od tekstów literackich, których zadaniem jest przede wszystkim oddziaływanie na wyobraźnię i uczucia odbiorcy.

9. Podaj przykłady innych tekstów informacyjnych, z którymi spotykasz się na co dzień.

Jody J. Little [czytaj: dżodi dżej lityl]

Dziesiąty poziom

Fragmenty opowiadania z książki *Dziesiąty poziom. 12 opowiadań o przyjaźni*
Tłumaczenie: Magdalena Zamora

Klik, klik, klik...

– No, dawaj! – krzyczał Jędrek, pochylając się nad klawiaturą swojego komputera i obserwując, jak jego surfer [czytaj: serfer] przesuwa się po monitorze. [...]

– Trzymaj się, chłopie! No, dalej! [...]

Włączyła się muzyka. Komputerowy surfer wylądował na plaży. Pięść Jędrka wystrzeliła w górę.

– Yes [czytaj: jes]! Poziom ósmy!

Wskoczył na krzesło i przyjął postawę surfera.

– Jędrek!

– Tak, mamo? – zapytał, zeskakując na podłogę.

– Jeszcze grasz? – mama zmarszczyła brwi.

– Zobacz, mamo, dotarłem do ósmego poziomu w „Max Surfie" [czytaj: maks serfie].

– Świetnie, a pamiętasz Dawida z banku żywności[1]? – zapytała.

– Mhm – odpowiedział Jędrek [...].

– Dawid potrzebuje kogoś w sobotę do pomocy przy dostarczaniu paczek żywnościowych na Boże Narodzenie. Powiedziałam, że mu pomożesz.

– Pewnie – Jędrek rozprostował palce w gotowości do następnej gry [...].

– Zaraz! Co powiedziałaś, mamo? – zapytał, odwracając się na krześle.

– Powiedziałam, że pomożesz Dawidowi w sobotę.

– Ale, mamo! Razem z Dominikiem i Michałem właśnie w sobotę mieliśmy urządzić sobie zawody komputerowe.

– Przed południem się wyrobisz – powiedziała mama – a potem możesz grać. [...]

Wcześnie rano w sobotę mama podwiozła Jędrka do banku żywności. Dawid właśnie ładował pudła z jedzeniem na ciężarówkę.

– Dzięki, że przyszedłeś – powiedział, ocierając pot z czoła. – Jesteśmy tylko we dwóch.

[1] *Bank żywności* – organizacja, której celem jest dożywianie najuboższych oraz przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności.

– Co masz na myśli?

– Innym coś wypadło, więc trochę nam dzisiaj zejdzie. Bierz pudełko – powiedział Dawid, stając na podnośniku ciężarówki.

Jędrek jęknął. „Nigdy nie skończymy przed południem – pomyślał. – Dominik i Michał będą już na piątym poziomie, zanim dotrę do nich".

Podniósł jedną paczkę.

– Rany! Jakie ciężkie! – wystękał. – To ołów?

– Tylko jedzenie – zaśmiał się Dawid. – W każdej paczce jest mrożony kurczak, słodycze, trochę ziemniaków...

– Wszystko to z banku żywności?

– Tak. [...]

– Dla kogo te paczki? – zapytał.

– Dla każdego, kto potrzebuje. Ładuj, ja zaraz wracam – powiedział Dawid, znikając w magazynie.

Jędrek wnosił pudło za pudłem na podnośnik, a potem do ciężarówki. Nagle zauważył, jak przygarbiony mężczyzna skrada się do kartonów. Miał szpakowate włosy i brodę, ubrany był w podarte dżinsy i wyciągniętą bluzę. Spojrzał na Jędrka, a potem złapał słoik dżemu truskawkowego i szybko zaczął się oddalać.

– Ej! – krzyknął za nim Jędrek. – Nie wolno tego zabierać!

Właśnie pojawił się Dawid.

– Ten facet ukradł jeden słoik dżemu! – zawołał Jędrek. [...]

– To Władek z ulicy Kopernika [...]. Czasem przychodzi i coś drapnie.

– Pozwalasz mu kraść?

– Nie traktuję tego jak kradzież. Przecież i tak dostałby jedzenie.

Jędrek podniósł następną paczkę, spojrzał za Władkiem i zaczął zastanawiać się, czy ten człowiek ma jakąś rodzinę.

– OK, gotowe – powiedział Dawid chwilę później. – Wskakuj do wozu!

Jędrek wspiął się do kabiny ciężarówki i zapiął pas.

– A co teraz? – zapytał.

– Teraz jedziemy do punktów rozdawania żywności i rozdzielimy te paczki.

– Długo to potrwa?

– Trudno powiedzieć. Nigdy nie wiadomo, ilu będzie potrzebujących.

Dawid spojrzał na Jędrka.

– Masz jakieś plany? – zapytał.

– Aaa, nic takiego – powiedział Jędrek, patrząc na zegarek. W jego myślach pojawiła się postać surfera [czytaj: serfera] z gry „Max Surf". [...]

Zatrzymali się na parkingu przed kościołem [...].

– To jest ten punkt? – zapytał ze zdziwieniem.

– Tak. Większość takich punktów jest przy kościołach – powiedział Dawid. – Kościoły informują parafian, kiedy będzie dostawa. Dzisiaj jest dostawa na Boże Narodzenie.

– Aha – powiedział Jędrek [...]. Wyskoczył z ciężarówki i rozejrzał się, czy są ludzie podobni do Władka.

– Zawiadom wolontariuszy, że już jesteśmy – powiedział Dawid.

Jędrek ruszył w kierunku świetlicy przy kościele, ale zatrzymał się na chwilę. Przed wejściem stała kolejka ludzi, ale nikt nie przypominał Władka. Wszyscy ci ludzie wyglądali... normalnie, tak jak na niedzielnej Mszy św. Były mamy, byli ojcowie i dzieci w każdym wieku. Starał się im zbytnio nie przyglądać.

– Dawidzie – szepnął – ci ludzie nie wyglądają na bezdomnych.

– Bo nie są – szepnął Dawid. – Wielu z nich pracuje na etacie. Zarabiają jednak za mało, żeby utrzymać rodzinę, i zaczyna im brakować pieniędzy do następnej pensji, zwłaszcza przed świętami.

Wolontariusze zaczęli wnosić paczki do świetlicy. Jędrek i Dawid stanęli za długim stołem. Rozdawali paczki jedna po drugiej. [...]

Nagle poczuł szturchnięcie w bok.

– Zabraknie nam paczek – szepnął mu do ucha Dawid. – Musimy przywieźć więcej.

Gorzej być nie mogło. Jędrek spojrzał na ciągnącą się kolejkę ludzi wciąż czekających na paczki. Na jej końcu zauważył chłopaka ze sterczącą czarną czupryną. Zamrugał i spojrzał jeszcze raz.

– Dominik?! – zawołał.

Dominik spojrzał na niego i szybko odwrócił wzrok. Jędrek jeszcze raz krzyknął i pomachał do Dominika, żeby podszedł.

– Cześć! Myślałem, że jesteś u Michała. Też jesteś wolontariuszem? – zapytał.

Przydatne słowa

Wolontariusz to osoba, która pracuje gdzieś dobrowolnie i bez wynagrodzenia.

Przykład użycia:
Bartek udziela się jako wolontariusz – pomaga w zbiórce żywności dla osób potrzebujących.

– Nie, raczej nie – odpowiedział Dominik.

– To co tutaj robisz?

– To, co każdy. Przyszedłem po paczkę. Mój tata od jakiegoś czasu nie ma pracy, nie pamiętasz?

Jędrkowi zrobiło się głupio.

– Zapomniałem o twoim tacie – powiedział.

Dominik wzruszył ramionami.

– Wybierasz się do Michała na nasze zawody? – zapytał Jędrek.

– Tak, jak tylko zaniosę paczkę do domu – odpowiedział Dominik. – A ty?

Jędrek nie odpowiedział. Zerknął na Dawida. Paczki już się skończyły. Dominik nie dostał swojej, tak jak i inni stojący w kolejce.

Jędrek szepnął coś Dawidowi do ucha, na co ten mrugnął do niego i kiwnął głową.

Jędrek odwrócił się znowu do Dominika.

– Słuchaj – powiedział – musimy z Dawidem dowieźć jeszcze paczki. Może nam pomożesz? Możemy też po drodze wstąpić po Michała.

Dominik nic się nie odzywał. Butem szorował po płytkach na podłodze.

– No dobrze – powiedział w końcu.

– Super! – uśmiechnął się Jędrek i wyciągnął pięść. – Żółwik?

– Żółwik – Dominik uśmiechnął się, stukając swoją pięścią w pięść Jędrka.

„Co tam «Max Surf» – pomyślał Jędrek. – Pomóc przyjacielowi to jest poziom dziesiąty!".

Po przeczytaniu

1. Kiedy rozgrywają się wydarzenia ukazane w utworze? Odszukaj fragmenty, które o tym informują.
2. Zapisz w zeszycie plan wydarzeń przedstawionych w tekście. Opowiedz treść utworu zgodnie z przygotowanym planem.

Przypomnienie

Opowiadanie to krótki utwór przedstawiający zazwyczaj niewiele wydarzeń. O zdarzeniach mówi narrator, który przedstawia je zwykle zgodnie z kolejnością występowania. Opowiadanie może również zawierać opisy przedmiotów, miejsc i postaci oraz przemyślenia bohaterów.

3. Jaki jest Jędrek? Krótko opowiedz o bohaterze.

Przypomnienie

Bohaterem nazywamy postać, która występuje w utworze literackim i bierze udział w opisywanych wydarzeniach.

4. Do czego chłopiec przyrównał pomoc przyjacielowi? Podaj powody, dla których użył takiego porównania.

5. Zapoznaj się z informacjami podanymi w ramce. Na ich podstawie ułóż po trzy pytania otwarte i zamknięte do tekstu *Dziesiąty poziom*. Zadaj je koleżance lub koledze z ławki, po czym odpowiedz na pytania wymyślone przez tę osobę.

- **Pytania otwarte** to takie, na które udziela się swobodnej, dłuższej lub krótszej odpowiedzi, na przykład: *W jaki sposób spędzasz czas wolny?*.
- Na **pytania zamknięte** – takie jak: *Czy chodzisz do piątej klasy?* – można zazwyczaj odpowiedzieć tylko *tak* lub *nie*. Najczęściej rozpoczynają się one od słowa *czy*.

Przykłady:
Dlaczego Dominik stał w kolejce? (pytanie otwarte)
Czy paczki z banku żywności przeznaczone były tylko dla bezdomnych? (pytanie zamknięte)

6. Jak na co dzień można pomagać innym ludziom?

7. Co to jest wolontariat? Podaj przykłady działań wolontariackich.

8. Opowiedz, co czujesz, gdy pomagasz. Jakich emocji doświadczasz, kiedy inni pomagają Tobie?

9. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem Elberta Hubbarda [czytaj: habbarda]: *Przyjaciel to ktoś, kto wszystko o tobie wie i mimo to cię kocha*? Uzasadnij swoją odpowiedź. Możesz wykorzystać tekst *Dziesiąty poziom* lub własne doświadczenia.

Praca w grupie

10. Dlaczego warto pomagać? Sformułujcie jak najwięcej argumentów.

11. Zaproponujcie działania wolontariackie, które można zrealizować w klasie lub na terenie szkoły.

WIRTUALNE UDAWANIE

Barbara Kosmowska, Grzegorz Kasdepke

Wielki wybuch, czyli K kontra K

Fragmenty

Czy jest coś śmieszniejszego od widoku przemoczonego, upaćkanego błotem i trzęsącego się z zimna cocker-spaniela [czytaj: koker spaniela]...?

Oczywiście, że jest.

Widok przemoczonego, upaćkanego błotem, trzęsącego się z zimna cocker-spaniela, za którym człapie przemoczony, upaćkany błotem, trzęsący się z zimna jedenastoletni obywatel.

Cocker-spaniel jest rudy, ma długie uszy, krótki ogonek, poczciwe spojrzenie i groźnie brzmiące imię Terminator.

Jedenastoletni obywatel jest chudym, blondwłosym cherubinkiem[1] o łagodnym spojrzeniu, któremu próbuje nadać ponury, trochę ironiczny wyraz. Marnie mu to wychodzi, zwłaszcza w tej chwili, gdy jego okulary w czerwonych oprawkach zaszły mgłą i gdy musi ze wszystkich sił wytrzeszczać oczy, żeby cokolwiek widzieć. [...]

Gorzej, że ostatnio kumple odkryli pewną tajemnicę. Otóż Kryspin nie umie się bić. Dlatego każdy próbuje teraz pacnąć go w czoło, podstawić mu nogę, wykręcić rękę... zgroza! [...] Gdyby raz czy drugi palnął jakiegoś delikwenta[2], to może daliby mu spokój. Ale bić kogoś tak na poważnie, żeby zrobić krzywdę, żeby zabolało [...] – Kryspin nie może się przełamać. Znosi więc zaczepki w nadziei, że chłopaki wreszcie się znudzą. Na razie jednak nic tego nie zapowiada. Przeciwnie, z każdym dniem rozkręcają się bardziej [...].

Po doświadczeniach z poprzedniego dnia, kiedy to niemal całe niedzielne popołudnie on i Terminator spędzili, umykając przed prześladowcami

Kilka słów o książce

Bohaterami książki są Kryspin i Ksenia – para nieśmiałych i zakompleksionych nastolatków. Kryspin nie potrafi się bronić ani bić, dlatego koledzy nieustannie mu dokuczają. Ksenia nie odrzuca – jak reszta klasy – nowej jąkającej się koleżanki, przez co traci swoje dotychczasowe przyjaciółki. Bohaterowie nie znają się w rzeczywistości, choć są uczniami tej samej szkoły. Tworzą jednak zgraną drużynę w grze on-line *Gwiezdni Rycerze*. W e-mailach [czytaj: imejlach], które wymieniają, przedstawiają siebie jako odważnych, zdecydowanych i popularnych. Co się stanie, gdy wreszcie się spotkają? Czy się polubią?

[1] *Cherubinek* – mały aniołek przedstawiany w sztuce jako pucołowate, uskrzydlone dziecko.

[2] *Delikwent* – tu: winowajca.

zaczajonymi na saskokępskich[3] uliczkach, Kryspin zadecydował, że dzisiaj pójdą do parku Skaryszewskiego. [...]

Kto by pomyślał, że niektórzy z bezmyślnych gnębicieli Kryspina też z rana wyprowadzają psy?! Na przykład Gryzmoł – stał przy przedszkolu, patrząc tępo na swojego [...] bulteriera.

– O, Kryspinek, pusty łepetynek! – Gryzmoł popisał się hip-hopowymi umiejętnościami rymowania zawsze i wszędzie.

– Oo, Gryzmoł, głupia pała! – odciął się Kryspin.

– Przecież to nie ma rymu! – oburzył się Gryzmoł.

– Ale sens ma – odparował Kryspin.

Gryzmoła zatkało [...], zanim więc do niego dotarło, że został obrażony i że powinien bronić swego honoru, Kryspin był już daleko. Na ulicy Saskiej. A tam spotkał Esafloresa.

– A ty tu co? – zapytał bezmyślnie Esflores. Trzymał krótko na smyczy jakiegoś puchatego kanapowca okutanego w czerwony pulowerek[4]. [...]

Na ten widok Kryspin uśmiechnął się bezwiednie.

– A ja tu nic – odparł.

– Jak się wabi to coś? – zapytał Esflores, gapiąc się na cocker-spaniela.

– Terminator – wyznał niechętnie Kryspin. Kiedyś był bardzo dumny z wymyślonego dla ulubieńca imienia. Teraz jednak krępowały go chichoty kwitujące każdą prezentację. – A twój? – zapytał szybko, zanim Esflores parsknął śmiechem.

– Pafi – odpowiedział z dumą Esflores. – Jest bardzo rasowy. Z bardzo dobrego domu. Z rodziny dobrej.

– Przynajmniej jeden z was... – wyrwało się Kryspinowi.

– Co? – Esflores aż zamrugał.

– Nic, muszę lecieć – Kryspin wyminął kolegę dużym łukiem.

– Policzymy się w szkole! – wrzasnął za nim Esflores.

Do awantury doszło jednak dużo szybciej. Oburzony Esflores natknął się na oburzonego Gryzmoła, a połączenie ich gniewnych nastrojów doprowadziło do eksplozji. Chłopcy postanowili dokonać zemsty natychmiastowej.

---

[3] *Saskokępskich* – położonych w warszawskiej dzielnicy Saska Kępa.

[4] *Pulower* – sweter bez kołnierza, wkładany przez głowę.

Dlatego, zamiast spokojnie spacerować z Terminatorem po alejkach Skaryszaka, Kryspin spędził upiorny kwadrans na rozpaczliwej ucieczce przed rozzłoszczonymi kolegami. [...] Terminator leciał przodem, radośnie kręcąc ogonem – dla psa była to znakomita zabawa. Zwłaszcza że co rusz wpadali a to w błoto, a to w oślizgłe resztki ubiegłorocznych liści. Z tyłu dochodziły okrzyki Gryzmoła i Esafloresa zagrzewających się nawzajem do boju. Bulterier i Pafi poszczekiwali groźnie. [...] Od strony górujących na drugim brzegu zakładów Wedla zawiało słodkim zapachem czekolady. Jeść! – pomyślał Kryspin. I w tym momencie stracił równowagę.

[...] Stojący na brzegu Gryzmoł i Esflores ryczeli ze śmiechu. [...] Terminator machał ogonem, taplając się w błocie. Kryspin usiadł, potem wstał, momentalnie zapadając się w głębokim mule. Był przemoczony po sam czubek głowy. Nic nie widział przez zalane zmąconą wodą okulary. [...] Było zimno, wręcz lodowato. On jednak czuł, że jest mu gorąco jak nigdy. Wstyd, wstyd, wstyd!

Nie patrząc na triumfujących kolegów, doczłapał do brzegu. [...] Trzeba natychmiast wracać do domu.

Do: k_ona@gwiezdnirycerze.pl

Co u ciebie?

Ja mam dobry dzień. Dowaliłem dwóm gościom z mojej klasy. Gryzmoł i Esflores się nazywają. [...] *Nie lubię takich akcji, ale to oni mnie zaczepili.* [...] *Jednego wrzuciłem do jeziora w parku, a drugiego wywaliłem w błoto. Szczerze mówiąc, niechcący. Chciałem ich tylko nastraszyć. Ale rzucili się na mnie obaj,*

więc nie miałem wyjścia. Chyba mnie trochę poniosło. [...] *W każdym razie powinienem bardziej nad sobą panować.*

Jak nasze gwiezdne kolonie? Robimy wspólny najazd na Planety Druidów? Należą one do czterech graczy, ale chyba słabszych od nas. [...] *Napisz też, czy będziesz w niedzielę na Zjeździe Gwiezdnych Rycerzy* [...]. *Dla pierwszych trzech zespołów do wygrania iPhone'y* [czytaj: ajfony]. *Fajnie by było mieć nowy telefon.*

K.

Po przeczytaniu

1. Czego dowiadujesz się o Kryspinie i jego zachowaniu z opowieści narratora? Jaki jest chłopiec, a jaki chciałby być?

2. Odszukaj w tekście wypowiedzi Kryspina skierowane do kolegów. Jak oceniasz dobór słów bohatera?

3. Porozmawiajcie o tym, jak – Waszym zdaniem – Kryspin mógł poradzić sobie z dokuczaniem kolegów.

4. Jak sądzisz, dlaczego Kryspin w e-mailu przedstawił siebie i sytuację, która wydarzyła się w parku, w sposób odbiegający od rzeczywistości?

5. Jakiej rady udzielisz osobie, która udaje kogoś, kim nie jest, aby zyskać przyjaciół?

6. Odszukaj w słowniku, co oznaczają słowa *pozer*, *szpan* i *trendy*. Wyjaśnij, jakie osoby i zjawiska nazywa się za pomocą tych wyrazów.

7. Przyjrzyj się ilustracji zamieszczonej na poprzedniej stronie i odpowiedz na pytania.

- Czym zajmują się przedstawione osoby?
- Czy zauważają innych ludzi znajdujących się obok nich?
- Jaki związek ma ilustracja z tekstem Barbary Kosmowskiej i Grzegorza Kasdepkego?

Praca twórcza

8. Wymyślcie jak najwięcej sposobów na ciekawe spędzenie wolnego czasu z przyjaciółmi – bez komputera i smartfona.

Praca w grupie

9. Porozmawiajcie o znajomościach internetowych. Dlaczego dla niektórych osób ważne jest posiadanie dużej liczby wirtualnych przyjaciół, a zawieranie znajomości w internecie okazuje się łatwiejsze niż przyjaźnienie się *w realu*? Spiszcie swoje spostrzeżenia.

Współczesne sposoby komunikowania się

Dzięki rozwojowi technologii możemy komunikować się z innymi ludźmi na wiele różnych sposobów.

SMS-y i MMS-y

SMS-y (inaczej: esemesy) to wiadomości, które wysyłasz przez telefon. Pierwsze telefony nie pozwalały na użycie polskich liter, takich jak *ż*, *ś*, *ł*, *ę*. Dziś nie ma już takich ograniczeń, dlatego pamiętaj o wszystkich kropkach, kreskach i ogonkach – w końcu *los* to nie to samo co *łoś*.

Dzisiaj ludzie wysyłają do siebie nie tylko SMS-y składające się wyłącznie z tekstu, lecz także **MMS-y**, zawierające na przykład zdjęcia lub ruchome obrazy.

E-maile

E-mail to list wysyłany za pomocą **poczty elektronicznej**. Więcej o e-mailach przeczytasz na stronie 44.

Komunikatory internetowe

Komunikatory, na przykład Messenger [czytaj: mesendżer], Snapchat [czytaj: snapczat], umożliwiają porozumiewanie się dwóch użytkowników lub większej liczby osób. Oprócz wiadomości tekstowych można również za ich pośrednictwem przesyłać zdjęcia i obrazy oraz prowadzić rozmowy tak jak przez telefon, także w formie wideo.

Portale społecznościowe

Portale (serwisy) społecznościowe umożliwiają dzielenie się informacjami, zdjęciami i filmami w formie tak zwanych **postów**: jedna osoba publikuje je na portalu, a inni internauci mogą je oceniać lub komentować. Aby móc publikować posty i je komentować, trzeba założyć konto – tak zwany **profil**. Największym portalem społecznościowym jest Facebook [czytaj: fejsbuk]. Konto na Facebooku mogą założyć osoby, które ukończyły 13 lat.

Blogi

Blog to internetowy dziennik, w którym można opisywać wydarzenia ze swojego życia lub dzielić się wiedzą na temat, który nas szczególnie interesuje. Wiele blogów poświęconych jest określonej tematyce, na przykład gotowaniu, podróżom, książkom lub modzie.

Grupy dyskusyjne (fora dyskusyjne)

Osoby o podobnych zainteresowaniach, pasjach lub doświadczeniach często zakładają w sieci **grupy dyskusyjne (fora dyskusyjne)**, które służą wymianie informacji, opinii i poglądów. Grupa dyskusyjna może funkcjonować na przykład jako samodzielne forum, część istniejącej strony lub w ramach portalu społecznościowego.

Po przeczytaniu

1. Powiedz, dlaczego ludzie chętnie korzystają z internetu.
2. Które z przedstawionych sposobów komunikowania się są Ci znane? Z jakich narzędzi porozumiewania się korzystasz na co dzień? Co miało wpływ na Twój wybór?
3. Kiedy rozmawiasz z kimś bezpośrednio, sygnalizujesz uczucia za pomocą głosu, gestów i mimiki. Jak wyrażasz emocje w sieci? Jakie rozwiązania Ci to ułatwiają?
4. Jakie udogodnienia i jakie zagrożenia wiążą się z komunikowaniem się w internecie? Przerysuj tabelę do zeszytu i zanotuj w niej swoje spostrzeżenia.

Udogodnienia	Zagrożenia
?	?

★ 5. Jak, Twoim zdaniem, ludzie będą się ze sobą komunikować za 20 lat?

6. Przygotuj w zeszycie treść SMS-a, w którym poinformujesz swojego nauczyciela języka angielskiego, że nie będzie Cię na najbliższych zajęciach. Użyj odpowiednich zwrotów grzecznościowych i krótko wyjaśnij powód nieobecności.
7. Które z podanych zasad dotyczących właściwego zachowania się w internecie wydają Ci się bardzo ważne? Dlaczego warto przypominać sobie i innym te reguły oraz je stosować? Jakie mogą być skutki nieprzestrzegania tych zasad?

Kultura w internecie

Teksty zamieszczane w internecie powinny być poprawne językowo i napisane w sposób kulturalny jak wszystkie inne wypowiedzi. Przestrzegaj zasad, które obowiązują wszystkich internautów.

- Nie używaj wulgarnych słów, nie obrażaj i nie atakuj swoich rozmówców. Jeśli ktoś ma inne zdanie niż Ty, nie znaczy to, że nie ma racji.
- Nie prowadź dyskusji z użytkownikami, których jedynym celem jest dokuczanie i krytykowanie. Twoje odpowiedzi na ich wpisy tylko zachęcą takie osoby do zamieszczania kolejnych nieprzyjemnych postów.
- Protestuj, jeżeli ktoś specjalnie komuś dokucza, rozpowszechnia obraźliwe i nieprawdziwe informacje.
- Nie pisz WIELKIMI LITERAMI – w internecie oznacza to, że krzyczysz. Nie nadużywaj również wykrzykników.
- Jeśli to możliwe, używaj polskich liter.
- Nie zapominaj o używaniu znaków interpunkcyjnych.
- Poprawnie stosuj spację – oddzielaj nią poszczególne wyrazy. Zawsze wstawiaj spację po znaku interpunkcyjnym, a nie przed nim.

  Przykład:

  Korzystaj z internetu, ale rozsądnie! Odnoś się z szacunkiem do innych.

8. Przeczytaj posty zamieszczone na forum internetowym dotyczącym kosmetyków dla nastolatek. Następnie wykonaj polecenia.

- Sprawdź w Wikipedii, co oznaczają określenia *hejter* i *trollowanie*.
- Powiedz, co sądzisz na temat odpowiedzi Martyny.
- Wyjaśnij, jak należy się zachowywać, aby nie zostać uznanym za trolla.

Zdrowie i uroda

Błyszczyki „Kiss" – co o nich myślicie?

anitka13 20.09.2018 20:42

Cześć, dziewczyny! Czy któraś z Was używała błyszczyków firmy Kiss? Co o nich myślicie?

luba 20.09.2018 20:48

Ja używałam. Polecam malinowy – ładnie odbija światło i pysznie smakuje .

martyna 20.09.2018 20:55

ALE JESTEŚCIE PUSTE! MOŻE BYŚCIE POSZUKAŁY SOBIE LEPIEJ JAKIEGOŚ HOBBY, CO?! Błyszczyk i tak nie zrobi z was błyskotliwych!!!!!

9. Dołącz do dyskusji. W tym celu napisz komentarz do zamieszczonego posta Księżniczki Elsy.

Forum

Nasze zwierzaki

KsiężniczkaElsa 2017.05.19 18.30

Jakie zwierzęta wolicie: koty czy psy? Macie kota albo psa? Ja właśnie chcę przygarnąć czworonoga. Mama się zgodziła, tylko nie mogę się zdecydować – lubię i psy, i koty. Pomóżcie!

Witek2007 2017.05.19 18.37

Ja mam psa. Fakt, że trzeba z nim wychodzić na spacery, i to nawet wtedy, gdy jest zimno i pada, ale nie zamieniłbym go na żadne inne zwierzę. Pies to po prostu najlepszy przyjaciel człowieka!

Czarny kot 2017.05.19 19.06

Jeśli masz dużo zajęć po lekcjach, koniecznie wybierz kota . Koty lubią spędzać czas same, ale oczywiście lubią też towarzystwo człowieka. Ja codziennie bawię się z moim kotem. Potem nagradza mnie mruczeniem. Ten odgłos przypomina wiertarkę .

Praca w grupie

10. Podzielcie się na kilkuosobowe zespoły i przygotujcie – w formie makiety – projekt strony Waszej klasy. Zbierzcie informacje, które powinny się znaleźć na klasowym profilu. Napiszcie też dwa pierwsze posty. Zdecydujcie, jakie rysunki, zdjęcia lub multimedia mogłyby się znaleźć na Waszej stronie.

Jak napisać e-mail (list elektroniczny)?

List przesyłany za pomocą poczty elektronicznej to **e-mail**. Obecnie z tej formy komunikacji korzystamy znacznie częściej niż z listu tradycyjnego. E-maile wysyłamy do rodziny i przyjaciół, a także do osób, z którymi nie łączą nas bliskie relacje, oraz do różnego rodzaju instytucji.

E-mail

Przydatne słowa, na przykład:

- **zwrot do adresata:** *Dzień dobry, Aniu*, *Cześć, Tomku!*, *Droga Alicjo!*, *Kochana Mamo!*, *Szanowny Panie!*, *Szanowna Pani Dyrektor!*
- **pożegnalne zwroty grzecznościowe:** *Pozdrawiam*, *Przesyłam pozdrowienia*, *Z pozdrowieniami*, *Z wyrazami szacunku*, *Z poważaniem*, *Łączę pozdrowienia*, *Do zobaczenia wkrótce*, *Trzymaj się*

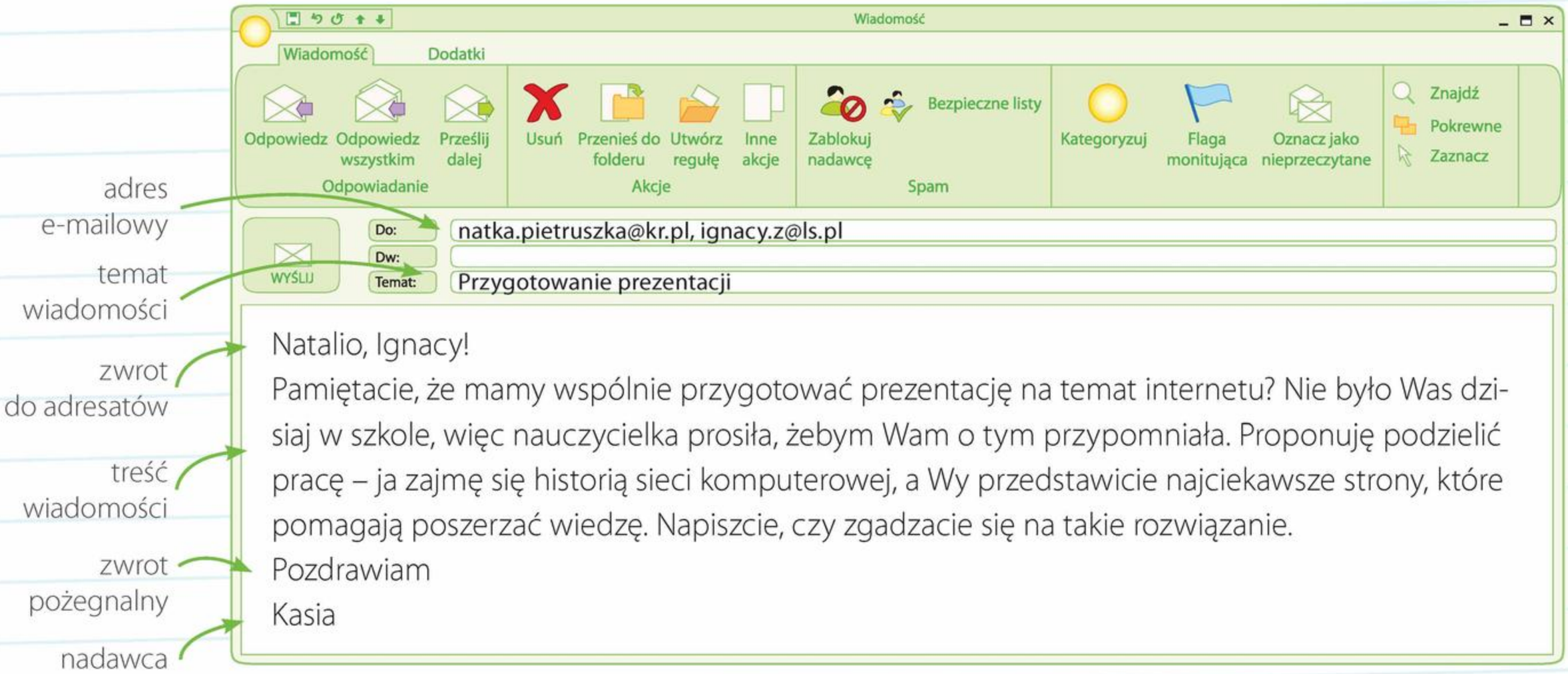
Jak napisać e-mail?

- W temacie zwięźle poinformuj, czego dotyczy Twoja wiadomość.
- Na początku umieść zwrot do adresata. Jeśli wysyłasz e-mail do instytucji i nie wiesz, kto konkretnie go przeczyta, użyj sformułowania *Szanowni Państwo*.
- Po zwrocie do adresata możesz postawić przecinek i rozpocząć dalszą część listu małą literą. Możesz także użyć wykrzyknika, ale wówczas pamiętaj, aby zacząć kolejne zdanie wielką literą.
- Każdą kolejną sprawę, którą przedstawiasz w liście, zapisz w nowym akapicie.
- Jeśli przesyłasz plik w załączniku, poinformuj o tym odbiorcę, pisząc: *W załączniku przesyłam...* lub *Załączniki zawierają...*
- Na dole z lewej strony umieść pozdrowienia. Pamiętaj, aby nie stawiać po nich żadnego znaku interpunkcyjnego.
- Pole *Do* wypełnij na końcu – w ten sposób unikniesz przypadkowego wysłania niedokończonego listu.
- Jeśli chcesz, aby kopia wiadomości trafiła także do innych osób, umieść ich adresy w rubryce *DW* (*do wiadomości*).

Wiele osób rozpoczyna e-maile słowem *Witam*. Tego wyrazu należy jednak używać jedynie w takich sytuacjach, jak powitanie gości przybywających do domu przez gospodarzy lub słuchaczy radia i telewidzów przez prowadzących program. W e-mailu lepiej tego słowa unikać.

Jak napisać e-mail?

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz do zeszytu treść e-maila, uzupełniając go podanymi wyrazami we właściwej formie.

wiersz, przedstawienie, osoby, Wy, kółko, klasa, pierwszy, rada

WYŚLIJ
Do: ewa.kowalik@kr.pl, igor.l@kr.pl
Dw:
Temat: chora :-(

Cześć!
Słyszałam, że już od czwartej [?] uczęszczacie na zajęcia [?] teatralnego. Chciałam [?] zapytać, czy dużo [?] chodzi na warsztaty. Ile [?] przygotowujecie w ciągu roku? Czy powinnam na swoje [?] ćwiczenia przygotować recytację [?]?

Z góry dziękuję za wszystkie [?].

Pozdrawiam
Adela

2. Napisz e-mail do koleżanki lub kolegi, aby poinformować o zadaniu domowym, które należy wykonać.

3. Przygotuj list elektroniczny, w którym powiadomisz koleżankę lub kolegę o terminie Twojego przyjęcia urodzinowego.

4. Przypomnij sobie najważniejsze zasady obowiązujące podczas pisania tradycyjnych listów. Wskaż te z nich, które dotyczą również korespondencji prowadzonej drogą elektroniczną.

Co już wiemy o czasowniku?

Na rozgrzewkę

- Jak spędzasz czas ze swoimi przyjaciółmi? Napisz trzy zdania na ten temat. Podkreśl w wypowiedzeniach czasowniki.

  Przykład:

  Razem z moim przyjacielem gramy w gry planszowe. Często jeździmy na wycieczki rowerowe. W deszczowe soboty oglądamy filmy.

Przypomnienie

- **Czasownik** to odmienna część mowy, która nazywa czynności lub stany. Odpowiada na pytania: ***co robi?***, ***co się z kimś (czymś) dzieje?***. Odmienia się między innymi przez **osoby**, **liczby** i **czasy**.

  Przykład:

  westchnęliśmy – 1. osoba liczby mnogiej czasu przeszłego

- W czasie przeszłym i w niektórych formach czasu przyszłego czasowniki odmieniają się również przez rodzaje. W **liczbie pojedynczej** wyróżniamy **rodzaje: męski**, **żeński** i **nijaki**, a w **liczbie mnogiej** – **męskoosobowy** i **niemęskoosobowy**.

  Przykłady:

  (on) *biegł* – rodzaj męski
  (ona) *biegła* – rodzaj żeński
  (ono) *biegło* – rodzaj nijaki
  } lp.

  (oni) *biegli* – rodzaj męskoosobowy
  (one) *biegły* – rodzaj niemęskoosobowy
  } lm.

Czas na ćwiczenia

1. Jakimi wyrazami uzupełnisz wypowiedzi przedstawionych postaci? Od czego zależą formy zastosowanych czasowników?

2. Uzupełnij podany tekst odpowiednimi formami czasownika *być*.

? ciekawi, o czym dziś napiszę? Poznajcie Kulkę. ? ze mną od dwóch lat. Przygarnęłam ją ze schroniska. Gdy pierwszy raz ją zobaczyłam, ? przerażona jej stanem. Kulka miała złamaną łapę, ? wychudzona, nieufna. Dziś ? szczęśliwym, zdrowym psem. ? najlepszymi przyjaciółkami.

3. Ustal, który z podanych wpisów został zamieszczony przez Justynę, który – przez Bartka, a który – przez Jacka i Adama. Wskaż czasowniki, które pomogły Ci rozwiązać to zadanie. Uzasadnij swój wybór.

DODAJ TEMAT DODAJ KOMENTARZ ARCHIWUM USTAWIENIA SZUKAJ

Czy macie czas na dodatkowe zajęcia?

Autor 1	Jesteśmy ciekawi, czy ktoś z Was chodzi na jakieś dodatkowe zajęcia. Macie na to siły po szkole? My często kończymy lekcje późnym popołudniem, więc nie mamy czasu.
Autor 2	Ja w zeszłym roku kilka razy w tygodniu miałam dodatkowe zajęcia. Teraz też uczę się grać na gitarze, poza tym chodzę na angielski i tenis. Lubię się uczyć i nie przeszkadza mi, że nie mam za dużo wolnego czasu. Przynajmniej się nie nudzę w domu.
Autor 3	W tym roku postanowiłem, że nie będę chodził na żadne kółka zainteresowań. Lubię grać w piłkę, często chodzę do kina. Razem ze znajomymi regularnie gram w gry komputerowe. Myślę, że dodatkowe zajęcia nie są mi potrzebne.

- Do jakich nieporozumień może prowadzić używanie czasowników w niewłaściwych formach?

4. Przyporządkuj zdjęciom odpowiednie formy czasownika *grać* w czasie przyszłym.

Będziemy grać.
Będziemy grali.
Będziemy grały.
Pogramy.

Przypomnienie

Czasowniki w **czasie przyszłym** występują w formie **prostej** lub **złożonej**.

Przykłady:
zaśpiewają – forma prosta; *będą śpiewać*, *będą śpiewały*, *będą śpiewali* – formy złożone
Formy złożone, w których występuje bezokolicznik, nie odmieniają się przez rodzaje.

5. Napisz w zeszycie SMS do koleżanki lub kolegi. W swojej wypowiedzi poinformuj odbiorcę, kiedy go odwiedzisz. Zadbaj o to, by Twój tekst był zrozumiały – nie stosuj skróconych form wyrazów. Podkreśl czasowniki.

Kiedy stosować nieosobowe formy czasownika?

Na rozgrzewkę

- Przeczytaj zdania zapisane obok siebie. Czym różnią się zestawione wypowiedzenia? W jakich sytuacjach można posłużyć się pierwszym wypowiedzeniem z każdej pary?

  Nie zapominać o podlaniu kwiatów. Ela nie zapomina o podlaniu kwiatów.

  Wysłać pozdrowienia z wakacji. Przyjaciele wyślą pozdrowienia z wakacji.

Przypomnienie

- **Czasownik** może występować **w formie osobowej** lub **nieosobowej**. **Forma osobowa** informuje, kto lub co wykonuje daną czynność albo znajduje się w określonym stanie.

  Przykłady:
  biegnę (ja), *psują się* (one), *rysujesz* (ty)

- **Forma nieosobowa** nie informuje o wykonawcy czynności. Przykładem takiej formy jest **bezokolicznik**. Rozpoznajemy go po zakończeniu *-ć* lub *-c*.

  Przykłady:
  biec, *psuć się*, *rysować*

Czas na ćwiczenia

1. Na podstawie podanego dialogu dokończ przepis na sałatkę, używając bezokoliczników. Zadanie wykonaj w zeszycie.

– Mamo, przyjdą do mnie Marta i Ola, więc chcę zrobić jakąś sałatkę. Pomożesz?

– Ugotuj torebkę ryżu. Zetrzyj na tarce o dużych oczkach kawałek żółtego sera. Pokrój w kostkę ananasa z puszki. Dosyp puszkę kukurydzy. Wymieszaj wszystkie składniki. Dodaj dwie łyżki jogurtu, szczyptę pieprzu i ponownie wymieszaj. Tylko pamiętaj, aby najpierw odcedzić ryż i zaczekać, aż ostygnie!

Przepis na sałatkę
Składniki: torebka ryżu, kawałek żółtego sera, puszka kukurydzy, puszka ananasa, 2 łyżki jogurtu, pieprz do smaku
Przygotowanie:
Ryż ugotować... [?]

2. Które zdanie nie zawiera informacji o tym, kto przygotował upominki dla uczestników festynu? Gdzie mogłoby się znaleźć takie wypowiedzenie? W pozostałych wypowiedziach wskaż wyrazy nazywające wykonawców czynności.

Wolontariusze przygotowali upominki dla uczestników festynu.
Przygotowano upominki dla uczestników festynu.
Magda i Tomek przygotowali upominki dla uczestników festynu.

Nowa wiadomość

Oprócz bezokolicznika **nieosobowymi formami czasownika** są:

- **formy zakończone na *-no*, *-to***, które informują o tym, że czynność odbyła się w przeszłości,

  Przykłady:
  Chleb upieczono w godzinę. Gorące bochenki właśnie wyjęto z pieca. (nie wiadomo, kto upiekł i wyjął chleb)
- **konstrukcje** składające się z **czasownika ze słowem *się***.

  Przykład:
  Dawniej do pieczenia chleba używało się pieca na węgiel. (nie wiadomo, kto używał pieca)

3. Przekształć w zeszycie wypowiedzenia tak, aby było wiadomo, kto jest wykonawcą czynności. Skorzystaj z podanego słownictwa. W jakich sytuacjach użyjesz osobowych, a w jakich nieosobowych form czasownika?

aktorzy, *uczniowie*, *czytelnik*, *turyści*

Przeprowadzono warsztaty teatralne.
Zaproszono rodziców na przedstawienie.
Sprawdzono dostępność książki w katalogu.
Odkryto skarb w ruinach starego zamku.

4. Przyjrzyj się ilustracjom. Napisz w trzech zdaniach, jak zmienił się przedstawiony na nich krajobraz. Użyj form zakończonych na *-no* i *-to*.

5. Zapoznaj się z wiadomościami umieszczonymi na tablicy ogłoszeń. Wskaż w nich czasowniki. Jak myślisz, z czego wynika taki sposób sformułowania informacji?

Zamknięto dopływ wody z powodu awarii.

Planuje się remont klatki schodowej.

Zorganizowano zbiórkę książek w bibliotece.

Ze względu na bezpieczeństwo dzieci uprasza się o zamykanie furtki.

Co wyrażamy za pomocą trybów czasownika?

Na rozgrzewkę

- Wskaż czasowniki w wypowiedziach.
  Który z nich informuje o tym, że coś się dzieje?
  Który wyraża przypuszczenie, a który jest poleceniem?

Nowa wiadomość

Czasownik odmienia się przez **tryby**. Dzięki trybom możemy wyrazić nasze nastawienie do czynności, o których mówimy. Wyróżniamy:

- **tryb orzekający** – używamy go, gdy chcemy poinformować o czynności, która właśnie się odbywa, już się odbyła lub będzie się odbywać w przyszłości,

  Przykłady:
  jem, śpią, odpoczywają, jedli, spali, odpoczywali, zjedzą, będą spać, odpoczną

- **tryb rozkazujący** – stosujemy go do wydawania rozkazów, poleceń, zakazów, żądań lub do formułowania próśb, rad, wskazówek,

  Przykłady:
  jedz, śpijcie, odpocznij, niech idzie, niech śpią, niech odpocznie

- **tryb przypuszczający** – posługujemy się nim, aby powiedzieć o czynności, które mogłyby się wydarzyć pod pewnymi warunkami. Służy do wyrażania przypuszczeń, pragnień, życzeń, próśb.

Tryb przypuszczający tworzymy przez dodanie do czasownika cząstki *-by* z końcówkami osobowymi.

Przykłady:
*jadł**bym**, jadł**byś**, jadł**by**, jadła**by**, jedli**byśmy**, jedli**byście**, jadły**by**, jedli**by***

Cząstkę *bym*, *byś*, *by*... możemy również zapisać **przed czasownikiem**.

Przykład:
*Chętnie **bym zjadł** to pyszne ciastko.*

Czas na ćwiczenia

1. Co chciały wyrazić osoby, które wypowiedziały podane słowa? Formami których trybów się posłużyły?

- Pojechałabym gdzieś na wakacje.
- W sobotę pojadę z rodzicami na grzyby.
- Pojedźmy na wycieczkę za miasto.
- Niech przyjaciele pojadą z nami za miasto.

2. Powiedz, w jakim trybie występuje czasownik *czytać* w podanych zdaniach. Następnie określ jego formy.

Tata czyta gazetę.
Dzieci czytały komiks.
Lokatorzy czytali ogłoszenie.
Mama będzie czytała książkę.

Nowa wiadomość

W trybie orzekającym czasowniki odmieniają się przez **czasy**, **osoby**, **liczby** i **rodzaje**.

Przykłady:
śpiewa (czas teraźniejszy, 3. os. lp.)
śpiewała (czas przeszły, 3. os. lp. r.ż.)
będzie śpiewał (czas przyszły, 3. os. lp. r.m.)
będziemy śpiewali (czas przyszły, 1. os. lm. r.m.-os.)

3. Przekształć podane zdania tak, aby miały formę poleceń, do których musi się zastosować osoba używająca suszarki do włosów. Formami którego trybu się posłużysz?

Nigdy nie trzymamy suszarki wilgotnymi rękami. Nie używamy podczas kąpieli. Stosujemy wyłącznie zgodnie z przeznaczeniem. Zawsze po skończeniu suszenia wyjmujemy wtyczkę z gniazdka.

Nowa wiadomość

W trybie rozkazującym czasownik odmienia się przez **osoby** i **liczby** (nie określamy czasu ani rodzaju). Formy 1. osoby liczby pojedynczej się nie używa.

Przykład:

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
(ja) – (ty) *czytaj* (on, ona) *niech czyta*	(my) *czytajmy* (wy) *czytajcie* (oni, one) *niech czytają*

4. Uzupełnij zdania czasownikami w nawiasach tak, aby wyrażały polecenia. Następnie określ formy zastosowanych wyrazów.

Przykład:
Magda (kupić) ? *ciastka dla wszystkich.*
Niech Magda kupi ciastka dla wszystkich. – 3. osoba lp., tryb rozkazujący

Olu, (przypomnieć) ? mi tytuł filmu, który oglądaliśmy w zeszłym tygodniu.
? Tomek mi ? (przypomnieć) o książce.

5. Dokończ w zeszycie podane zdania, używając czasowników w trybie przypuszczającym.

Gdybym urodziła/urodził się w Australii, ?.
Gdybym znalazła/znalazł się na bezludnej wyspie, ?.
Gdyby ludzie potrafili latać, ?.

Nowa wiadomość

W trybie przypuszczającym czasowniki odmieniają się przez **osoby**, **liczby** i **rodzaje**. Nie można natomiast określić czasu.

Przykład:

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
(ja) *czytałabym/czytałbym* (ty) *czytałabyś/czytałbyś* (on, ona) *czytałaby/czytałby*	(my) *czytałybyśmy/czytalibyśmy* (wy) *czytałybyście/czytalibyście* (oni, one) *czytałyby/czytaliby*

6. Uzupełnij wypowiedzi uczestników forum uczniowskiego. Ustal z koleżankami i kolegami, czy użyliście takich samych form czasownika. Z czego wynikają ewentualne różnice?

Ala:
Hej, nie było mnie ostatnio w szkole i nie wiem, jak rozwiązać zadanie z matematyki. Czy (móc) ? mi ktoś wytłumaczyć, o co w nim chodzi? 18:26

Bartek:
Cześć, chętnie (wytłumaczyć) ?, ale niestety mnie także nie (być) ? na lekcji i mam ten sam problem. 18:26

Asia:
Ja Wam (pomagać) ?. Albo może lepiej (pomagać) ? Tomek – nie (umieć) ? tak dobrze tłumaczyć jak on. 18:27

Tomek:
Cześć, (przyjść) ? do mnie w sobotę o 16.00. Ciebie, Asiu, też zapraszam – (pomagać) ? mi. Co dwie głowy, to nie jedna. 18:28

7. Ułóż i zapisz w zeszycie zdania wyrażające podane treści. Następnie podkreśl w tych zdaniach czasowniki i nazwij zastosowane tryby.

- Przekazujesz rodzicom wiadomość, dokąd Twoja klasa pojedzie na wycieczkę.
- Mówisz, jak zamierzasz spędzić czas, jeśli będzie ładna pogoda.
- Brat przeszkadza Ci w oglądaniu filmu. Żądasz, aby przestał.

Pisownia wyrazów z cząstką *by*

Na rozgrzewkę

- Wskaż w wypowiedziach czasowniki w formie osobowej. Zwróć uwagę na łączną i rozdzielną pisownię cząstki *by*.

  – Może poszłybyśmy na ten kurs? Poznałybyśmy wreszcie różne techniki zapamiętywania.
  – Chyba nie umiałabym tego od razu powtórzyć. Ty byś pewnie potrafiła!

Nowa wiadomość

Cząstki ***bym***, ***byś***, ***by***, ***byśmy***, ***byście*** piszemy

łącznie

- z czasownikami w formie osobowej,

  Przykład:
  Poszłybyśmy na spacer.

- z większością spójników.

  Przykłady:
  jeśliby, żeby, choćby, gdyby, leczby

rozdzielnie

- po bezokolicznikach,

  Przykład:
  Zaśpiewać bym tego nie umiała.

- przed czasownikami.

  Przykład:
  Akurat tam bym nie chciał pojechać.

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz wypowiedzi postaci do zeszytu. Użyj odpowiednich form podanych czasowników z cząstką *by*.

(Poczytać) sobie jeszcze, ale muszę odrabiać lekcje.

(Kupić) te sukienki, ale nie mamy tylu pieniędzy.

(Wybrać) się na spacer, ale pada deszcz.

2. **Przekształć zdania tak, aby cząstka *by* była pisana łącznie. Zmienione wypowiedzenia zapisz w zeszycie.**

– A co ty byś mi zaproponowała w tej sytuacji?
– Chętnie bym ci pomogła!
– Naprawdę byś mogła to zrobić?

Wikipedia w pigułce. To, co warto wiedzieć o wolnej encyklopedii

Fragmenty artykułu z portalu internetowego www.komputerswiat.pl

Masz do niej nieograniczony dostęp, nie musisz płacić ani grosza, a jeśli tylko chcesz – możesz ją edytować[1]*. Oto Wikipedia od kuchni.*

Ile haseł można znaleźć w największej polskiej encyklopedii powszechnej – *Wielkiej encyklopedii PWN*?

Odpowiedź na to pytanie bez problemu znajdziemy w Wikipedii: 141 tysięcy haseł. Z internetowej bazy wiedzy dowiemy się też, że *Wielka encyklopedia PWN* to [...] 15 tysięcy ilustracji, 700 map, a nad jej publikacją pracowało 100 redaktorów oraz 3000 autorów i recenzentów. [...]

Czym jest Wikipedia?

Wikipedia to olbrzymia, wielojęzykowa i dostępna za darmo encyklopedia mająca postać strony internetowej. W przeciwieństwie do tradycyjnych encyklopedii definicje haseł (artykuły) nie są pisane przez profesjonalistów, ale przez internautów. Oczywiście wśród autorów Wikipedii nie brakuje ekspertów, jednak większość definicji tworzą zwykłe osoby. Obecnie Wikipedia zawiera ponad 18 milionów definicji [...], które dotyczą niemal każdej dziedziny życia. Nazwa *Wikipedia* powstała z połączenia hawajskiego zwrotu *wiki wiki*, który oznacza *bardzo szybko*, oraz słowa *encyklopedia*. [...]

Jakie kryteria musi spełniać artykuł w Wikipedii?

Choć każdy może dodać do Wikipedii dowolne hasło, to twórcy serwisu przygotowali kilka zasad i zaleceń [...]:

– Encyklopedyczne podejście: Wikipedia jest encyklopedią, zawarte w niej tematy nie mogą więc być tymczasowe, a definicje powinny wykraczać poza zdefiniowanie znaczenia językowego hasła i być po prostu użyteczne.

– Neutralność definicji: Artykuły powinny zawierać fakty, a nie [...] punkt widzenia autora; zaleca się też nieużywanie zwrotów wartościujących (na przykład, że opisywane urządzenie jest lepsze czy gorsze od innych).

– Prawa autorskie: Bez pisemnej zgody autora w definicji nie można umieszczać cudzych dzieł (fragmentów książek czy definicji [...]).

– Informacje o źródłach: W encyklopediach nie podaje się zwykle informacji o źródłach, w Wikipedii wręcz przeciwnie [...].

[1] *Edytować* – zmieniać tekst w programie komputerowym.

Po przeczytaniu

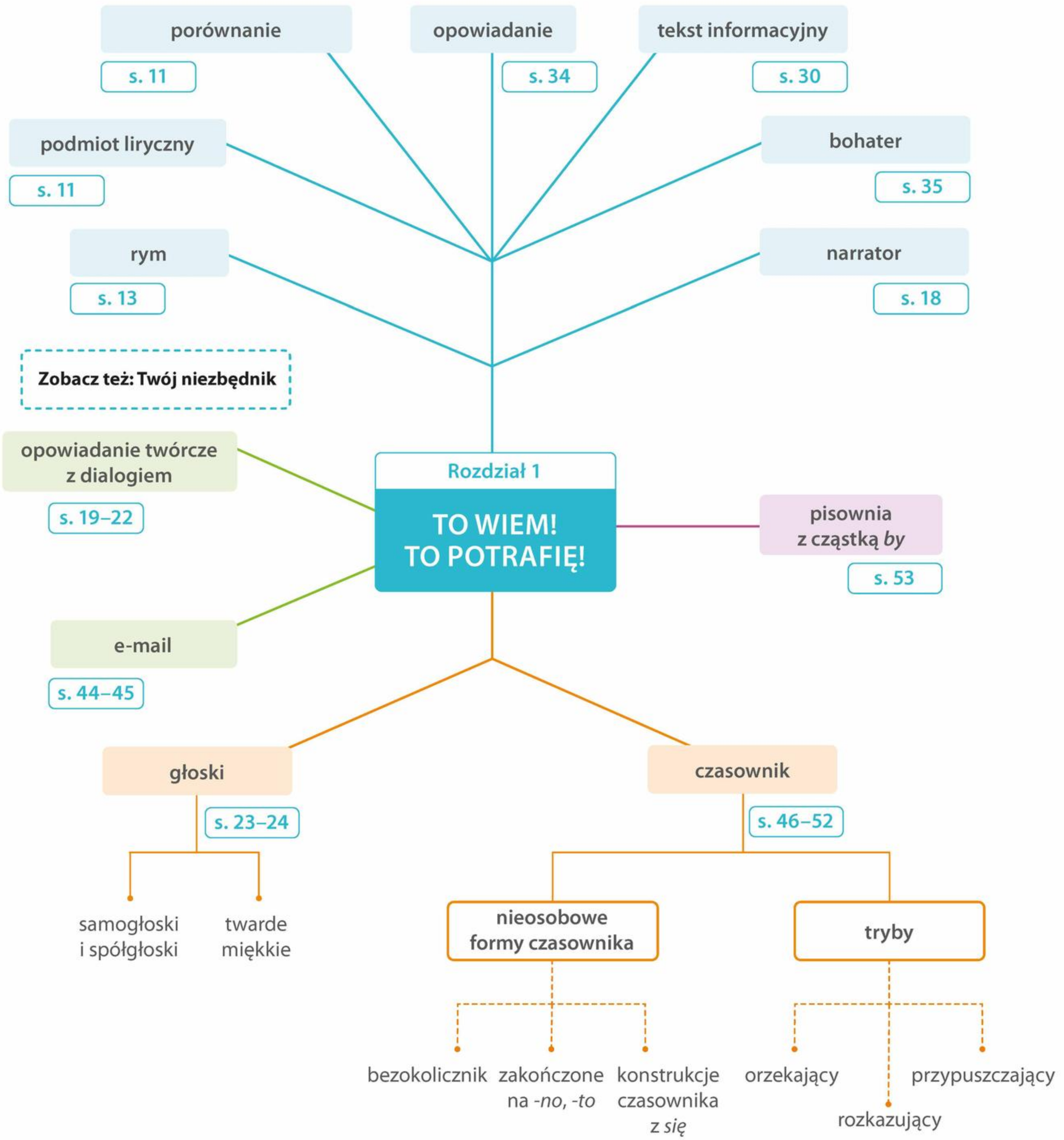
1. Czym różni się *Wielka encyklopedia PWN* od Wikipedii?
2. Kto tworzy hasła do Wikipedii? Jakie zagrożenie może się z tym wiązać?
3. Przeczytaj rady dotyczące sprawdzania wiarygodności artykułów w Wikipedii i skontroluj w opisany sposób hasła: *Mieszko I*, *żyrafa*.

1. Ustal, z jakich książek i artykułów korzystał autor hasła – informacje o źródłach znajdziesz pod tekstem. Aby sprawdzić w internecie, czy dana publikacja istnieje, odszukaj jej kartę katalogową w jednym z wielu katalogów bibliotecznych dostępnych on-line [czytaj: onlajn].
2. Porównaj informacje podane w haśle z zawartością innych encyklopedii. Możesz również przeszukać pod tym kątem strony internetowe – pamiętaj jednak, że ten sam tekst mógł zostać przekopiowany w inne miejsca.
3. Zwróć uwagę na oznaczenia artykułów – często hasła mają jakieś oznaczenie od redaktora Wikipedii. Na przykład *Wersja przejrzana* to artykuł skontrolowany przez doświadczonego redaktora pod względem podstawowych błędów (na przykład wprowadzania nieprawdziwej treści). *Dobry artykuł* został uznany przez doświadczonych autorów za napisany właściwie, zgodnie z zasadami. *Artykuł na medal* to tekst wzorcowy.

4. Wybierz z tekstu trzy najważniejsze, Twoim zdaniem, informacje na temat Wikipedii i przygotuj na ten temat krótką notatkę.
5. Poszukaj w internecie informacji o tym, jakie kryteria musi spełniać tekst oznaczony jako *Artykuł na medal*.

Podsumowanie

Świat kultury

- Współczesne sposoby komunikowania się, s. 40–43

Korzystam ze źródeł wiedzy

Jak korzystać z encyklopedii?, s. 29–30
Wikipedia w pigułce, s. 54–55

Wojciech Cesarz

ZAPISZ W ZESZYCIE

Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach

Fragment

Przyjaźń to silny związek między ludźmi, oparty na wzajemnej sympatii i szacunku, lojalności, zaufaniu, życzliwości, solidarności, zrozumieniu, wspólnych zainteresowaniach i podobnym systemie wartości. Przyjaźń wymaga symetrii – nie można przyjaźnić się z kimś, kto nie przyjaźni się z nami, nie wnosi w tę relację równoważnego wkładu lub nas wykorzystuje. O przyjaźń trzeba dbać – spędzać razem czas lub pozostawać w bliskim kontakcie, pomagać sobie wzajemnie. Należy dochowywać tajemnic przyjaciela, a także wspierać go w trudnych sytuacjach. Ważne jest, by być wielkodusznym i wybaczać sobie drobne błędy. Prawdziwa przyjaźń nie oznacza jednak, że powinniśmy **aprobować** wszystkie pomysły i zachowania przyjaciela – przeciwnie, czasem trzeba mu się przeciwstawić, odwieść od złych działań i wyborów. Gdy na przykład próbuje narkotyków lub planuje niebezpieczne akcje, należy interweniować: najpierw z nim porozmawiać, a jeśli to nie poskutkuje, zawiadomić jego rodziców lub inne właściwe osoby, zanim wydarzy się coś złego. Prawdziwa i długotrwała przyjaźń jest jednym z największych skarbów w życiu.

1. Oceń prawdziwość podanych informacji na podstawie tekstu. Wybierz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Prawdziwa przyjaźń wymaga zaufania i zrozumienia.	P	F
Przyjaźń nie wymaga osobistego kontaktu.	P	F

2. Podaj dwa inne wyrazy, którymi można zastąpić w tekście czasownik *aprobować* bez zmiany sensu wypowiedzenia.

3. Dokończ zdania sformułowaniami z tekstu.

A. Człowiek wielkoduszny potrafi [?].
B. Prawdziwy przyjaciel musi [?].

4. Wyjaśnij, co to znaczy, że *przyjaźń wymaga symetrii*.

5. W pierwszym zdaniu tekstu wymieniono dziewięć filarów przyjaźni. Wybierz trzy spośród nich, według Ciebie najważniejsze, i uzasadnij swój wybór.

Sprawdź wiedzę i umiejętności

6. Podaj przykład znanego Ci bohatera literackiego, do którego można odnieść zacytowane zdanie.

O przyjaźń trzeba dbać – spędzać razem czas lub pozostawać w bliskim kontakcie, pomagać sobie wzajemnie.

7. Wybierz właściwe dokończenie zdania spośród podanych możliwości.

Ostatnie zdanie tekstu *podsumowuje wcześniejsze rozważania / zaprzecza wcześniejszym rozważaniom*.

8. Policz, ile liter, głosek i sylab występuje w wyrazie *przyjaciel*. Przerysuj tabelę do zeszytu i ją uzupełnij.

Liczba liter	Liczba głosek	Liczba sylab	Samogłoski
?	?	?	?

9. Wyobraź sobie, że chcesz nakłonić swojego przyjaciela do niespóźniania się na Wasze spotkania. Ułóż dwa zdania – w pierwszym wykorzystaj czasownik w trybie rozkazującym, a w drugim – czasownik w trybie przypuszczającym.

10. Wynotuj z podanego tekstu nieosobowe formy czasowników. Wyjaśnij, dlaczego je zastosowano.

O przyjaźni napisano wiele utworów, w których przedstawia się zarówno jej blaski, jak i cienie. Jeden z takich tekstów to *Przyjaciele* Adama Mickiewicza. Historia Mieszka i Leszka pokazuje, że najlepszym sprawdzianem przyjaźni jest sytuacja zagrożenia. Nie mówi się wprost o tchórzostwie jednego z bohaterów. Okazuje się jednak, że o przyjacielu łatwo zapomnieć, kiedy chodzi o ratowanie własnej skóry przed niedźwiedziem.

11. Przeredaguj treść e-maila, tak aby był napisany w sposób poprawny i kulturalny.

WYŚLIJ

Do: sklepkociechrupki@kr.pl

Dw:

Temat: kot Mieczysław

Witam, MIECZYSŁAWOWI SKOŃCZYŁY SIĘ CHRUPKI!!! Składam zamówienie na karmę „Koci przysmak", opakowanie 5 kg. Prześlij paczkę na adres: ul. Miłkowa 4/32, XX–XX0 Gniewino
Do zobaczenia
T.

12. Napisz opowiadanie z dialogiem o spotkaniu dwóch przyjaciół.

2 Uwaga, uczucia!

© Adagp, Paris, 2018

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Jaką scenę przedstawił artysta? Zwróć uwagę na rozmieszczenie poszczególnych obiektów i ich usytuowanie względem siebie.
2. Jaką kolorystyką posłużył się autor? Zastanów się, w jaki sposób wpływa ona na nastrój obrazu.
3. Które elementy dzieła najbardziej przyciągają Twoją uwagę? Z czego może to wynikać?
4. Jaki gest wykonują dziewczynki? Jaką postawę przybrały dorosłe kobiety? O czym może to świadczyć?
5. Co, Twoim zdaniem, mogło przykuć uwagę dzieci?
6. Co daje ludziom kontakt z naturą? Jakie uczucia może wywoływać?
7. Jaki związek dostrzegasz między obrazem a tytułem rozdziału?

André Bauchant [czytaj: ądre bosząt], *Bawiące się dzieci*

farby olejne na płótnie

89 x 115,5 cm

kolekcja prywatna

1929 rok

Zanim przeczytasz

- Podaj jak najwięcej wyrazów bliskoznacznych do słowa *radość*.

Joanna Kulmowa

Co to jest radość?

Niebo
kiedy nagle w kałuży zaświeci.

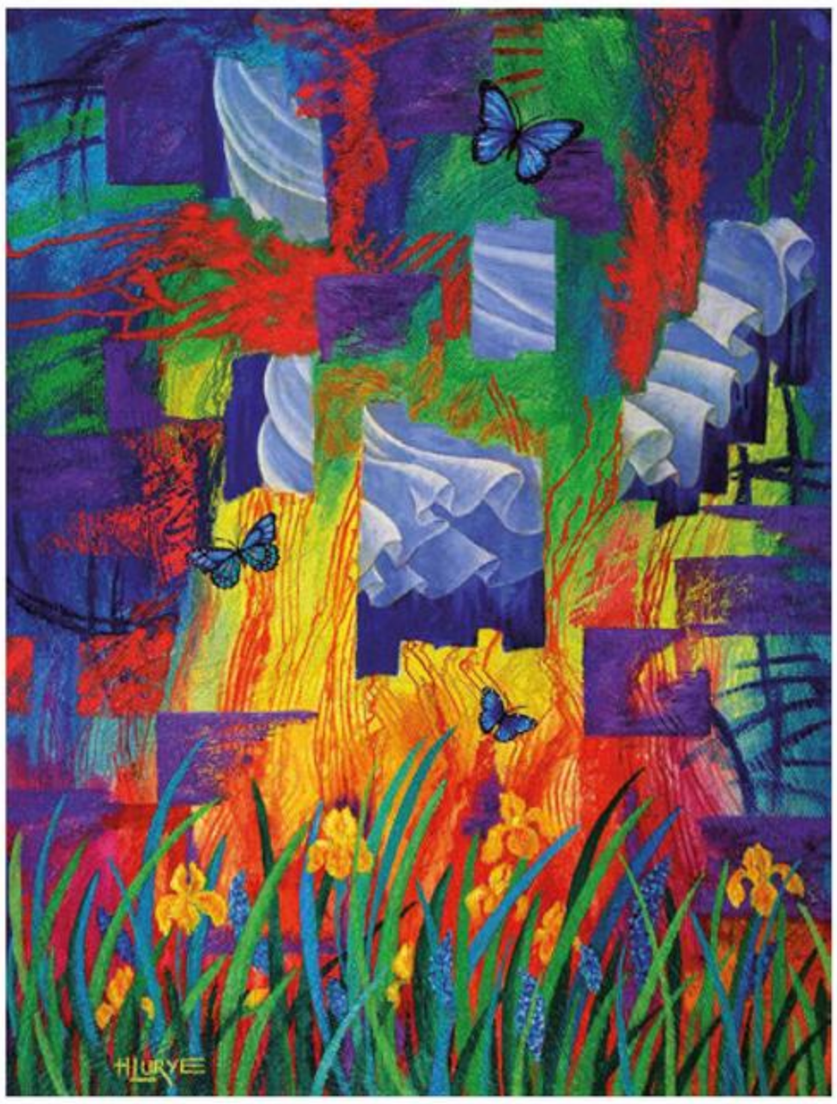
Ciepły wiatr niespodziany
co nam wybiega naprzeciw.

I jeszcze:
wcześnie rano chleb
kiedy słońce w ostrzu noża tuż obok.

I ni stąd ni zowąd
twój śmiech
mój śmiech.

I tam w górze
dziko
rozpędzony obłok.

Radość mała
i radość wielka:
wielka jak chorągwi mokrych furkotanie
mała jak czerwona kropelka
biedronki
na białym tulipanie.

Helen Lurye [czytaj: lurjej], *Lato*, 2003 rok

Po przeczytaniu

1. Na co podmiot liryczny zwraca uwagę? Co dzięki temu możemy o nim powiedzieć?
2. Jak sądzisz, dlaczego osoba mówiąca tak bardzo się cieszy, kiedy *niebo* ***nagle*** *zaświeci*, gdy zawieje *wiatr* ***niespodziany*** i gdy ***ni stąd ni zowąd*** słyszy śmiech bliskiej osoby? Czy to, co nieoczekiwane, sprawia więcej radości? Uzasadnij swoje zdanie.

3. Wyjaśnij, czym są *radość mała* i *radość wielka*. Do czego zostały porównane?
→ Przypomnij sobie: porównanie, s. 342

4. W jakich sytuacjach odczuwasz radość małą, a w jakich – radość wielką?

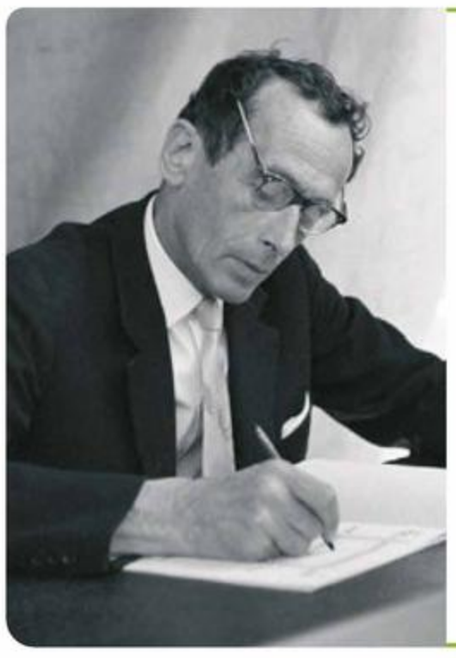
5. Jak rozumiesz sformułowanie *klucz do szczęścia*? Co może nim być?

6. Przyjrzyj się obrazowi na stronie 60. W jaki sposób może się on kojarzyć z radością?

Praca twórcza

7. Przedstaw radość za pomocą rysunku lub w innej formie. Krótko omów swoją pracę.

8. Utwórz oryginalne porównania, za pomocą których wyrazisz swoją radość. Możesz zacząć słowami: *Moja radość jest jak...*, *Moja radość jest niczym...*, *Moja radość jest jakby...*

Roman Pisarski (lata życia: 1912–1969)

Był polskim pisarzem, autorem książek dla dzieci oraz scenariuszy spektakli i słuchowisk radiowych. Pracował także jako redaktor i nauczyciel. Napisał dwa podręczniki do gramatyki języka polskiego – *Rzekła rzepa rzepakowi* i *Kolorowa gramatyka*. Jego zamiarem było stworzenie książek, które zachęcą do nauki. Najbardziej znanymi utworami Romana Pisarskiego są: *Podróże małe i duże*, *Wakacje w ZOO*, *O psie, który jeździł koleją*.

Roman Pisarski

Przenośnie

Zimne jest pod biegunem Lodowate Morze.
Lodowate są mrozy gdzieś na Labradorze.
Lodowate jest wnętrze domowej lodówki,
lodowate są w styczniu zbocza Gubałówki.

Przyznam, że mnie ten problem ciekawi szalenie,
dlaczego **lodowate** jest czasem **spojrzenie**?

Zieleń jest barwą liści, a czasem pończoszek,
zielona bywa ławka lub pocztowa skrzynka,
są też zielone żaby, jest zielony groszek,
zielona nić jedwabna, zielona podpinka[1].

Ale jak to się dzieje – kto na to odpowie,
że człowiek niekiedy ma **zielono w głowie**?

Twarde, nieczułe na nic są kamienne skały,
bo kamień, jak to kamień, jest twardy i trwały.
Twarde i niespożyte[2] są kamienne mury,
kamienne zamki, mosty, kamienne figury.

Wytłumaczcie mi proszę, bo jestem w rozterce,
czemu nieraz ktoś żywy ma **kamienne serce**?

Ostra brzytwa boleśnie skaleczyć cię może,
ostra może być kosa, ostry koniec igły.
Można zranić się w palec wyostrzonym nożem.
Ostre bywają ciernie, nożyce i widły...

O mojej siostrze mówią, że ma **język ostry**.
Boję się ostrych rzeczy... Czy unikać siostry?

Przenośnia nieraz mówi o ostrym języku,
o sercu, że kamienne – przenośni bez liku[3]...
Chętnie ich używamy, bo nikt nie zaprzeczy,
że przenośnie trafiają zwykle w sedno rzeczy!

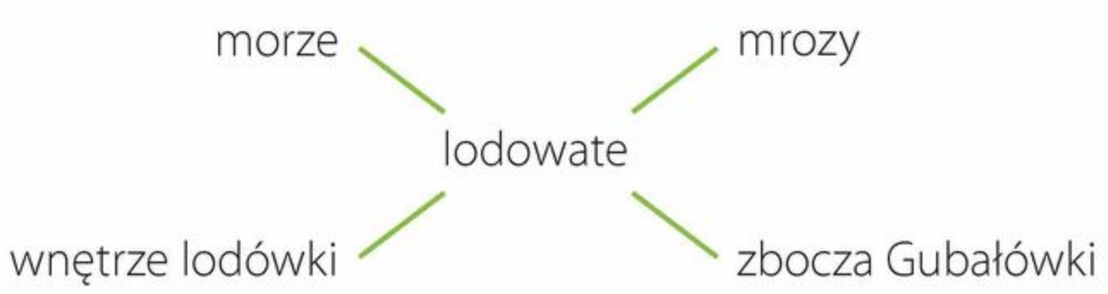
[1] *Podpinka* – materiał przyszywany do wewnętrznej strony płaszcza.
[2] *Niespożyte* – tu: niezniszczalne.
[3] *Bez liku* – mnóstwo.

Po przeczytaniu

1. Czym cechują się ludzie, o których mówi podmiot liryczny w dwuwersowych zwrotkach? Jak zachowują się wobec otoczenia?

2. Co – według podmiotu lirycznego – można określić za pomocą epitetów: *lodowate*, *zielone*, *kamienne*, *ostre*? Przygotuj notatkę w formie schematów na podstawie czterowersowych zwrotek utworu.

Przykład:

3. Na czym polega różnica w znaczeniu sformułowań typu ***zielona*** *żaba* i ***zielono*** *w głowie*, ***ostre*** *nożyce* i ***ostry*** *język*?

Nowa wiadomość

Przenośnia (**metafora**) to środek wyrazu polegający na takim zestawieniu słów, w którym zyskują one niezwykłe, dodatkowe znaczenia. Przenośni nie można tłumaczyć dosłownie. Jej sens wynika z połączenia lub przenikania się znaczeń poszczególnych słów.

4. Dlaczego, zdaniem podmiotu lirycznego, chętnie używamy przenośni? Jak rozumiesz zwrot *trafić w sedno*?

5. Wskaż zdania, w których znaczenie wyróżnionego wyrazu jest przenośne.

Fotografia wywołała **lawinę** wspomnień.

Lawiny śnieżne są przyczyną zniszczeń.

Nad Atlantykiem tworzą się **huragany**.

Występom towarzyszył **huragan** braw.

6. Co, Twoim zdaniem, wpłynęło na powstanie podanych przenośni? W swojej odpowiedzi skorzystaj z wyrazów w ramce.

są podobne do, przypominają, wyglądają jak, kojarzą się z

- ukryć się przed deszczem pod kapeluszami muchomorów
- mróz kryształy zawiesił pod dachem
- choinki obsypane cukrem
- drzewo wypuściło swe węże pod ziemię

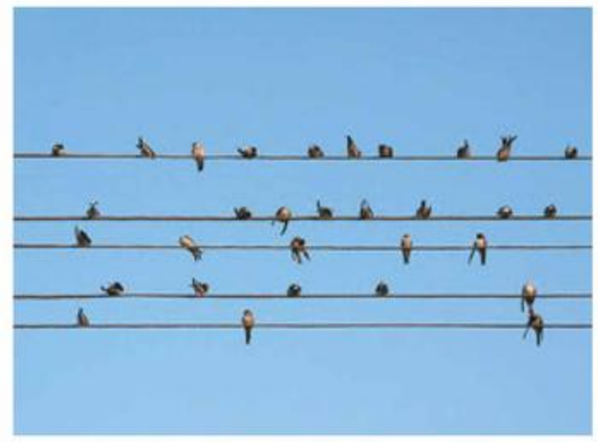
Praca w grupie

7. Utwórzcie kilkuosobowe grupy. Wybierzcie jeden z przedmiotów znajdujących się w Waszej klasie i opiszcie go w niezwykły sposób, na przykład za pomocą przenośni.

Praca twórcza

8. Obejrzyj fotografie i zastanów się, z czym kojarzy Ci się to, co zostało na nich ukazane. Następnie wymyśl przenośnie, którymi mogłyby zostać podpisane poszczególne zdjęcia.

Przykład: *ptaki – skrzydlate nuty na pięciolinii*

9. Przygotuj recytację wiersza *Przenośnie*.

- Zastanów się, co możesz przekazać za pomocą tego utworu.
- Przemyśl, które fragmenty wymówisz głośniej, a które – ciszej.
- Dostosuj tempo mówienia do treści poszczególnych strof.
- Pamiętaj, aby głosem oddać nastrój utworu.

JAK PACHNIE MIŁOŚĆ

Kilka słów o książce

Książka Grzegorza Kasdepkego *Co to znaczy...* to zbiór 101 krótkich historyjek, które w obrazowy i pełen humoru sposób objaśniają znaczenie niektórych powiedzeń. Dzięki zamieszczonym w niej opowieściom można się dowiedzieć, co oznaczają takie połączenia wyrazowe, jak *być nie w sosie*, *biec jak na skrzydłach* czy *robić do kogoś maślane oczy*, by móc swobodnie używać ich w codziennych sytuacjach.

Grzegorz Kasdepke

Co to znaczy...

Fragmenty

Wracając ze szkoły, Bartuś natknął się – zupełnie przypadkowo – na wujka Grześka. Siedział na ławce w parku pochłonięty rozmową z jakąś dziewczyną.

– Cześć, wujku! – krzyknął Bartuś, podchodząc do ławki.

– Cześć... – Wujek Grzesiek z trudem powrócił do rzeczywistości. – Znacie się? Mój siostrzeniec, Bartuś. Iga, moja... koleżanka.

Iga uśmiechnęła się do Bartusia i wyciągnęła do niego rękę. Bartuś nie mógł się powstrzymać – pochylony nad dłonią Igi obwąchiwał ją z zapałem.

– Co ty wyprawiasz?! – wykrztusił wujek Grzesiek.

– Przepraszam... – zawstydził się Bartuś i popatrzył na osłupiałą Igę. – Tata mówi, że wujek czuje do pani miętę, ale szczerze mówiąc... zupełnie nie wiem dlaczego.

Wujek Grzesiek zrobił się czerwony jak burak. Iga parsknęła śmiechem.

– Naprawdę?... – chichotała. – To znaczy, że podkochujesz się we mnie? Jesteś pod moim urokiem? [...]

– Mniej więcej... – wymamrotał wujek Grzesiek. – Ale do Bartusia to chyba czuję w tej chwili pokrzywę...

Przydatne słowa

Gdy ktoś się zarumieni, możemy o nim powiedzieć, że zrobił się **czerwony jak burak**.

Przykład użycia: *Zosia zrobiła się czerwona jak burak, gdy została wywołana do udziału w konkursie.*

Po przeczytaniu

1. Kogo Bartuś spotkał w parku? Czym zaskoczył swoich rozmówców?
2. Jak chłopiec wytłumaczył swoje nietypowe zachowanie?
3. Co oznacza powiedzenie *czuć do kogoś miętę*? Dlaczego wujek się zdenerwował, gdy Bartuś użył tego sformułowania?
4. Odszukaj w internecie lub w słowniku języka polskiego pod hasłem *serce* znaczenie podanych połączeń wyrazowych. Ułóż z nimi zdania.

   podbić czyjeś serce złamać komuś serce wziąć sobie coś do serca

5. Porozmawiaj z koleżankami i kolegami z klasy, o których uczuciach jest Wam łatwo mówić wprost, a o których – trudno. Z czego to wynika?
6. Jak może się zachowywać człowiek odczuwający radość, smutek, onieśmielenie? Przedstaw za pomocą mimiki i gestów wymienione emocje.
7. Uporządkuj wyrazy w każdej grupie według stopnia intensywności nazwanych przez nie uczuć – od najsłabszego do najsilniejszego. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika.

   groza, strach, niepokój euforia, zadowolenie, radość żal, rozpacz, przygnębienie

Praca twórcza

8. Przyporządkuj podane połączenia wyrazowe nazwom uczuć. Ułóż zdanie, w którym wykorzystasz wybrane sformułowanie i odpowiadającą mu nazwę emocji.

   strach, *złość*, *wstyd*, *szczęście*

   chcieć zapaść się pod ziemię
   patrzeć przez różowe okulary
   włosy stanęły mu dęba
   wszystko się w nim gotuje

Jak napisać sprawozdanie z wydarzenia?

Sprawozdanie to krótka i rzeczowa relacja z przebiegu zdarzenia przedstawiona przez osobę, która była jego świadkiem lub uczestnikiem. Sprawozdanie może dotyczyć wycieczki szkolnej, wizyty w muzeum, spotkania z pisarzem lub innego ważnego wydarzenia.

Sprawozdanie

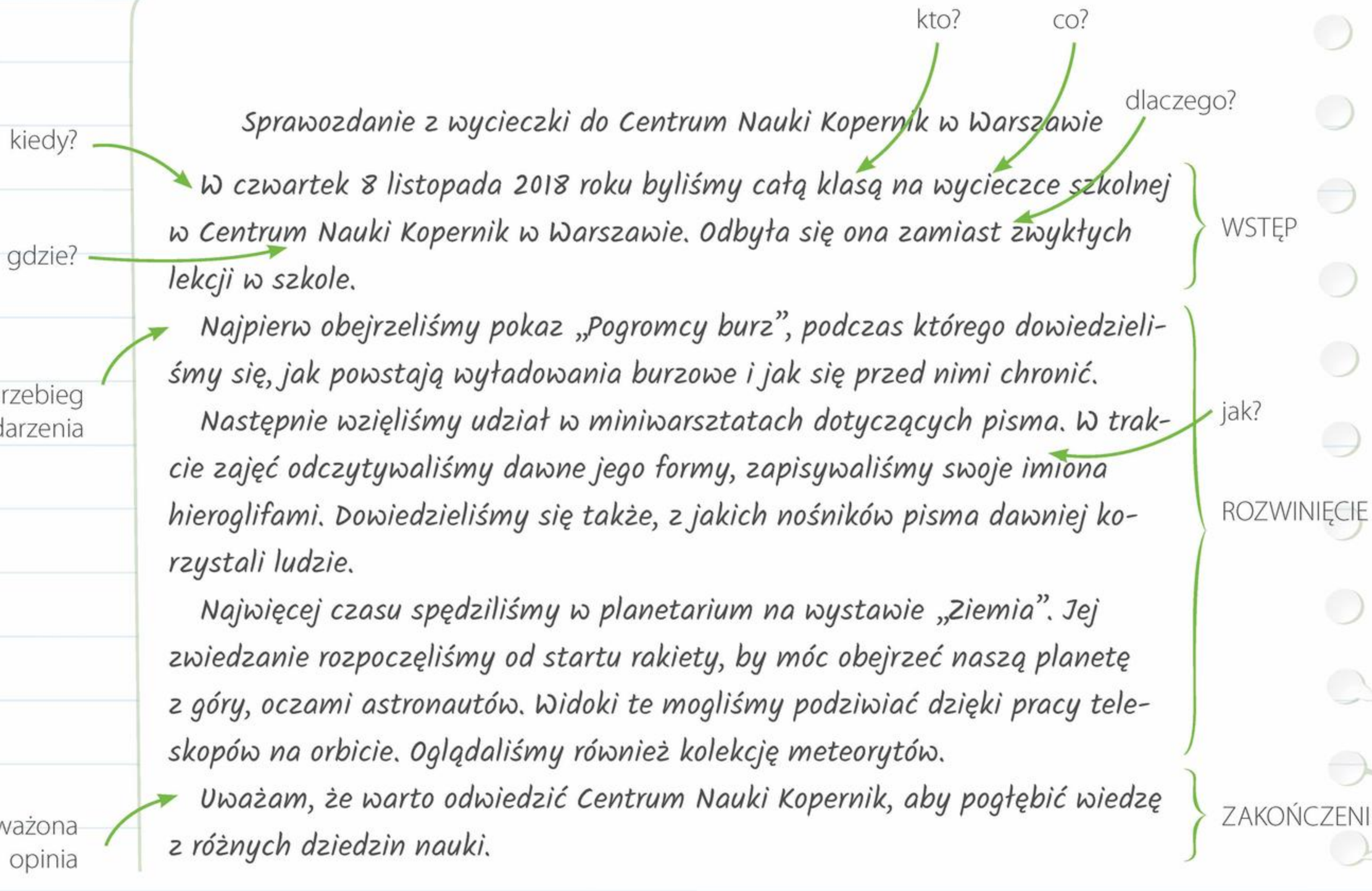
Przydatne słowa, na przykład:

- **uczestnicy:** *wzięli udział*, *wybrali się*, *uczestniczyli*, *pojawili się*, *poszli*, *udali się*, *zwiedzali*, *podziwiali*, *przyglądali się*
- **organizatorzy:** *zorganizowane przez*, *prowadzone przez*, *urządzone przez*, *z inicjatywy* (czyjej?)
- **wydarzenia:** *związane z* (czym?), *towarzyszące* (czemu?), *poświęcone* (czemu?)
- **kolejność zdarzeń:** *następnie*, *z kolei*, *potem*, *później*, *po czym*, *najpierw*, *w następnej kolejności*, *na początku*
- **wyrażona opinia:** *Warto odwiedzić...*, *Dzięki wizycie...*, *Długo będę pamiętać...*, *Takie wydarzenia uczą...*

Jak pisać sprawozdanie?

- Określ, czego będzie dotyczyć Twoje sprawozdanie.
- **We wstępie** podaj informacje o okolicznościach zdarzenia. Odpowiedz na pytania: *kto?* (brał udział w wydarzeniu), *co?* (to było za zdarzenie), *kiedy?* (miało miejsce), *gdzie?* (się odbyło), *dlaczego?* (się wydarzyło).
- **W rozwinięciu** udziel odpowiedzi na pytanie *jak?* (przebiegało wydarzenie).
- **W zakończeniu** przedstaw swoją opinię na temat wydarzenia. Pamiętaj jednak, że głównym celem sprawozdania jest informowanie o faktach, a nie ocenianie.
- Pamiętaj, by Twoje sprawozdanie było zwięzłe i rzeczowe. Stosuj proste, niezbyt długie zdania.
- Możesz nadać tytuł swojemu sprawozdaniu.

Jak napisać sprawozdanie z wydarzenia?

Czas na ćwiczenia

1. Na podstawie poniższego tekstu odpowiedz na podane pytania.

- Kto uczestniczył w wydarzeniach?
- Gdzie i kiedy zdarzyły się opisane sytuacje?
- Jak przebiegała wycieczka?
- Jakie są wrażenia autorki sprawozdania z wycieczki?

Z okazji Dnia Dziecka pierwszego czerwca 2018 roku rodzice zabrali mnie i brata na wycieczkę do Sandomierza.

Najpierw poszliśmy na zamek, w którym mieszkał książę Henryk Sandomierski. Dzisiaj w zamkowych salach mieści się Muzeum Okręgowe, w którym obejrzeliśmy wystawę dotyczącą codziennego życia dawnych mieszkańców tego miasta.

Następnie zwiedziliśmy okazałą bazylikę katedralną, w której znajdują się obrazy ukazujące historię miasta. Potem udaliśmy się do Domu Jana Długosza.

Na koniec pospacerowaliśmy po rynku i zwiedziliśmy z przewodnikiem podziemną trasę pod miastem.

Wycieczka bardzo mi się podobała. Chciałabym jeszcze wrócić do Sandomierza, na przykład na odbywający się co roku Międzynarodowy Turniej o Miecz Zawiszy Czarnego z Garbowa.

Jak napisać sprawozdanie z wydarzenia?

2. Jakie cechy powinien mieć dobry sprawozdawca?

3. Zapisz w zeszycie wyrazy bliskoznaczne do podanych czasowników.

iść, oglądać, opowiadać

4. W zamieszczonym planie wskaż trzy punkty, które dotyczą wydarzeń mało istotnych dla przebiegu wydarzenia – wycieczki szkolnej do Łańcuta. Uzasadnij swój wybór.

- Wyjazd autokarem na wycieczkę.
- Przyjazd do Łańcuta.
- Zwiedzanie komnat zamku.
- Poproszenie przewodnika o zrobienie zdjęcia.
- Wizyta w bibliotece.
- Przerwa na obiad.
- Wyrażenie opinii na temat zupy i drugiego dania.
- Podziwianie roślin w Storczykarni.
- Rozmowa o najpiękniejszych kwiatach.
- Obejrzenie Stajni i Wozowni.
- Powrót do domu.
- Prośba mamy o wyniesienie śmieci.

5. Na podstawie fotografii ułóż, a następnie zapisz w zeszycie plan sprawozdania ze szkolnej wycieczki do Krakowa.

Barbakan

Sukiennice i kościół Mariacki

Wawel

Smocza Jama

6. Napisz w zeszycie sprawozdanie z ostatniego wydarzenia, w którym uczestniczyła Twoja klasa.

Dwukropek

Na rozgrzewkę

- Przekształć podane zdania, tak aby stały się wypowiedziami, w których należy użyć dwukropka. Następnie zapisz te wypowiedzi w zeszycie.

  Przykład:
  Bartek powiedział, że poszedłby na spacer. Bartek powiedział: „Poszedłbym na spacer".

- Ewa wyjaśniła, że nie może się z nami spotkać.
- Paweł stwierdził, że chętnie skorzysta z propozycji.

Nowa wiadomość

Dwukropek stosujemy, kiedy chcemy:

- wprowadzić dialog w opowiadaniu,

  Przykład:
  Nagle ktoś krzyknął:
  – Dokąd idziecie?

- posłużyć się wyliczeniem,

  Przykład:
  Znam już wiersze kilku polskich poetów: Jana Brzechwy, Juliana Tuwima, Danuty Wawiłow.

- zacytować cudze słowa, które dodatkowo ujmujemy w cudzysłów.

  Przykład:
  Znany polski pisarz Ignacy Krasicki powiedział: „Umiej być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela".

Czas na ćwiczenia

1. **Przepisz podane zdania do zeszytu, wstawiając w odpowiednie miejsca dwukropek.**

- W weekend obejrzałam trzy filmy „Hugo i jego wynalazek", „Księga dżungli", „Merida Waleczna".
- Znany amerykański muzyk Bob Dylan powiedział „Nie można być rozważnym i zakochanym w tym samym czasie".
- Podczas targów książki odbywały się spotkania z moimi ulubionymi pisarzami Andrzejem Maleszką, Pawłem Beręsewiczem, Katarzyną Ryrych.

2. **Przepisz zdania do zeszytu i dokończ je właściwymi informacjami. W każdym z wypowiedzeń użyj dwukropka. Tam, gdzie to konieczne, zastosuj cudzysłów.**

- Ostatni wers wiersza Joanny Kulmowej „Co to jest radość?" brzmi ?
- Sprawozdanie powinno zawierać odpowiedzi na pytania ?
- Lubię soki z następujących owoców ?
- Często sobie powtarzam ?

GDY BLISCY ODCHODZĄ

Anna Onichimowska

Najwyższa góra świata

Fragmenty

To się zdarzyło zimą. Byłam wtedy jeszcze małą dziewczynką i nosiłam wielkie kokardy przypięte na czubku głowy. Moja mama pracowała jako pielęgniarka w szpitalu, często miała dyżury i nie wracała na noc do domu. Dzwoniła wtedy do mnie wieczorem i mówiła mi coś miłego na dobranoc.

– Moja mała córeczka – ucieszyła się, kiedy odebrałam telefon. – Co robisz? [...] – Opiekuj się babcią – zażartowała na pożegnanie, cmoknęła w słuchawkę i już jej nie było.

Zwykle, kiedy rozmawiałam z mamusią, stała nade mną babcia i też chciała coś powiedzieć. Teraz nie przyszła, pobiegłam więc do jej pokoju i zobaczyłam, że siedzi w fotelu, a na jej kolanach leży robótka na drutach.

– Babciu – powiedziałam – dzwoniła mamusia. – I wróci jutro rano. [...]

Babcia uśmiechnęła się do mnie leciutko, ale nie poruszyła się wcale i trochę się przestraszyłam.

– Chodźmy, babciu, do kuchni – pociągnęłam ją za rękę [...].

– Troszkę później – wyszeptała babcia. – Wiesz, nie najlepiej się czuję – przyznała po chwili.

– Będę się tobą opiekować – obiecałam, przypominając sobie słowa mamusi.

– To dobrze – westchnęła babcia i poprosiła mnie: – Podaj mi, Ulu, tę miseczkę z lekarstwami ze stolika. I przynieś mi z kuchni szklankę mleka.

Zrobiłam wszystko, tylko trochę mleka wylałam na podłogę, ale wytarłam zaraz, żeby babcia nie widziała.

Babcia łyknęła kilka różnych tabletek i jakiś płyn z buteleczki i powiedziała, żebym pooglądała sobie telewizję. Było już po dobranocce i zawsze o tej porze leżałam w łóżku, więc pomyślałam sobie, że coś się babci pokręciło, i znów trochę się przestraszyłam. Włączyłam nawet telewizję, ale

Kilka słów o książce

Najwyższa góra świata to zbiór opowiadań, których bohaterami są dzieci. Każde z nich musi się zmierzyć ze swoją najwyższą górą, czyli trudnością, problemem, takim jak relacje z rówieśnikami, inny wygląd, pierwsza miłość, śmierć bliskiej osoby.

tam dwóch panów o czymś rozmawiało i wcale nie było to ciekawe. Znów zajrzałam do pokoju babci. Siedziała wciąż na fotelu, z przymkniętymi oczami i głową opartą na małej poduszeczce. [...] Zadzwonię do mamusi, postanowiłam. [...]

– Co się stało? – usłyszałam po chwili jej zaniepokojony głos. [...]

– Nie gniewaj się – powiedziałam na wszelki wypadek.

– Nie gniewam się – zdziwiła się mama. – Dlaczego nie śpisz? Gdzie jest babcia?

– Babcia siedzi w fotelu. [...] Siedzi i coś sobie śpiewa. Ale bardzo cicho. – Czułam się tak, jakbym powierzała mamie jakąś tajemnicę.

– Zaraz przyjadę – powiedziała mama. – Bądź grzeczna. Czekaj na mnie i nic nie rób, dobrze?

– Dobrze – zgodziłam się. – Ale mogę się opiekować babcią? – spytałam na wszelki wypadek.

– Zaraz będę! – krzyknęła mama i odłożyła słuchawkę. [...]

Czasem jakieś wydarzenie wydaje się tak świeże, jakby zdarzyło się wczoraj, z innego zostają tylko strzępy[1] obrazów, pojedyncze słowa.

Tak samo jest z historią choroby mojej babci. Jedne dni mam przed oczyma tak blisko, że nawet nie muszę się starać, aby je przywołać, inne zatarły się z biegiem lat, zgubiły w tłumie innych dni, innych wspomnień.

Niedługo po odwiezieniu babci do szpitala wrócił ojciec. Był mechanikiem na statku i ściągnęli go z morza [...]. Pamiętam dzień, kiedy wrócił. [...] siedzieliśmy wszyscy razem na kanapie i przytulaliśmy się do siebie, a mama opowiadała o babci. Że już lepiej się czuje, niedługo pewnie wróci do domu, chociaż tak w ogóle, to – jak się wyraziła – rokowania[2] nie są dobre.

– Co to znaczy? – zaniepokoiłam się, bo tatuś od razu posmutniał, jak tylko to usłyszał [...].

– To znaczy – zawahała się mamusia – że babcia nigdy już nie będzie zupełnie zdrowa.

– Będzie cały czas w fotelu – domyśliłam się.

– Nie – pokręciła głową mama. – Będzie chodziła. Ale niedużo.

Przydatne słowa

Jeśli pamiętamy o danej osobie lub rzeczy i wciąż pojawia się ona w naszych wspomnieniach, mówimy, że **mamy** ją **przed oczyma**.

Przykład użycia:
Wciąż mam przed oczyma moją koleżankę z pierwszej klasy.

[1] *Strzęp* – tu: fragment.

[2] *Rokowanie* – ocena prawdopodobnego przebiegu choroby.

– A na spacer? – chciałam wszystko wiedzieć.

– Zobaczymy – uśmiechnął się tatuś [...].

Babcia wcale nie wyglądała, jakby miała chodzić na spacery. Leżała w łóżku i była podłączona do różnych rurek i słoików. Jak nas zobaczyła wszystkich razem, zaczęła płakać. Tatuś powiedział mi później, że to ze wzruszenia. Porozmawialiśmy trochę, ale nie bardzo długo, bo babcia szybko się męczyła i musiała mieć spokój. [...]

Byłam jeszcze dwa razy u babci w szpitalu. Za pierwszym razem ucieszyłam się, że nie wystają już z niej te wszystkie dziwne rurki, za drugim – że podnosi się z łóżka. A potem babcia wróciła do domu.

Ale nie było już tak jak dawniej. Na babci łóżku stale leżała pościel, przykrywana tylko kocem, a do jej pokoju przybył malutki telewizor, który tatuś pożyczył od swojego kolegi. [...]

– Pojedziesz ze mną na wakacje? – spytałam babcię, siadając na brzegu jej łóżka.

Babcia leżała pod kołdrą i udawała, że ogląda telewizję. [...]

– Do lata daleko... – zamyśliła się babcia. – Kto wie, co jeszcze się zdarzy?

– No właśnie – klasnęłam w ręce. – Do lata to ty, babciu, będziesz już biegać!

– Biegać... – powtórzyła babcia i roześmiała się.

Wtedy ja wyobraziłam sobie babcię – nie wiem dlaczego – z siatką na motyle, jak biegnie przez wysoką trawę, i też zaczęłam się śmiać. Tak śmiałyśmy się obie i śmiały, aż wszedł tatuś, popatrzył na nas ze zdumieniem i pokręcił głową.

– No, no – powiedział. – Co wam tak wesoło, babeczki?

To nas znowu okropnie rozśmieszyło. Kiedy już wyśmiałyśmy się, babcia spojrzała na mnie z czułością i powiedziała:

– Jesteś moim najjaśniejszym promyczkiem. [...]

Pamiętam, że właśnie po tej rozmowie zaroiło się w moich snach od motyli. Były różne. Małe i wielkie, bardziej i mniej kolorowe, a pojawiały się zawsze w towarzystwie babci, na wielkiej, zielonej łące. [...]

To było w niedzielę. [...] W nocy znowu przyśniła mi się wielka polana, po której biegała babcia. Tylko że nie było na niej zielonej trawy, lecz głęboki

śnieg. Koło babci wirował ogromny, czarny motyl. Dużo większy od wszystkich, które kiedykolwiek mi się śniły. Dużo większy od babci. Wydawało mi się, że babcia tańczy z nim jakiś dziwny taniec. Miała pogodną twarz, uśmiechała się do mnie i nuciła. [...] A potem wsiadła na motyla i wzbiła się w powietrze.

Wtedy, we śnie, ostatni raz tak wyraźnie widziałam babcię. [...] Mówili mi, że jest w szpitalu, ale nigdy nie chcieli zabrać mnie w odwiedziny. A potem – że wyjechała do sanatorium[3]. Potem nie mówili już nic, a ja nie pytałam. [...]

Było coraz cieplej. Drzewa zrobiły się zielone i można było wychodzić na dwór w sandałkach.

– Pojedziemy dzisiaj na cmentarz – powiedział kiedyś tatuś i pocałował najpierw mnie, a potem mamusię.

Po drodze kupiliśmy dużo tulipanów i żonkili, a przed cmentarzem – znicze.

Grób, przed którym zatrzymaliśmy się, był z gładkiego czarnego kamienia, a nad nim stał krzyż. Z krzyża patrzyła na mnie uśmiechnięta twarz babci. [...]

– Nie pojedziesz już ze mną na wakacje – szepnęłam cichutko i zrobiło mi się smutno.

– Pojechałam dalej – wydało mi się, że słyszę szept babci.

Nad kwiatami wirowały już motyle.

– Wiem – uśmiechnęłam się do niej.

Przydatne słowa

Jeśli dana osoba pogodziła się z rzeczą lub sytuacją, której nie można zmienić, mówimy, że ją **zaakceptowała**.

Przykład użycia:
Nie podoba mi się to, że moja siostra przeprowadza się do Szwecji, ale akceptuję jej decyzję.

[3] *Sanatorium* – miejsce, w którym leczą się przewlekle chorzy pacjenci, a inne osoby wracają do zdrowia po przebytej chorobie.

Po przeczytaniu

1. Kto jest narratorem we fragmencie książki? Uzasadnij swoją odpowiedź cytatem z tekstu.
2. Kiedy rozgrywały się wydarzenia przedstawione w tekście? Ile Ula mogła mieć wtedy lat?
3. Co przeżywała dziewczynka, gdy jej babcia zachorowała?
4. Czego wyrazem mógł być sen dziewczynki o czarnym motylu?
5. Jak sądzisz, z jakiego powodu rodzice nie potrafili powiedzieć córce o odejściu babci? Dlaczego, Twoim zdaniem, tak trudno jest rozmawiać o śmierci?

Wyrazy nacechowane emocjonalnie

1. Co różni wyrazy w parach? Kiedy najczęściej używa się słów z prawej kolumny?

mama – mamusia tata – tatuś córka – córeczka

Nowa wiadomość

- **Wyrazy neutralne** to słowa, które bez oceny i emocji nazywają osoby, zwierzęta, przedmioty, cechy lub zjawiska.

  Przykłady:
  kot, *ptak*, *nos*

- **Wyrazy nacechowane emocjonalnie** to słowa, które wyrażają emocje i stosunek do opisywanych osób, zwierząt lub przedmiotów. Należą do nich między innymi **zdrobnienia** i **zgrubienia**.

Zdrobnienia
– wyrazy, które wskazują na niewielkie rozmiary przedmiotów lub służą nadaniu wypowiedzi pieszczotliwego bądź żartobliwego charakteru.

Przykłady:
koteczek, *ptaszek*, *nosek*

Zgrubienia
– wyrazy, które sygnalizują nadmierną wielkość przedmiotu, zjawiska lub osoby. Często mają żartobliwy lub pogardliwy charakter.

Przykłady:
kocur, *ptaszysko*, *nochal*

2. Uzupełnij tabelę właściwymi słowami. Kto i w jakich sytuacjach używa zapisanych przez Ciebie zdrobnień i zgrubień?

Zdrobnienie	Wyraz neutralny	Zgrubienie
?	brzuch	?
?	but	?
?	pies	?

3. Przedstaw lubianą przez Ciebie osobę. Skorzystaj z dodatkowych pytań. W swojej wypowiedzi użyj kilku zdrobnień.

- Jak ma na imię?
- Jak wygląda?
- Co lubi?
- Czego można się nauczyć od tej osoby?

Co już wiemy o rzeczowniku?

Na rozgrzewkę

- Ustal, na jakie pytania odpowiadają podane wyrazy. Określ rodzaj każdego z nich.

siostra, kolega, pisklę, drzewo, smutek, przyjaciółka

Przypomnienie

- **Rzeczownik** to odmienna część mowy. Nazywa osoby, rzeczy, miejsca, zwierzęta, rośliny, pojęcia i zjawiska. Odpowiada na pytania: ***kto?***, ***co?***.

  Przykłady:
  przyjaciel, niemowlę, krzesło, park, słoń, tulipan, szczęście, burza

- Rzeczowniki odmieniają się przez **liczby** – pojedynczą (lp.) i mnogą (lm.) – i **przypadki**.

  Przykład:

Przypadek	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
mianownik (M.) kto? co? (jest/są)	*kot*	*koty*
dopełniacz (D.) kogo? czego? (nie ma)	*kota*	*kotów*
celownik (C.) komu? czemu? (się przyglądam)	*kotu*	*kotom*
biernik (B.) kogo? co? (widzę)	*kota*	*koty*
narzędnik (N.) z kim? z czym? (idę)	*kotem*	*kotami*
miejscownik (Ms.) o kim? o czym? (mówię)	*kocie*	*kotach*
wołacz (W.) o! (witaj/witajcie, ...)	*kocie*	*koty*

- Każdy rzeczownik ma określony rodzaj.

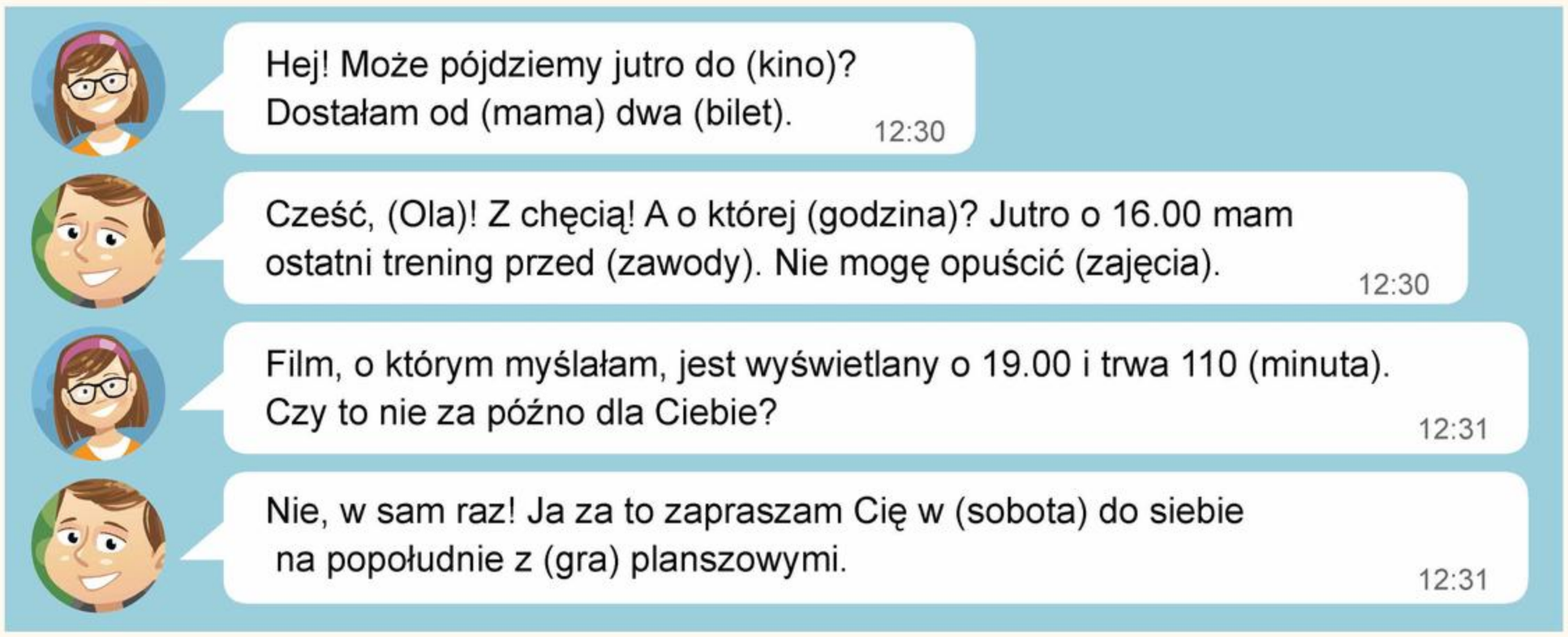
  Przykłady:
  rodzaj męski (r.m.) – **(ten)** *przyjaciel*, *budynek*
  rodzaj żeński (r.ż.) – **(ta)** *mama*, *burza*
  rodzaj nijaki (r.n.) – **(to)** *pisklę*, *szczęście*

Uwaga! Aby określić rodzaj rzeczownika w liczbie mnogiej, trzeba zmienić jego formę na liczbę pojedynczą.

Przykłady:
przyjaciół ⟶ (ten) *przyjaciel* – rodzaj męski
różom ⟶ (ta) *róża* – rodzaj żeński

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij podane wypowiedzi rzeczownikami w nawiasach w odpowiedniej formie. Określ przypadek i liczbę użytych wyrazów.

Jak rozróżnić rzeczowniki własne i pospolite?

Na rozgrzewkę

- Zapisz w zeszycie odpowiedzi na podane pytania. Czym różnią się zapisane przez Ciebie słowa od wyrazów wyróżnionych w pytaniach?

W jakiej **miejscowości** mieszkasz?

Jaki **kraj** chcesz odwiedzić?

Kto jest **autorem** Twojej ulubionej książki?

Nowa wiadomość

Ze względu na znaczenie rzeczowniki możemy podzielić na **własne** i **pospolite**.

- **Rzeczowniki własne** (nazwy własne) to nazwy konkretnych osób (imiona, nazwiska, przydomki), miejsc (na przykład: państw, miast, mórz, rzek, gór), świąt i tytuły. Piszemy je wielką literą.

  Przykłady:
  Ala, Nowak, Chrobry, Dania, Sopot, Bałtyk, Warta, Alpy, Wielkanoc, „Hobbit”

- **Rzeczowniki pospolite** nazywają osoby, zwierzęta, rzeczy i miejsca w sposób ogólny. Piszemy je małą literą.

  Przykłady:
  brat, kot, zegarek, dom, rzeka

Czas na ćwiczenia

1. Wskaż w tekście rzeczowniki własne.

W Europie Środkowej, między Niemcami, Czechami a Ukrainą, leży Polska. Jej północna granica przebiega wzdłuż Bałtyku, a południowa dotyka Karpat i Sudetów. W górach mają swoje źródła rzeki Wisła i Odra, do których wpadają liczne dopływy.

2. Do podanych nazw pospolitych dopisz w zeszycie przykłady rzeczowników własnych.

miasto – ?
góra – ?
król – ?
rzeka – ?
tytuł – ?
państwo – ?

Jak używać rzeczowników o nietypowej odmianie?

Na rozgrzewkę

- Odczytaj podany tekst, wstawiając w luki odpowiednie formy wyrazu *muzeum*. Ile różnych form tego rzeczownika w liczbie pojedynczej możesz wymienić?

Na lekcji rozmawialiśmy o ?, które chcielibyśmy odwiedzić podczas wycieczki do Torunia. Wszyscy zgodnie stwierdzili, że nie można pominąć ? Piernika i planetarium. Warto się też udać do ? Mikołaja Kopernika. Pojawiło się jeszcze wiele innych pomysłów, na przykład ? Podróżników im. Tony Halika, ale ze względu na czas zdecydowaliśmy się na ruiny zamku krzyżackiego.

Nowa wiadomość

- Niektóre rzeczowniki odmieniają się **nieregularnie**. Do tej grupy wyrazów należą rzeczowniki rodzaju nijakiego zakończone na *-um*, które odmieniają się przez przypadki **tylko w liczbie mnogiej**.

Przykład:

Przypadek	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	*forum*	*fora*
D.	*forum*	*forów*
C.	*forum*	*forom*
B.	*forum*	*fora*
N.	*forum*	*forami*
Ms.	*forum*	*forach*
W.	*forum*	*fora*

Rzeczowniki o nietypowej odmianie

Czas na ćwiczenia

1. Odczytaj dialogi, uzupełniając wypowiedzi odpowiednimi formami rzeczowników podanych w nawiasach.

– Moja mama pracuje w jednym z największych (oceanarium).
– Podobno mają tam mnóstwo (akwarium).

– Pójdziemy do dwóch (centrum) handlowych w mieście?
– Tak, a potem zwiedzimy (planetarium).

2. **Przygotuj w zeszycie podpisy, w których uwzględnisz liczbę przedmiotów ukazanych na każdej z fotografii.**

Nowa wiadomość

- Większość rzeczowników ma formy liczby pojedynczej oraz liczby mnogiej. Istnieją jednak takie rzeczowniki, które występują **tylko w liczbie pojedynczej**.

  Przykłady:
  zazdrość, *duma*, *powietrze*, *ludzkość*, *igliwie*

- Niektóre rzeczowniki występują natomiast **wyłącznie w liczbie mnogiej**.

  Przykłady:
  sanie, *drzwi*, *imieniny*, *perfumy*, *usta*, *wakacje*

Uwaga! Jeśli chcemy poinformować, że rzeczowniki występujące tylko w liczbie mnogiej oznaczają jeden przedmiot lub kilka przedmiotów, mówimy na przykład: *jedna para spodni*, *dwie pary spodni*, *jedne drzwi*, *dwoje drzwi*.

3. **Uzupełnij zdania odpowiednimi formami rzeczowników podanych w nawiasach.**

Posprzątałabym w ogrodzie, ale nie mam (grabie).
Podczas (ferie) nauczyłam się jeździć na nartach.
Dostałem w prezencie nową parę (okulary).
Dziadek miał trzy pary (obcęgi).

4. **Przepisz zdania do zeszytu, uzupełniając je rzeczownikami, które nie mają liczby mnogiej.**

Ten film skierowany jest głównie do osób w wieku 13–15 lat, czyli do ?.
W pobliżu otwarto sklep z modną ?.
Na wystawie sklepu jubilerskiego można podziwiać piękną ?.

Barbara Gawryluk

Dziewczynka z fotografii

Fragmenty

Na łące pojawiła się orkiestra, składająca się w większości z uczniów starszych klas. Przez chwilę stroili instrumenty, a nad jeziorem zbierało się coraz więcej ludzi. Trawa zdążyła już wyschnąć, ludzie rozkładali koce, karimaty[1], stoły i krzesła i zaczął się wielki piknik. Kiedy zabrzmiała muzyka, wiele osób poderwało się do tańca. To było niesamowite, tańczyli i rodzice, i dzieci, i starzy, i młodzi. [...] Nagle obok naszego stołu pojawił się Mats. [...]

Niełatwo się rozmawiało, zresztą było tak głośno, że niewiele słyszałam. Zatańczyliśmy kilka tańców, potem dołączyli do nas moi rodzice, zobaczyłam też mamę Matsa z Erikiem. Po tańcach przysiedli się do naszego stołu.

– Słyszałam od Natalii, że planujecie wyjazd? – zapytała moja mama.

– Tak, już w przyszłym tygodniu – potwierdziła mama Matsa. – Erik dostał kontrakt[2] na uniwersytecie, postanowiliśmy przeżyć rok w Ameryce, mamy tylko problem z Matsem – popatrzyła na niego znacząco.

– Wy macie problem ze mną? – wybuchnął Mats. – Chyba odwrotnie! To ja mam problem z wami. Dlaczego ciągle coś musicie kombinować? Znowu was gdzieś niesie. Nie chcę się stąd wyprowadzać, a muszę. I jaki to wybór! Albo Nowy Jork, albo dziura w lesie. Nic was nie obchodzi, co czuję [...]!

Mats wstał od stołu, kopnął krzesło i wściekły ruszył w kierunku sceny. Pobiegłam za nim. Za plecami słyszałam wołania rodziców, ale wiedziałam, że muszę być przy nim. Szedł szybko, ledwo za nim nadążałam. Wcisnął dłonie w kieszenie, twarz aż mu poszarzała ze złości.

– I jeszcze mówią, że to moja wina! Że ja komplikuję! Nienawidzę ich! – Nie bardzo wiedziałam, czy Mats mówi do mnie, czy do siebie. – Nie chcę się nigdzie przeprowadzać.

Nagle przystanął i odwrócił się do mnie. Staliśmy daleko od rodziców, dookoła nas było dużo ludzi, stawało się coraz głośniej, ledwo docierało do mnie to, co mówił. Ale to pytanie usłyszałam bardzo wyraźnie.

– Natalia, nie zapomnisz o mnie przez ten rok?

Przydatne słowa

Jeśli dana osoba sprawia, że coś staje się bardziej złożone i trudniejsze do zrozumienia lub rozwiązania, możemy powiedzieć, że to **komplikuje**.

Przykład użycia:
Adam nawet z prostej sprawy czyni rzecz trudną – zawsze coś komplikuje.

[1] *Karimata* – cienki, lekki materac, który łatwo można zwinąć.

[2] *Kontrakt* – tu: umowa o pracę za granicą.

Przydatne słowa

Kiedy ze strachu lub wzruszenia nie potrafimy nic powiedzieć, to znaczy, że **nie możemy wykrztusić ani słowa**.

Przykład użycia:
Na widok wymarzonego prezentu Klara nie mogła wykrztusić ani słowa.

Chwyciłam go za rękę, pokręciłam głową, bo nie potrafiłam wykrztusić ani słowa. Mats objął mnie, przytulił, a potem, trzymając się za ręce, podbiegliśmy do sceny [...]. [...]

Nie chcę, żeby Mats zniknął z mojego życia na rok. Teraz, kiedy zrobił się taki normalny. I nawet już nie kryje się przed chłopakami, że mnie lubi. Mats ma rację, dorośli wcale się z nami nie liczą. Robią to, co im pasuje. My dowiadujemy się ostatni. [...]

Schowałam mój motylkowy zeszyt do szuflady. Obiecałam sobie, że będę częściej do niego zaglądać. [...]

– Ty nie myśl o tym, co będzie po wakacjach, tylko o tym, co przed nami – upomniała mnie Karina, kiedy wieczorem całą rodziną zjawiliśmy się w jej domu. Rodzice mieli ostatecznie zadecydować o naszym wyjeździe. Na razie przygotowywali wspólną kolację, a my z Kariną siedziałyśmy w jej pokoju. Chłopaków jak zwykle nie można było odciągnąć od Taro. Tarzali się z nim po dywanie w salonie, pies skakał od jednego do drugiego, wciąż chyba nie mogąc się zdecydować, czy bardziej lubi Franka, czy Bartka.

– Moja mama mówi, że rodzina Matsa to jest taka patchworkowa [czytaj: paczłorkowa] rodzina i że tak będzie coraz częściej w różnych domach – Karina widziała, że nie mogę przestać myśleć o Matsie.

– Jaka? Paciorkowa? – nie bardzo zrozumiałam.

– Patchworkowa. Nie wiesz, co to jest? Popatrz na moją narzutę na łóżku. To właśnie jest patchwork. Małe kawałeczki materiału pozszywane w jedną całość. Mama mówi, że rodzina Matsa jest właśnie taka. Poskładana z malutkich kawałeczków kilku rodzin. Mats ma cztery siostry, ale każda z nich ma innych rodziców, i dlatego on mówi, że nawet nie jest pewien, czy do końca są jego siostrami. To musi być bardzo trudne. Ale moi rodzice mówią, że Mats i tak się powinien cieszyć, że jego rodzice się lubią i że się spotykają, mimo że nie mieszkają razem.

– On ma pretensje, że decydują za niego, że nie ma nic do powiedzenia – broniłam Matsa. – Teraz niby mu dali wybór, ale nikt nie słuchał, co on naprawdę myśli.

Po przeczytaniu

1. Wyjaśnij, w jakiej sytuacji postawili Matsa dorośli. Jak chłopiec zareagował na plany rodziców?
2. Jakie uczucia wywołała w Natalii wiadomość o wyjeździe Matsa?
3. Co na temat rodziny Matsa powiedziała Karina? Do czego ją porównała? Dlaczego?
4. Fragment tekstu został zapisany kursywą. Czyja to wypowiedź? Skąd może ona pochodzić?
5. Jaką opinię o dorosłych sformułowała Natalia w swoim *motylkowym zeszycie*? Czy się z nią zgadzasz? Uzasadnij swoje zdanie.
6. Zastanówcie się, jakie decyzje dorosłych są dla dzieci szczególnie trudne. Ustalcie, kto w takich sytuacjach może wesprzeć i dodać otuchy.

Praca twórcza

7. W imieniu Natalii napisz krótki list do Matsa, w którym dodasz mu otuchy.

Zanim przeczytasz

- W jakich sytuacjach ludzie reagują złością?

Hanna Januszewska

Lwy

Gdy jestem taki jak dziś – zły,
że pięści aż zaciskam,
to chciałbym, wiecie, spotkać lwy,
lwy o drapieżnych pyskach.

Wyszedłbym z domu. Zatrzasnął drzwi,
nie mówiąc ani słowa.
Poszedłbym drogą, a obok – lwy
szłyby zielskami w rowach.

Skradałyby się, kładły na płask,
Warczały, pełzły na brzuchach,
A ja bym widział ich złoty blask,
Ich złote grzywy w łopuchach[1].

Tak byśmy drogą, polami szli,
one bokami, ja środkiem,
tacy zjeżeni, warczący, źli,
przez koniczyny, tymotki[2].

Szlibyśmy miedzą[3] suchą śród zbóż
i groblą[4], ścieżką mokrą,
aż do wieczora, gdy słońce już
chyli się za widnokrąg.
A wtedy – lwy te, jak złoty błysk
w niebo by wdarły się w skoku.
I każdy ległby wspierając pysk
na złotym, zachodnim obłoku.

Wolno, ze słońcem znikłyby
i nagle: cisza, spokój.
I ja bym nagle przestał być zły
w tym wielkim spokoju, w tym mroku.

Wróciłbym prędko: raz – dwa – trzy,
A mama: – To ty! Wreszcie!
Niepokoiły mnie te lwy,
ale nareszcie – jesteś!

A ja: – Skąd, mamo, o lwach wiesz?
A mama: – bo i ja
czasem zła jestem. No i też
chcę wtedy spotkać lwa.

[1] *Łopucha* – roślina o bladożółtych kwiatach, pospolity chwast rosnący w zbożach.

[2] *Tymotka* – trawa o prostych źdźbłach, długich, szorstkich liściach i gęstych kłosach.

[3] *Miedza* – wąski pas niezaoranej ziemi, rozgraniczający pola uprawne.

[4] *Grobla* – wał ziemny usypany w celu spiętrzenia wody w rzece lub rozdzielenia stawów.

Po przeczytaniu

1. W jaki sposób chłopiec w wierszu okazuje złość?
2. Dlaczego, Twoim zdaniem, podmiot liryczny chciałby spotkać właśnie lwy?
3. Jak zachowują się zwierzęta, z którymi chłopiec spaceruje w wyobraźni? Czego wyrazem jest ich obecność?
4. Jak Ci się podoba zakończenie utworu? Co sądzisz o sposobie, w jaki mama rozmawia z synem?
5. Uporządkuj nazwy emocji w zależności od stopnia ich natężenia.

   złość, *zdenerwowanie*, *wściekłość*

6. Przeczytaj wiersz tak, aby oddać emocje postaci przedstawionej w utworze.
7. Jak ludzie okazują złość? Jakie są skutki takich zachowań?
8. Dlaczego umiejętność panowania nad swoimi emocjami jest tak ważna w życiu?

Wśród ludzi

Nie możemy przestać odczuwać złości. Jest ona, tak jak i inne uczucia, potrzebna i ważna. Można jednak nauczyć się wyrażać gniew w taki sposób, aby nie sprawiać przykrości otoczeniu.

- Nie bój się przyznać przed sobą i innymi, że odczuwasz złość. Tłumienie emocji może spowodować, że wybuchną one ze zdwojoną siłą.
- Warto powiedzieć zainteresowanym o tym, z jakiego powodu się złościsz. Rozmowa zwykle wystarczy, aby się porozumieć.
- Jeśli czujesz, że zaraz stracisz kontrolę nad swoim zachowaniem, spróbuj rozładować to napięcie. Dobrym sposobem jest wysiłek fizyczny, na przykład bieganie, skakanie.
- Czasem pomaga uderzanie pięścią w poduszkę lub materac.
- Postaraj się wyciszyć – weź głęboki oddech, policz do dziesięciu lub zrób coś, co sprawia Ci przyjemność, na przykład posłuchaj muzyki.
- Możesz narysować swoją złość, a potem zgnieść kartkę i ją wyrzucić.
- Spróbuj pomyśleć o czymś zabawnym, dostrzec humorystyczną stronę zaistniałej sytuacji – śmiech jest świetnym lekarstwem na trudne emocje.
- Jeżeli już zdarzy Ci się w złości powiedzieć komuś coś przykrego – pamiętaj, aby przeprosić tę osobę.

? Jakie są Wasze sposoby radzenia sobie ze złością?

Pisownia wyrazów z *ę* i *ą* w zakończeniu

Na rozgrzewkę

- Odczytaj zdania. Użyj wyrazów w nawiasach w odpowiedniej formie. Jaką literą kończą się wszystkie te słowa?
  - Gdyby tak babcia miała (siatka) na motyle!
  - Zajrzałam przez (szpara) w drzwiach.
  - To może jutro ja (odwiedzić) babcię?
  - A ja zawsze (przynosić) jej drobny upominek.

Nowa wiadomość

Literę *ę* piszemy w zakończeniach:

- nazw istot niedorosłych,

  Przykłady:
  źrebię, szczenię, dziecię

- większości rzeczowników rodzaju żeńskiego w bierniku liczby pojedynczej,

  Przykłady:
  córkę, ławkę, matkę, siatkę, tablicę, wodę, żmiję – B. lp.

- w 1. osobie liczby pojedynczej czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym.

  Przykłady:
  maluję, zaplanuję, mówię, przerobię, krążę, zniszczę

Uwaga! W 1. osobie liczby pojedynczej czasu teraźniejszego i przyszłego czasowników *wiedzieć, powiedzieć, jeść, umieć, rozumieć* **piszemy i wymawiamy** *em*: *wiem, powiem, jem, umiem, rozumiem*.

Czas na ćwiczenia

1. Jakimi wyrazami zakończonymi na *ę* należy uzupełnić zdania?

Zanim po szkole pójdę do koleżanki, zawsze pytam ▨ o pozwolenie.
Przed pójściem na zakupy warto zrobić ▨ potrzebnych produktów.
Czy odrobiłeś ▨ domową? – pyta mnie tata codziennie wieczorem.
Spójrz, jakie śliczne małe ▨. Jak cichutko miauczy.

2. Zapisz w zeszycie czasowniki o przeciwnym znaczeniu do wymienionych wyrazów. Podkreśl *ę*.

odjadę, leżę, zepsuję, czyszczę

Przykład:
zamknę – otworzę

3. Uzupełnij zdania odpowiednimi formami wyrażeń podanych w nawiasach. Powiedz, jakimi literami kończą się te słowa.

- Ostatnio byłaś u nas z (niebieska parasolka).
- Babcia stoi przy oknie z (porcelanowa filiżanka).
- Poproszę placki z (kwaśna śmietana) i cukrem.
- Zgubiłam swoją ulubioną (kolorowa czapka).

Nowa wiadomość

Literę *ą* piszemy w zakończeniach:

- niektórych rzeczowników i przymiotników rodzaju żeńskiego w narzędniku i bierniku liczby pojedynczej,

  Przykłady:
  kolorową piłką, lewą ręką – N. lp.
  miłą panią, dawną służącą – B. i N. lp.

- czasowników w 3. osobie liczby mnogiej w czasie teraźniejszym i przyszłym.

  Przykłady:
  czytają, mówią, rozumieją, napiszą, zachęcą, zrobią

4. Uzupełnij w zeszycie zdania odpowiednimi formami czasowników w czasie teraźniejszym.

Moje siostry (lubić) ▨ jeździć na rolkach.
Piątoklasiści (przygotować) ▨ przedstawienie.
Spacerowicze (dokarmiać) ▨ kaczki i łabędzie.

Ortografia w praktyce

Czasami popełniamy błędy ortograficzne, ponieważ zapisujemy dane słowo tak, jak je słyszymy. W języku polskim różnice między pisownią a wymową dotyczą między innymi głoski *ę*.
Jeśli chcemy dbać o poprawność naszych wypowiedzi, powinniśmy zapamiętać, że na końcu wielu wyrazów piszemy *ę*, mimo że można je wymawiać jako *e* lub *ę*, na przykład: *imię, rodzinę*.

O tym, jak ważne może być wyraźne zapisanie *ę* na końcu wyrazu, świadczy zamieszczona scenka.

Pisownia wyrazów z *ę* i *ą*

Z kim? Z dziewczyną. Czym? Łyżką.
W narzędniku stawiam **ą**.

Niech każdy pamięta,
że literę **ę**
lubią źrebięta, pisklęta
oraz kocięta.

Oni krzyczą, milczą, są –
ja na końcu stawiam **ą**.

Czas na ćwiczenia

1. Wstaw brakujące wyrazy z *ą* lub *ę*. Do każdego z powstałych zwrotów przyporządkuj **właściwe objaśnienie.**

zaginąć bez śladu; wiele wspólnie przeżyć; być dla kogoś ciężarem; dać komuś nauczkę; zachowywać się cicho; rozwiązywać jakiś problem, niepotrzebnie go komplikując

być ? u nogi –
kombinować jak koń pod ? –
pokazać komuś, gdzie raki ? –
przepaść jak kamień w ? –
siedzieć jak mysz pod ? –
zjeść z kimś ? soli –

2. **Do podanych rzeczowników dopisz w zeszycie wyrazy bliskoznaczne zakończone na *ę*. Kilka z nich znajdziesz na planszy.**

kociak, *niemowlak*, *pisklak*, *szczeniak*, *źrebak*

Kogo, co? Widzę mamę i tęczę, a w bierniku na końcu stawiam **ę**.

Gdy w pierwszej osobie piszę, stawiam **ę**: *śpię*, *mówię*, *słyszę*.

3. Przerysuj do zeszytu tabelę. Następnie wpisz do niej odpowiednie wyrazy z planszy.

	Rzeczowniki rodzaju żeńskiego	Czasowniki w czasie teraźniejszym
Wyrazy zakończone na *ę*	?	?
Wyrazy zakończone na *ą*	?	?

4. Odgadnij zagadkę.

Zwierzę to patrzy bezmyślnie na malowane wrota
i przypisywana jest mu – czy słusznie? – głupota.

Z jakich części składają się wyrazy odmienne?

Na rozgrzewkę

- Uzupełnij podane zdania rzeczownikiem *róża* w odpowiednich formach. Zapisz te słowa w zeszycie, jedno pod drugim. Co różni, a co łączy wypisane formy?

Ulubionym kwiatem mojej siostry jest ?.
Nigdy nie widziałam tak wielkiej ?.
Mogę przyglądać się tej ? bez końca.
Widzę czerwoną ?.
Najbardziej lubię pączki z ?.
Zapomniałam o ?, którą położyłam na krześle.
Piękna ?, masz dużo kolców!

Nowa wiadomość

- W każdym wyrazie, który się odmienia, występują **temat** i **końcówka**.
- **Temat** to stała część wyrazu, która zostaje po oddzieleniu końcówki. Powtarza się podczas odmiany.
- **Końcówka** to część wyrazu, która zmienia się w trakcie jego odmiany.

Przykłady:

Temat i końcówki rzeczownika *tablica*

M.	*tablic*|***a***
D.	*tablic*|***y***
C.	*tablic*|***y***
B.	*tablic*|***ę***
N.	*tablic*|***ą***
Ms.	*tablic*|***y***
W.	*tablic*|***o***

temat
końcówka

Temat i końcówki czasownika *myć*

temat
końcówka

(ja) *myj*|***ę***
(ty) *myj*|***esz***
(on, ona) *myj*|***e***

Uwaga! W niektórych formach nie ma końcówki, czyli cały wyraz jest tematem. Brak końcówki oznaczamy znakiem ø i nazywamy **końcówką zerową**, na przykład: M. *brat*|ø, D. *brat*|*a*, C. *brat*|*u*.

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz podane rzeczowniki do zeszytu. Oddziel końcówki od tematu.

mama	krzesło	kwiat
mamy	krzesła	kwiatu
mamę	krzesłu	kwiatem

2. Korzystając ze słownika języka polskiego, ustal, który z wyrazów ma w dopełniaczu liczby pojedynczej dwie poprawne formy.

Nie oglądam ? (*mecz*) w telewizji.
Tak pięknego ? (*poranek*) dawno nie było.
Tego ? (*wieczór*) zasnęłam szybko.

3. Jakimi formami czasownika *malować* uzupełnisz podane zdania? Zapisz te słowa w zeszycie. Następnie oddziel końcówki od tematu.

Właśnie (malować) obraz.
Czy ty (malować) płot?
Mama (malować) usta pomadką.
Razem (malować) pokój.
Czy wy teraz też (malować) wzory na wazonach?
Oni chętnie (malować) farbami akwarelowymi.

4. Przyjrzyj się parom wyrazów. Powiedz, jak w każdej z nich zmienił się temat.

lód	półka	szafa
lodu	półce	szafie

Nowa wiadomość

- Podczas odmiany wyrazów w temacie mogą zachodzić **oboczności**, czyli wymiana jednych głosek na inne. Tematy, w których zachodzą takie wymiany, to **tematy oboczne**.

Przykład:
M. *stół|ø*
D. *stoł|u*
C. *stoł|owi*
B. *stół|ø*
N. *stoł|em*
Ms. *stol|e*
W. *stol|e!*
} tematy oboczne: *stół-*, *stoł-*, *stol-*
oboczności: *ó* : *o*, *ł* : *l*

Inne przykłady:

*d**ą**b|ø – d**ę**b|u*	oboczność **ą** : **ę** (samogłoska **ą** wymieniła się na samogłoskę **ę**)
ręk|a – ręc|e	oboczność **k** : **c** (spółgłoska **k** wymieniła się na spółgłoskę **c**)
*no**g**|a – no**dz**|e*	oboczność **g** : **dz** (spółgłoska **g** wymieniła się na spółgłoskę **dz**)
*ma**m**|a – ma**mi**|e*	oboczność **m** : **mi** (spółgłoska **m** wymieniła się na spółgłoskę **mi**)
*bra**t**|ø – bra**ci**|e*	oboczność **t** : **ci** (spółgłoska **t** wymieniła się na spółgłoskę **ci**)

Uwaga! Oboczność może też polegać na zaniku samogłoski, a więc na jej wymianie na ø, na przykład: *sen – snu* (**e : ø**), *budynek – budynku* (**e : ø**).

5. Uzupełnij zdania odpowiednimi formami rzeczownika *wóz*. Podaj tematy oboczne i oboczności, które wynikają z odmiany tego słowa.

Na zdjęciu był widoczny ?.
Nigdy nie widziałam takiego ?.
Turyści przyglądali się zabytkowemu ?.
Widzę na niebie Wielki ?.
Uwagę widzów przykuł bohater stojący za ?.
Przechodnie długo rozmawiali o kolorowym ?.

Jak recytować teksty?

Recytacja to staranne czytanie lub wygłaszanie z pamięci utworu literackiego w taki sposób, aby głosem jak najlepiej oddać sens i nastrój tekstu, przedstawić swoją interpretację.

Recytacja wymaga sprawnego posługiwania się głosem, umiejętnego zmieniania jego tonu, a także rytmu mówienia.

Recytacja

Jak przygotować się do recytacji utworu?

- Przeczytaj tekst po cichu i ze zrozumieniem. Zastanów się nad treścią utworu – kto w nim się wypowiada, do kogo i w jakim celu się zwraca.
- Określ, jakie emocje są zawarte w utworze oraz jaki jest jego nastrój. Zwróć uwagę na znaki interpunkcyjne: kropki, przecinki, znaki zapytania i wykrzykniki.
- Podziel tekst na fragmenty, które zawierają osobną myśl. Zastanów się, które z nich należy wymówić głośniej lub ciszej, a które – wolniej lub szybciej. Oceń, jakie powinny być siła głosu i tempo mówienia. Zaznacz w tekście miejsca, w których należy zrobić pauzę, czyli zawiesić głos.
- Kilkukrotnie przećwicz głośne czytanie. Wypróbuj różne sposoby wypowiadania poszczególnych wersów. Postaraj się oddać głosem emocje zawarte w tekście i nastrój utworu.
- Naucz się tekstu na pamięć, jeśli masz go wyrecytować z pamięci.
- Możesz nagrać swoją recytację, żeby sprawdzić, czy dostatecznie wyraźnie wymawiasz wszystkie wyrazy.
- Zorganizuj próbę występu – poproś kogoś bliskiego, aby wysłuchał Twojej recytacji i podzielił się spostrzeżeniami.
- Podczas recytacji mów wyraźnie, tak aby wszyscy dobrze słyszeli wygłaszany tekst. Patrz w stronę słuchaczy lub kieruj wzrok nieco ponad ich głowami.

Wybierz tekst, który rozumiesz i lubisz. Postaraj się mówić tak, jakby słowa w tekście były Twoimi słowami – oddawały Twoje myśli i uczucia. Dzięki temu recytacja będzie brzmieć przekonująco.

Dorota Gellner

W lesie

Gdy byłam kiedyś w lesie,
na ścieżkę nagle skoczył
STRACH wielki,
STRACH paskudny,
STRACH, co miał wielkie oczy.

Co mówisz?
Że to kłamstwo?
Ach, nie mów tak, mój drogi!
Wiem, jak wygląda KŁAMSTWO –
KŁAMSTWO MA KRÓTKIE NOGI.
A STRACH miał nogi długie
i wielkie oczy miał,
i wcale mi nie kłamał,
tylko się strasznie bał.

Wyobraź sobie, że opowiadasz o ciekawej przygodzie. Na moment zawieś głos na końcu wersu.

Zaznacz mocniej wyraz *nagle* i powiedz go szybciej, aby głosem oddać zaskoczenie.

Spróbuj przestraszyć słuchaczy. Przekonaj ich, jaki jest strach. Wyeksponuj to słowo. Możesz dłużej wymówić słowa *wielki* i *wielkie* oraz z drżeniem w głosie powiedzieć słowo *paskudny*.

Zrób pauzę i udaj, że zwracasz się do konkretnej osoby.

Zapytaj z niedowierzaniem i lekkim oburzeniem w głosie.

Gwałtownie zaprzecz, podkreślając wyraz *nie*.

Połącz dwa kolejne wersy w jedno zdanie i wypowiedz je pewnie i z przekonaniem.

Możesz dodatkowo wyróżnić cechy strachu, dłużej wymawiając słowa *długie* i *wielkie*.

Podkreśl siłą głosu wyraz *wcale*.

Nadaj swojemu głosowi ciepłe i miękkie brzmienie, aby wyrazić współczucie, czułość.

Czas na ćwiczenia

1. **Wykonaj ćwiczenia, które nauczą Cię prawidłowego oddychania podczas recytacji.**

- Stań prosto, połóż ręce na brzuchu i oddychaj tak głęboko, aby poczuć, jak się on podnosi i opada.
- Wykonaj głęboki wdech. Następnie wydychaj powietrze kilkoma krótkimi falami, jakby je wytłaczając. Najpierw niech cały wydech składa się z dwóch krótkich części, potem z trzech, wreszcie z czterech i pięciu.
- Wyobraź sobie, że przed sobą masz zapaloną świeczkę, którą chcesz zdmuchnąć. Postaraj się zdmuchnąć po kolei dziesięć takich świeczek.

2. **Wykonaj ćwiczenia, które przygotują usta, język i krtań do starannej wymowy poszczególnych głosek.**

- Kilkukrotnie nadmij mocno policzki.
- Zamknij usta, a następnie zatocz językiem kółka po dziąsłach – raz w lewo, raz w prawo. Powtórz tę serię dwa razy.
- Naśladuj głośno śmiech, wydając dźwięki: *chi, chi, chi...*, *ho, ho, ho...*, *cha, cha, cha...*
- Kląskaj, czyli wydawaj przez kilkanaście sekund dźwięki przypominające stukot końskich kopyt, przyklejając czubek języka do podniebienia i głośno go odklejając.
- Wymawiaj głośno głoski: *a*, *o*, *e*, *u*, *i*, *y* – najpierw każdą oddzielnie, z przerwami, następnie łącznie, tak jakby były jednym wyrazem. Powtarzaj go kilkukrotnie coraz szybciej i szybciej.
- Weź głęboki wdech i głośno wymawiaj *mmm*, za każdym razem dołączając kolejne samogłoski: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*.

  mmma, *mmme*, *mmmi*, *mmmo*, *mmmu*, *mmmy*
- Przeczytaj wyraźnie podane grupy liter, szeroko otwierając usta.

  RLA KRTA WRA PTA BDA MNA SZRA CZRA ŻDA ADA AŁA UŁA UPLA UPŁA
- Wymów ciąg liter, wyraźnie akcentując głoskę *b*.

  bimbambombimbambombim...

3. **Odczytaj głośno i wyraźnie podane zdania. Jeśli się pomylisz, spróbuj ponownie.**

Cesarz czesał włosy cesarzowej. Cesarzowa czesała włosy cesarza.
Trzy pstre przepiórzyce przefrunęły przez trzy pstre kamienice.
Król królowej tarantulę włożył czule pod koszulę.
Grzebień zęby szczerzy, a szczotka się jeży. Czesz się, Jerzy, jak należy.
Szelestnym szemrzą brzozy szeptem.
Żubr żuł żuchwą żurawinę.
Czy szczególny to, proszę pana, zaszczyt płaszczyć się, by wtaszczyć się na szczyt?
Spadł bąk na strąk, a strąk na pąk. Pękł pąk, pękł strąk, a bąk się zląkł.

4. **Przećwicz różne sposoby wypowiadania tego samego zdania. Odczytaj je, wyrażając odmienne emocje – zgodnie ze znakami interpunkcyjnymi znajdującymi się na końcu i wskazówkami umieszczonymi w nawiasach.**

Czyżyk toczy kuleczkę. (smutek)
Czyżyk toczy kuleczkę! (oburzenie)
Czyżyk toczy kuleczkę? (zdziwienie)
Czyżyk toczy kuleczkę! (strach)

Zanim przeczytasz

- Przynieś na lekcję wycinki z gazet, ulotki i broszury zawierające reklamy różnych produktów, na przykład: zabawek, telefonów, słodyczy, samochodów. Wskaż elementy, które powtarzają się w reklamach.

W ŚWIECIE REKLAM

Mark Eting

Czy snickers [czytaj: snikers] wygra z twoim głodem?

Fragment książki *Antologia literatury nastolatków*

Reklama (łac. *reclamo* [czytaj: *reklamo*] – *wołać*, *krzyczeć*) to krzyk, więcej – przekrzykiwanie [...]. Bo o zwrócenie uwagi przede wszystkim tu idzie i nie tylko już o to, by głośniej, ale barwniej, ciekawiej, częściej, coraz częściej i zewsząd. Reklama atakuje nasz słuch, wzrok, sięga naszych marzeń i pragnień, uczuć, naszego poczucia rytmu, poczucia humoru [...].

Jak ryba wody, tak reklama potrzebuje inwencji[1], pomysłu, oryginalności, wyobraźni, więc właśnie potrzebuje... sztuki. Czerpie z niej zatem ochoczo i śmiało. Jak sztuka, ma reklama ambicję – o zgrozo! – zawładnąć naszymi umysłami, przeżyciami i marzeniami, a przecież to nie ona stworzyła naszą kulturę i tradycję, lecz ta z dostojnych galerii i sal filharmonii, labiryntów bibliotek i myśli w księgach ukrytych. Czyż jednak w końcu reklama z tą wielką sztuką nie wygrywa?

Jest przede wszystkim wszechobecna. Nawet w naszej wyobraźni, przemawia do niej przemyślnie zmontowanymi obrazami jak senne wizje czy marzenia śnione na jawie. Kształtuje nasz gust[2], rozbrzmiewa nieustannie jak refren, jak zaklęcie [...]. Reklama jako poezja, magia, alchemia[3]? Może jednak magia, ale magia przedmiotów, towarów, produktów. Alchemia? Tak samo złudny jej eliksir[4] młodości, jak odżywcza moc jakiegoś tam balsamu,

Przydatne słowa

Kiedy ktoś znajduje się w stanie półsnu i nie jest pewien, czy coś się dzieje naprawdę, mówimy, że **śni na jawie**.

Przykład użycia:
Kiedy Marzena wygrała zawody i stała na podium, była przekonana, że śni na jawie.

[1] *Inwencja* – pomysłowość.
[2] *Gust* – poczucie piękna i elegancji.
[3] *Alchemia* – średniowieczna nauka, której celem było przemienienie ołowiu w złoto oraz odkrycie lekarstwa na wszelkie choroby i płynu dającego nieśmiertelność.
[4] *Eliksir* – środek leczniczy w formie płynu.

Jednym z rodzajów reklam są billboardy [czytaj: bilbordy], czyli ogromne tablice z plakatami reklamowymi, stawiane przy drogach.

kremu, szamponu [...]. Poezja? Może poezja nazw: samochodów, pralek, telewizorów, szamponów, mydeł, mineralnych wód, napojów, czekolad, batonów... [...]

Reklama jest więc poezją, która wyszła na ulicę, poezją dla mas[5]. Z okien tramwajów i autobusów miliony konsumentów[6] mimowolnie otrzymują codzienną dawkę łatwej lektury, nie tylko zresztą lektury. Plakaty, witryny sklepów, świetlne reklamy, kolorowe parasole, środki komunikacji wielkich miast, elewacje[7] budynków, wreszcie – wszechwładna telewizja poprzez barwę, obraz, słowo, muzykę zachęcają do korzystania ze świata towarów, które podobno zmienią nasze, często szare, życie [...].

A książka, dobry film, muzyka – prawdziwa sztuka?

Zmęczony gonitwą, pogonią za kolejnymi rynkowymi hitami, za sukcesem, być może poczujesz w końcu głód prawdziwego uczucia, subtelnego[8] piękna, mądrej myśli. Wtedy to nie snickers, lecz „sztuka wygra z twoim głodem".

---

[5] *Masa* – tu: wielkie skupisko ludzi.
[6] *Konsument* – osoba, która kupuje jakiś towar lub zamawia jakąś usługę.
[7] *Elewacja* – zewnętrzna ściana budynku.
[8] *Subtelny* – delikatny, ulotny.

Po przeczytaniu

1. Wyjaśnij pochodzenie wyrazu *reklama*.
2. W jaki sposób reklama oddziałuje na ludzi?

Nowa wiadomość

Tekst reklamowy ma na celu nakłonienie kogoś do kupna danego produktu lub skorzystania z usług, na przykład zakupu przekąski, zabawki czy modnych butów. Odwołuje się do potrzeb odbiorców, dlatego często można w nim spotkać słowa: *nowość*, *promocja*, *gratis*, *niższa cena*, *lepiej*, *taniej*, *więcej*. Zwykle przyciąga uwagę zaskakującym, oryginalnym hasłem, które podkreśla wyjątkowość produktu.

3. Skąd twórcy reklam czerpią pomysły?

4. Autor tekstu twierdzi, że reklama jest wszechobecna. Wymień miejsca, w których możesz ją spotkać.

5. Jak wygląda świat ukazywany w reklamach? Czy ten obraz jest zgodny z rzeczywistością? Uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do konkretnych przykładów.

6. Jak reklamy wpływają na nasze życie? Podaj uzasadnienie.

7. Które z podanych wypowiedzi to hasła reklamowe? Po czym można to rozpoznać?

- Agnieszka weszła do kuchni. Wyciągnęła czyste naczynia ze zmywarki.
- Oto superskuteczne tabletki do zmywarek. Dzięki nim Twoje naczynia będą czyste i błyszczące.
- Szklanki i kubki włóż do górnego kosza zmywarki, a talerze – do dolnego.
- Wyjątkowa oferta! Kup zmywarkę, a otrzymasz zapas tabletek gratis!

8. Podaj przykłady haseł reklamowych, które wydają Ci się atrakcyjne. Uzasadnij swój wybór.

9. Wyjaśnij, w jaki sposób zamieszczona reklama zachęca do kupna produktu. Jakie skojarzenia wywołują jej poszczególne elementy: hasło reklamowe, kolory, ukazane przedmioty i ich układ, wyróżnienia w tekście?

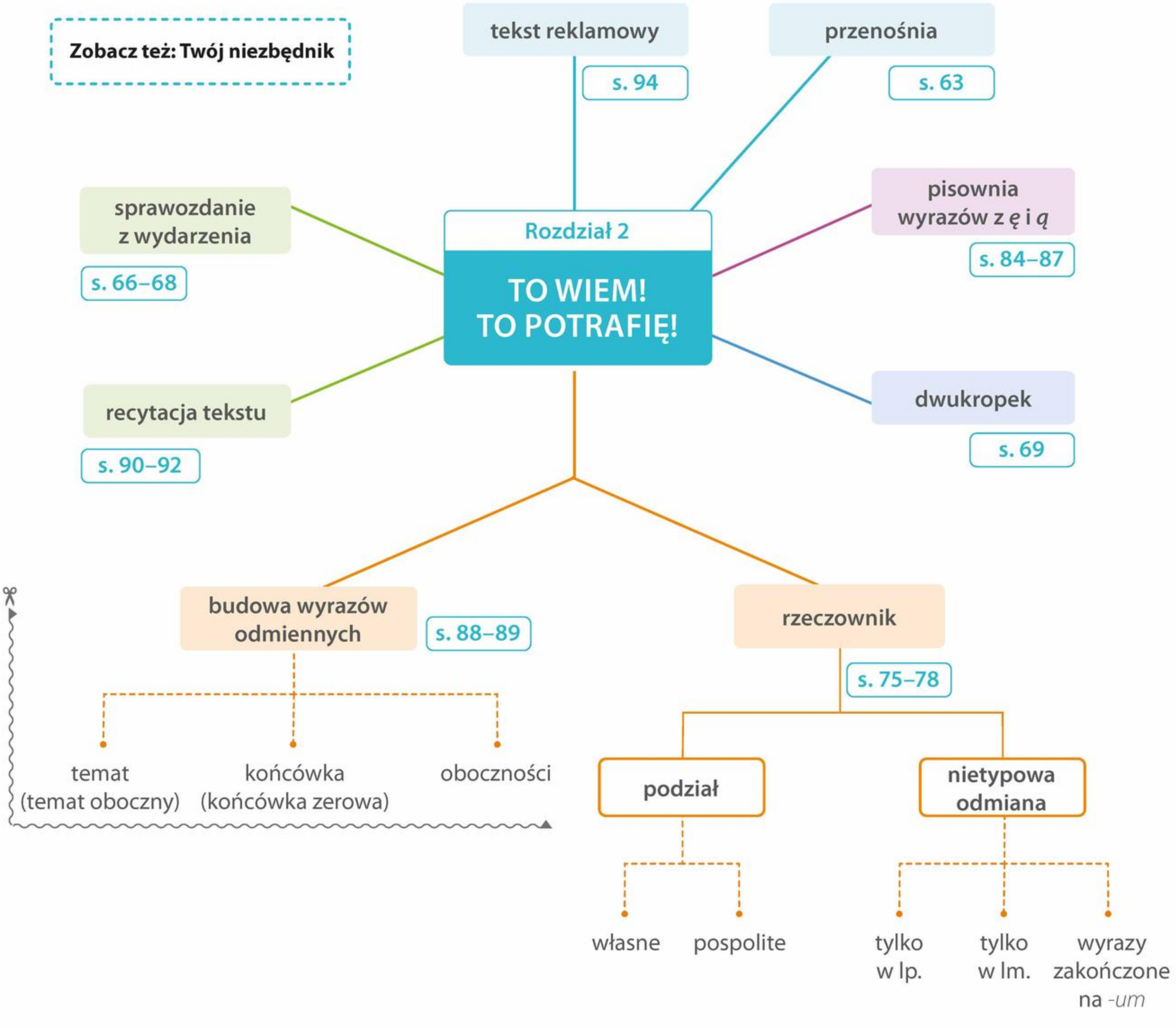

Praca twórcza

10. Opracuj reklamę ulubionego przedmiotu.

- Wymyśl i zapisz hasło zachęcające do zakupu zegarka, telefonu, gry planszowej lub innego przedmiotu.
- Przygotuj plakat reklamowy.
- Po zakończeniu pracy zapytaj koleżanki lub kolegów z klasy, co sądzą o Twojej reklamie.

Podsumowanie

Nowa wiadomość

- wyrazy neutralne i nacechowane emocjonalnie: zdrobnienia, zgrubienia, s. 74

Ulrich Schnabel [czytaj: urliś sznabel]

Zarażeni emocjami

ZAPISZ W ZESZYCIE

Fragmenty wywiadu z portalu charaktery.eu

Daria Grabda: W animacji Pixara „W głowie się nie mieści" przyglądamy się emocjom, które towarzyszą dorastającej dziewczynce. Radość, Smutek, Gniew, Strach i Odraza uczestniczą w kształtowaniu się osobowości nastolatki. Czy emocje naprawdę są takie ważne?

Bohaterowie filmu *W głowie się nie mieści* w reżyserii Pete'a Doctera [czytaj: pita doktera], 2015 rok

Ulrich Schnabel: Emocje można porównać do drogowskazów, które prowadzą nas przez życie. Podpowiadają nam – na bardzo głębokim, intuicyjnym[1] poziomie – co lubimy, a czego nie, gdzie chcemy iść i co chcemy mieć. Stają się intensywniejsze, gdy przydarzy się nam coś ważnego, na przykład gdy się zakochamy, gdy umrze ktoś bliski lub gdy panicznie boimy się[2] wizyty u dentysty. Nasze emocje są jak sygnał alarmowy, który mówi: Uwaga! To dla ciebie ważne. Ten alarm budzi rozum, który próbuje poradzić sobie z sytuacją. Uczucia i emocje działają szybciej niż rozum i to one częściej decydują o tym, co robimy. Spróbujmy wyjaśnić komuś, kto szaleńczo się zakochał lub boi się dentysty, że to „tylko emocje" i że powinien zachować rozsądek! To jest moc emocji! Ta moc nie zmieniła się od czasów starożytnych. Co prawda coraz skuteczniej znajdujemy pozornie logiczne[3] wyjaśnienia odczuwanych emocji i potrafimy przekonywać siebie, że działamy bardzo rozsądnie, ale wcale tak nie jest. [...]

Może bylibyśmy szczęśliwsi, gdybyśmy oddzielili emocje od rozumu. Czy to jest możliwe?

Dziś psychologowie wiedzą, że rozum bardzo silnie wpływa na emocje, i odwrotnie – emocje bardzo silnie wpływają na rozum. Możemy być bardzo rozzłoszczeni na kogoś, kogo podejrzewamy o zdradę, ale gdy tylko zdamy sobie sprawę, że to było

---

[1] *Intuicyjny* – zgodny z przeczuciem.

[2] *Panicznie boimy się* – tu: bardzo się boimy.

[3] *Logiczny* – taki, który podpowiada nam rozum.

Sprawdź wiedzę i umiejętności

nieporozumienie, nasze uczucia zmienią się diametralnie[4] w ciągu sekundy. [...] Dlatego też tradycyjny podział na emocje i rozum jest sztuczny. One współpracują. Niektórzy naukowcy posługują się nawet terminem „cogmotions" [czytaj: kogmołszons], wyrażając w ten sposób fuzję[5] poznania i emocji.

[4] *Diametralnie* – zdecydowanie.
[5] *Fuzja* – połączenie.

1. Ulrich Schnabel uważa, że

A. rozum i emocje współdziałają.
B. emocje są ważniejsze niż rozum.
C. rozum jest ważniejszy niż emocje.
D. bylibyśmy szczęśliwsi, gdybyśmy oddzielili rozum od uczuć.

2. Wybierz P przy zdaniu prawdziwym lub F – przy stwierdzeniu fałszywym.

Wyrażenie *zarażeni emocjami* to przenośnia.	P	F
Zarażeni emocjami jest tekstem reklamowym.	P	F

3. Wypisz nazwy pięciu uczuć, o których jest mowa w tekście. Napisz, jaka to część mowy.

4. Określ na podstawie wyglądu postaci ukazanych na ilustracji, które z nich reprezentują emocje wspomniane przez Darię Grabdę. Uzasadnij swoją odpowiedź.

czerwona postać – ?
zielona postać – ?
niebieska postać – ?
żółta postać – ?
fioletowa postać ?

5. Dlaczego nazwy emocji wspomniane w drugim zdaniu wypowiedzi Darii Grabdy zapisano wielką literą?

6. W jakich sytuacjach odczuwamy gniew, smutek i radość? Podaj po jednym przykładzie.

7. Które z podanych rzeczowników mają też liczbę pojedynczą?

emocje, *nożyce*, *imieniny*, *uczucia*, *wartości*, *spodnie*

8. Wypisz z ostatniej wypowiedzi Ulricha Schnabla wyrazy zakończone na *ę* oraz *ą* i wyjaśnij, dlaczego tak właśnie się je zapisuje.

9. Wypisz z tekstu po jednym przykładzie rzeczownika własnego i pospolitego.

10. Uzupełnij zdania właściwymi formami czasownika *czuć*. Oddziel końcówki od tematu.

Jestem tak zmęczona, że nie ? nóg. Czy wy też ? się tak strudzeni? Czy oni ? się na siłach, żeby pójść dalej?

11. Napisz sprawozdanie z wyjścia do kina.

3 Ideały, autorytety, idole

John Newcomb
[czytaj: dżon ńjukom],
Wyjaśnienie

tempery kazeinowe
kolekcja prywatna
1992 rok

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Co widzisz na obrazie?
2. Kim może być postać usytuowana po prawej stronie? Jak sądzisz, dlaczego grupa ludzi wpatruje się intensywnie w jedną osobę? Jaki ma to związek z tytułem dzieła?
3. W jaki sposób artysta przedstawił skupienie? Zwróć uwagę na wygląd twarzy.
4. Jaka jest kolorystyka dzieła? Z jakimi emocjami kojarzą Ci się zastosowane barwy?
5. Co, Twoim zdaniem, ma wpływ na to, że jeden człowiek silnie oddziałuje na innych?
6. Kto jest w stanie przekonać Cię do swoich racji? Jakimi cechami charakteryzuje się taka osoba?

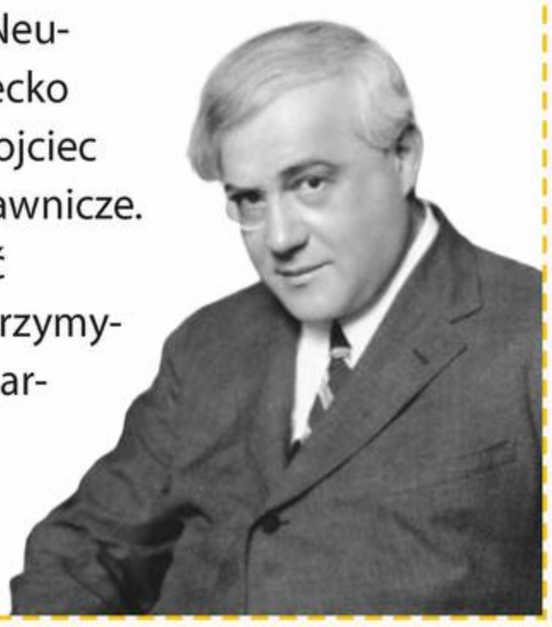
Chłopcy z Placu Broni

Kilka słów o lekturze

Książka opowiada o paczce chłopców z Budapesztu, którzy muszą się zmierzyć z nieprzyjacielską drużyną, aby obronić Plac – swoje ulubione miejsce zabaw. W trakcie przygotowań do wielkiej bitwy dochodzi do niespodziewanych zwrotów akcji. Przyjaciele muszą sobie poradzić ze zdradą i podstępem, a także wykazać się sprytem i odwagą. Który z nich we wspólnych zmaganiach z przeciwnikami okaże się największym bohaterem? Wszyscy będą zaskoczeni...

Ferenc Molnár
(lata życia: 1878–1952)

Prawdziwe nazwisko tego węgierskiego pisarza i dziennikarza brzmiało Neumann [czytaj: nojman]. Jako dziecko marzył, aby zostać wojskowym, ojciec jednak namówił go na studia prawnicze. Jeszcze jako student zaczął pisać reportaże i już do końca życia utrzymywał się z pisarstwa. Do jego najbardziej znanych dzieł należy książka *Chłopcy z Placu Broni*.

Kilka słów o tytule

Autorka pierwszego polskiego przekładu książki – Janina Mortkowiczowa – nazwała grupę dowodzoną przez Feriego Acza *czerwonoskórymi* i zmieniła tytuł powieści. Po węgiersku brzmiał on *A Pál utcai fiúk*, czyli *Chłopcy z ulicy Pawła*. Tłumaczka uznała jednak, że Plac Broni był dla bohaterów dużo ważniejszy od ulicy, przy której się znajdował. Kolejni polscy tłumacze przyznali jej rację i w Polsce książka jest znana jako *Chłopcy z Placu Broni*. *Czerwonoskórych* jednak zastąpiły bardziej zgodne z oryginałem *czerwone koszule*.

Ciekawostka

Do Ferenca Molnára zgłosił się jego nauczyciel. Profesor poprosił o napisanie tekstu, dzięki któremu wzrosłaby popularność redagowanej przez niego gazetki szkolnej. Wspólnie wymyślili, że najlepiej byłoby drukować w odcinkach powieść dla młodzieży. I tak Molnár zaczął pisać *Chłopców z Placu Broni*. Książka stała się niezwykle popularna. Przetłumaczono ją na 43 języki.

Przedstawienie *Chłopcy z Placu Broni* w reżyserii Macieja Dejczera, Teatr Telewizji, 1996 rok

Przed lekturą

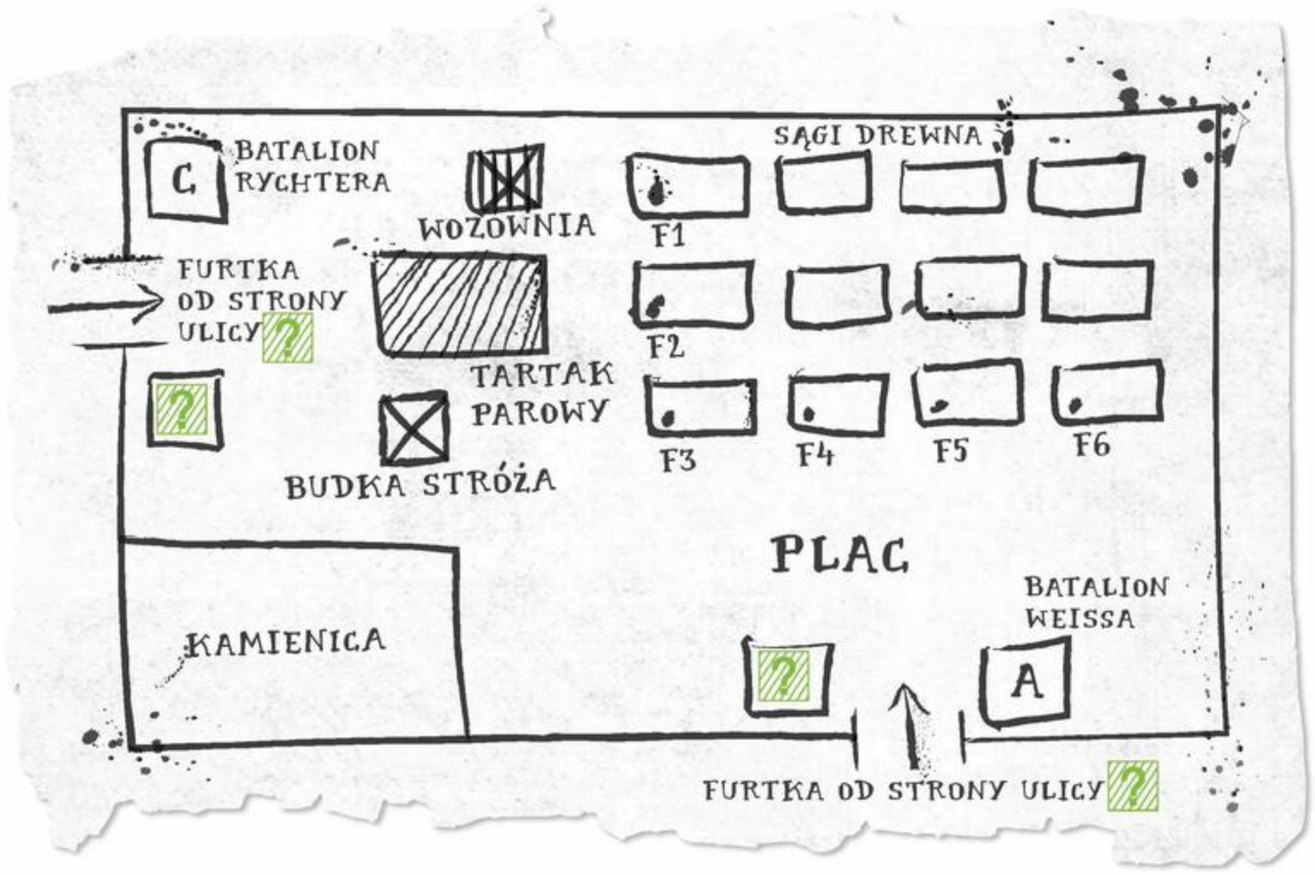
Poszukaj w internecie informacji o tym, czym jest kit i do czego był zwykle używany. Jak mogli go wykorzystywać bohaterowie lektury? Zanotuj swoje pomysły na kartce. Po przeczytaniu książki sprawdź, czy udało Ci się rozwiązać zagadkę.

Podczas czytania lektury

1. Zwróć uwagę na fragmenty, w których:

- podano informacje o czasie i miejscu wydarzeń,
- przedstawiono głównych bohaterów.

2. Przerysuj do zeszytu plan wojenny Boki i uzupełnij o najważniejsze informacje (w lekturze rozdział 6). Następnie zapisz plan wydarzeń bitwy o Plac Broni.

3. Zaznacz w książce karteczkami samoprzylepnymi fragmenty, w których opisano:

- sposób postępowania Gereba,
- wydarzenia, w których brał udział Nemeczek,
- zachowanie dowódców obu grup – Boki i Feriego Acza.

Wykonana w 2007 roku rzeźba uliczna autorstwa Pétera Szanyi [czytaj: pitera sani], przedstawiająca pięciu chłopców grających w kulki. Pomnik znajduje się w Budapeszcie, niedaleko ulicy Pawła, przy której mieścił się słynny plac.

Po przeczytaniu lektury

W świecie chłopców z Placu Broni

1. Gdzie rozgrywają się wydarzenia przedstawione w powieści?
2. Kim są główni bohaterowie – ile mają lat, co robią na co dzień?
3. Gdzie zwykle bawili się chłopcy z Placu Broni, a gdzie – czerwone koszule? Czym się wtedy zajmowali?
4. W jakim celu chłopcy założyli Związek Zbieraczy Kitu?
5. Opisz i oceń procedury ustalone przez Związek Zbieraczy Kitu.

Należeć do paczki → Odpowiedz na pytania do tekstu na stronach 105–106.

Przyjaciele i wrogowie – chłopcy z Placu Broni i czerwone koszule

1. Wypisz imiona bohaterów należących do grupy chłopców z Placu Broni i do grupy czerwonych koszul.
2. Oceń postępowanie Feriego Acza wobec chłopców z grupy, której przewodził, i wobec Nemeczka.
3. Jakie sposoby walki z przeciwnikiem akceptowali przywódcy chłopców, a jakie odrzucali?
4. Opisz przebieg bitwy o Plac Broni.
5. Którego z chłopców uważasz za najważniejszą postać w powieści? Uzasadnij swoje zdanie.

Okropna zdrada – o Gerebie

1. Wymień cechy charakteru Gereba.
2. Jak sądzisz, jaki był powód zdrady chłopca?
3. W jaki sposób Boka zareagował na zdradę kolegi?
4. Dlaczego Feri Acz nie zgodził się na nieuczciwą propozycję rozwiązania konfliktu, którą przedstawił Gereb?
5. Co skłoniło Deża do powrotu do drużyny chłopców z Placu Broni?
6. Zorganizujcie w klasie dyskusję na temat *Czy chłopcy powinni przyjąć zdrajcę z powrotem?* Podzielcie się na dwie grupy. Jedna grupa powinna zebrać i zapisać na arkuszu papieru jak najwięcej argumentów za, a druga – przeciw. Przedstawicie je na forum klasy.

Niepozorny bohater – Nemeczek

1. Czym Erno Nemeczek wyróżniał się spośród rówieśników ze szkoły?
2. Jakie zachowania kolegów sprawiały chłopcu największą przykrość?
3. Jak Boka traktował swojego szeregowca?
4. Co Nemeczek chciał udowodnić chłopcom?
5. W jaki sposób bohaterskie zachowanie Nemeczka wpłynęło na postawę innych chłopców?
6. Opisz reakcje Feriego Acza i Boki związane ze śmiercią Erna.
7. Czy polecilibyście innym osobom lekturę *Chłopców z Placu Broni*? Uzasadnijcie swoje zdanie.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

JEDNI ROZKAZUJĄ, DRUDZY SŁUCHAJĄ

Ferenc Molnár

Chłopcy z Placu Broni

Fragmenty
Tłumaczenie: Tadeusz Olszański

W środku szedł Boka i coś im tłumaczył, jak zwykle – spokojnie i rozważnie. Boka skończył czternaście lat i miał jeszcze chłopięcą twarz. Dopiero kiedy się go słuchało, wydawał się starszy.

Miał głęboki, spokojny i łagodny głos. A to, co mówił, było równie spokojne i rozważne. Boka ważył bowiem słowa i nigdy nie okazywał chęci do rozmów o byle czym. Nie wtrącał się w drobne kłótnie, unikał ich nawet wtedy, gdy proszono go o rozsądzenie sporu. Dobrze wiedział, że po rozstrzygnięciu kłótni jedna ze stron i tak będzie czuła żal, i to właśnie do rozjemcy[1]. Ale gdy spór zaostrzał się, zamieniał w awanturę i groził interwencją nauczycieli, wówczas Boka włączał się natychmiast, aby pogodzić zwaśnione[2] strony ku ogólnemu, zresztą, zadowoleniu. Jednym słowem Boka był mądrym chłopcem i zapowiadał się na wartościowego i prawego człowieka, który jeśli nawet daleko nie zajdzie, to przecież nigdy nie zawiedzie zaufania.

Przydatne słowa

Jeśli ktoś mówi z namysłem, ostrożnie dobierając wyrazy, oznacza to, że **waży słowa**.

Przykład użycia:
Ala była niezadowolona, ale ważyła słowa, aby nikogo nie urazić.

Z ulicy Soroksari chłopcy skręcili w spokojną uliczkę Kóztelek. Przyjemnie grzało wiosenne słońce [...]. W dali ujrzeli sylwetki dwóch chłopców. Stali na środku jezdni i wyraźnie na nich czekali. Jednym z nich był wysoki i silny Czonakosz, drugim – mały, jasnowłosy Nemeczek.

Kiedy Czonakosz spostrzegł zbliżającą się trójkę chłopców, gwizdnął z radości na palcach przenikliwie niczym lokomotywa. Było to zresztą jego specjalnością. [...]

Czonakosz gwizdnął więc, a kiedy koledzy podeszli bliżej i zatrzymali się na środku ulicy, zwrócił się do jasnowłosego Nemeczka:

– Już im mówiłeś?

– Nie – odparł Nemeczek.

– A co się stało? – zapytała chórem cała trójka. Zamiast małego blondynka odpowiedział Czonakosz:

– Wczoraj w ogrodeum[3] znów zrobili *einstand* [czytaj: ajnsztant]!

---

[1] *Rozjemca* – ktoś, kto godzi pokłócone ze sobą strony.
[2] *Zwaśniony* – skłócony.
[3] *Ogrodeum* – przylegający do muzeum ogród botaniczny.

– Kto?

– A któż by, jak nie bracia Pastorowie!

Zapadło głuche milczenie.

Żeby to zrozumieć, trzeba wiedzieć, co znaczyło owo słówko *einstand* w mowie budapeszteńskich dzieci. Otóż, kiedy w czasie gry w kulki, stalówki lub pestki jakiś silniejszy chłopiec dostrzegł słabszego od siebie i chciał mu zabrać zabawki, to po prostu mówił: *einstand*! To obrzydliwe niemieckie słowo oznaczało, że silniejszy chłopiec uznaje kulkę czy stalówkę za łup wojenny, a w przypadku sprzeciwu zastosuje przemoc fizyczną. Było więc także wypowiedzeniem wojny. Słowo *einstand* krótko i zwięźle wyrażało przemoc, prawo pięści, rozbój, stan wojenny.

Pierwszy odezwał się Czele. Głos drżał mu z przejęcia:

– Zrobili *einstand*!

– Tak – odpowiedział już znacznie śmielej mały Nemeczek, wiedząc, jak wielkie wrażenie wywarła ta wiadomość. [...]

Mały Nemeczek uświadomił sobie, że oto skupia się na nim cała uwaga kolegów. Była to dla niego rzadka okazja i dlatego zdenerwował się. Chłopcy traktowali go zwykle jak powietrze [...]. Nikt się nie przejmował tym szczupłym, wątłym chłopcem, jakby stworzonym na kozła ofiarnego. Nemeczek zaczął mówić i chłopcy otoczyli go ciasnym kołem. [...]

Przed tartakiem rosło kilka karłowatych drzewek morwowych[4], a pod jednym z nich stała sklecona z desek budka. Tu właśnie mieszkał Słowak, który pilnował w nocy placu, żeby nikt nie kradł lub nie podpalił drewna.

Czy można było znaleźć piękniejsze miejsce do zabaw? Dla nas, chłopców z miasta, było to coś wspaniałego! Nie potrafiliśmy wyobrazić sobie bardziej indiańskiego, piękniejszego i rozleglejszego placu, który by tak doskonale zastępował amerykańską prerię[5]. A położony na tyłach skład drzewa stawał się wszystkim tym, czego akurat potrzebowaliśmy. Bywał więc miasteczkiem na Dzikim Zachodzie, puszczą, górami skalistymi pełnymi kanionów, słowem tym, czym go w danej chwili mianowano. I nie myślcie, że był to

Przydatne słowa

Kozłem ofiarnym można nazywać osobę, na którą niesłusznie zrzuca się odpowiedzialność za coś.

Przykład użycia:
Obaj bawiliśmy się laptopem taty bez pozwolenia, ale mój brat próbował zrobić ze mnie kozła ofiarnego i powiedział rodzicom, że to ja go namówiłem.

[4] *Drzewko morwowe* – gatunek drzewa liściastego o słodkich owocach podobnych do jeżyn.
[5] *Preria* – rozległy, porośnięty trawą obszar w Ameryce Północnej.

wystawiony na ataki, bezbronny plac! Przeciwnie, był to Plac Broni! Szczyty sągów[6] chłopcy zamienili bowiem w fortece i twierdze. O tym, które punkty trzeba umocnić, decydował Boka. Fortece natomiast budowali Czonakosz i Nemeczek. Znajdowały się one w czterech czy pięciu punktach. Każda z nich miała kapitana, porucznika i podporucznika. Oni stanowili armię. Niestety, ku ogólnemu zmartwieniu był tylko jeden szeregowiec. Wszyscy zatem kapitanowie i oficerowie mogli rozkazywać, musztrować[7] i karać aresztem[8] za niesubordynację[9] tylko jednego, jedynego szeregowca.

Nie trzeba dodawać, że tym jednym jedynym szeregowcem był mały, jasnowłosy Nemeczek. Kapitanowie, porucznicy i podporucznicy salutowali sobie z wielką swobodą, od niechcenia podnosząc rękę do czapki, choćby się i sto razy spotkali na Placu w ciągu jednego popołudnia. Pozdrawiali się ot, tak sobie, mówiąc zwyczajnie:

– Cześć!

Inaczej Nemeczek. Biedak co chwila musiał stawać na baczność i sztywno salutować. A kto tylko przechodził koło niego, natychmiast go strofował[10].

– Jak stoisz?

– Pięty razem! [...]

I Nemeczek podporządkowywał się wszystkim z radością. Bywają bowiem chłopcy, którym okazywanie posłuszeństwa sprawia przyjemność. Jednak większość chłopców lubi rozkazywać. Jak zresztą większość ludzi. I dlatego właśnie na Placu wszyscy chcący dowodzić byli oficerami, a tylko jeden Nemeczek szeregowcem.

---

[6] *Sąg* – stos drewna.

[7] *Musztrować* – prowadzić ćwiczenia, uczyć maszerowania, przyjmowania właściwej postawy wojskowej, oddawania honorów, formowania szyku.

[8] *Areszt* – tymczasowe więzienie.

[9] *Niesubordynacja* – niepodporządkowanie się rozkazom.

[10] *Strofować* – napominać.

Po przeczytaniu

1. O jakim wydarzeniu rozmawiali bohaterowie w podanych fragmentach książki?

2. Gdzie rozgrywały się zdarzenia opisane w tekście?

3. Co można powiedzieć o narratorze utworu?

Nowa wiadomość

- **Powieść** to dłuższy utwór napisany prozą (czyli nierymowanym językiem, bez podziału na wersy i strofy), w którym o dziejach i przeżyciach bohaterów opowiada **narrator**.
- Elementami **świata przedstawionego** w powieści są: czas i miejsce wydarzeń, bohaterowie oraz układ zdarzeń.
- Układ zdarzeń, sytuacji i działań bohaterów, które rozwijają się w czasie i zmierzają do określonego celu, nazywamy **akcją**.
- **Wątek** to ciąg łączących się ze sobą zdarzeń. Obejmuje dzieje jednej lub kilku postaci. Akcja powieści składa się z wielu wątków (jest wielowątkowa).

4. Jakimi cechami charakteru wyróżniał się Janosz Boka? Jaką pozycję miał w grupie kolegów?

5. Jak odnosili się do siebie kapitanowie, porucznicy i podporucznicy z Placu Broni? Jak traktowali szeregowca Nemeczka?

6. Wyjaśnij na podstawie znajomości całej lektury, z jakiego powodu przynależność do paczki chłopców z Placu Broni była dla Nemeczka istotna.

7. *Bywają bowiem chłopcy, którym okazywanie posłuszeństwa sprawia przyjemność. Jednak większość chłopców lubi rozkazywać.* Do jakich osób zaliczysz siebie – do tych, które lubią dowodzić, czy tych, które słuchają innych? Dlaczego tak uważasz?

8. Opowiedz w kilku zdaniach o ulubionym miejscu zabaw bohaterów. Na czym polegała jego niezwykłość?

9. Napisz kilka zdań na temat swojej ulubionej powieści. Użyj słów: *bohater*, *akcja*, *wątek* oraz wybranych określeń spośród podanych.

niezwykły, *pozytywny*, *wartka*, *skomplikowana*, *ciekawy*, *fascynujący*, *oryginalny*, *nietypowy*, *intrygujący*, *atrakcyjny*

Praca w grupie

10. Przygotujcie w kilkuosobowych zespołach spis cech, które – Waszym zdaniem – powinien mieć przywódca grupy.

- Uzasadnijcie, dlaczego właśnie takie cechy lidera uważacie za ważne.
- Porównajcie prace wszystkich zespołów, a następnie sporządźcie jedną wspólną listę.

CZYM SIĘ RÓŻNI AUTORYTET OD IDOLA?

Krzysztof Michalski, Dobrosław Kot,
Elżbieta Kot, Magdalena Kozak

O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia

Fragmenty

Autorytety są szczególnie potrzebne w szkole, na uniwersytecie, wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia z nauczaniem. Bardzo trudno jest dojść do prawdy bez autorytetu. Ktoś ma autorytet o tyle, o ile ufam mu, że jest mądrzejszy ode mnie. [...]

Autorytet to wzór, który chce się naśladować, wzór człowieka, jakim chce się być, ponieważ [...] wzór ten wydaje [...] się cenny. [...]

Tymczasem we współczesnym świecie pojęcie autorytetu jest bardzo często zastępowane pojęciem idola, które ma konotacje[1] raczej negatywne. [...] Zdarza się, że idol traktowany jest jak ekspert[2] lub autorytet. Do rzadkości natomiast należą sytuacje, w których autorytet zdobywa popularność idola. [...]

W dzisiejszych czasach, szczególnie na gruncie kultury masowej[3], idolem może zostać każdy i nie potrzeba ku temu specjalnych [...] uzasadnień. Idol, w przeciwieństwie do autorytetu, nie musi wzbudzać niczyjego szacunku. Ważne, by było o nim głośno i żeby imponował. A imponować można dzisiaj wszystkim [...].

Idol to zjawisko ze świata popkultury[4]. To ktoś, kto rodzi fascynację, kogo chcemy naśladować w sensie dosłownym, nosić takie same dżinsy, farbować włosy na ten sam kolor. Autorytet to ktoś, kogo pozycję i znaczenie uznajemy pod wpływem namysłu, siły wyrazistości, konsekwencji i prawości jego postawy. Naśladowanie autorytetu wymaga chwili refleksji, skupienia się na tym, co on nam proponuje. Prawdziwy autorytet nie daje gotowych recept w stylu: „Noś taki krawat jak ja, a osiągniesz sukces". Autorytet mówi: „Zobacz, staram się być w życiu uczciwy, to nie jest proste, ale daje mi poczucie, że idę słuszną drogą".

Przydatne słowa

Jeśli dana osoba wzbudza w nas podziw i szacunek, można powiedzieć, że nam **imponuje**.

Przykład użycia:
Imponuje mi jego odwaga.

Przydatne słowa

Bardzo silne zainteresowanie jakąś osobą, rzeczą lub danym zjawiskiem nazywamy **fascynacją**.

Przykład użycia:
Skąd u mojego brata ta fascynacja teatrem? Wcześniej nawet nie chciał słyszeć o występie w przedstawieniu.

---

[1] *Konotacje* – tu: wszystkie skojarzenia, które wiążą się z danym słowem.
[2] *Ekspert* – specjalista w danej dziedzinie.
[3] *Kultura masowa* – inaczej: kultura popularna (popkultura), na przykład: filmy, programy telewizyjne, książki i utwory muzyczne adresowane do szerokiego kręgu odbiorców, dostępne i zrozumiałe dla wszystkich.
[4] *Popkultura* – kultura przeznaczona dla szerokiego grona odbiorców.

Po przeczytaniu

1. Wyjaśnij, kiedy – według autorów tekstu – uznajemy kogoś za autorytet.
2. Kto szczególnie potrzebuje autorytetów? Wyjaśnij dlaczego.
3. Czy łatwo jest naśladować autorytet? Uzasadnij swoją odpowiedź.
4. Jak odróżnić autorytet od idola? W jaki sposób ludzie zachowują się wobec swoich idoli?

Praca twórcza

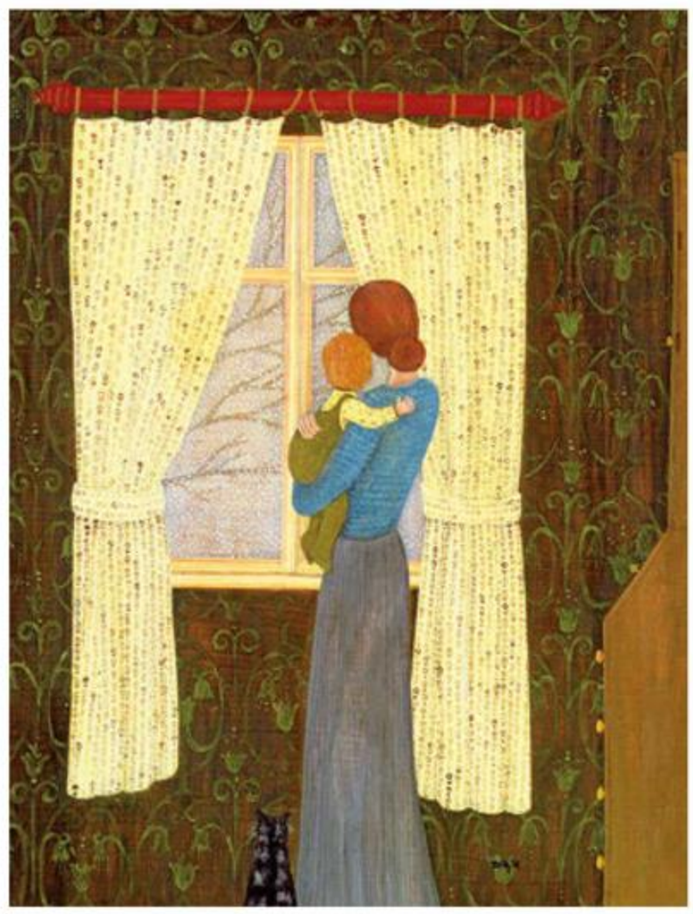
5. Przygotuj plakat przedstawiający znaną osobę. Wykonaj portret lub wykorzystaj fotografię tego człowieka oraz zapisz jego trzy największe zalety.

Jan Twardowski

Ręce

Twoje ręce – mamusiu
dobre jak szafirek[1] po deszczu
jak czajki[2] towarzyskie
przyniosły mnie na świat
kołysały
ustawiały na podłodze
sadzały na stołku
mówiły że motyl dzwoni
że młodych grzybów nie sposób rozeznać
uczyły trzymać łyżkę by nie trafiała do ucha
rozróżniać klon od jaworu
prowadziły przy oknie po ciemku
po ziemi co czernieje jak szpak

suche i ciepłe
za słabe
żeby wyprowadzić mnie z tego świata

Ditz [czytaj: dic], *Matka i dziecko*, XX wiek

[1] *Szafirek* – roślina o niebieskich kwiatach zebranych w grona.
[2] *Czajka* – ptak o popielatym ubarwieniu, budujący gniazda na ziemi.

Po przeczytaniu

1. Jakie są ręce matki? Wskaż w utworze trzy epitety.

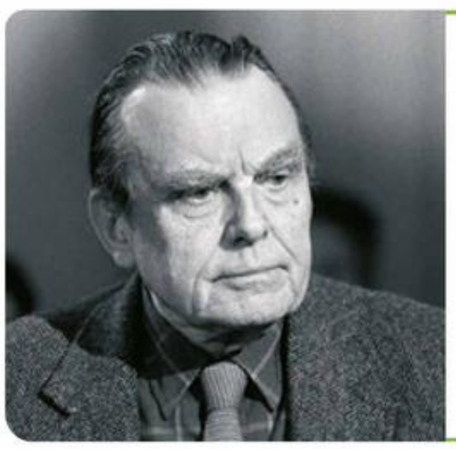
Przypomnienie

Epitet zwraca uwagę na cechę przedmiotu, osoby lub zjawiska. Jest określeniem rzeczownika. Stosuje się go, aby odbiorca mógł sobie łatwiej coś lub kogoś wyobrazić.

2. Co osoba mówiąca w wierszu zawdzięcza matce?

3. Zastanów się i odpowiedz, jaki obraz matki wyłania się z tekstu.

4. Wyjaśnij, jak rozumiesz dwa ostatnie wersy utworu.

Czesław Miłosz (lata życia: 1911–2004)

Był jednym z najwybitniejszych polskich poetów i pisarzy. W utworach poruszał między innymi tematy dotyczące wpływu historii na człowieka. W 1980 roku otrzymał Literacką Nagrodę Nobla.

Czesław Miłosz

Ojciec w bibliotece

Wysokie czoło, a nad nim zwichrzone
Włosy, na które słońce z okna pada.
I ojciec jasną ma z puchu koronę,
Gdy wielką księgę przed sobą rozkłada.

Szata wzorzysta jak na czarodzieju,
Zaklęcia głosem przyciszonym mruczy.
Jakie są dziwy, co w księdze się dzieją,
Dowie się, kogo Bóg czarów nauczy.

Po przeczytaniu

1. Opisz wygląd ojca własnymi słowami.

2. Jak sądzisz, dlaczego osoba mówiąca w wierszu porównała ojca do czarodzieja? Co w ten sposób chciała wyrazić?

3. Jak rozumiesz dwa ostatnie wersy wiersza Czesława Miłosza? Czemu może służyć przedstawienie czytania jako umiejętności magicznej?

4. Odszukaj w wierszu epitety, które są określeniami słów: *czoło*, *włosy*, *księga*. Jaką funkcję pełnią one w tym tekście?

5. Opowiedz krótko o dorosłej osobie, której zdanie jest dla Ciebie szczególnie ważne. Użyj sformułowań, za pomocą których podkreślisz jej wyjątkowość.

Zanim przeczytasz

- Opowiedz o sportowcu, którego podziwiasz. Jakie jego cechy lub osiągnięcia uzasadniają Twój wybór?

CHŁOPIEC, KTÓRY CHCIAŁ ZOSTAĆ PIŁKARZEM

Yvette Żółtowska-Darska [czytaj: iwet żółtowska-darska]

Lewy. Chłopak, który zachwycił świat

Fragmenty

Dla Mila i Wszystkich Dzieci
Byście wiedzieli, że niepowodzenia
także mogą przynieść nam coś dobrego.
Potrzeba tylko wielkiej odwagi,
żeby wytrwać mimo trudności,
i wiary w siebie, gdy inni w nas nie wierzą.
O tym właśnie jest ta historia.

Kilka słów o książce

Jest to pierwsza biografia, czyli opis życia i działalności piłkarza Roberta Lewandowskiego – kapitana reprezentacji Polski. Książka opowiada o tym, jaką drogę przeszedł Robert od drobnego i wyśmiewanego przez kolegów sześciolatka do jednego z najwybitniejszych i najpopularniejszych polskich sportowców.

[...]

Piłka towarzyszyła mu wszędzie.

Od razu po szkole lądował razem z kolegami na boisku klubu piłkarskiego Leszno Partyzant, który nie dość, że sąsiadował ze szkołą przez płot, to w dodatku jego kierownikiem był... pan Lewandowski. [...]

Wracając do domu, chłopiec już myślał o ponownej grze w piłkę. Lekcje odrabiał ekspresowo

i bez przypominania, wiedząc, że dzięki temu będzie miał więcej czasu na grę.

Jedząc obiad czy kolację, już podbijał piłkę nogą pod stołem. Po przełknięciu ostatniego kęsa natychmiast ruszał z nią do ogrodu [...]. Ponieważ nie zawsze znajdował partnera do gry, za bramkarza często robiła mu... Kokusia, ukochany pies rodziny Lewandowskich. [...]

Początkowo Krzysztof Lewandowski myślał, że jego syn, tak jak on, będzie judoką[1] [czytaj: dżudoką]. Z czasem zmienił zdanie.

– Zostawmy to judo [czytaj: dżudo] – powiedział pewnego razu. – Tu się nie wybijesz. Tu rządzi przypadek.

I przerzucił się na ćwiczenie z Robertem biegów przełajowych. Po pewnym czasie jednak chłopiec przyszedł do ojca i powiedział poważnym tonem:

– Tato, nie każ mi więcej biegać. Ja chcę już tylko w piłkę.

Tacie, w młodości zawodnikowi klubu piłkarskiego Hutnik Warszawa, nie trzeba było tego dwa razy powtarzać.

– Dobrze, synku. Skoro tak czujesz... Ale wiesz, że aby być piłkarzem, musisz naprawdę trenować? No i musisz się temu bez reszty poświęcić. W sporcie liczy się przede wszystkim wytrwałość.

– Wiem, tato. I chcę. Bardzo chcę.

Kiedy Robert miał sześć lat [...], tata postanowił zapisać go na treningi piłkarskie z prawdziwego zdarzenia. [...] Rodzice usiedli nad planem miasta i zaczęli rozważać klub po klubie. Ponieważ ich kryterium był jak najlepszy dojazd do Leszna, wybór padł na Varsovię [czytaj: warsowię], znany warszawski klub sportowy [...].

Krzysztof Lewandowski [...] przypomniał sobie, że zna jednego z trenerów Varsovii, Marka Siweckiego. Czym prędzej zadzwonił do niego i umówił syna na spotkanie.

W Varsovii pojawił się jednak podobny problem, co w Partyzancie: tu też nie było rocznika 1988, ani nawet 1987. Najmłodszą drużyną byli chłopcy starsi od Roberta o dwa lata, a to mogło wydawać się przepaścią.

Czemu?

---

[1] *Judoka* – zawodnik uprawiający judo – japońską sztukę walki wręcz.

Dziś trudno będzie Wam w to uwierzyć, ale jako dziecko Robert Lewandowski był wyjątkowo chudy i niski. Ot, takie chucherko.

Nic dziwnego, że kiedy Marek Siwecki zobaczył chłopca, osłupiał.

– Jaki mały!!! – wykrzyknął. – Krzysiek, na Boga, on ma nogi jak patyczki. Toż nasze chłopaki zaraz mu je połamią.

– Marek, to jest skarb. Sam zobacz – odrzekł z pewną miną tata.

To super, kiedy tata tak wspiera syna, prawda?

Trener Siwecki zwrócił się do Roberta:

– Na co czekasz, kolego? Zakładaj strój i pokaż, co potrafisz.

Kiedy zobaczył, co chłopczyk wyprawia z piłką, od razu zmienił zdanie.

– OK. Niech ćwiczy z rocznikiem ’86 – powiedział do pana Krzysztofa, a do Roberta rzucił z uznaniem: – Zaczynasz od dzisiaj, młody. Powinieneś sobie poradzić.

Tym sposobem w 1994 roku sześcioletni Robert zaczął regularne treningi w Varsovii z chłopcami o dwa lata starszymi i... o głowę wyższymi od niego. [...]

Jako mizerny sześciolatek Robert wyraźnie odstawał wyglądem od reszty kolegów drugoklasistów, a rywale na jego widok uśmiechali się pod nosem. Chudziutka postura chłopca od razu znalazła też odzwierciedlenie w ksywie[2], jaką mu nadano.

Pamiętacie, jak tata Krzysztof przekonywał żonę, że zdrobniała forma imienia Robert to po angielsku Bob i że kiedyś może się to przydać? Czuł dobrze, tylko nie przewidział jednego. Nasz Bob był taki malutki, że w Varsovii od razu zaczęto wołać na niego... Bobek.

Mimo to nie poddawał się.

– Zawijał spodenki dwa razy w pasie, bo spadały, i walczył. Był szaraczkiem[3], który chciał dorównać reszcie – powie po latach w jednym z wywiadów pani Iwona [mama Roberta].

Państwo Lewandowscy mieli tylko jeden samochód [...] i teraz, kiedy każde z dzieci miało treningi trzy razy w tygodniu (Milena trenowała siatkówkę), trzeba było umiejętnie nim gospodarować. W rodzinie zaczął obowiązywać grafik[4], którego przestrzegano co do minuty.

---

[2] *Ksywa* – przezwisko.

[3] *Szaraczek* – osoba przeciętna i niczym się niewyróżniająca.

[4] *Grafik* – dokładny plan wykonywania jakichś czynności – w formie tabeli lub wykazu.

Najpierw pani Iwona jechała z Mileną na trening do pobliskiego Pruszkowa. Kiedy wracały, pan Krzysztof z Robertem czekali już pod kościołem w Lesznie.

Kościół znajdował się przy drodze wylotowej do Warszawy, a na podjeżdżanie pod dom nie było czasu. Mąż zmieniał żonę za kierownicą, Robert – siostrę w aucie i obaj panowie gnali w kierunku Warszawy. [...] Czasem mama jechała z obojgiem dzieci. Najpierw odstawiała córkę na mecz do Pruszkowa, potem syna do Varsovii. Kiedy ten trenował, wracała po córkę, która zdążyła w tym czasie rozegrać mecz, i wspólnie jechały po Roberta. [...]

Robert Lewandowski podczas meczu Polski z Gibraltarem w czasie eliminacji do Euro 2016

Jednak wszyscy świetnie dawali sobie radę.

– Kwestia organizacji – podsumuje pani Iwona.

Ale tak naprawdę to po prostu bardzo się kochali i mieli wspólny cel.

Z czasem Robert zaczął jeździć na treningi sam. Trzy razy w tygodniu [...] wsiadał w autobus i jechał do Warszawy. Na dojazdach w obie strony schodziły mu ponad dwie godziny, ale nie wyobrażał sobie, by mógł opuścić jakikolwiek trening. Rodzice tylko patrzyli, czy ich syn zda egzamin z... samozaparcia.

Zdał celująco.

Po przeczytaniu

1. Komu autorka zadedykowała swoją książkę? Na co zwróciła uwagę w dedykacji?

Nowa wiadomość

Dedykacja to zapis poprzedzający tekst utworu. Informuje o tym, komu autor poświęca swoje dzieło.

2. Kto i w jaki sposób pomógł Robertowi stać się wybitnym piłkarzem?

3. Jakie trudności musiał pokonać bohater tekstu?

4. Jakie cechy charakteru sprawiły, że Robert Lewandowski osiągnął sukces?

5. Odszukaj w tekście fragmenty mówiące o posturze młodego piłkarza. Jakich słów użyto do jej przedstawienia? Czemu służy taki zabieg?

6. Opowiedz, w jaki sposób historia Roberta Lewandowskiego może Ci pomóc w planowaniu własnej przyszłości.

IDOLE SĄ WŚRÓD NAS

Justyna Suchecka

20 najbardziej wpływowych nastolatków

Fragmenty artykułu z „Dużego Formatu", dodatku do „Gazety Wyborczej", 4 grudnia 2014 r.

Poznajcie [...] najbardziej wpływowych polskich nastolatków. By być sławnym, nie muszą mieszkać w Warszawie ani w żadnym dużym mieście. [...]

Ich popularność mierzy się przede wszystkim zasięgiem w sieci: liczbą subskrybentów[1] i wyświetleń filmów na YouTubie czy fanów na Facebooku. To tam są ich fani. [...]

Nasza lista najbardziej wpływowych polskich nastolatków powstała po konsultacjach z uczniami z różnych szkół [...]. [...] Wielu nie ma jeszcze 18 lat i komercyjne[2] kontrakty, np. reklamowe, podpisują w ich imieniu rodzice, a na skrzynkach głosowych w telefonach mają nagrane: „Jestem w szkole, w sprawach biznesowych proszę dzwonić po 15". [...]

Piszę, bo nie pamiętam
Aleksy Krysztofiak, 14 lat,
autor bloga o książkach

Młodzi nie czytają książek? Pudło! Są tacy, którzy czytają, a nawet potrafią o nich pisać. Tak dobrze jak Aleksy Krysztofiak, uczeń drugiej klasy jednego z podwarszawskich gimnazjów. Blog „Książki na czacie" (ksiazkinaczacie.pl) zaczął prowadzić już jako 10-latek. „Piszę o książkach, bo bardzo dużo czytam. Zdarza się, że czasem nawet nie pamiętam książki. Dlatego chcę to zapisywać. Może komuś też się przyda?" – zaczynał. Jego strona szybko została doceniona. Najpierw pokonała wiele „dorosłych" w rankingu blogów o książkach magazynu „Press". A zimą zajął drugie miejsce w Europie w konkursie (do lat 18) na najlepsze treści dla dzieci w internecie [...].

– Jeśli mój blog odniósł sukces, to znaczy, że wystarczą hobby i systematyczność – mówi Aleksy. – Mój blog nie zarabia, raczej trzeba w niego trochę inwestować[3]. Ale piszę i staram się rozwijać. Nie jestem wzorowym uczniem,

[1] *Subskrybent* – tu: osoba, która regularnie otrzymuje powiadomienia o aktywności danego użytkownika sieci (blogera, youtubera).
[2] *Komercyjny* – związany z osiąganiem zysku, zarabianiem pieniędzy.
[3] *Inwestować* – tu: wydawać pieniądze.

jak coś mnie nie interesuje, to nie umiem nauczyć się na pamięć. Więc mam i bardzo dobre stopnie, i bardzo złe. [...]

Internet? Urodziłem się, gdy był już codziennością. Internet to brak granic. Trzeba przejść na język angielski i można podbijać świat. Choć nie mówię, że to łatwe. Aleksy od 1,5 roku działa w wolontariacie w świetlicy [...] – pomaga innym dzieciom odrabiać lekcje. [...]

Malinka

Weronika Załazińska, 19 lat, blogerka modowa

Choć wydawałoby się, że blogerki modowe to nastolatki, te najpopularniejsze dawno już skończyły 20 lat. Wyjątkiem jest 19-letnia krakowianka w sieci znana jako „Raspberry and Red" [czytaj: rasberi end red], czyli Weronika Załazińska.

Blogować zaczęła siedem lat temu. – Wtedy nikomu do głowy nie przyszło, że można na tym zarabiać. Po prostu sprawiało mi to radość. Nie mam misji, nie uważam, że zmieniam świat; lubię za to opowiadać, lubię ludzi i lubię dzielić się tymi piękniejszymi momentami z mojego życia.

Docenili to redaktorzy magazynu „Teen Vogue" [czytaj: tin wog], wielokrotnie chwalili jej stylizacje[4], a brytyjskie „Elle" [czytaj: el] umieściło ją na liście dziesięciu najciekawszych młodych talentów ze świata kultury – między muzykami, pisarzami i artystami.

Efekt? 97 tys. fanów na Facebooku, 109 tys. subskrypcji[5] na YouTubie, bo Weronika o modzie robi też filmy. – Do sukcesu potrzebna jest pasja. I znajomość języków, tak jak przed wiekami znajomość łaciny. Ale dla mnie priorytetem[6] było ukończenie dobrej szkoły. Osoby wszechstronnie wykształcone mają dużo więcej do zaoferowania i na rynku pracy, i w życiu.

Przydatne słowa

Jeśli dana osoba ma **misję** do wykonania, to uważa, że jest coś bardzo ważnego, co właśnie ona powinna zrobić.

Przykład użycia:
Poczucie misji spowodowało, że Ewa zaczęła wyprowadzać na spacer psy ze schroniska.

[4] *Stylizacja* – tu: zestawienie elementów ubioru, tak aby tworzyły dobrze połączoną całość.
[5] *Subskrypcja* – tu: regularne otrzymywanie z danego źródła określonych informacji, mogą nimi być na przykład filmy.
[6] *Priorytet* – szczególnie ważna sprawa, którą trzeba się zająć w pierwszej kolejności.

Po przeczytaniu

1. Gdzie najpierw opublikowano fragmenty tekstu zamieszczone w podręczniku? Zwróć uwagę na informację podaną pod tytułem artykułu.

Nowa wiadomość

- **Tekst publicystyczny** pojawia się w prasie, radiu, telewizji i internecie. Dotyczy aktualnych wydarzeń. Może poruszać różnorodne tematy – społeczne, polityczne, gospodarcze, sportowe, kulturalne, naukowe. Przekazuje informacje i kształtuje opinie odbiorców – zawiera komentarz, dzięki któremu można się dowiedzieć, jaki jest stosunek autora do omawianego tematu. Do wypowiedzi publicystycznych zalicza się między innymi artykuł i wywiad.
- Opinie wyrażone przez autora tekstu publicystycznego można rozpoznać dzięki sformułowaniom, które:
  – wskazują na osobiste przekonania, na przykład: *sądzę, że*, *według mnie*, *moim zdaniem*,
  – podkreślają wątpliwość mówiącego, na przykład: *najprawdopodobniej*, *zapewne*, *wydaje mi się, że*,
  – mają charakter oceniający (wartościujący), na przykład: *dobry*, *kultowy*, *najciekawszy*, *najlepszy*, *najgorszy*,
  – są uogólnieniami, na przykład: *wszyscy*, *zawsze*, *wszystko*.

2. Jaki jest stosunek autora do opisywanych osób? Które fragmenty jego wypowiedzi o tym świadczą?

3. Co zadecydowało, że Weronika i Aleksy osiągnęli sukces?

4. Określ, jakie znaczenie ma dla bohaterów tekstu wykształcenie. Jaki wniosek można na tej podstawie wyciągnąć?

5. Porozmawiajcie o swoich zainteresowaniach, sukcesach i osiągnięciach. Co Wam pozwala wyróżnić się w klasie, szkole, najbliższym środowisku?

Praca w grupie

6. Zastanówcie się nad tym, na czym polega popularność kanałów YouTube. Dlaczego ludzie umieszczają w internecie informacje o tym, co robią? Z jakich powodów inne osoby śledzą ich działania? Porozmawiajcie o zaletach i wadach jednego i drugiego postępowania.

7. Zorganizujcie debatę na temat *Czy warto dążyć do sławy i popularności?*

- Podzielcie się na dwa zespoły.
- Zbierzcie jak najwięcej argumentów przemawiających za tym, że warto być popularnym, oraz przeciwnych – dowodzących, że sława wiele kosztuje.
- Wytypujcie reprezentantów, którzy przedstawią Wasze stanowisko.
- Ustalcie, które z argumentów są, według Was, najmocniejsze.
- Spiszcie wnioski, które nasunęły się Wam w trakcie dyskusji.

Co już wiemy o przymiotniku?

Na rozgrzewkę

- Odszukaj przymiotniki w podanym tekście. Co określają te wyrazy?

  Wiele osób uważa, że zawód piosenkarza jest bardzo atrakcyjny. Warto jednak zwrócić uwagę, że ma on dobre i złe strony. Muzyk jest zazwyczaj osobą popularną, co sprawia, że często staje się ofiarą nieprawdziwych plotek. Życie artysty wcale nie jest więc tak różowe, jak mogłoby się wydawać wielu zwykłym ludziom.

Przypomnienie

Przymiotnik to odmienna część mowy. Nazywa cechy osób, zwierząt, roślin, zjawisk i rzeczy. Odpowiada na pytania: ***jaki?***, ***jaka?***, ***jakie?***.

Przykłady:
przyjaciel (jaki?) *serdeczny*, *pies* (jaki?) *łagodny*, *róża* (jaka?) *czerwona*, *wiatr* (jaki?) *silny*, *książka* (jaka?) *ciekawa*

Czas na ćwiczenia

1. Zapisz w zeszycie jak najwięcej przymiotników określających przedmiot przedstawiony na fotografii.

2. Przeczytaj ogłoszenie, które umieścił na portalu internetowym pewien aktor. Następnie do wyróżnionych rzeczowników dodaj podane przymiotniki w odpowiedniej formie. Odszukaj w tekście informacje, co oznacza każdy z uzupełnionych związków wyrazowych.

cicha, ciepłe, czarna, gruba, ranny, zimny, złota, żywy

Jestem świetnym aktorem. Wcielę się w każdą postać. Będę bardzo przekonujący jako ❓ **rączka** – ktoś, kto umie wszystko naprawić. Stworzę świetną kreację jako ❓ **srebro**, czyli osoba pełna energii. Mój występ w roli ❓ **wody** – człowieka tylko z pozoru spokojnego – zasłuży z pewnością na nagrodę Złotej Maski. Jako ❓ **ptaszek**, czyli ktoś, kto bardzo wcześnie wstaje, także będę wiarygodny. Nikt nie zaufa ❓ **draniowi**, jeśli to ja stworzę postać tego bezwzględnego człowieka. Bez problemu zagram ❓ **rybę** – kogoś bardzo ważnego. Świetnie sprawdzę się także w roli ❓ **kluch**, czyli człowieka powolnego i niezdecydowanego. Jeśli zagram postać przynoszącą wstyd pozostałym, wszyscy będą mówić tylko o ❓ **owcy**.

Przypomnienie

- **Przymiotnik** odmienia się przez **przypadki**, **liczby** i **rodzaje**.
- W **liczbie pojedynczej** odmienia się przez rodzaje: **męski (r.m.)**, **żeński (r.ż.)** i **nijaki (r.n.)**, a w **liczbie mnogiej** – **męskoosobowy (r.m.-os.)** i **niemęskoosobowy (r.nm.-os.)**.

  Przykład odmiany przez przypadki:

Przypadek	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	*sławny aktor*	*sławni aktorzy*
D.	*sławnego aktora*	*sławnych aktorów*
C.	*sławnemu aktorowi*	*sławnym aktorom*
B.	*sławnego aktora*	*sławnych aktorów*
N.	*sławnym aktorem*	*sławnymi aktorami*
Ms.	*sławnym aktorze*	*sławnych aktorach*
W.	*sławny aktorze*	*sławni aktorzy*

  Przykłady:
  r.m. – *humor* (jaki?) *dobry*
  r.ż. – *herbata* (jaka?) *ciepła*
  r.n. – *niebo* (jakie?) *błękitne*
  r.m.-os. – *chłopcy* (jacy?) *mali*
  r.nm.-os. – *dziewczynki*, *koty*, *domy* (jakie?) *małe*

- W zdaniu przymiotnik dostosowuje swoją formę do określanego rzeczownika. Przypadek i liczba obu tych części mowy są takie same. W liczbie pojedynczej mają też jednakowy rodzaj.

  Przykłady:
  Zaplanowaliśmy ciekawą (B. lp. r.ż.) *wycieczkę* (B. lp. r.ż.).
  Przyglądaliśmy się oryginalnym (C. lm. r.nm-os.) *strojom* (C. lm. r.m.).

3. Odczytaj tekst. Użyj przymiotników w nawiasach w odpowiedniej formie.

Melpomena

O mnie Aktualności Recenzje Festiwale Portrety Linki Kontakt

6 listopada 2018

Byłam wczoraj na (rewelacyjny) ☐ spektaklu pod tytułem „Arabela". (Wielki) ☐ zaletą przedstawienia była (niesamowity) ☐ scenografia. Podobało mi się (straszny) ☐ zamczysko Rumburaka. (Ciekawy) ☐ pomysłem okazało się także pokazanie (krótki) ☐ filmu o wizycie (baśniowy) ☐ bohatera we (współczesny) ☐ świecie.

komentuj

Kalendarium
▸ 2017
▸ 2016
▸ 2015

4. Wskaż w wypowiedziach rzeczowniki i określające je przymiotniki. Podaj ich przypadek, liczbę i rodzaj.

– Podobały mi się te kolorowe plakaty.
– Mnie zachwyciła piękna rzeźba. Stworzył ją wybitny artysta.

– W przyszłości chciałbym zostać dobrym kucharzem.
– Gotowałbyś niezwykłe dania?

5. **Opisz w zeszycie w pięciu zdaniach sytuację przedstawioną na ilustracji. Użyj jak najwięcej przymiotników w odpowiedniej formie. Podkreśl te słowa.**

6. **Zmień liczbę przymiotników z pojedynczej na mnogą i określ ich rodzaj. Co zauważasz?**

świeży kierowca – ? kierowcy

opiekuńczy ojciec – ? ojcowie

Nowa wiadomość

Przymiotniki zakończone na ***-cy***, ***-dzy***, ***-czy***, ***-ży*** w mianowniku liczby mnogiej w rodzaju męskoosobowym mają tę samą formę co w mianowniku liczby pojedynczej.

Przykłady:
cudzy sąsiad – cudzy sąsiedzi, *stanowczy szef – stanowczy szefowie*

Wyjątkiem jest przymiotnik *duży*: *duży chłopiec – duzi chłopcy*.

7. **Przepisz zdania do zeszytu, uzupełniając je podanymi przymiotnikami i rzeczownikami w mianowniku liczby mnogiej.**

- W budynku pojawili się (obcy mężczyzna).
- W spektaklu wzięli udział (uroczy tancerz).

Jak stopniować przymiotniki?

Na rozgrzewkę

- Uzupełnij wypowiedzi brakującymi formami przymiotnika *mądry*. O czym informują użyte przez Ciebie słowa?

Nowa wiadomość

Większość przymiotników można **stopniować**. Stopniowanie informuje o natężeniu określanej cechy. Wyróżniamy **stopnie**: **równy**, **wyższy**, **najwyższy**.

Przykłady:

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
krótki *piękny*	*krót**szy*** *pięknie**jszy***	***naj**krótszy* ***naj**piękniejszy*

Czas na ćwiczenia

1. **Porównaj smak przedstawionych produktów. W tym celu utwórz wszystkie stopnie przymiotników** *słodki* **i** *smaczny*.

Porównywana cecha: słodki

Pomarańcza jest ?. Jabłko jest ? niż pomarańcza. Winogrona są ?.

Porównywana cecha: smaczny

Mleko jest ?. Koktajl jest ? niż mleko. Sok jest ?.

2. **Uzupełnij reklamę przymiotnikami w stopniu wyższym i najwyższym.**

Udoskonaliliśmy nasz produkt i teraz jest jeszcze ?. To prawdopodobnie ? odkurzacz na rynku. Poprzedni model był cichy, ale ten jest zdecydowanie ?. Konkurencja na pewno nie ma tak tanich sprzętów, nasze są ?. To ? odkurzacze w Polsce.

Stopniowanie przymiotników

3. Wskaż w podanych wypowiedziach formy stopnia równego, wyższego i najwyższego przymiotników. Co zauważasz?

– Druga część filmu *Hobbit* była naprawdę ciekawa, ale pierwsza zdecydowanie ciekawsza.
– Ja uważam, że najciekawsza jest trzecia część.
– Ten bohater okazał się honorowy, ale tajemniczy rycerz był bardziej honorowy.
– Moim zdaniem najbardziej honorowy był rycerz z królewskiej drużyny.
– Staw obok naszego domu jest duży, ale jezioro jest od niego większe.
– Ciekawe, które jezioro w Polsce jest największe?

Nowa wiadomość

- Wyróżniamy trzy sposoby stopniowania: **proste regularne**, **proste nieregularne** i **opisowe**.

Stopniowanie	Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
proste regularne	*miły* *sławny*	*mil**szy*** *sławni**ejszy***	***naj**milszy* ***naj**sławniejszy*
proste nieregularne	*dobry* *duży*	***lepszy*** ***większy***	***naj**lepszy* ***naj**większy*
opisowe	*pracowity*	***bardziej (mniej)** pracowity*	***najbardziej (najmniej)** pracowity*

- Istnieją także przymiotniki, których **nie można stopniować**, ponieważ oznaczają cechę stałą, która występuje zawsze w jednakowym natężeniu, na przykład: ***metalowa** rama*, ***szklany** stół*.

4. Jakimi formami przymiotników *zły* i *miękki* uzupełnisz dialogi?

– Miałam dzisiaj zły dzień – zapomniałam pracy domowej.
– Ja miałem [?] – potknąłem się podczas WF-u i rozbiłem kolano.
– Mój był zdecydowanie [?] – spóźniłem się na autobus i w ogóle nie zdążyłem na pierwszą lekcję.
– To krzesło z oparciem jest miękkie.
– Usiądź w fotelu, jest [?] niż krzesło.
– To już wolę sofę, bo jest [?].

5. Odpowiedz, jak stopniują się przymiotniki: *brzydki*, *niski*, *wesoły*, *kolorowy*, *mały*.

6. Wskaż wyrażenia zawierające przymiotniki, których nie można stopniować.

asfaltowa droga, trudna droga; nudne spotkanie, coroczne spotkanie

WYTRWAŁOŚĆ W DĄŻENIU DO CELU

Elena Favilli, Francesca Cavallo [czytaj: elena fawilli, franczeska kawallo]

Brenda Chapman [czytaj: brenda czapman]

Fragment książki *Opowieści na dobranoc dla młodych buntowniczek. 100 historii niezwykłych kobiet*

Tłumaczenie: Ewa Borówka

Kilka słów o książce

Opowieści na dobranoc dla młodych buntowniczek... to książka przybliżająca historie stu niezwykłych kobiet, które miały odwagę realizować swoje marzenia. Po książkę – wbrew tytułowi – może sięgnąć każdy, kto chce znaleźć w sobie siłę do rozwijania talentów i pokonywania trudności.

Była sobie rudowłosa, kędzierzawa[1] dziewczynka, która uwielbiała rysować. Na imię miała Brenda.

Kiedy ukończyła piętnaście lat, zadzwoniła do wytwórni Walta Disneya [czytaj: łolta disneja].

– Bardzo dobrze rysuję – oznajmiła. – Może dacie mi pracę?

Rozmówca polecił jej zadzwonić, kiedy dorośnie i zdobędzie doświadczenie.

Tak też uczyniła. Studiowała animację postaci na uczelni artystycznej w Kalifornii i kilka lat później spełniła swoje marzenie: rozpoczęła pracę nad filmami animowanymi w wytwórni Walta Disneya w Los Angeles [czytaj: los andżeles]. Szybko przekonała się, że jest tam jedną spośród garstki kobiet pracujących na tym stanowisku.

– I wtedy dotarło do mnie, dlaczego księżniczki w ich filmach są zawsze takie bezradne: wszystkie te postacie stworzyli mężczyźni – wspomina. Obiecała sobie, że wymyśli nowy gatunek księżniczki: silnej, samodzielnej i... walecznej. „Co za świetny pomysł na tytuł" – pomyślała.

Kadr z filmu *Merida Waleczna* w reżyserii Marka Andrewsa [czytaj: endriusa], 2012 rok

Księżniczka Merida Waleczna zupełnie nie jest bezradna. To fenomenalna łuczniczka, galopuje na koniu, walczy z niedźwiedziami i przeżywa mnóstwo niezwykłych przygód. Za pierwowzór tej postaci posłużyła Brendzie jej własna córka – silna niezależna dziewczynka, taka jak jej mama! „To moja mała Merida... uwielbiam ją".

[1] *Kędzierzawy* – mający kręcone włosy.

Za ten film Brenda zdobyła Oscara i Złoty Glob.

Pracowała także nad wieloma innymi nagradzanymi filmami: *Piękną i Bestią*, *Małą syrenką* i *Królem Lwem*, zaś jej *Książę Egiptu* był pierwszym pełnometrażowym filmem, który w dużym hollywoodzkim [czytaj: holiłudzkim] studiu wyreżyserowała kobieta.

Po przeczytaniu

1. Opowiedz, co zrobiła Brenda, aby spełnić swoje marzenia.
2. Na podstawie tekstu i znanych Ci filmów powiedz, jakie cechy zwykle przypisuje się księżniczkom. Czym wyróżnia się postać stworzona przez Brendę Chapman?
3. Powiedz, jaki wpływ na widzów mogą mieć bohaterowie popularnych filmów czy seriali dla dzieci.
4. Podaj przykłady swoich ulubionych postaci filmowych. Uzasadnij swój wybór.
5. Przyporządkuj podanym pojęciom odpowiednie wyjaśnienia. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

ideał, *idol*, *respekt*, *autorytet*

- osoba obdarzona uznaniem i szacunkiem
- osoba szczególnie podziwiana, uwielbiana
- szacunek wobec kogoś, połączony z onieśmieleniem lub lękiem
- doskonałość, człowiek bez wad

Praca w grupie

6. **Zastanówcie się w kilkuosobowych zespołach, które ze znanych osób, widywanych w telewizji lub internecie, można uznać za autorytety, a które – za idoli.**
   - Określcie, jakie cechy sprawiają, że uważacie inną osobę za autorytet.
   - Uzasadnijcie swoje wypowiedzi.

Praca twórcza

7. Opisz filmowego, bajkowego lub serialowego bohatera, którego sposób bycia i postępowanie są godne naśladowania. Uzasadnij dlaczego.
8. Stwórz listę aktywności, które pozwolą Ci w wolnym czasie rozwijać rozmaite talenty i umiejętności.

Ludzie filmu

Seans się kończy. Za chwilę na ekranie pojawią się napisy – dziesiątki nazwisk ludzi, którzy przyczynili się do powstania filmu. Kim są te osoby i na czym polegają ich zadania?

Reżyser odpowiada za realizację filmu. Decyduje o obsadzie aktorskiej, scenografii i kostiumach, a także udziela aktorom wskazówek dotyczących gry. Kieruje pracą ekipy filmowej. 1

Aktor odgrywa rolę w filmie. 2

Operator to autor zdjęć do filmu. Odpowiada też za oświetlenie planu filmowego. 3

Scenarzysta pisze scenariusz filmowy, czyli tekst, który stanowi podstawę filmu – zawiera dialogi, opis wydarzeń, postaci, miejsca i czasu akcji. 4

Scenograf jest twórcą dekoracji, rekwizytów i kostiumów filmowych. 5

Montażysta we współpracy z reżyserem wybiera z nakręconego materiału odpowiednie ujęcia i łączy je zgodnie z kolejnością podaną w scenariuszu. 6

Charakteryzator nadaje aktorom zewnętrzne cechy odgrywanych postaci. 7

Kaskader zastępuje aktora w scenach niebezpiecznych, wymagających zręczności i sprawności fizycznej. 8

Realizator dźwięku odpowiada za efekty dźwiękowe i właściwe połączenie dźwięku z obrazem. 9

Producent ponosi koszty związane z realizacją filmu oraz nadzoruje prace. Dba, by dzieło powstało w określonym terminie. 10

Po przeczytaniu

1. Poszukaj informacji o filmie, który chcesz zobaczyć. Zapisz w zeszycie nazwiska jego twórców.

2. Odczytaj tekst, uzupełniając go nazwami zawodów związanych z tworzeniem filmów.

Realizacja filmu wymaga współpracy wielu osób. Finansami zajmuje się [?].
Za kształt artystyczny odpowiada [?] – to on podejmuje najważniejsze decyzje dotyczące filmu.
Autorem zdjęć jest [?]. Scenariusz pisze [?]. O kostiumy i scenografię dba [?].
Wybór i ułożenie ujęć oraz scen we właściwej kolejności to zadanie [?] i [?].

Praca w grupie

3. Podzielcie się na kilkuosobowe zespoły. Porozmawiajcie o tym, jakie filmy lubicie oglądać. Co wpływa na Wasze wybory?

POMYSŁOWE DŹWIĘKI

Ben Burtt [czytaj: ben bert]

Star Wars [czytaj: łors]. Słowniczek najpopularniejszych zwrotów w językach „Gwiezdnych wojen”

Fragmenty
Tłumaczenie: Andrzej Syrzycki

Od ponad ćwierćwiecza żyję i pracuję w świecie wymyślonych odgłosów. Tworzenie oprawy dźwiękowej dla każdej części *Gwiezdnych wojen* oznacza zazwyczaj konieczność rozwiązania co najmniej tysiąca problemów akustycznych[1]. Każdy dźwięk [...] wymagał odrębnego pomysłu, a czasem i sposobu nagrywania. [...] oddanie huku eksplozji monstrualnej[2] bojowej stacji może wiązać się z koniecznością nagrania ryku lwa albo dźwięku klaksonu potężnej ciężarówki.

Wszystkie końcowe efekty dźwiękowe dodaje się po zakończeniu kręcenia filmu i po zmontowaniu go. Projektant dźwięków tworzy sztuczny świat i, dążąc do uzyskania pożądanego efektu emocjonalnego, ma całkowitą swobodę w dobieraniu i komponowaniu odgłosów.

[1] *Akustyczny* – dotyczący dźwięku.
[2] *Monstrualny* – ogromny.

Przeglądając po wielu latach notatnik z zapisanymi pomysłami i uwagami, czasami czytam słowa w rodzaju: „Dziwaczny okrzyk: nagrać rżenie konia, puścić dwukrotnie wolniej i zmieszać z tym samym dźwiękiem puszczonym od tyłu". Nie mam pojęcia, jakim cudem wpadłem na taki pomysł, ale pamiętam, że w końcu okazał się podstawą przerażającego wrzasku [...] latających gadów [...]. [...]

Konieczność stworzenia jak najbogatszego zbioru dźwięków zmuszała mnie do przeżywania nieustannych przygód. Obserwowałem spuszczanie wody z basenu, aby nagrać ryki i piski protestujących morsów, i kazałem wystrzeliwać pociski smugowe[3] tak, aby przelatywały półtora metra od mojej głowy. W poszukiwaniu innych dźwięków, jakie mogą wydawać obce istoty, wieszałem mikrofon nad głową pięknej i kochanej, ale chrapiącej żony. Polowałem na inne odgłosy nad Amazonką i na Alasce. [...]

Pomysły pewnych dźwięków przyszły mi do głowy od razu, kiedy pierwszy raz przeczytałem scenariusz *Gwiezdnych wojen* i zobaczyłem towarzyszące mu orientacyjne szkice. Przeglądając je, natychmiast pomyślałem, że do oddania pomruku klingi[4] świetlnego miecza mogę wykorzystać szum silnika starego projektora filmów i brzęczenie lampy kineskopowej telewizora. Inne odgłosy stanowiły większe wyzwanie, jak na przykład głos astromechanicznego robota [...]. Zmagałem się kilka miesięcy, zanim w końcu udało mi się stworzyć coś, co cechowało się zarówno wiarygodnością, jak i charakterem.

[3] *Pocisk smugowy* – pocisk wypełniony dymiącą substancją.
[4] *Klinga* – ostra, tnąca część broni białej, na przykład miecza, szabli.

Przydatne słowa

Efekt to inaczej skutek, rezultat jakiegoś działania lub wrażenie, jakie dana osoba na kimś wywarła.

Przykład użycia:
Młoda aktorka została ucharakteryzowana na staruszkę. Efekt był zdumiewający – nikt jej nie rozpoznał.

Po przeczytaniu

1. Wyjaśnij, na czym polega przygotowanie oprawy dźwiękowej do filmu.
2. Dlaczego dźwięki w filmie są bardzo ważne?
3. Jakie cechy powinna mieć osoba, która zamierza być realizatorem dźwięków w filmie?

Praca twórcza

4. Wyobraź sobie, że odpowiadasz za dźwięk w szkolnym przedstawieniu. Nie możesz skorzystać z gotowego nagrania. Jak przedstawisz podane dźwięki?

dudnienie pociągu, *kroki na śniegu*

Jakie znasz filmy?

Przed wizytą w kinie warto zajrzeć do repertuaru, żeby dowiedzieć się, jakie filmy są wyświetlane. Widzowie mogą wybierać pomiędzy wieloma rozmaitymi dziełami – zgodnie ze swoimi zainteresowaniami. Filmy możemy podzielić na **fabularne**, **dokumentalne** i **animowane**.

Piękna i Bestia – reżyseria: Bill Condon [czytaj: bil kondyn], 2017 rok

Zwierzogród – reżyseria: Byron Howard [czytaj: bajron hołard], Rich Moore [czytaj: ricz mur], 2016 rok

FILM FABULARNY
przedstawia zazwyczaj wymyślone wydarzenia. Grają w nim aktorzy.

Zarówno wśród filmów fabularnych, dokumentalnych, jak i animowanych wyróżnia się **gatunki filmowe**.

FILMY PRZYGODOWE
Filmy tego typu charakteryzują się szybkim tempem akcji. Ich bohaterowie doświadczają rozmaitych przeżyć.
Przykład: *Hugo i jego wynalazek* – reżyseria: Martin Scorsese [czytaj: skorseze], 2011 rok

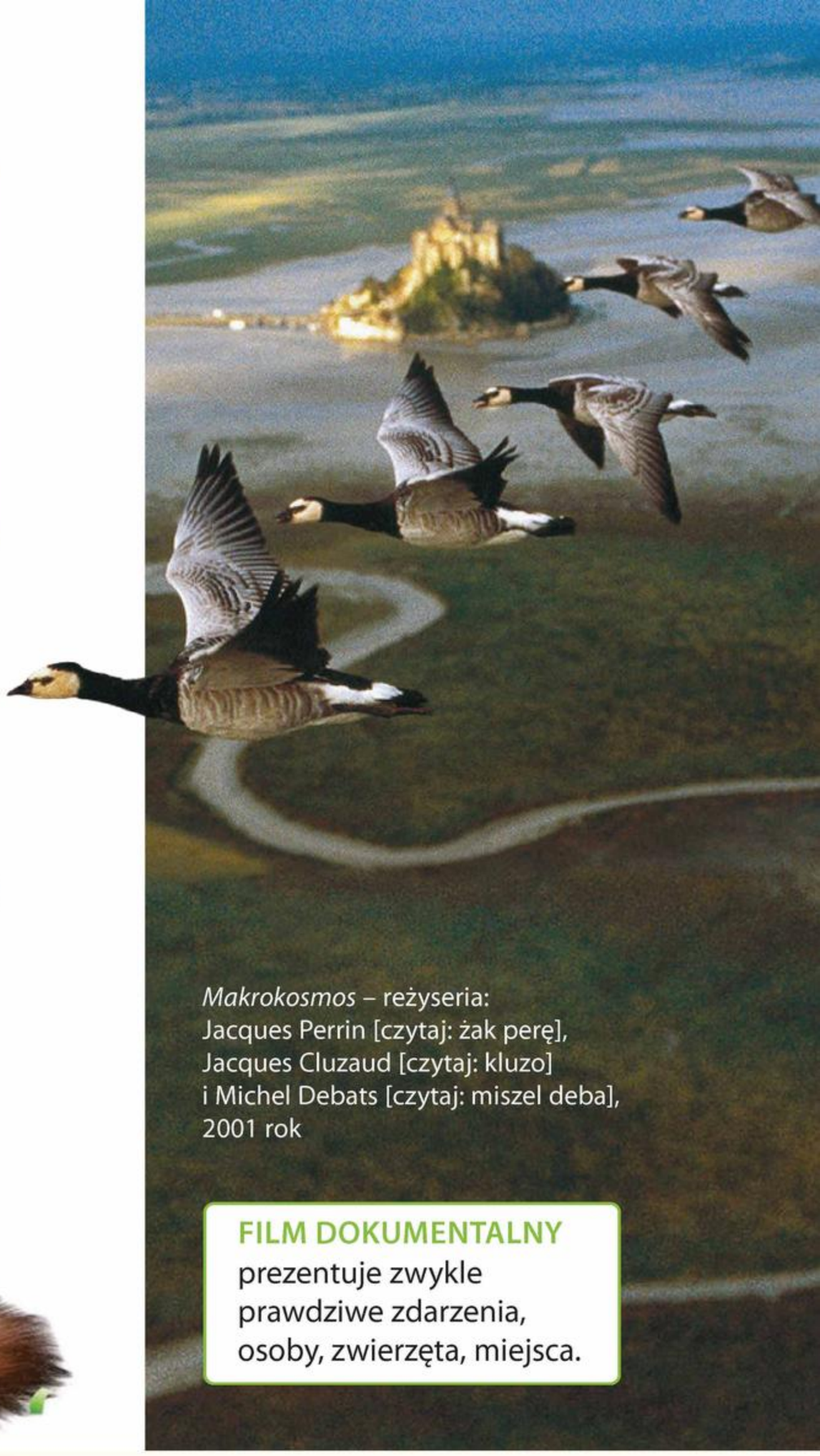
KOMEDIE
Ich zadaniem jest wywołanie śmiechu. Filmy te są pełne zabawnych sytuacji i dialogów.
Przykład: *Kevin* [czytaj: kewin] *sam w Nowym Jorku* – reżyseria: Chris Columbus [czytaj: kris kolambus], 1992 rok

FILMY KOSTIUMOWE
W filmach tych aktorzy występują w strojach charakterystycznych dla danej epoki, a dekoracje są odwzorowaniem przedmiotów, których wówczas używano.
Przykład: *Pan Tadeusz* – reżyseria: Andrzej Wajda, 1999 rok

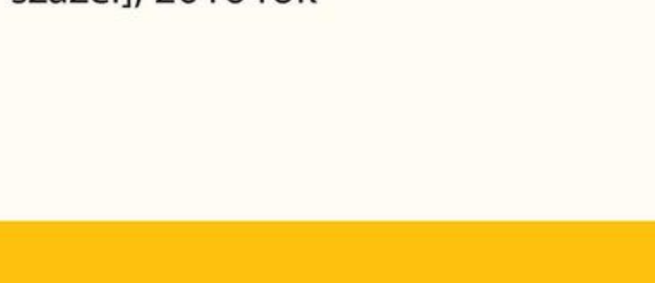

FILM ANIMOWANY
Jego tworzenie polega na robieniu serii zdjęć rysunkom lub kukiełkom w kolejnych fazach ruchu. Obecnie coraz popularniejsza staje się technika animacji komputerowej 3D.

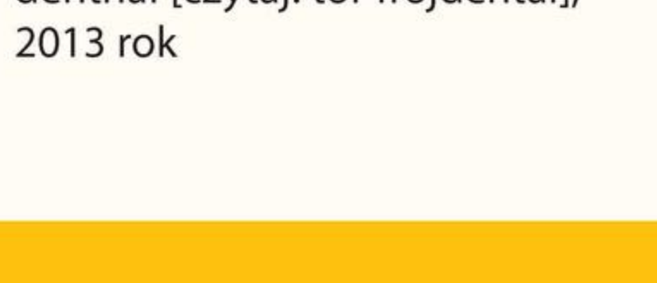

Makrokosmos – reżyseria: Jacques Perrin [czytaj: żak perę], Jacques Cluzaud [czytaj: kluzo] i Michel Debats [czytaj: miszel deba], 2001 rok

FILM DOKUMENTALNY
prezentuje zwykle prawdziwe zdarzenia, osoby, zwierzęta, miejsca.

MUSICALE [czytaj: muz-ikale]
W **filmie muzycznym** (musicalu) ważną rolę odgrywają taniec oraz piosenki.
Przykład: *La La Land* – reżyseria: Damien Chazelle [czytaj: damjen szazel], 2016 rok

FILMY FANTASY
Filmy tego typu pokazują nierealny, baśniowy świat. Występują w nich postacie fantastyczne.
Przykład: *Percy Jackson. Morze potworów* – reżyseria: Thor Freudenthal [czytaj: tor frojdental], 2013 rok

SCIENCE FICTION [czytaj: sajens fikszyn]
Akcja tych filmów rozgrywa się często w przyszłości lub na nieznanych planetach.
Przykład: *Gwiezdne wojny. Ostatni Jedi* [czytaj: dżedaj] – reżyseria: Rian Johnson [czytaj: rajan dżonson], 2017 rok

Po przeczytaniu

1. Podaj po jednym tytule filmu do każdego z wymienionych gatunków.

- film przygodowy
- film komediowy
- film fantasy

2. Przyporządkuj właściwą ilustrację każdej podanej nazwie gatunku filmowego.

melodramat, *western*, *kryminał*

3. Wybierz jeden film animowany lub bohatera takiego filmu, który Cię wzruszył i nakłonił do głębszych przemyśleń, na przykład o istocie przyjaźni czy innych wartościach. Powiedz, dlaczego właśnie to dzieło przemawia do Ciebie. Możesz odwołać się do podanych tytułów.

Coco, *Epoka lodowcowa*, *Zwierzogród*, *Król Lew*, *Madagaskar*, *Potwory i spółka*, *W głowie się nie mieści*, *WALL-E* [czytaj: łoli]

★ **4.** Zredaguj w zeszycie wypowiedź na temat *Mój ulubiony gatunek filmowy*. Uwzględnij w swoim tekście tytuły filmów i nazwiska ich twórców.

Wśród ludzi

Dowiedz się, jakich zasad należy przestrzegać w kinie.

- Przyjdź o czasie. Jeśli spóźnisz się na seans i światła w sali będą już zgaszone, szybko poszukaj swojego miejsca. W razie problemów poproś o pomoc kogoś z obsługi.
- Nie trzymaj rąk ani nóg na oparciu fotela znajdującego się przed Tobą.
- Połóż kurtkę na kolanach lub na wolnym siedzeniu obok. Gdyby ktoś chciał usiąść w fotelu, na którym znajdują się Twoje rzeczy, natychmiast je zabierz.
- Skup się na oglądaniu filmu, a nie na jedzeniu i piciu. Jeśli jednak kupisz jakąś przekąskę, pamiętaj, aby jedząc, nie przeszkadzać innym widzom.
- Jeżeli musisz opuścić salę kinową przed zakończeniem seansu, zrób to jak najsprawniej i jak najciszej. W żadnym wypadku nie przeciskaj się tyłem do siedzących widzów.
- W trakcie seansu nie komentuj oglądanych scen i nie wstawaj z miejsca.
- Nie śmieć.

? Jak myślisz, dlaczego ludzie lubią chodzić do kina?

Jak napisać sprawozdanie z filmu lub ze spektaklu?

Kiedy obejrzymy film lub spektakl w teatrze, możemy zrelacjonować przebieg takiego zdarzenia w formie **sprawozdania**.

Sprawozdanie

Przydatne słowa, na przykład:

- **wstęp:** *przedstawienie odbyło się*, *seans miał miejsce*, *to film należący do gatunku*, *film jest ekranizacją powieści*, *spektakl powstał na podstawie*, *film w reżyserii*
- **opis dzieła:** *Film przedstawia przygody...*, *Akcja toczy się w...*, *Bohaterami są...*
- **środki wyrazu:** *W filmie wykorzystano bogatą scenografię, która...*, *Muzyka buduje nastrój...*, *Dzięki zastosowaniu efektów specjalnych udało się...*, *Uwagę zwracają kostiumy aktorów...*, *Akcja trzyma widzów w napięciu...*, *Gra aktorów jest...*, *Dialogi postaci są...*, *Piosenki, które urozmaicają spektakl, sprawiają...*

Jak napisać sprawozdanie z filmu lub ze spektaklu?

- **We wstępie** podaj okoliczności zapoznania się z dziełem – *gdzie* i *kiedy* można było obejrzeć film lub spektakl. Napisz, *kto* uczestniczył w tym wydarzeniu i – jeżeli to możliwe – *dlaczego*.
- Wymień najważniejsze informacje o dziele: tytuł filmu lub spektaklu, imię i nazwisko reżysera. Określ też, czy film lub spektakl powstał na podstawie utworu literackiego.
- **W rozwinięciu** zrelacjonuj przebieg wydarzeń przedstawionych w dziele. Podaj czas i miejsce akcji, przedstaw bohaterów. Wymień wykonawców najważniejszych ról.
- Opisz tematykę utworu, przedstaw najważniejsze problemy w nim poruszane.
- Zastanów się, jak dzieło zostało zrealizowane. Możesz zwrócić uwagę na grę aktorów, kostiumy, charakteryzację, scenografię, efekty specjalne, a także na muzykę.
- **W zakończeniu** wyraź swoje zdanie na temat obejrzanego filmu lub spektaklu.

Sprawozdanie z filmu lub ze spektaklu

Nie streszczaj zbyt szczegółowo fabuły filmu lub sztuki. Skup się na tym, które elementy dzieła zrobiły na Tobie największe wrażenie, a które na przykład Cię zniechęciły lub przeszkadzały w odbiorze. Koniecznie napisz, z czego wynikają Twoje odczucia, co konkretnie Ci się podobało lub wręcz odwrotnie.

kiedy? co? kto? gdzie?

podstawowe informacje o dziele

24 lutego 2018 roku wraz z całą klasą byłem w kinie na amerykańskim filmie fabularnym pod tytułem „Był sobie pies”, w reżyserii Lassego Hallströma [czytaj: lassego halstrema]. *Film ten został zrealizowany na podstawie książki Williama Bruce'a Camerona* [czytaj: łiljama brusa kamerona]. *Wspólne wyjście było nagrodą za zajęcie drugiego miejsca w szkolnym konkursie wiedzy o filmie.*

WSTĘP

dlaczego?

przedstawienie czasu i miejsca akcji oraz bohaterów

Akcja dzieje się współcześnie. Ekranizacja przedstawia historię psa o imieniu Bailey [czytaj: bejlej], *który po śmierci odradza się w różnych wcieleniach – psów wielu ras, należących do coraz to innych właścicieli. Film jest podzielony na części odpowiadające kolejnym wcieleniom czworonożnego bohatera, który jest jednocześnie narratorem.*

W ukazanej historii występuje wiele postaci. Są to między innymi Ethan [czytaj: itan], *którego poznajemy na różnych etapach jego życia – jako dziecko, nastolatka, dorosłego człowieka (Bryce Gheisar, K.J. Apa, Dennis Quaid* [czytaj: brajs gejser, kej dżej apa, denys kłejd]*), jego rodzice, dziadkowie, przyjaciółka oraz kolejni psi opiekunowie, jak policjant Carlos* [czytaj: karlos] *(w tej roli John Ortiz* [czytaj: dżon ortis]*) czy Maya Williams* [czytaj: maja łiljams] *(Kirby Howell-Baptiste* [czytaj: kirbi hołel baptist]*), kobieta, która szuka miłości.*

określenie tematyki poruszanej w filmie

Psi bohater uczestniczy w życiu wszystkich swoich właścicieli. Film opowiada więc o bardzo różnorodnych problemach poszczególnych postaci, na przykład związanych z dorastaniem, i o sposobach radzenia sobie z nimi. Na pewno jest też o tym, ile pracy i miłości wymaga opieka nad psem i jak wiele można dzięki temu zyskać.

środki wyrazu zastosowane w filmie

Dużo scen w filmie wywołuje wzruszenie i smutek. Ten nastrój bardzo dobrze oddaje muzyka.

Uwagę zwraca zakończenie, w którym opowieść jakby zapętla się w czasie – bohater po raz drugi pojawia się w życiu Ethana [czytaj: itana].

ROZWINIĘCIE

Jest to film, który poleciłbym wszystkim bez względu na wiek, a szczególnie tym, którzy mają psy lub chcieliby adoptować zwierzaka.

ZAKOŃCZENIE

Czas na ćwiczenia

1. Zastąp w wypowiedziach dzieci słowo *świetny* wyrazami bliskoznacznymi.

2. Zapisz w zeszycie przynajmniej trzy synonimy do słowa *efektowny*.

3. Przygotuj się do napisania sprawozdania z filmu lub spektaklu oglądanego ostatnio z rodziną lub klasą. W tym celu wykonaj w zeszycie polecenia.

- Podaj najważniejsze informacje o wybranym filmie.

Tytuł	Reżyser	Aktorzy	Kiedy był oglądany?	Gdzie?	Z kim?
?	?	?	?	?	?

- Krótko przedstaw wydarzenia.
- Określ problematykę obejrzanego filmu lub spektaklu.
- Sporządź krótką notatkę o zastosowanych przez reżysera środkach wyrazu, które zwróciły Twoją uwagę.

  Przykłady:
  Kostiumy aktorów – pozwoliły widzom przenieść się w czasie.

- Napisz sprawozdanie. Twoja praca powinna się składać ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia.

4. **Przeczytaj podane sprawozdanie ze spektaklu. Odpowiedz, jakich informacji brakuje w tekście oraz jakie błędy popełnił piszący.**

Byliśmy z całą klasą na spektaklu „Pinokio". „Pinokio" to książka napisana przez Carla Collodiego. Główny i tytułowy bohater jest drewnianym pajacem, który jednak potrafi mówić i się ruszać. Wystrugał go z magicznego kawałka drewna stary lalkarz Geppetto, bo był bardzo samotny i chciał mieć syna. Pinokio był jednak leniwym i nieposłusznym chłopcem. Sprawiał swojemu ojcu dużo kłopotu.

Bardzo podobał mi się pomysł z uciekającym po scenie kawałkiem drewna – ponieważ mnie zaskoczył. Kostiumy były dobrze uszyte. Aktorzy dobrze odegrali role.

Spektakl mi się spodobał i chętnie poszedłbym na niego jeszcze raz.

Jaką funkcję pełnią liczebniki?

Na rozgrzewkę

- W podanych zdaniach odszukaj wyrazy oznaczające liczbę i kolejność. Na jakie pytania odpowiadają? Z jakimi częściami mowy się łączą?

  Za trzy dni idziemy na premierę długo wyczekiwanego filmu.
  Seans filmowy rozpocznie się o czternastej.

Nowa wiadomość

- **Liczebnik** to odmienna część mowy, która określa liczbę lub kolejność. Odpowiada na pytania: ***ile?***, ***który z kolei?***
  Przykłady:
  (ile?) *trzy róże*
  (który z kolei?) *czwarty samochód*
  (ile?) *dwoje kociąt*
- Wyróżniamy między innymi **liczebniki główne** i **porządkowe**.

Liczebniki

główne

- oznaczają liczbę czegoś. Odpowiadają na pytania: ***ile?***, ***ilu?***,

  Przykład:
  ołówki (ile?) *dwa*

- odmieniają się przez **przypadki** i **rodzaje** – męskoosobowy i niemęskoosobowy. Rodzaj liczebnika zależy od rzeczownika.

porządkowe

- określają kolejność. Odpowiadają na pytania: ***który*** (***która***, ***które***) ***z kolei?***,

  Przykład:
  klasa (która z kolei?) *piąta*

- odmieniają się przez **przypadki**, **liczby** i **rodzaje** – podobnie jak przymiotniki. Zgadzają się z rzeczownikiem pod względem przypadka i liczby.

Przykłady:

Przypadek	Liczebniki główne		Liczebniki porządkowe				
	r.m.-os.	r.nm.-os.	r.m.	r.ż.	r.n.	r.m.-os.	r.nm.-os.
M.	*trzej chłopcy*	*trzy dziewczyny*	*trzeci chłopiec*	*trzecia dziewczyna*	*trzecie dziecko*	*trzeci chłopcy*	*trzecie dziewczyny*
D.	*trzech chłopców*	*trzech dziewczyn*	*trzeciego chłopca*	*trzeciej dziewczyny*	*trzeciego dziecka*	*trzecich chłopców*	*trzecich dziewczyn*
C.	*trzem chłopcom*	*trzem dziewczynom*	*trzeciemu chłopcu*	*trzeciej dziewczynie*	*trzeciemu dziecku*	*trzecim chłopcom*	*trzecim dziewczynom*

Czas na ćwiczenia

1. Odczytaj podane zdania, zastępując liczby odpowiednimi formami liczebników. Które z nich oznaczają liczbę, a które – kolejność?

To moja (3) podróż do Egiptu. Kupiłam (5) przewodników turystycznych.

Bilet (2) klasy kosztował (26) złotych. Ciekawe, ile kosztuje podróż (1) klasą...

Na (7) piętrze tego hotelu znajdują się (4) pokoje i (2) łazienki.

2. **Przepisz do zeszytu tekst, uzupełniając go informacjami o sobie. Wskaż liczebniki główne i porządkowe.**

Urodziłam się / urodziłem się w ? roku. Mam ? lat. Moje urodziny przypadają ?. Za rok na moim torcie znajdzie się ? świeczek.

3. **Jakimi formami liczebnika *dwa* należy uzupełnić zdania?**

Rozmawiałam z ? koleżankami. Przynajmniej ? z nas uważają, że dobrze wziąć pod opiekę ? koty jednocześnie. Czy dałabym radę opiekować się ? kociakami?

4. **Z wypowiedzi komentatorów sportowych zniknęły niektóre wyrazy. Odczytaj teksty, zastępując liczby podane w nawiasach liczebnikami porządkowymi w odpowiedniej formie.**

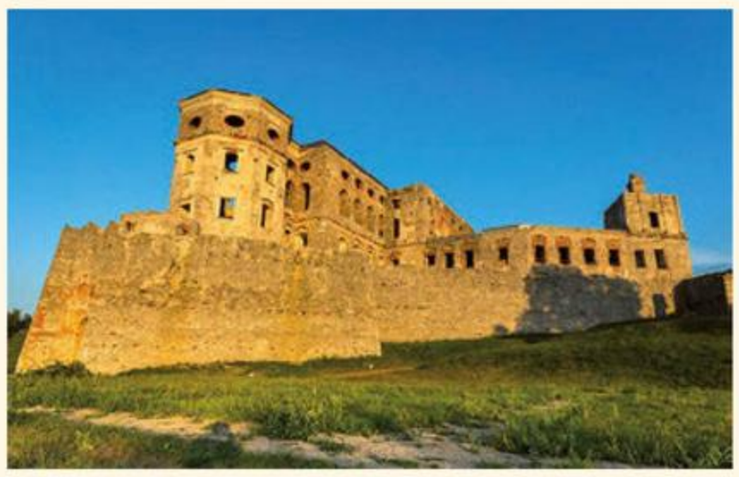
Nowa wiadomość

W wielowyrazowych liczebnikach wskazujących rok tylko wyrazy, które oznaczają dziesiątki i jedności, odmieniają się jak przymiotniki.

Przykłady:
w tysiąc trzysta ***czterdziestym pierwszym*** *roku*
w dwa tysiące (nie: ~~*dwutysięcznym*~~) ***osiemnastym roku***

5. **Przepisz do zeszytu podany tekst, uzupełniając go liczebnikami w odpowiednich formach.**

Budowa zamku Krzyżtopór zaczęła się w (1621) roku. Według legendy zamek ten miał (4) baszty – tyle, ile pór roku, (12) sal – tyle, ile miesięcy, (52) pokoje – tyle, ile tygodni, oraz (365) okien – tyle, ile dni w roku. W (1770) roku zamek popadł w ruinę i do tej pory nie został odbudowany. W (1991) roku obiekt udostępniono turystom.

6. **Wskaż odpowiednie formy liczebników.**

Widzę *trzy/troje* drzwi.
W koszyku leżało *pięć/pięcioro* kociąt.

Nowa wiadomość

- Wyróżniamy także **liczebniki zbiorowe**, które odpowiadają na pytanie ***ile?***. Oznaczają one liczbę osób różnej płci, istot niedorosłych, rzeczy występujących parami lub mających wyłącznie liczbę mnogą.

  Przykłady:
  dwoje uczniów (dziewczynka i chłopiec)
  ośmioro piskląt, *troje źrebiąt*
  dwoje oczu, *dwoje uszu*
  troje nożyc, *sześcioro drzwi*

- Liczebniki zbiorowe odmieniają się tylko przez **przypadki**.

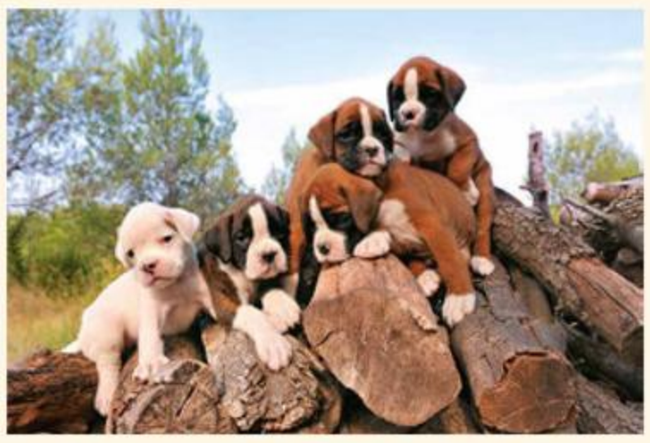
  Przykład:
  W koszyku leży (M.) *czworo kociąt.*
  Nie ma (D.) *czworga kociąt.*
  Przyglądałam się (C.) *czworgu kociętom.*
  Widzę tu tylko (B.) *czworo kociąt.*
  Gdzie pójść z (N.) *czworgiem kociąt?*
  Słyszałaś o (Ms.) *czworgu kociętach?*

7. Odczytaj zdania, uzupełniając je podanymi wyrazami.

dwojga, *troje*, *czworgiem*, *pięciorgu*

Wczoraj Jacek wystąpił wraz z [?] kolegów z klasy w jasełkach. Zagrał Józefa. W szopce towarzyszyła mu Ala, a pozostałych [?] uczniów wcieliło się w postacie Trzech Króli. [?] młodym aktorom poszło znakomicie. Udała się również dekoracja złożona między innymi z [?] tekturowych cieląt.

8. Ułóż podpisy do fotografii. W każdym z nich użyj liczebnika zbiorowego odnoszącego się do podanego rzeczownika.

szczenięta

skrzypce

dzieci

★ **9.** Przepisz do zeszytu podane przysłowia i powiedzenia, uzupełniając je odpowiednimi liczebnikami. Następnie powiedz, jakie to liczebniki. Określ ich formy. Na koniec wyjaśnij znaczenie powstałych wypowiedzeń.

- Każdy kij ma [?] końce.
- Być w [?] niebie.
- [?] koło u wozu.
- Dzielić włos na [?].
- Mieć [?] lewe ręce.
- Gdzie kucharek [?], tam nie ma co jeść.

10. Zapisz w zeszycie informację o wycieczce Twojej klasy do wybranego miejsca. W swoim tekście zawrzyj odpowiedzi na podane niżej pytania. Podkreśl liczebniki.

- Ile osób weźmie w niej udział?
- Jak długo będzie trwała?
- Kiedy się zacznie?
- Na którą godzinę zaplanowano wyjazd?

Gramatyka w praktyce

Użycie niewłaściwego liczebnika może spowodować zmianę znaczenia wypowiedzi. Gdy połączysz niektóre rzeczowniki nazywające osoby z liczebnikami zbiorowymi, przekażesz inną informację, niż gdy zastosujesz liczebniki główne. Na przykład wyrażenie *dwóch dziadków* wskazuje, że mowa jest wyłącznie o dwóch mężczyznach. Sformułowanie *dwoje dziadków* sygnalizuje, że wypowiedź dotyczy osób różnej płci – babci i dziadka.

? Zastanów się, w jaki sposób zmienia się znaczenie wyrazów w każdej z podanych par.

troje uczniów / trzech uczniów

dwóch turystów / dwoje turystów

Kropka a liczby. Zapisywanie dat

Na rozgrzewkę

- Powiedz, czym się różnią przedstawione zapisy dat. Następnie przyporządkuj je do właściwych nazw świąt i zwyczajów.

21 stycznia 2019 r., 31 XII 2018 r., 14.02.2019 r.

sylwester, walentynki, Dzień Babci

Nowa wiadomość

W zapisie dat obowiązuje kilka zasad interpunkcyjnych.

Kropkę stawiamy:

- w datach zapisanych w całości cyframi arabskimi.

  Przykłady:
  1.01.2012, 6.12.2013 roku, 11.11.1918 r.

Kropki nie stawiamy:

- po cyfrze oznaczającej dzień, jeśli nazwę miesiąca zapisano słownie,

  Przykłady:
  1 stycznia, 6 grudnia (nie: ~~*1. styczeń*~~, ~~*6. grudzień*~~)

- po cyfrach rzymskich, które często stosuje się dla oznaczenia miesięcy.

  Przykłady:
  1 I 2012, 6 XII 2013 roku, 11 XI 1918 r.

  Uwaga! Nazwa miesiąca w dacie występuje zawsze w dopełniaczu.

  Przykłady:
  Piszemy *1 stycznia* (nie: ~~*styczeń*~~). ← skrócona forma wyrażenia *pierwszy dzień stycznia*
  6 XII czytamy: *szósty grudnia* (nie: ~~*grudzień*~~).

Czas na ćwiczenia

1. Zapisz w zeszycie datę swoich urodzin na trzy różne sposoby:

- wyłącznie z użyciem cyfr arabskich,
- z nazwą miesiąca zapisaną słownie,
- z nazwą miesiąca zapisaną cyfrą rzymską.

2. Zapisz w zeszycie daty podanych wydarzeń za pomocą cyfr rzymskich i arabskich.

- Początek Twojej nauki w piątej klasie szkoły podstawowej.
- Data urodzin Twojego najlepszego przyjaciela lub najlepszej przyjaciółki.

3. Zapisz w zeszycie daty podane w zdaniach. Użyj cyfr arabskich. Postaw poprawnie kropki.

- Odkrywca Ameryki Krzysztof Kolumb urodził się prawdopodobnie dwudziestego piątego sierpnia tysiąc czterysta pięćdziesiątego pierwszego roku.
- Trzeciego sierpnia tysiąc czterysta dziewięćdziesiątego drugiego roku pod jego dowództwem wyruszyły na wyprawę trzy statki: Santa María [czytaj: marija], Pinta i Niña [czytaj: ninia].
- Dwunastego października tysiąc czterysta dziewięćdziesiątego drugiego roku Kolumb dotarł do wybrzeży Ameryki i odkrył w ten sposób nieznany wcześniej Europejczykom ląd.

4. Zapisz w zeszycie daty podanych świąt na trzy sposoby – słownie i cyframi.

Dzień Matki, Dzień Ojca, Dzień Dziecka

5. Przeczytaj głośno podane zdania. Dlaczego po niektórych liczebnikach postawiono kropkę?

W 10. dniu pobytu nauczyłem się jeździć na nartach.
Bilet na koncert kosztował 25 złotych.
Na 12. urodziny dostałam tablet.
Zjadłam 5 pączków.

Nowa wiadomość

- Po cyfrze arabskiej oznaczającej liczebnik porządkowy zazwyczaj stawiamy kropkę.

  Przykłady:
  na 8. (ósmym) *piętrze*, *w 2.* (drugiej) *osobie*

  Uwaga! Zasada ta nie dotyczy liczebników porządkowych, które oznaczają godziny (bez minut) i dni miesiąca, po których jego nazwa jest zapisana słownie.

  Przykład:
  O godzinie 17 pójdziemy do teatru. Przyjęcie urodzinowe odbędzie się 23 października.

- Kropkę można pominąć, gdy z treści wypowiedzi jednoznacznie wynika, że mamy do czynienia z liczebnikiem porządkowym.

  Przykład:
  Chodzę do 5 klasy.

6. Przepisz podane zdania do zeszytu. Liczebniki z nawiasów przedstaw za pomocą cyfr.

Na spotkanie przyszedł tylko (jeden) gość.

To był (pierwszy) rok w nowej szkole.

Pisownia wyrazów z *ó* i *u* – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Przepisz do zeszytu podany tekst, uzupełniając go literami *ó* i *u*, a dowiesz się, w jaki sposób kolory oddziałują na samopoczucie. Podkreśl wyrazy z *ó* wymiennym.

Czerwony – kolor przyw?dc?w, pob?dza ?mysł; dodaje energii.

Żółty – kolor na?ki, poprawia h?mor, sprzyja szybszem? zapamiętywani?.

Zielony – poprawia nastr?j, b?dzi chęć do życia, ?spokaja.

Pomarańczowy – wyzwalacz pomysł?w, zwiększa gł?d, zachęca do przyg?d.

Niebieski – ?spokaja, ?sypia, zwiększa za?fanie.

Czarny – pogłębia sm?tek, może oznaczać b?nt.

Przypomnienie

_Ó_ piszemy:

- gdy wymienia się na *o*, *e* lub *a*,

  Przykłady:
  nastrój – nastr<u>o</u>je, niósł – ni<u>e</u>sie, powrót – powr<u>a</u>cać

- w zakończeniach: *-ów*, *-ówka*, *-ówna* (inaczej piszemy: *wsuwka*, *skuwka*, *zasuwka*),

  Przykłady:
  Piotrk<u>ów</u>, żar<u>ówka</u>, aptekarz<u>ówna</u>

- w niektórych wyrazach, mimo że nie wymienia się na *o*, *e* lub *a* (zazwyczaj ze względów historycznych).

  Przykłady:
  m<u>ó</u>zg, g<u>ó</u>ra, ch<u>ó</u>r, og<u>ó</u>rek

_U_ piszemy:

- w rzeczownikach zakończonych na: *-unek*, *-us*, *-usz*, *-uch*, *-ura*, *-ulec*,

  Przykłady:
  mal<u>unek</u>, reb<u>us</u>, kapel<u>usz</u>, rac<u>uch</u>, nat<u>ura</u>, ham<u>ulec</u>

- w czasownikach kończących się na: *-uj*, *-uje*,

  Przykłady:
  kup<u>uj</u>, kompon<u>uje</u>

- na początku większości wyrazów (inaczej piszemy: *ósmy*, *ówczesny*, *ów*, *ówdzie*) i na ich końcu,

  Przykłady:
  <u>u</u>branie, <u>u</u>śmiech, słońc<u>u</u>, teatr<u>u</u>

- w wyrazach, w których nie ma uzasadnienia pisownia *ó*.

  Przykłady:
  arb<u>u</u>z, c<u>u</u>kier, k<u>u</u>ra, tr<u>u</u>dny

Czas na ćwiczenia

1. Z każdego z podanych zestawów liter ułóż wyraz, którym uzupełnisz wypowiedzi poszczególnych postaci. Które z utworzonych przez Ciebie słów zawiera *ó* niewymienne?

PÓŁNOT WRÓTU WÓŁS

2. Od podanych wyrazów utwórz słowa z zakończeniem *-ówka* i zapisz je w zeszycie.

podkowa, *sowa*, *mak*, *klasa*

3. Uzupełnij powiedzenia podanymi czasownikami w odpowiedniej formie. Następnie wskaż objaśnienia powstałych zdań. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

załamywać, *kuć*, *kupować*, *wywoływać*

Nie ? kota w worku!
Nie ? wilka z lasu!
? żelazo, póki gorące!
Nie ? rąk!

- Korzystaj z okazji!
- Nie decyduj się na coś niepewnego!
- Nie prowokuj losu!
- Nie poddawaj się!

4. Uzupełnij zdania wyrazami rozpoczynającymi się literą *u*, które utworzysz od słów podanych w nawiasach.

Wiadomość o wygranej wycieczce (szczęśliwy) ? domowników.
Prowadzący spotkanie (cicho) ? zgromadzoną publiczność.
Uczestnicy konkursu zaprezentowali swoje (zdolny) ? muzyczne.

5. Rozwiąż zagadki.

Cytryna lub pomarańcza – ?us
Obdarza się nim podziwianą osobę – ?unek
Ozdobny pęk piór przy kapeluszu – ?usz
Kłótnia, nieporozumienie – ?ura

Pisownia wyrazów z *ó* i *u*

★ **6.** Zastąp wyróżnione słowa wyrazami z *u*. Zapisz je w zeszycie. Wyróżnij *u* w wyrazach, których pisowni nie objaśnia żadna reguła.

Przykład: *Tomek **znalazł** klucze. Tomek <u>odszukał</u> klucze.*

Goście mieli dobry **nastrój**.
Mama położyła na stole **tkaninę** w kwiaty.
Klasówka z matematyki była **niełatwa**.
Mój brat jeszcze nie zna **abecadła**.
Nagłówek artykułu zachęcał do czytania.
Na bal przebierańców mama uszyje mi specjalny **strój**.
Podobnych przykładów jest **wiele**.
Rodzice od wczoraj jeżdżą nowym **samochodem**.

7. Od podanych przymiotników utwórz zdrobnienia. Następnie zapisz je w zeszycie. W każdym z zapisanych wyrazów podkreśl *u*. W jakich sytuacjach można zastosować te zdrobnienia? Podaj dwa przykłady.

drobny, miły, ciepły, świeży, miękki, krótki, biały

Nowa wiadomość

U piszemy w **zdrabniających** zakończeniach wyrazów:
-uchny, -uni, -usi, -utki, -uchna, -unio, -unia, -uszek, -uszka, -uszko, -ulo, -ulek, -ula, -ulka, -uś, -usia.

Przykłady:
mal<u>uchny</u>, tyci<u>uni</u>, mil<u>usi</u>, cich<u>utki</u>, cór<u>uchna</u>, dziad<u>unio</u>, bab<u>unia</u>, fart<u>uszek</u>, kacz<u>uszka</u>, serd<u>uszko</u>, tat<u>ulo</u>, ojcz<u>ulek</u>, mat<u>ula</u>, bab<u>ulka</u>, tat<u>uś</u>, mam<u>usia</u>

8. Ułóż podpisy do fotografii. Zapisz je w zeszycie. Drugie słowo w każdej parze wyrazów powinno być zdrobnieniem – podkreśl jego zakończenie: *-uszko*, *-uszek*.

i

i

i

i

9. Dobierz właściwy wyraz do każdego zdania. Na podstawie wykonanego zadania odpowiedz, dlaczego tak ważna jest poprawna pisownia.

LÓD – LUD
Jezioro pokrywał kruchy [?].
Wokół przemawiającego króla zgromadził się [?], który czekał na wiadomości.

BRUD – BRÓD
Okna pokryły się warstwą [?].
Podczas wycieczki atrakcji mieliśmy w [?].

ŁÓDŹ – ŁUDŹ SIĘ
Mała [?] wypłynęła z przystani.
Ola powiedziała do wszystkich: Nie [?] się! Nie zdążymy na ten autobus.

KURNIK – KÓRNIK
Dawniej to pomieszczenie było [?].
Ostatnio zwiedzaliśmy zamek w [?].

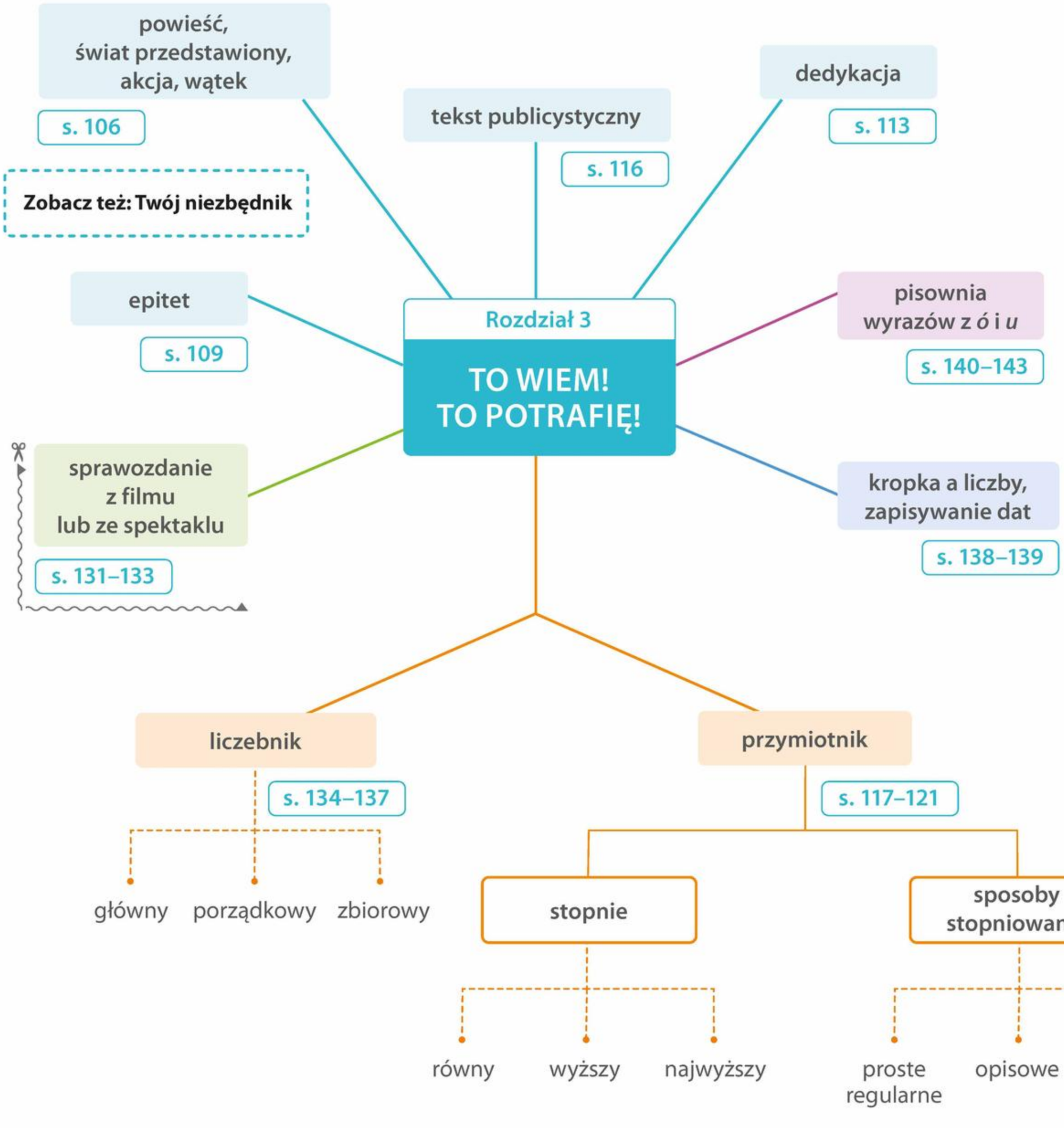
BUG – BUK
Nieopodal naszej szkoły rośnie [?].
Na wschodzie Polski płynie rzeka [?].

Ortografia w praktyce

Czy wiesz, że w pewnych wyrazach, w których dawniej pisano *ó*, dzisiaj stawiamy *u*? Tak jest na przykład z imieniem *Jakub*. O zmianie pisowni tych słów zadecydowano w 1936 roku. Dlatego w tekstach pochodzących z dziewiętnastego wieku wyrazy: *bruzda*, *nuta*, *ślusarz*, *chrust*, *dłuto*, *żuraw* mogą być zapisane niezgodnie ze współczesnymi zasadami. Dawna pisownia zachowała się jednak w niektórych nazwiskach, na przykład *Jakóbczak*.

Podsumowanie

Świat kultury

- Ludzie filmu, s. 124–126
- Jakie znasz filmy?, s. 128–130

Pisać zaczynam wcześnie rano...

ZAPISZ W ZESZYCIE

Fragmenty wywiadu opublikowanego w dwutygodniku „Victor Junior" z Andrzejem Maleszką, autorem cyklu powieści *Magiczne drzewo* i reżyserem filmów na podstawie tej serii

„Victor Junior": Czy wie Pan już, ile części będzie miała seria *Magiczne drzewo*?

Andrzej Maleszka: Nie wiem. W mojej wyobraźni wciąż powstają nowe opowieści. Wymyślam nowe przedmioty, które działają w niezwykły sposób. Więc na razie nie myślę o zakończeniu *Magicznego drzewa*, bo ten pomysł nadal mnie inspiruje. [...]

Czy któryś z bohaterów *Magicznego drzewa* ma cechy osoby, którą Pan zna?

Tak, ale dotyczy to wyglądu postaci. Bo ja tworzę też ilustracje, na których występują aktorzy. W role Idalii, Alika i innych wcielają się prawdziwe dzieci. Wykonawców znajduję na castingach albo w czasie spotkań z czytelnikami. [...] Aktorów staram się wybrać tak, by pasowali do postaci. Ale czasem bywa na odwrót. Zmieniam postaci, by upodobniły się do aktorów. Kuki w powieści ma okulary, bo chłopak, który gra Kukiego, je nosi. Bohaterka *Tajemnicy mostu* jest ruda, bo Marysia, która ją zagrała, miała niezwykle rude włosy. [...]

Woli Pan reżyserować filmy czy pisać książki?

Jest wielka różnica między pisaniem i reżyserowaniem. Reżyser jest stale w tłumie ludzi. Ekipa filmowa liczy sto osób lub więcej: aktorzy, technicy, kaskaderzy... A pisarz pracuje sam. Jest bardziej niezależny, wolny, ale też trochę samotny. Ja lubię i reżyserię, i pisanie. [...]

Jakie książki dla nastolatków uważa Pan za dobre? Czy jest jakiś autor, którego by Pan polecił do czytania?

[...] najważniejsze, żeby bohaterowie książek byli nam bliscy, przypominali nas. Bo dobra powieść musi być jak lustro. Musimy w niej zobaczyć siebie. Ale to lustro powinno być magiczne. Kiedy już obejrzymy swoje odbicie, lustro musi zamienić się w drzwi. I przenieść nas do niezwykłych miejsc i zdarzeń.

Czy ma Pan jakieś rady dla nastolatki w wieku 12 lat, która marzy o tym, by być pisarką?

Na początek warto pisać krótkie historie. Wymyślać dużo dialogów. To znaczy, żeby było więcej rozmów bohaterów niż opisów. I warto łączyć zdarzenia fantastyczne i prawdziwe. Bo najlepiej, gdy coś niezwykłego dzieje się w prawdziwym miejscu, na

przykład w szkole albo w domu. Po napisaniu warto poprosić kogoś, by głośno przeczytał naszą powieść. To pomaga ocenić pracę. I jeszcze jedna rada. Na początek możemy pisać o naszych znajomych. Po prostu wymyślajmy niesamowite historie o przyjaciołach albo rodzinie. Ja często wysyłam znajomym na urodziny opowiadania o nich.

1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Andrzej Maleszka nie zajmuje się

A. reżyserią.
B. pisarstwem.
C. ilustrowaniem.
D. tworzeniem muzyki.

2. W jaki sposób twórca *Magicznego drzewa* dobiera aktorów do roli?

3. Na podstawie tekstu oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Andrzej Maleszka planuje kolejne części serii *Magiczne drzewo*.	P	F
Andrzej Maleszka woli pisanie niż reżyserowanie.	P	F

4. Zapisz w punktach pięć rad, których autor *Magicznego drzewa* udziela nastolatkom chcącym dobrze pisać.

5. Wyjaśnij, jak rozumiesz porównanie: *dobra powieść musi być jak lustro*.

6. Czy Andrzej Maleszka może być dla młodzieży autorytetem? Uzasadnij swoją odpowiedź.

7. Uzasadnij w dwóch zdaniach, że *Pisać zaczynam wcześnie rano...* to tekst publicystyczny.

8. Przepisz podane zdania. Zapisz informacje podane w nawiasach w odpowiednich formach.

Książka *Czerwone krzesło* opowiada o przygodach (3) [?] dzieci: Tosi, Kukiego i Filipa.
(Stopień najwyższy od ważny) [?] bohaterem, który pojawia się we wszystkich powieściach z serii *Magiczne drzewo*, jest Kuki.

9. Wskaż w zdaniach rzeczowniki i określające je przymiotniki. Podaj ich przypadek, liczbę i rodzaj.

Warto pisać krótkie historie.
Dzieje się to w prawdziwym miejscu.

10. Wywiad z Andrzejem Maleszką ukazał się w „Viktorze Juniorze" 31 listopada 2017 r. Zapisz tę datę wyłącznie z użyciem cyfr arabskich oraz z nazwą miesiąca zapisaną cyfrą rzymską.

11. Napisz sprawozdanie z filmu lub ze spektaklu, który zrobił na Tobie duże wrażenie.

4 Przystanek historia

Marcello Bacciarelli [czytaj: marczello bacziarelli], *Portret Stanisława Augusta Poniatowskiego w stroju koronacyjnym*

farby olejne na płótnie

265 × 134,5 cm

Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum

1768–1771

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Kogo artysta uczynił bohaterem swojego obrazu? Co wiesz o tej postaci?
2. Jak myślisz, jaki wizerunek władcy artysta chciał utrwalić w pamięci? Co o tym świadczy? Zwróć uwagę między innymi na wygląd i usytuowanie bohatera obrazu, zastosowane barwy oraz sposób, w jaki pada światło.
3. Jakie znasz inne dzieła malarskie o tematyce historycznej? Co na nich przedstawiono?
4. Na czym, Twoim zdaniem, polega wartość obrazów o tematyce historycznej? Czy taki sposób przedstawiania przeszłości jest Ci bliski? Uzasadnij swoje zdanie.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

DAWNE DZIEJE KRAKOWA

Marian Orłoń

O Wandzie, co nie chciała Niemca

Fragmenty

Smutek jak czarna chmura zawisł nad Krakowem. [...] Bo oto okrutna śmierć zabrała Kraka – władcę dzielnego i mądrego, sprawiedliwego i powszechnie szanowanego. Nie obeschły jeszcze łzy poddanych, gdy zgromadziła się starszyzna, by radzić nad przyszłością grodu. Król męskiego potomka nie zostawił, osierocił jedynie księżniczkę Wandę i ona to – zgodnie ze zwyczajem – winna przejąć władzę po ojcu. [...] Ale czy to kilkunastoletnie dziewczę podoła tak poważnym obowiązkom? Z troską myślała o tym starszyzna, przekazując w jej ręce rządy. Wnet się jednak okazało, że obawy te były przedwczesne. Wanda była godną następczynią Kraka, zdobyła sobie serca poddanych, a wieść o jej urodzie i mądrości niosła się na południe i północ, na wschód i zachód. Doszła wreszcie [...] do Niemiec, gdzie rządził młody książę Rytgier.

Szukał on właśnie dla siebie żony i pilnie nasłuchiwał wiadomości, jakie nadchodziły z podwawelskiego grodu o pięknej i mądrej córce Kraka. W końcu zapałał do Wandy tak wielką miłością, iż postanowił pojąć ją za żonę. Posłał więc do odległego Krakowa posłów, zbrojnych w miecze i bogatych w dary, by w jego imieniu o rękę pięknej księżniczki prosili. A gdyby zaś z dobrej woli dać jej nie chciała, groźbą mieli zgodę na córce Kraka wymusić.

Wyruszyli tedy niemieccy posłowie w daleką drogę, przedzierali się przez nieprzebyte puszcze, mijali jeziora i pokonywali rzeki, aż wreszcie stanęli u stóp wawelskiego grodu. Zdumieli się jego okazałością. [...]

Zdumienie ich wzrosło jeszcze bardziej, kiedy do biesiadnej izby na wieczerzę zostali zaproszeni. Wodzili wzrokiem po ścianach z cisowego drewna, na których ozdobna broń wisiała, podziwiali myśliwskie trofea: rogi żubrów i turów, łosi i jeleni, dziwili się bogatym kobiercom[1] i skórom, którymi ławy były nakryte, nie spodziewali się też tak suto[2] zastawionych stołów...

---

[1] *Kobierzec* – barwna tkanina służąca do dekoracji.

[2] *Suto* – bogato.

Ale najbardziej zdumiała ich uroda księżniczki, kiedy nazajutrz rano przed nią stanęli. Otoczona dworkami[3] i starszyzną, z wiankiem na głowie, sama do kwiatu była podobna. Gdy nieco ochłonęli, wystąpił najstarszy z nich i w te słowa przemówił:

– Pani, przysyła nas pan dalekiej krainy, dzielny książę Rytgier, którego serce poruszyło się na wieść o twej mądrości i twojej urodzie. Przysyła nas, by złożyć ci pokłon, przekazać te oto dary i prosić, byś została jego żoną.

Powiedziawszy to, postąpił krok naprzód, pokłonił się nisko i złożył u stóp księżniczki szkatułę pełną kosztowności.

Zarumieniła się najpierw księżniczka Wanda, a potem gwałtownie pobladła. Długo ważyła słowa, zanim odrzekła:

– Powiedzcie swemu panu, że wysoko cenię sobie jego uczucia i jego hojność, ale ręki swej oddać mu nie mogę. Nie sposób bowiem opuścić ziemi, na której się urodziłam, i ludu, który tak kocham.

Nie takiej odpowiedzi spodziewali się posłowie Rytgiera. Stwardziały[4] im twarze. Krótką naradę w obcej mowie między sobą odbyli, a potem znowu głos zabrał najstarszy pośród nich.

[3] *Dworki (dwórki)* – szlachcianki należące do świty królowej lub księżnej.
[4] *Stwardzieć* – stwardnieć, stać się surowym, poważnym.

– Gdy nasz pan czegoś prośbą nie zyska, siłą zdobędzie – rzekł. – Biada twej ziemi i twemu ludowi, jeśli księciu ręki odmówisz. Pani, jeżeli kochasz ten lud, pomyśl o krwi, którą zapłaci za twój upór.

Grozą powiało od tych słów. Zaniepokojona starszyzna wymieniła między sobą jakieś uwagi. Wanda jednak odpowiedziała dumnie:

– Są większe moce niż siła miecza.

I opuściła komnatę, a za nią podążyły dworki, a także starszyzna.

Inaczej wyglądała tego dnia wieczerza na wawelskim grodzie. Coś niepokojącego wyczuwało się w kątach oświetlonej łuczywami[5] komnaty. Smutek osiadł na twarzach biesiadników. Tylko Wanda zdawała się beztroska jak zawsze, choć i jej oczy bywały chwilami nieobecne przy biesiadnym stole. Widać było, że dojrzewa w niej jakiś zamysł wielki i bolesny zarazem. Na nieśmiałe rady, by ratując kraj przed wojną, rękę Rytgierowi oddała, miała tylko jedną odpowiedź:

– Żoną Rytgiera nie zostanę, ale gród przed najazdem wroga uchronię.

Dziwiła się starszyzna, dziwili się wojowie, skąd w tej młódce[6] tyle pewności siebie, ale pytać o to nie śmieli.

Wreszcie nad Wawelem zapadła noc niespokojna, wstrząsana dalekimi pomrukami burzy. Pogasły łuczywa w izbach i komnatach, posnęli mieszkańcy grodu, zdrzemnęły się straże. Nikt nie zauważył, jak Wanda opuszcza zamek i kieruje się w stronę Wisły. Nikt też nie widział, jak stoi na stromym brzegu, ogarnia ostatnim spojrzeniem ziemię, którą ukochała nade wszystko, jak wznosi ręce ku górze i jak rzuca się w spienione wody rzeki.

– Lepiej umrzeć niż narazić swój lud na cierpienie. Rytgier nie zdobędzie mnie siłą! – to były jej ostatnie myśli.

Nazajutrz Wisła oddała jej ciało. Głęboki żal wstrząsnął Krakowem. Zapłakał wierny lud. Przejęci byli nawet Rytgierowi posłowie, którzy jeszcze w Krakowie przebywali, a on sam, dowiedziawszy się o czynie Wandy, szczerze żałował swych twardych słów.

Lud zaś usypał na cześć swej pani wysoki kopiec, który do dziś sławi bohaterstwo dzielnej córki Kraka.

---

[5] *Łuczywo* – kawałek drzewa, dawniej używanego do oświetlania.

[6] *Młódka* – potocznie o młodej kobiecie lub dziewczynie.

Po przeczytaniu

1. Dopisz do podanych zdań brakujące pytania lub odpowiedzi. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

- Po śmierci Kraka księżniczka objęła panowanie nad Krakowem.
- Książę Rytgier wysłał do Wandy posłów z oświadczynami.
- Co zaskoczyło niemieckich posłów, gdy przybyli do wawelskiego grodu?
- Czym zagrozili wysłannicy Rytgiera, gdy Wanda odrzuciła starania ich księcia?

2. Z jakich powodów księżniczka nie przyjęła oświadczyn Rytgiera?

3. Uzasadnij, że tekst *O Wandzie, co nie chciała Niemca* jest legendą.

Przypomnienie

Legenda to opowieść ludowa przekazywana z pokolenia na pokolenie, zawierająca elementy realistyczne oraz fantastyczne. Dotyczy ona historycznych miejsc, osób lub zdarzeń. Tematem legend mogą być na przykład początki państw i miast oraz pochodzenie zjawisk przyrody.

4. Odpowiedz, w jakim znaczeniu użyto słowa *legenda* w podanych zdaniach.

Ten aktor jest żywą legendą kina.
Zanim przyjrzysz się mapie, spójrz na legendę.

Nowa wiadomość

Słowa, które mają wiele znaczeń, to **wyrazy wieloznaczne**.

Przykład: *mysz* – zwierzę lub urządzenie elektroniczne połączone z komputerem

5. Objaśnij znaczenie podanych wyrazów wieloznacznych. W razie trudności skorzystaj ze słownika.

donosić, *blok*, *klucz*, *wolny*

Praca w grupie

6. Porozmawiajcie w grupach o zakończeniu opowieści o księżniczce Wandzie. Podzielcie się na dwa zespoły.

- Wylosujcie stanowisko, które każdy zespół będzie reprezentować w dyskusji: *Decyzja Wandy była słuszna* lub *Wanda mogła podjąć inną decyzję*.
- Zbierzcie argumenty potwierdzające Wasze zdanie.
- Przedstawcie swoje opinie.

SEKRETY KRÓLEWNY WANDY

Łukasz Kamykowski

Prawdziwa opowieść o Królu Kraku i Królewnie Wandzie (wraz ze Smokiem i towarzyszącymi Osobami)

Fragmenty

[...] Krak dawał Wandzie ostatnie instrukcje:

– Pamiętaj, uważaj szczególnie na małego Popiela z Kruszwicy. Nie chciałbym mieć komplikacji z jego liczną rodziną. Stryjowie, a zwłaszcza stryjne trzęsą się nad nim. Mały jest nieznośny i wścibski. Przy tym robi wrzask o byle co, a boi się nawet myszy!

– Bądź spokojny, Tatusiu! Jakoś sobie z nim poradzimy – Wanda skrzywiła się na samo wspomnienie dalekiego kuzyna znad dalekiego Gopła, który rzeczywiście był wyjątkowo rozhisteryzowanym oczkiem w głowie[1] swej licznej rodziny, a kiedy się rozdarł, robił się ze złości tak siny, że aż popielaty.

– I w ogóle bawcie się dobrze. Przyrzekam Ci, że nic się nie wyda.

Po tym zapewnieniu Krak ciężko wskoczył na siodło swego [...] rumaka i nie bez cienia niepokoju pocwałował za [...] gośćmi.

Z pierwszej części swego zobowiązania Wanda wywiązała się znakomicie. Popiela stosunkowo łatwo udało się włączyć do wspólnych gier i zabaw; nawet tak się zapalił, że nie zauważył myszy, których trochę biegało po różnych zakamarkach zamkowych. W ogóle z dala od swych stryjów i ciotek jakby odżył i okazał się całkiem normalnym chłopcem.

Niespodziewanie zagrożenie nadeszło ze strony, z której ani Krak, ani Wanda się go nie spodziewali. Najstarszym w grupie dzieci, które na czas

[1] *Być oczkiem w głowie* – być czyimś ulubieńcem.

Kilka słów o książce

Narratorem powieści *Prawdziwa opowieść o Królu Kraku i Królewnie Wandzie (wraz ze Smokiem i towarzyszącymi Osobami)* jest krakowski mnich, który obiecuje przedstawić czytelnikowi nikomu nieznaną, *prawdziwą* historię królewny Wandy. Opowieść rozpoczyna się, gdy córka Kraka jest małą dziewczynką i znajduje tajemnicze jajo. Wkrótce wykluwa się z niego smok, który jest uroczym towarzyszem zabaw, ma jednak ogromny apetyt (głównie na kaszkę krakowską) i rośnie w zastraszającym tempie. Cały dwór ma za zadanie ukrywać niezwykłego pupila królewny, co wydaje się szczególnie trudnym zadaniem, zwłaszcza że na Wawelu ma się odbyć wielki zjazd książąt i zagranicznych gości. Podczas gdy dorośli uczestniczą w łowach i ucztach, dzieci mają się zajmować sobą i nie przeszkadzać...

Wielkich Łowów pozostały na Wawelu, był gość z najodleglejszych stron, którego samo imię było trudne do wymówienia. Jego Przystojność Książę Rydygier [...] szybko spostrzegł, że może przewodzić całej grupie, a ponieważ umiał utrzymać posłuch i miał też dużo pomysłów, a do tego znał ze swych stron rodzinnych różne gry i zabawy nieznane jeszcze nad Wisłą, zaakceptowano go powszechnie i wszystko biegło jak najlepiej do czasu, gdy Książę zorientował się, że Królewna Wanda ma przed nimi jakieś swoje sekrety. Od czasu do czasu znikała w trakcie zabawy i pojawiała się ponownie dopiero po dłuższej chwili nie wiadomo skąd, usiłując zachowywać się jakby nic nie zaszło.

Za drugim czy trzecim razem Rydygier, przyglądając się jej bacznie, zauważył na jej twarzy zmieszanie i odtąd zaczął ją śledzić. [...] Raz [...] spostrzegł, że zza jej zapaski[2] sterczy coś, co wygląda jak końcówka psiej smyczy. [...] Ekscytacja Księcia tajemnicą Królewny dosięgła zenitu. [...]

– Wanda, nie bądź taka! Pokaż mi swoją psiarnię – poprosił Rydygier grzecznie.

Wanda zrobiła się purpurowa ze złości. Błyskawicznie złapała za kark przemykającego właśnie chyłkiem rudego kociaka i wręczając go osłupiałemu Rydygierowi, odpowiedziała niemal krzykiem:

– Masz! Z nim się pobaw! Pasujecie do siebie jak ulał!

Zawróciła na pięcie i znów gdzieś znikła. [...] W istocie, wspaniałe, złociste kędziory[3] Jego Przystojności miały nieco miedziany odcień i z tego powodu niejednokrotnie spotykał się ze złośliwościami ze strony swoich książęcych koleżanek i kolegów. Ale ze strony Najjaśniejszej Maleńkości tak zawsze uroczej, miłej i dobrze ułożonej, od której nie zażądał wszak niczego niestosownego?

[...] Drugiego dnia Wielkiej Uczty w porze poobiedniej zauważył Wandę przemykającą dokądś chyłkiem z wielką michą krakowskiej kaszki. Odczekawszy chwilę, podążył jej śladem. [...] Nie wziął pod uwagę, że Królewna zna nie tylko wszystkie zakamarki zamku, ale ponadto tajemne przejścia [...]. Już, już ją miał... Nagły załom korytarza, trzy schodki w dół i trach! Klapa w podłodze zapadła się za Wandą, a on z całym rozpędem zaatakował

Przydatne słowa

Kiedy coś osiągnie najwyższy stopień, oznacza to, że **sięgnęło zenitu**.

Przykład użycia:
Spór między Markiem a Ewą sięgnął zenitu.

Przydatne słowa

Gdy chcemy powiedzieć, że ktoś lub coś idealnie do kogoś lub czegoś pasuje, mówimy, że **pasuje jak ulał**.

Przykład użycia:
Cała drużyna była zgodna, że nowy zawodnik pasuje do zespołu jak ulał.

[2] *Zapaska* – rodzaj fartuszka noszonego na spódnicy.
[3] *Kędzior* – pasmo włosów mocno skręcających się w różnych kierunkach.

swym książęcym czołem ślepy mur za zatrzaśniętym zejściem. Kiedy rozcierał sobie guza, posłyszał spod żeliwnej[4] klapy stłumiony łomot blachy po kamieniach.

Gdy w ostatnim momencie Wanda zwolniła piętą podpórkę klapy, poślizgnęła się na dalszych stopniach, runęła jak długa, ale szybko wyhamowała, natomiast miska stoczyła się na sam dół [...], pryskając kaszką dokoła.

Wanda obejrzała krytycznie rozbite kolano i odrapany łokieć.

Rydek jest ruda małpa piegowata. Nienawidzę go!

Królewna wywaliła cały język w kierunku zatrzaśniętej klapy włazu, zdając sobie z jednej strony sprawę, że takie zachowanie Następczyni Tronu nie jest politycznie poprawne[5], ale z drugiej – że nikt jej tu nie widzi i nie słyszy.

W tym momencie wszakże jej umysł przeszyła elektryzująca myśl: gdzie jest smok?! Powinien już od chwili tu być i łapczywie zlizywać ze stopni krakowską kaszkę.

Ciąg dalszy może nastąpić...

[4] *Żeliwny* – wykonany z materiału będącego połączeniem żelaza z węglem.

[5] *Poprawność polityczna* – unikanie w wypowiedziach słów, które mogłyby kogoś urazić.

Po przeczytaniu

1. Wymień postacie, które występują w tekście. Wyjaśnij, kim jest każdy z bohaterów.
2. Które fragmenty tekstu mogą wywołać rozbawienie?
3. Zwróć uwagę na to, ile i jakich czasowników użył autor. Wyjaśnij, jak wpływa to na tekst.
4. Która wersja historii o Wandzie bardziej Ci się podoba: przedstawiona w tekście Mariana Orłonia na stronach 148–150 czy w utworze Łukasza Kamykowskiego? Uzasadnij swoje zdanie.

Praca twórcza

5. Co się działo dalej? Wymyśl i opowiedz zakończenie historii o Wandzie, Rydygierze i smoku. Możesz swoją opowieść przedstawić w dowolnej formie.
6. Napisz krótkie opowiadanie, które w zabawny sposób będzie nawiązywało do znanej Ci legendy. Pamiętaj, żeby wykorzystać elementy utworu, do którego się odwołujesz – mogą to być bohaterowie, czas i miejsce zdarzeń, charakterystyczne wątki.

Iwona Czarkowska

Duchy ze Wzgórza Rabowników

Fragmenty

W tej samej chwili drzwi nowiutkiej hondy otworzyły się i wysiadł z niej mężczyzna w wieku Karola Ducha, ubrany w elegancki garnitur.

– ...samochód mojego szefa – dokończył tata. – To jest pan Mirosław Zbiedź. Jest właścicielem zamku, gdzie pracuję i mieszkam. To znaczy mieszkamy. Panie Mirku, to moje dzieci. [...]

– To naprawdę jest pana zamek? – zapytał Romek.

– Tak, a raczej mojej rodziny. Mój pradziadek mieszkał tutaj przed wojną.

– Przed wojną w Iraku[1]? – zapytał Romek.

– Ty głupi – ofuknęła[2] go siostra. – Przed drugą wojną światową. Nie uczyłeś się w szkole?

– Odczep się, pewnie, że się uczyłem – Romek pokazał jej język. – Wygraliśmy! Niemcom nie udała się inwazja na nasz kraj.

– Jak to? – zdziwił się Karol Duch.

– No to nie wiesz, tata? Robili naloty na Londyn, ale nasi lotnicy byli lepsi.

Tata Duch poczuł, że opadają mu ręce. Jego dziecko uważało za swoją ojczyznę Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej!

– Synu, tu jest Polska. O wojnie w 1939 roku nie słyszałeś?

– No pewnie, że słyszałem – obraził się Romek. – I nawet czytałem...

– O! – mile zdziwił się tata.

– Komiks o bitwie pod Stalingradem[3] – dokończył Romek.

– Aha! – W tej sytuacji tata postanowił nie kontynuować dyskusji. – Porozmawiamy o tym kiedy indziej, a teraz bierzcie swoje bagaże i idziemy się rozpakować. [...]

[1] *Wojna w Iraku* – konflikt zbrojny, który trwał od marca do maja 2003 roku.

[2] *Ofuknąć* – odezwać się do kogoś nieprzyjemnym głosem.

[3] *Bitwa pod Stalingradem* – jedna z największych bitew II wojny światowej, uznawana za przełomową na froncie wschodnim, tocząca się od sierpnia 1942 roku do lutego 1943 roku między wojskami niemieckimi a wojskami radzieckimi. Zakończyła się klęską Niemców.

Kilka słów o książce

Asia i Romek, trzynastoletnie bliźniaki, które na co dzień mieszkają w Anglii, przyjeżdżają do Polski. Najbliższy rok spędzą na wsi z dawno niewidzianym tatą Karolem Duchem, który jest kustoszem w muzeum. Rodzeństwo obawia się, że w małej miejscowości czeka je nuda. Nastolatki nawet nie przypuszczają, że włączą się w rozwiązanie zagadki kryminalnej i poznają tajemnicę tutejszego zamku.

– To jak, tato... – zaczął Romek. – Pokażesz nam zamek?

– No jasne, chodźcie. Nie mamy dużo czasu, bo jeszcze dzisiaj chcę pojechać do wsi i zapisać was do szkoły.

– Do szkoły? – Joanna była wyraźnie zaskoczona i zdenerwowana tym pomysłem. – To my będziemy musieli chodzić do szkoły?

– A jak myśleliście? Przecież nie możecie stracić roku. [...]

– Jakbyśmy pojechali z mamą do Afryki, to nie musielibyśmy chodzić do szkoły. To po co mamy chodzić tutaj? – Joanna próbowała dyskutować z ojcem. – Jak wrócimy do Londynu, to szybko wszystko nadrobimy.

– Pójdziecie do szkoły i już – stanowczo stwierdził Karol Duch. – Tak umówiłem się z waszą mamą [...]. A teraz pośpieszcie się wreszcie.

Joanna i Romek powlekli się za ojcem w stronę zamku. Bez entuzjazmu rozglądali się po muzealnych salach. Nagle Joanna zatrzymała się obok wielkiej szafy.

Przydatne słowa

Jeśli bardzo się czymś zainteresowaliśmy, to możemy powiedzieć, że **połknęliśmy bakcyla**.

Przykład użycia:
Dziadek nauczył wczoraj Pawła gry w szachy. Chłopiec od razu połknął bakcyla.

– Podoba ci się? – zapytał ojciec z nadzieją, że może chociaż jedno z bliźniaków odziedziczyło po nim bakcyla historycznego. Byłoby miło, choć [...] praca historyka sztuki nie rokowała[4] zrobienia, jak to się dzisiaj mówi, dużej kasiory.

– Nie – odpowiedziała Joanna. – Tylko wydawało mi się, że gdzieś już ją widziałam.

– Możliwe. To dzieło słynnego holenderskiego mistrza. Powstało prawdopodobnie około roku... – Nagle Karol Duch zauważył, że mówi do... szafy, bo córka i syn byli już kilkanaście metrów dalej. Oglądali wielki globus i sprzeczali się o coś.

– Tata, Romek zepsuł globus – poskarżyła Joanna.

– Nawet go nie dotknąłem – bronił się Romek.

– Jak to nie? – oburzyła się siostra. – Na pewno dotykałeś tymi brudnymi łapskami i uszkodziłeś. Zobacz, tata, Ameryki nie ma! Odpadła, jak obmacywałeś globus, ty pacanie!

Karol Duch zaczął się śmiać.

– Nie ma Ameryki, bo nikt wtedy jeszcze nie wiedział o jej istnieniu – powiedział. – To globus z początku czternastego wieku. Nasz najcenniejszy eksponat. Nie widzieliście takich w muzeum w Londynie?

[4] *Rokować* – zapowiadać coś.

– My nie chodzimy do muzeów. To nuda i obciach – stwierdził Romek.

– Tak? – Ojciec uśmiechnął się przebiegle. – No to chodźcie, coś wam pokażę.

Po tych słowach poprowadził ich krętymi drewnianymi schodami. Schodzili coraz niżej i niżej, robiło się coraz ciemniej i zimniej. Nagle stanęli przed okutymi żelazem drzwiami. Karol Duch sięgnął do kieszeni i wyciągnął wielki klucz. Romek i Aśka z ciekawością patrzyli, jak otwiera stary zardzewiały zamek. O dziwo, drzwi otworzyły się bezszelestnie i lekko, jakby ktoś je naoliwił. Za nimi były kolejne strome i kręte schody, tym razem kamienne. [...] Do ścian były przykute grube łańcuchy, a na środku stała żelazna klatka.

– Jak wam się podoba? – zapytał Karol Duch.

Roman dotknął wielkiej zbroi, która stała w klatce. W środku była pusta.

– Zobacz, Aśka! Jestem magikiem i zaraz zniknę! – krzyknął do siostry i już zamierzał zatrzasnąć się w zbroi, ale w ostatniej chwili wyciągnął go stamtąd tata.

– Faktycznie mógłbyś zniknąć – stwierdził. – I to na zawsze! [...] Po prostu przeniósłbyś się na tamten świat. – Ojciec przymknął lekko zbroję, a wtedy z tyłu pojawiły się wielkie żelazne kolce.

– O rajciu! – Romek zbladł. – Po co pan Mirek trzyma coś takiego w piwnicy?

– To jest część wyposażenia muzeum. Kiedyś wsadzano do tego klientów, którzy [...] dotykali brudnymi łapami eksponatów. A tak poważnie, tu miało być Muzeum Tortur, a to był jeden z eksponatów. Ponoć kilkaset lat temu wykonał go miejscowy rzemieślnik na specjalne zamówienie pana tego zamku [...], który zasłynął tym, że napadał kupców przejeżdżających obok jego posiadłości. Dlatego to wzgórze ludzie nazywali Wzgórzem Rabowników. Albo Wzgórzem Rubar, od staropolskiego słowa *rubar*, czyli rabuś.

Po przeczytaniu

1. Odszukaj fragment mówiący o tym, który kraj Romek uważał za swoją ojczyznę. Wyjaśnij dlaczego.
2. Oceń wiedzę historyczną chłopca. Następnie uzasadnij, dlaczego należy znać najważniejsze wydarzenia i postacie z historii własnego kraju.
3. Co Romek sądził o wizytach w muzeum? Jakie jest Twoje zdanie na ten temat?
4. Które przedmioty znajdujące się w zamku wzbudziły zaciekawienie dzieci?

5. W jakim celu, według Ciebie, powstają muzea? Sformułuj kilkuzdaniową wypowiedź.

Praca w grupie

6. Podzielcie się na zespoły. Zaplanujcie wycieczkę do wybranego przez Was muzeum. Co ciekawego można w nim zobaczyć? Dlaczego warto je zwiedzić?

Wśród ludzi

Zanim udasz się do muzeum, zapoznaj się z najważniejszymi zasadami zachowania się w tym miejscu.

- Dowiedz się, jakie zbiory zostały zgromadzone w muzeum i w jakich godzinach jest ono otwarte. Tego typu informacje odnajdziesz na stronie internetowej.
- Przed wejściem do budynku wycisz telefon komórkowy.
- Podczas zwiedzania zachowuj się spokojnie i cicho, aby nie przeszkadzać innym.
- Nie dotykaj eksponatów, jeśli jest to zabronione.
- Upewnij się, czy w odwiedzanym przez Ciebie muzeum można korzystać z aparatu fotograficznego.
- Słuchaj uważnie przewodnika. Jeśli jego opowieść szczególnie Cię zainteresuje, możesz zadać mu pytanie.
- Czytaj napisy umieszczone obok eksponatów, a dowiesz się więcej o historii poszczególnych przedmiotów.
- Poszukaj informacji o dodatkowych atrakcjach, które zapewnia wybrane miejsce podczas nocy muzeów.

Poszukaj w internecie informacji o wybranym muzeum w Polsce lub na świecie. Ustal, jakie wystawy się tam znajdują oraz jakie warsztaty się tam odbywają.

1.

2.

3.

1. Muzeum Animacji Semafor w Łodzi
2. Muzeum Narodowe w Warszawie
3. Toruńskie Muzeum Piernika

Wanda Chotomska (lata życia: 1929–2017)

Napisała ponad dwieście książek. Najpopularniejsze z nich to: *Tere-fere*, *Wiersze pod psem*, *Kram z literami*. Poetka była pomysłodawczynią wielu audycji radiowych i programów telewizyjnych dla dzieci oraz autorką sztuk i piosenek. Autorka wielokrotnie powtarzała, że zawsze chciała pisać dla dzieci.

Zanim przeczytasz

- Korzystając z wiarygodnych źródeł, przygotuj notatkę o Fryderyku Chopinie.

Wanda Chotomska

Muzyka Pana Chopina [czytaj: szopena]

Fragment

W Żelazowej Woli – drzewa wysokie,
w Żelazowej Woli – malwy u okien,
biały dworek stoi nad rzeczką.
– Czy to tutaj?
– Tutaj, córeczko.
Tu **śpiewała lipowa kołyska**,
tutaj **wiatr grał piosenki na listkach**,
tutaj **malwy nuciły niebiesko**.
– Tak jak teraz?
– Jak teraz, córeczko.

W Żelazowej Woli – śpiewanie takie
jakby cały ogród był jednym ptakiem.
A tu jeszcze grają
świerszcze nad rzeką,
a za wodą w łąkach –
bocianów klekot
i żniwiarzy[1] w pola woła przepiórka[2] –
cała ziemia tutaj śpiewa mazurka[3].

Eugène Delacroix [czytaj: yżen delakrła], *Portret Fryderyka Chopina*, 1838 rok

Przydatne słowa

Jeśli jakaś osoba lub rzecz pobudza nas do twórczego działania, mówimy, że nas **inspiruje**.

Przykład użycia:
Znany reżyser powiedział, że do stworzenia najnowszego filmu zainspirował go artykuł w gazecie.

[1] *Żniwiarz* – osoba pracująca przy żniwach, czyli koszeniu i zbieraniu dojrzałego zboża.
[2] *Przepiórka* – ptak o brązowoszarym upierzeniu w białe i czarne kreski.
[3] *Mazurek* – rodzaj utworu muzycznego. Twórcą wielu mazurków był Fryderyk Chopin.

Z Żelazowej Woli za nutą nuta
w świat z Chopinem poszły, by wrócić tutaj.
A wróciły nuty piękne nad podziw
do tej ziemi, gdzie się Chopin urodził,
gdzie śpiewała lipowa kołyska,
gdzie wiatr tańczył w zielonych listkach
i gdzie teraz słucha moja córka,
jak pan Chopin się uśmiecha w mazurkach.

Po przeczytaniu

1. Kto z kim rozmawia w wierszu? Które wersy o tym świadczą?
2. Określ, gdzie znajdują się rozmówcy. Jak wygląda to miejsce? W jaki sposób wiąże się ono z Fryderykiem Chopinem?
3. Która pora roku została ukazana w utworze? Co na to wskazuje?
4. Skąd, Twoim zdaniem, bierze się uśmiech kompozytora w mazurkach? Czym mogła zostać wywołana radość?
5. Wysłuchaj mazurka a-moll op. 68 nr 2 (na przykład na YouTubie) i opowiedz o swoich skojarzeniach w trakcie słuchania muzyki.
6. Przeczytaj sformułowania wyróżnione w tekście. Co robią kołyska, wiatr i malwy? Czyje cechy im nadano? Jak myślisz dlaczego?

Nowa wiadomość

Uosobienie polega na nadaniu przedmiotom, pojęciom i zjawiskom przyrody cech ludzkich.

7. Wskaż w utworze inne przykłady uosobień.
8. Wyjaśnij, jak rozumiesz podane słowa.
   Z Żelazowej Woli za nutą nuta / w świat z Chopinem poszły, by wrócić tutaj.
9. Wymyśl własne przykłady uosobień, aby w niezwykły sposób przedstawić księżyc, kamień, szafę.
10. Poszukaj informacji o Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie. Co można tam zobaczyć i czego posłuchać? Sporządź notatkę na ten temat.

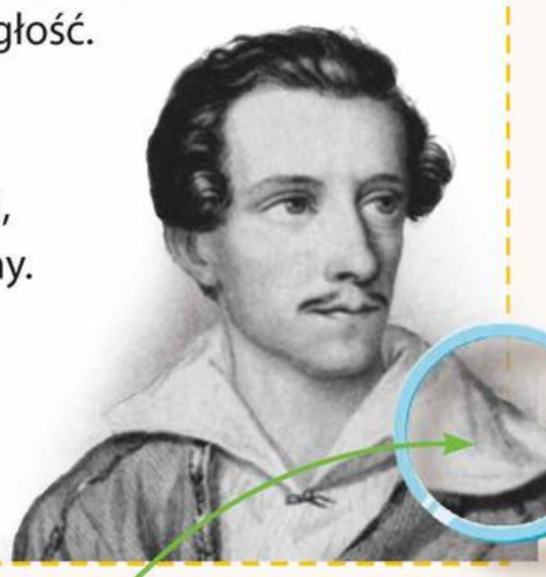
W pamiętniku Zofii Bobrówny

Kilka słów o wierszu

Zosia była córką Joanny Bobrowej, kobiety, którą Juliusz Słowacki darzył uczuciem. Gdy mieszkała ona z córkami w Paryżu, pisarz spędzał z nimi wiele czasu. Szczególnie polubił dziesięcioletnią Zosię, którą nazywał cukrzaną Zośką – z powodu chętnie zjadanych przez dziewczynkę cukierków. Gdy Joanna Bobrowa podjęła decyzję o powrocie do Polski, poeta w ciągu trzech dni napisał dla niej i dla obu dziewcząt po jednym wierszu. Dla Zosi powstał utwór *W pamiętniku Zofii Bobrówny*. Już po powrocie do kraju dziewczynka przesłała pisarzowi gałązkę wrzosu.

Juliusz Słowacki
(lata życia: 1809–1849)

Jeden z najwybitniejszych polskich poetów. W utworach poruszał między innymi problem walki o niepodległość. Poeta wiele podróżował. Podczas swoich wypraw pisał wiele listów do matki, z którą był mocno związany. Na stałe osiadł w Paryżu.

Charakterystyczny kołnierz przy koszuli poety stał się tak popularny, że do dzisiaj w modzie mówi się o kołnierzu Słowackiego.

W Muzeum Juliusza Słowackiego

Juliusz Słowacki spędził dzieciństwo w Krzemieńcu – mieście leżącym obecnie w granicach Ukrainy. W jego domu rodzinnym mieści się teraz muzeum. W każdym pokoju znajdują się eksponaty związane z różnymi etapami życia poety i jego bliskich. Można tam zobaczyć dawny fortepian zwany żyrafą, makatkę, czyli dekoracyjną tkaninę, haftowaną przez matkę pisarza, portret przedstawiający małego Juliusza Słowackiego.

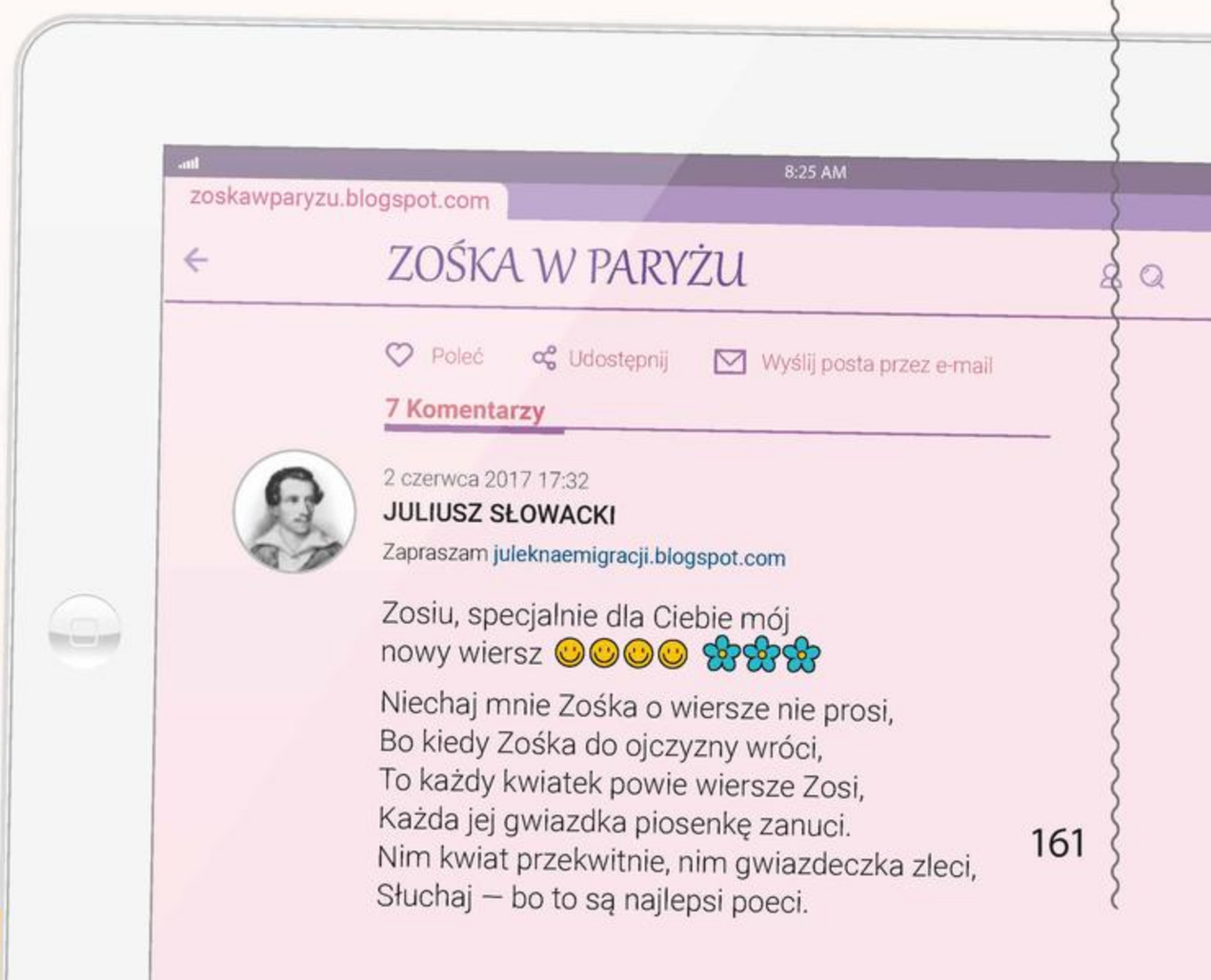
Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu na Ukrainie.

Ciekawostka

W XIX wieku wśród dziewcząt było popularne prowadzenie sztambuchów, czyli pamiętników, w których znajomi umieszczali wpisy. Do tej tradycji nawiązuje wiersz Słowackiego. Dziś rolę takich sztambuchów odgrywają blogi. Bloga jednak nie weźmiemy do ręki, nie zobaczymy w nim też odręcznego pisma osoby zostawiającej wpis...

Tak mógłby dziś wyglądać wpis Juliusza Słowackiego na blogu Zośki Bobrówny.

Juliusz Słowacki

W pamiętniku Zofii Bobrówny

Niechaj mię[1] Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Każda jej gwiazdka piosenkę zanuci.
Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj – bo to są najlepsi poeci.

Gwiazdy błękitne, kwiateczki czerwone
Będą ci całe poemata[2] składać.
Ja bym to samo powiedział, co one,
Bo ja się od nich nauczyłem gadać[3];
Bo tam, gdzie Ikwy[4] srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś, jak Zośka, dzieciną.

Henryk Weyssenhoff [czytaj: wajzenhof], *Pole maków*, około 1900 rok

Przydatne słowa

Jeśli dana osoba pochodzi z tego samego kraju, co my, mówi się, że jest naszym **rodakiem**.

Przykład użycia:
Na wakacjach w Australii spotkałam wielu rodaków.

Dzisiaj daleko pojechałem w gości
I dalej mię los nieszczęśliwy goni.
Przywieź mi, Zośko, od tych gwiazd światłości,
Przywieź mi, Zośko, z tamtych kwiatów woni,
Bo mi zaprawdę[5] odmłodnieć potrzeba.
Wróć mi więc z kraju taką – jakby z nieba.

[1] *Mię* – mnie.
[2] *Poemat* – dłuższy utwór wierszowany.
[3] *Gadać* – tu: układać wiersze.
[4] *Ikwa* – rzeka przepływająca przez rodzinne miasto poety – Krzemieniec.
[5] *Zaprawdę* – dawniej słowo służące podkreśleniu prawdziwości tego, co się mówi.

Po przeczytaniu

1. Zamknij oczy i wysłuchaj wzorcowej recytacji wiersza. Następnie odpowiedz na pytania.

- Co widzisz?
- Co słyszysz?
- Co czujesz?

2. Kim jest osoba mówiąca w wierszu? Odpowiedz, korzystając z dodatkowych pytań.

- Gdzie przebywa?
- Czym się zajmuje?
- Jak się czuje w miejscu pobytu?

3. Jak podmiot liryczny uzasadnia swoją odmowę napisania wierszy dla Zosi? Do czego zachęca dziewczynkę?

4. Wskaż w tekście uosobienia i zdrobnienia. Jak myślisz, czemu one służą? Co osoba mówiąca chce w ten sposób przekazać?

→ Przypomnij sobie: uosobienie, s. 343

→ Przypomnij sobie: zdrobnienie, s. 343

5. O co podmiot liryczny w wierszu prosi w ostatniej strofie? Czego wyrazem mogą być jego słowa? Jaką moc przypisuje ojczystej ziemi?

6. Ułóż kilka zdań na temat krajobrazu przedstawionego na obrazie *Pole maków*. Użyj w nich epitetów.

Praca twórcza

7. Przygotuj recytację wiersza. W jaki sposób oddasz uczucia osoby mówiącej?

8. Wyobraź sobie, że musisz wyjechać z kraju daleko i na długo. Za kim lub za czym będziesz najbardziej tęsknić? Narysuj plakat, w którym przedstawisz, co jest dla Ciebie ważne.

★ **9.** Opracuj wpis do pamiętnika należącego do bliskiej Ci osoby, która wyjeżdża na stałe do innego kraju. Możesz nadać tekstowi formę wiersza.

Ciekawostka

Znany polski muzyk, piosenkarz i artysta estradowy Marek Grechuta skomponował muzykę do tekstu Juliusza Słowackiego *W pamiętniku Zofii Bobrówny*. Piosenki *Niechaj mnie Zośka o wiersze nie prosi* można posłuchać w internecie.

? Czy znasz nagranie w wykonaniu Marka Grechuty? Wysłuchaj go. Co sądzisz o takim sposobie przetworzenia utworu?

Kilka słów o lekturze

W klasie IV dowiedzieliście się, że *Pan Tadeusz* nazywany jest opowieścią o Polsce, w której Adam Mickiewicz zawarł swoją tęsknotę za ojczyzną. Fragmenty *Pana Tadeusza* zamieszczone w podręczniku dla klasy V ukazują barwne, pełne ciekawych zwyczajów życie szlachty. Podczas czytania przeniesiemy się do Soplicowa – będziemy towarzyszyć bohaterom w wystawnej uczcie i grzybobraniu, traktowanym jak rytuał, czyli ważny zwyczaj. Przyjrzymy się panującym dawniej zasadom i zastanowimy, ile z nich przetrwało do dziś.

Na kartach *Pana Tadeusza* opisano wiele sytuacji, które pokazują, jak ważna dla szlachty była tradycja – dotycząca zarówno sposobu zachowania się i ubierania, jak i zwyczaju parzenia kawy, wyboru potraw czy organizacji polowania.

Zanim przeczytasz

- Porozmawiajcie o tym, co to znaczy kogoś szanować. Na czym polega okazywanie szacunku?
- Wysłuchaj wzorcowego odczytania tekstu. Podczas słuchania zwróć uwagę na rymy.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

Adam Mickiewicz

Pan Tadeusz

NAUKA GRZECZNOŚCI

Fragmenty

Księga pierwsza

Goście weszli w porządku i stanęli kołem;
Podkomorzy[1] najwyższe[2] brał miejsce za stołem;
Z wieku mu i z urzędu ten zaszczyt należy.
Idąc, kłaniał się damom, starcom i młodzieży.
Przy nim stał kwestarz[3], Sędzia tuż przy Bernardynie[4],
Bernardyn zmówił krótki pacierz po łacinie. [...]

[1] *Podkomorzy* – urzędnik rozstrzygający spory graniczne.
[2] *Najwyższe* – najważniejsze.
[3] *Kwestarz* – zakonnik zbierający datki na zakon.
[4] *Bernardyn* – zakonnik.

Pan Tadeusz[5], choć młodzik, ale prawem gościa
Wysoko siadł przy damach obok Jegomościa[6]; [...]
Ledwie słów kilka wyrzekł, do Podkomorzanki[7];
Nie zmienia jej talerzów, nie nalewa szklanki,
I panien nie zabawia przez rozmowy grzeczne
Z których by wychowanie poznano stołeczne[8] [...].

Dano trzecią potrawę. Wtem pan Podkomorzy,
Wlawszy kropelkę wina w szklankę panny Róży,
A młodszej przysunąwszy z talerzem ogórki,
Rzekł: „Muszę ja wam służyć, moje panny córki,
Choć stary i niezgrabny". Zatem się rzuciło
Kilku młodych od stołu i pannom służyło.
Sędzia, z boku rzuciwszy wzrok na Tadeusza
I poprawiwszy nieco wylotów kontusza[9],
Nalał węgrzyna[10] i rzekł:

„Dziś, nowym zwyczajem,
My na naukę młodzież do stolicy dajem[11]
I nie przeczym[12], że nasi synowie i wnuki
Mają od starych więcej książkowej nauki;
Ale co dzień postrzegam, jak młódź[13] cierpi na tem,
Że nie ma szkół uczących żyć z ludźmi i światem. [...]
Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą.
Niełatwą, bo nie na tym kończy się, jak nogą
Zręcznie wierzgnąć, z uśmiechem witać lada kogo[14];

Kadr z filmu *Pan Tadeusz* w reżyserii Andrzeja Wajdy, 1999 rok

[5] *Pan Tadeusz* – Tadeusz Soplica. Studiował na Uniwersytecie Wileńskim. Na prośbę wujka wrócił do rodzinnego majątku.
[6] *Jegomość* – dawniej tytuł grzecznościowy. Słowem tym zwracała się służba do pana, dzieci do ojca, głowy domu.
[7] *Podkomorzanka* – córka Podkomorzego.
[8] *Wychowanie stołeczne* – tu: właściwe dla mieszkańców stolicy, uważane za staranne.
[9] *Kontusz* – w dawnej Polsce męski strój szlachecki; długi, zapinany z przodu, z rozciętymi rękawami tworzącymi tak zwane wyloty.
[10] *Węgrzyn* – stare wino węgierskie.
[11] *Dajem* – dawna forma czasownika *dajemy*.
[12] *Przeczym* – dawna forma czasownika *przeczymy*.
[13] *Młódź* – młodzież.
[14] *Lada kogo* – byle kogo.

Bo taka grzeczność modna zda mi się kupiecka,
Ale nie staropolska, ani też szlachecka.
Grzeczność wszystkim należy, lecz każdemu inna;
Bo nie jest bez grzeczności i miłość dziecinna,
I wzgląd[15] męża dla żony przy ludziach, i pana
Dla sług swoich, a w każdej jest pewna odmiana.
Trzeba się długo uczyć, ażeby nie zbłądzić
I każdemu powinną uczciwość[16] wyrządzić. [...]"

I dalej mówił:

„Grzeczność nie jest rzeczą małą:
Kiedy się człowiek uczy ważyć[17], jak przystało,
Drugich wiek, urodzenie, cnoty, obyczaje,
Wtenczas i swoją ważność zarazem poznaje [...]".

---

[15] *Wzgląd* – uważanie, zwracanie uwagi na kogoś lub na coś.
[16] *Powinną uczciwość* – odpowiednie okazywanie szacunku, poważanie.
[17] *Ważyć* – tu: uwzględniać, szanować.

Po przeczytaniu

1. Co decydowało o porządku, w jakim goście siadali do stołu? Jakie zasady obowiązywały podczas posiłku? Czy od wszystkich oczekiwano takiego samego postępowania? Uzasadnij swoją odpowiedź.
2. Co skłoniło Sędziego do wygłoszenia przemowy? Dlaczego gospodarz ubolewał, że brakuje *szkół uczących żyć z ludźmi i światem*?
3. Wyjaśnij, dlaczego Sędzia uważał, że *grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą*.
4. Na podstawie poznanego fragmentu *Pana Tadeusza* powiedz, czy dzisiaj grzeczność oznacza to samo, co dawniej. Uzasadnij swoją odpowiedź.
5. Jak rozumiesz zdanie: *Grzeczność wszystkim należy, lecz każdemu inna*?
6. Skąd się dowiadujesz, jak należy się zachowywać w różnych sytuacjach?
7. Jakie znaczenie ma dla Was tradycja? Czy warto ją podtrzymywać? Uzasadnijcie swoje zdanie.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

GRZYBOBRANIE

Adam Mickiewicz

Pan Tadeusz

Fragmenty

Księga trzecia

[...] z hucznego[1] śniadania
Wyszli na uroczysty obrzęd grzybobrania.
Jako ludzie rozsądni, umieją miarkować[2]
Mowy i ruchy swoje, aby je stosować
W każdej okoliczności do miejsca i czasu.
Dlatego, nim ruszyli za Sędzią do lasu,
Wzięli postawy tudzież ubiory odmienne[3]:
Służące do przechadzki opończe[4] płócienne,
Którymi osłaniają po wierzchu kontusze[5],
A na głowy słomiane wdziali kapelusze.
Stąd biali wyglądają jak czyśćcowe dusze. [...]

Grzybów było w bród[6]: chłopcy biorą krasnolice[7],
Tyle w pieśniach litewskich sławione lisice[8],
Co są godłem panieństwa: bo czerw[9] ich nie zjada,
I dziwna; żaden owad na nich nie usiada.
Panienki za wysmukłym gonią borowikiem,
Którego pieśń nazywa grzybów pułkownikiem.
Wszyscy dybią[10] na rydza; ten wzrostem skromniejszy
I mniej sławny w piosenkach, za to najsmaczniejszy,
Czy świeży, czy solony, czy jesiennej pory,
Czy zimą. Ale Wojski zbierał muchomory.

---

[1] *Huczny* – okazały.
[2] *Miarkować* – tu: dostosowywać, zmieniać.
[3] *Wzięli postawy tudzież ubiory odmienne* – przyjęli odpowiednią pozę, założyli inne stroje.
[4] *Opończa* – płaszcz z kapturem, bez rękawów, podobny do peleryny, noszony dawniej jako ubranie podróżne.
[5] *Kontusz* – staropolski strój wierzchni. Miał krój długiej sukni rozpiętej na górze, rękawy pozostawały rozcięte.
[6] *W bród* – bardzo dużo.
[7] *Krasnolicy* – piękny, rumiany.
[8] *Lisica* – tu: kurka, czyli jadalny grzyb w kolorze pomarańczowym.
[9] *Czerw* – tu: robak.
[10] *Dybać* – tu: poszukiwać.

Inne pospólstwo grzybów[11] pogardzone w braku[12]
Dla szkodliwości albo niedobrego smaku,
Lecz nie są bez użytku: one zwierza pasą
I gniazdem są owadów, i gajów okrasą[13].
Na zielonym obrusie łąk jako szeregi
Naczyń stołowych sterczą: tu z krągłemi brzegi
Surojadki srebrzyste, żółte i czerwone,
Niby czareczki[14] różnym winem napełnione;
Koźlak, jak przewrócone kubka dno wypukłe;
Lejki, jako szampańskie kieliszki wysmukłe;
Bielaki krągłe, białe, szerokie i płaskie,
Jakby mlekiem nalane filiżanki saskie[15],
I kulista, czarniawym pyłkiem napełniona
Purchawka, jak pieprzniczka – zaś innych imiona,
Znane tylko w zajęczym lub wilczym języku,
Od ludzi nieochrzczone[16]; a jest ich bez liku.
Ni wilczych, ni zajęczych nikt dotknąć nie raczy,
A kto schyla się ku nim, gdy błąd swój obaczy[17],
Zagniewany, grzyb złamie albo nogą kopnie;
Tak szpecąc trawę, czyni bardzo nieroztropnie[18].

---

[11] *Pospólstwo grzybów* – w znaczeniu przenośnym: grupa grzybów mniej wartościowych dla człowieka, ponieważ są niesmaczne lub trujące.
[12] *W braku* – w procesie wybierania.
[13] *Okrasa* – ozdoba.
[14] *Czareczka* – niewielkie naczynie używane zwykle do podawania napojów.
[15] *Filiżanki saskie* – wykonane z ozdobnej i delikatnej porcelany wyrabianej ręcznie.
[16] *Nieochrzczone* – nienazwane.
[17] *Obaczyć* – dawna forma słowa *zobaczyć*.
[18] *Nieroztropnie* – niemądrze.

Po przeczytaniu

1. W jaki sposób goście przygotowali się do grzybobrania? Odszukaj wersy, które o tym mówią. Czy coś Cię zaskakuje w przedstawionym opisie?
2. Ile różnych rodzajów grzybów opisano w utworze? Czemu służy ten zabieg?

3. Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją informacjami dotyczącymi grzybów zbieranych przez bohaterów utworu. Porównaj opisy sporządzone przez siebie z opisami stworzonymi przez poetę. Czym się one różnią?

Zdjęcie grzyba			
Nazwa grzyba	*borowik*	?	?
Wygląd grzyba ukazanego na fotografii	?	*pomarańczowy, rozłożysty kapelusz*	?
Cytat z utworu	?	?	*„ten wzrostem skromniejszy"*

4. Zapisz w zeszycie nazwy grzybów, których bohaterowie nie zbierali. Dopisz do nich porównania i – tam, gdzie to możliwe – epitety z utworu. Jaką funkcję pełnią w tekście wypisane przez Ciebie środki wyrazu?

Przykład:

surojadki

porównania — *niby czareczki różnym winem napełnione*

epitety — *srebrzyste, żółte, czerwone*

5. O czym informują cztery ostatnie wersy? Jakie nastawienie do przyrody wyłania się z tego fragmentu?

6. Odszukaj w atlasie grzybów lub w internecie, które z grzybów wymienionych w tekście są niejadalne. Jaki jest pożytek z tych grzybów?

Ciekawostka

Wojski podczas grzybobrania zbierał muchomory. Czyżby nie wiedział, że są one trujące? To raczej niemożliwe. Dawniej muchomory były wykorzystywane do przygotowania trucizny na muchy. Choć autor *Pana Tadeusza* nie wyjaśnia, do czego Wojskiemu były potrzebne te trujące grzyby, to jednak w wielu miejscach utworu wspomina, że bohater próbował pozbyć się much za pomocą packi.

? Jakie zwyczaje ze swojego dzieciństwa, na przykład związane z posiłkami, pamiętają starsze osoby z Twojego otoczenia? Przygotuj krótką notatkę na ten temat.

Jak opisać krajobraz?

Opis krajobrazu to wypowiedź, w której ze szczegółami przedstawiamy widok, jaki roztacza się przed naszymi oczami lub jaki mieliśmy okazję zobaczyć w przeszłości. Opis taki może również dotyczyć krajobrazu ukazanego na obrazie lub fotografii, czyli pejzażu.

Opis krajobrazu

Przydatne słowa, na przykład:

- **sformułowania określające położenie i ukształtowanie terenu:** *nad morzem jest usytuowany...*, *w górach, nad rzeką znajduje się...*, *za łąką wznoszą się...*, *nad doliną rozpościera się...*
- **rozmieszczenie poszczególnych elementów krajobrazu:** *przy*, *obok*, *nieopodal*, *niedaleko*, *blisko*, *w pobliżu*, *w oddali*, *poniżej*, *pod spodem*, *spomiędzy*, *z przodu*, *na pierwszym planie*, *na drugim planie*, *w tle*
- **przymiotniki określające barwy i kształty:** *wielokolorowy*, *pstrokaty*, *zielony*, *srebrzysty*, *okrągły*, *podłużny*, *trójkątny*
- **pora roku i dnia:** *wiosenny dzień*, *czerwcowy poranek*, *zimowy wieczór*
- **pogoda:** *wielka ulewa*, *zamieć*, *mżawka*, *upał*, *słonecznie*, *pochmurnie*
- **nastrój:** *niezwykły*, *magiczny*, *pogodny*, *groźny*, *tajemniczy*

Jak opisać krajobraz?

- Podaj ogólne informacje na temat opisywanej okolicy, na przykład dotyczące jej położenia lub ukształtowania terenu.
- Określ porę roku i dnia, a także pogodę.
- Opisz poszczególne elementy krajobrazu. Uwzględnij ich rozmieszczenie i położenie względem siebie.
- Zwróć uwagę na szczegóły charakterystyczne dla opisywanego miejsca, na przykład nietypowe budowle lub ciekawie wyglądające rośliny.
- Nazwij uczucia, które wzbudza w Tobie przedstawiany krajobraz.

Opisz miejsce, które wzbudziło Twój zachwyt. Przypomnij sobie jego charakterystyczne elementy, a następnie opowiedz o nich słuchaczowi, tak aby mógł je sobie wyobrazić. Użyj na przykład przymiotników opisujących kształty, wielkość, kolory. Podaj jak najwięcej szczegółów.

Jak opisać krajobraz?

informacje ogólne

Fotografia przedstawia wiejski krajobraz w pogodny letni dzień.

rozmieszczenie elementów krajobrazu

Po prawej stronie znajdują się dwa sąsiadujące ze sobą budynki otoczone bujną roślinnością. Nieco dalej, z lewej strony, również stoją domy. Pomiędzy gospodarstwami rośnie wiele drzew – być może jest to sad.

ukształtowanie terenu

Na pierwszym planie widać pochyły teren. Uwagę przykuwa soczysta zieleń trawy.

kolory

Na drugim planie rozciągają się łąki i pola kwitnącego rzepaku, którego żółty kolor kojarzy się ze słońcem. W tle rozpościerają się pokryte lasami wzgórza. Tuż za nimi można zobaczyć góry. Po błękitnym niebie płyną białe chmury.

emocje wywołane widokiem

Intensywne barwy wywołują radosny nastrój. Aż chciałoby się przenieść w miejsce ukazane na zdjęciu!

Czas na ćwiczenia

1. Zapisz w zeszycie wyrazy bliskoznaczne do podanych słów. W tym celu skorzystaj z odpowiedniego słownika.

krajobraz, *pagórek*, *chmury*, *strumyk*

Przykład:
skarpa – stok, urwisko

2. Dodaj do każdego z podanych rzeczowników jeden przymiotnik określający wielkość oraz jeden wskazujący na kolor.

droga, *staw*, *góry*

Przykład:
las – rozległy, ciemnozielony

3. Przekształć w zeszycie podane zdania tak, aby uniknąć powtarzania podkreślonych form czasownika *być*.

- Las jest rozległy. Oglądany z daleka jest jak zielony dywan.
- Na oknie jest szron. Wzór, który utworzył na szybie, jest w kształcie kwiatu.
- Barwy jesieni są wesołe. Korony drzew są żółte, pomarańczowe i czerwone.
- Wieże zamku są wysokie. W każdej z nich są widoczne okna z witrażami.

4. Opisz rozmieszczenie poszczególnych elementów pejzażu na wybranym zdjęciu.

5. Przyjrzyj się fotografiom. Powiedz, jaki nastrój wywołują w Tobie przedstawione krajobrazy. Uzasadnij swoje zdanie.

6. **Popraw opis krajobrazu. Dodaj sformułowania dotyczące położenia elementów przyrody oraz przymiotniki określające barwy i kształty. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.**

Fotografia przedstawia jezioro, po którym pływają żaglówki, las i niebo. Przy brzegu jeziora znajduje się pomost. Na pomoście rozłożone są leżaki. Na niebie są obłoki.

Praca w grupie

7. Przygotujcie zdjęcia przedstawiające różne krajobrazy.

- Niech każde z Was wybierze jedną fotografię – nie zdradzajcie swojego wyboru.
- Opiszcie ustnie wybrane krajobrazy tak, aby pozostałe osoby odgadły, o którym widoku opowiadacie.
- Zachęćcie koleżanki i kolegów, by odwiedzili opisywane przez Was miejsce.

Co już wiemy o przysłówkach?

Na rozgrzewkę

- Przeczytaj podane zdania. Określ, o czym informują wyróżnione wyrazy.

  Rano piątoklasiści wyruszyli na wycieczkę.
  Autokar zatrzymał się **blisko** sklepu z pamiątkami.
  Przewodnik **ciekawie** opowiadał o eksponatach zgromadzonych w muzeum.

Przypomnienie

- **Przysłówek** to nieodmienna część mowy. Określa, w jakich okolicznościach i w jaki sposób została wykonana czynność. Odpowiada na pytania: ***jak?***, ***gdzie?***, ***kiedy?***.

  Przykłady:
  mówił (jak?) *wyraźnie* *mieszkamy* (gdzie?) *daleko* *spacerowaliśmy* (kiedy?) *wieczorem*

- Wiele przysłówków to wyrazy utworzone od przymiotników.

  Przykłady:
  (jaki?) *grzeczny* – (jak?) *grzecznie* (jaki?) *śliski* – (jak?) *ślisko*

- Niektóre przysłówki nie pochodzą od przymiotników.

  Przykłady:
  rano, teraz, wkrótce, bardzo, obok, dziś, czasem, całkiem

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij wypowiedzi wyrazami odpowiadającymi na podane pytania.

Pozdrawiam Cię (jak?) ▨.

To miejsce jest naprawdę (gdzie?) ▨ od domu.

Spotkajmy się (kiedy?) ▨ w bibliotece.

2. **Przekształć zdania tak, aby wyróżnione przymiotniki zastąpić przysłówkami.**

Przykład: Ania włożyła dziś **ładne** ubranie. → *Ania **ładnie** się dziś ubrała.*

Adam popisał się **wspaniałą** grą.
Kasia jest **dobrą** pływaczką.
To ćwiczenie jest **trudne** do wykonania.
Krzyś zjadł **wczesne** śniadanie.

3. Jakimi przysłówkami uzupełnisz wypowiedzenia? Co zauważasz?

– Kupiłam tę książkę tanio.
– Chyba jednak kupiłam ?, ponieważ skorzystałam z promocji.
– Zdecydowanie ja kupiłem ?, była wyprzedaż w księgarni.

Nowa wiadomość

- Przysłówki, które utworzono od przymiotników, można **stopniować**.

Przykłady:

Stopniowanie	Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
proste regularne	*głęboko*	*głębi**ej***	***naj**głębiej*
proste nieregularne	*źle* *dobrze*	***gorzej*** ***lepiej***	***naj**gorzej* ***naj**lepiej*
opisowe	*gładko*	***bardziej (mniej)** gładko*	***najbardziej (najmniej)** gładko*

- Przysłówki, które nie pochodzą od przymiotników, nie podlegają stopniowaniu.

4. Uzupełnij wypowiedzi wyróżnionymi przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym.

– Bardzo **szybko** biegam! Nikt nie może mnie dogonić na boisku.
– Ja biegam jeszcze ?.
– A ja ?! I dlatego rzadko siedzę na ławce rezerwowych.

– Wczoraj było naprawdę **ślisko**.
– Dzisiaj jest ? niż wczoraj, trzeba iść ostrożnie.
– Jeśli spadnie deszcz, a potem przyjdzie mróz, będzie ?.

– Mam dzisiaj **dużo** czasu, ale i tak nie zdążę na trening.
– Może jutro będziesz mieć ? czasu, żeby potrenować?
– Najlepiej umówmy się pojutrze, wtedy będę miał ? czasu.

5. Uzupełnij podane wypowiedzi odpowiednimi stopniami przysłówków w nawiasach.

– Idź jak (szybko) do kina na komedię „Bułka z masłem”! Tylko weź ze sobą chusteczki, bo będziesz płakać ze śmiechu. Jeszcze jedno: w sali kinowej jest (chłodno) niż ostatnio, więc ubierz się (ciepło).
– Dziękuję! To wszystko brzmi (ciekawie) niż opis, który czytałam na stronie internetowej. Niestety, jestem przeziębiona i czuję się (słabo) niż wczoraj.
– Zdrowiej jak (prędko)!

6. Od których z podanych przysłówków nie utworzysz form stopnia wyższego i najwyższego? Wyjaśnij dlaczego.

równo, *wczoraj*, *długo*, *daleko*, *wkrótce*, *późno*

Co już wiemy o przyimkach i spójnikach?

Na rozgrzewkę

- Opisz, gdzie na ilustracji znajdują się następujące przedmioty: lampa, fotel, stolik, okno, filiżanki.

Przypomnienie

- **Przyimek** to nieodmienna część mowy.

  Przykłady:
  od, do, przy, za, zza, w, przed, po, nad, o

- Przyimek łączy się najczęściej z rzeczownikiem. Tworzy z nim **wyrażenie przyimkowe**.

  Przykłady:
  w domu, po południu, przed lekcją

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij zdania odpowiednimi przyimkami. Które z nich w podanych wyrażeniach przyimkowych wskazują miejsce, a które informują o czasie?

? jeziorem unosiła się mgła.
Podczas burzy nie powinno się stawać ? drzewem.
Alpinista opowiadał ? szczytach, które zdobył.
Zajęcia dodatkowe odbywają się ? osiemnastej do dziewiętnastej.

2. Ułóż w zeszycie podpisy do fotografii. W każdym podpisie użyj przyimka.

3. Do podanych przyimków w zdaniach dopisz odpowiednią formę rzeczownika *stół*. Od czego zależy forma dopisanych rzeczowników? Co zauważasz?

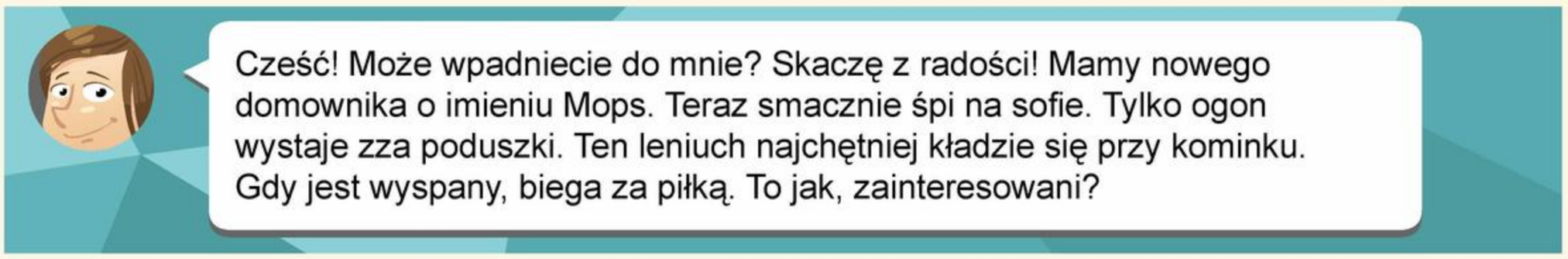
Mama nakryła **do** ?. Pies wygodnie usadowił się **pod** ?. Postaw wazon z kwiatami **na** ?.

Nowa wiadomość

Przyimek wpływa na końcówkę wyrazu, do którego się odnosi.

Przykłady:
do (D. kogo? czego?) *drzewa*, ***pod*** (N. z kim? z czym?) *drzewem*, ***na*** (Ms. o kim? o czym?) *drzewie*

4. Wskaż wyrażenia przyimkowe w wiadomości.

5. Wstaw w podane zdania brakujące wyrazy, tak aby wypowiedzenia były spójne.

Obejrzę film ? pójdę na spacer. Dom był piękny, ? zaniedbany.

Przypomnienie

Spójnik to nieodmienna część mowy. Łączy wyrazy w zdaniu lub zdania.

Przykłady: *i, oraz, albo, lub, lecz, ale, bądź, jednak, zatem, dlatego, więc, ani, czy, że*

Zjem zupę lub pierogi. *Jest późno, dlatego wrócę już do domu.*

6. Którymi spójnikami uzupełnisz podane zdania?

- Nie lubię agrestu (lecz, ani, więc) porzeczek.
- Jestem chora, (lub, lecz, więc) zostanę w domu.
- Regularnie biegam (i, dlatego, czy) gram w piłkę.

Gramatyka w praktyce

Kiedy informujemy innych, dokąd zamierzamy udać się w podróż, musimy pamiętać, że przed nazwami niektórych państw występującymi w bierniku i miejscowniku używa się przyimka *na*, a nie *do*.

Przykładowo: powiemy, że jedziemy ***do*** *Niemiec*, *Francji*, *Włoch*, *Grecji*, *Hiszpanii*, ale ***na*** *Węgry*, *Litwę*, *Białoruś*, *Słowację*, *Łotwę*, *Cypr*.

Zanim przeczytasz

- Jak sądzisz, dlaczego czasem rodzeństwo ze sobą rywalizuje?

KONFLIKTY W CZASACH PIASTÓW

Grażyna Bąkiewicz

Mówcie mi Bezprym

Fragmenty

Jest jesień 999 roku. [...]

Stoję na wieży i gapię się na rozległą polanę, ciągnącą się po horyzont. Widok mam otwarty, bo puszcza wokół grodu[1] została już dawno wycięta. Z oddali dochodzi łoskot walących się drzew. Kmiecie[2] karczują[3] dalszy kawałek lasu. Jutro wydrą z ziemi korzenie, zasypią wykroty[4], wyrównają grunt. Wkrótce zaorzą i posieją ziarno. Zyskają kolejny skrawek ziemi cennej jak złoto. [...]

Wychylam się i patrzę na to, co się dzieje na dole. Widzę kucharzy doglądających pieców z chlebem, psy biegające w psiarni i plac ćwiczeń, na którym drużynnicy[5] ojca szyją[6] z łuków do słomianych chochołów i ciskają włóczniami do poharatanych pni. Wojowie nieustannie doskonalą się w sztuce wojennej, a zaczynają tę naukę jako dzieci, co widać bliżej murów, gdzie drewnianymi mieczami tłuką się chłopcy. W większości to młodsi synowie wielmożów, dorastający na gnieźnieńskim dworze. Kiedyś zostaną wojami księcia i na zwycięskich potyczkach zdobywać będą korzyści i dostojeństwa. [...] Z zawziętymi minami i potem lejącym się po twarzach wyglądają naprawdę groźnie. Zwykle i ja tak wyglądam, gdy ćwiczę z nimi, ale teraz jestem tutaj, by ochłonąć po kłótni z Mieszkiem.

[1] *Gród* – dawna osada obronna.
[2] *Kmieć* – dawniej: zamożny gospodarz.
[3] *Karczować* – wycinać.
[4] *Wykrot* – tu: zagłębienie w ziemi wraz z korzeniami przewróconego drzewa.
[5] *Drużynnik* – żołnierz należący do drużyny książęcej.
[6] *Szyją* – strzelają.

Kilka słów o książce

Słyszeliście o Bezprymie? Obiło się coś o uszy? Nie róbcie sobie wyrzutów, jeśli nie. Nawet historycy mają problem, bo zachowało się niewiele źródeł. Wiadomo tylko, że Bezprym był najstarszym synem Bolesława Chrobrego i ojciec nie jemu, ale młodszemu synowi, znanemu jako Mieszko II, przekazał władzę. Dlaczego? Tajemnicza sprawa – tak o historycznej postaci mówi Grażyna Bąkiewicz, autorka powieści *Mówcie mi Bezprym*. Dzięki książce czytelnicy mają okazję odbyć podróż w przeszłość, aby towarzyszyć nastoletniemu księciu i poznać jego świat. Opisane w utworze wydarzenia nawiązują do prawdziwych wydarzeń, na przykład zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 roku.

Do tej pory twarz mi płonie.

Mój młodszy brat nazwał mnie Bezprymem.

Powinienem go za tę obelgę sprać na kwaśne jabłko[7], ale wiem, że nie warto reagować złością na słowa wypowiadane przez dziecko. Moja nerwowa reakcja dałaby mu pewność, że trafił w słaby punkt[8], a wtedy już by nie odpuścił i powtarzał pogardliwe słowo w nieskończoność. A wiadomo, że nic tak nie przykleja się do człowieka, jak przezwisko.

Bezprym to ktoś bez prymu, bez pierwszeństwa.

A przecież jestem pierworodnym synem księcia Bolesława. Mam czternaście lat i jestem o całe cztery lata starszy od Mieszka Lamberta[9]. To we mnie ojciec widzi swego następcę i chociaż wiem, że żadne głupie słowo tego nie zmieni, dotąd drżę z gniewu. [...]

Udało mi się utrzymać nerwy na wodzy, choć złość aż we mnie buzowała[10], a szczęki bolały od zaciskania. [...]

Dlatego jestem na wieży, bo tutaj supły na brzuchu rozluźniają się i przestaje szumieć w głowie. [...]

Skradające się kroki są tak niezdarne, że słyszę je już w połowie wysokości wieży. Pozwalam, by stanął za moimi plecami, i dopiero wtedy mówię z drwiną:

– Musisz mnie bardzo lubić, skoro nie odstępujesz na krok. [...]

– Obserwuję cię – mówi przeciągłym głosem, który ma mnie przestraszyć.

– Po co? – ponawiam pytanie.

– Żebyś się mnie bał. [...] Bezprym – cedzi Lambert, patrząc mi prosto w oczy. [...]

– Lepiej idź stąd, Lambercie, i zajmij się swoimi lalkami.

Ja też wiem, czym najbardziej wkurzyć brata.

Przez jego dziecinną twarz przebiega skurcz dowodzący, że ugodziłem go celnie.

Lalki to tajemnica, którą wszyscy znają, ale udają, że nikogo to nie śmieszy, choć śmieszy – i to bardzo. [...]

Przydatne słowa

Gdy jesteśmy opanowani i umiemy ukryć zdenerwowanie czy złość, możemy powiedzieć, że **trzymamy nerwy na wodzy**.

Przykład użycia:
Ewa trzymała nerwy na wodzy, mimo że brat spóźnił się na spotkanie aż o godzinę.

---

[7] *Sprać na kwaśne jabłko* – mocno kogoś zbić.

[8] *Trafić w słaby punkt* – dotknąć drażliwej dla kogoś sprawy.

[9] *Mieszko Lambert* – młodszy brat Bezpryma, syn Bolesława Chrobrego, król Polski od 1025 roku.

[10] *Buzująca złość* – złość, która aż kipi.

Mieszko nie tylko nie umie ukryć złości, ale i nie potrafi nad nią zapanować. Nie patrząc na obecność strażników, rzuca się na mnie. [...] Po chwili jesteśmy jednym tarzającym się kłębowiskiem nóg, rąk, wypiętych tyłków, gołych brzuchów. [...] Nasze zapasy przerywa krzyk:

– Spokój, bo użyję bata!

To Odrzywół, dowódca straży.

Odskakujemy od siebie pospiesznie, bo Odrzywół znany jest z tego, że nigdy nie żartuje. [...]

– Skoro taki z ciebie chojrak, to ciekawe, czy wleziesz na szczyt wieży – szepczę Mieszkowi do ucha, bo chcę, by przyznał się do słabości. [...]

– A ty wejdziesz? – pyta.

Wzruszam ramionami, że co to dla mnie. Chwilę później chwytam się rękoma za drewniany słupek, odbijam nogami od ziemi, podciągam się i już jestem na górze.

Wejście to nic takiego, chodzi o umiejętność utrzymania równowagi na wąskim skrawku belki. [...] Za pierwszym razem, gdy tu wlazłem, miałem porządnego stracha. Za drugim też. Właściwie za każdym razem boję się, że wykonam niewłaściwy ruch i runę w dół. Dzisiaj to wyjątek, bo chcę zaimponować młodszemu bratu.

Kręci mi się w głowie, ale nie mogę okazać lęku. Nie teraz, gdy Lambert patrzy na mnie. Chcę, by wiedział, że zawsze i we wszystkim będę od niego lepszy. [...]

Chwilę potem on decyduje się na coś, od czego cierpnie mi skóra. Rusza za mną.

Głupi. Nie powinien tego robić. [...] Jeden nieostrożny ruch i spadnie.

Nie spadł.

Po chwili, drżący, staje obok mnie.

Odkąd pamiętam, za wszelką cenę chciał mi dorównać. Ale o ile kiedyś to było śmieszne, z czasem stało się irytujące. A teraz obydwaj ryzykujemy życiem. Wystarczy, że jeden się zachwieje, i spadniemy obaj. [...]

Mija dłuższa chwila, zanim decyduję się zerknąć na Mieszka. Jest o głowę ode mnie niższy, więc najpierw widzę jego włosy, potem pot spływający po czole. I zamknięte oczy. Nagle zdaję sobie sprawę, że ten głupek jest nieprzytomny ze strachu. [...]

Przydatne słowa

Taki z ciebie chojrak możemy powiedzieć do kogoś, kto się popisuje przed nami i udaje bardzo odważnego, narażając zdrowie i życie.

Przykład użycia:
Kiedy Jacek popisywał się jeżdżeniem na rowerze bez trzymania rąk na kierownicy, Zosia zwróciła mu uwagę, żeby nie był takim chojrakiem.

Przydatne słowa

Gdy ktoś nam pomaga lub chroni nas w trakcie wykonywania trudnych czynności, możemy powiedzieć, że nas **asekuruje**.

Przykład użycia:
Nauczycielka asekurowała mnie podczas ćwiczeń na równoważni.

– Dasz radę zejść?– pytam, ale jest zbyt przerażony, by mówić.

Czyli nie da rady.

– Złaźcie stamtąd! – krzyczy Odrzywół. [...] – Asekuruj brata – mówi, gdy dostrzega, w jakim stanie jest Mieszko. [...]

Daję znak Odrzywołowi i popycham brata.

Patrzę, jak leci w dół. Prosto w ręce strażników. [...]

Gdy zeskakuję, potężna dłoń chwyta mnie za kark. Odrzywół wykręca mi ucho, aż do oczu napływają łzy. Drugą ręką robi to samo z uchem Mieszka. Obaj majtamy nogami w powietrzu. Mieszko wrzeszczy jak zarzynany prosiak. Wije się, próbując uwolnić, ale strażnik trzyma mocno i sprowadza do sali, gdzie urzęduje ojciec. [...]

Gdy byliśmy z Mieszkiem mniejsi, próbowaliśmy dla zabawy siadać razem na tronie, a potem spychaliśmy się. Ja z reguły wygrywałem, on latał ze skargą do księżnej i ojciec w końcu zabronił nam tych zabaw.

– Tron może nie wytrzymać waszych wygłupów – powiedział.

To wtedy zrozumiałem, że krzesło książęce przeznaczone jest tylko dla jednego z nas.

Po przeczytaniu

1. Gdzie i kiedy dzieją się wydarzenia przedstawione we fragmentach książki? Kto o nich opowiada? Uzasadnij swoje odpowiedzi cytatami z tekstu.
2. Jakie cechy ma Bezprym, a czym charakteryzuje się Mieszko?
3. Czy narrator uczestniczy w opisywanych wydarzeniach? Jak jego obecność wpływa na ocenę postaci?
4. Jak bracia zachowują się wobec siebie? Co i w jaki sposób próbują sobie udowodnić? Wyjaśnij dlaczego.
5. Odszukaj w tekście fragmenty, w których jest mowa o uczuciach Bezpryma i Mieszka związanych z przedstawioną sytuacją. Które z podanych sformułowań najlepiej je opisują?

   irytacja, pogarda, urażona ambicja, poczucie niskiej wartości, poczucie krzywdy, gniew, chęć odwetu, mściwość, lęk, troska, nienawiść, uraza, obawa, wściekłość, strach

6. Czego zabrakło w relacji braci?
7. ★ Czym charakteryzuje się język przedstawionego fragmentu? Jaki ma to wpływ na odbiór tekstu?

Maria Dąbrowska (lata życia: 1889–1965)

Przez pewien czas pracowała jako nauczycielka geografii. Napisała wiele opowiadań o tematyce młodzieżowej. Niektóre z tych utworów były oparte na wspomnieniach pisarki z dzieciństwa na wsi. Do jej najsłynniejszych dzieł należy powieść *Noce i dnie*, którą sama pisarka nazwała utworem o Kaliszu.

Maria Dąbrowska

Marcin Kozera

Fragmenty

Marcin łobuzował się i uczył na przemian, ale pod spodem wesołego życia nurtowały go wciąż pytania wcale niełatwe do odpowiedzi. Gniewał się na to.

– Dlaczego – mówił sobie – u wszystkich jest tak zwyczajnie? Każdy wie od początku, kim jest, a ja się muszę tak męczyć.

Raz na lekcji geografii, rano w angielskiej szkole, siedział i nie uważał, pogrążony w tych właśnie myślach. Nie wiedział wcale, że wyjaśnienie wszystkich tych pytań sunie[1] właśnie ku niemu i co minuta jest bliżej.

Nadeszło w chwili, kiedy nauczyciel zaczął mówić:

– Z Niemcami graniczy tu Rosja, a tu Austria. Kiedyś była tu Polska, ale teraz już dawno jej nie ma.

Nie wiadomo, jakim sposobem Marcin, który nic nie uważał, usłyszał dobrze te słowa. Było tak, jakby każde z nich uderzyło go prosto w serce. Jak gdyby były mówione do nikogo na świecie, tylko do niego samego, do Marcina Kozery.

Ach! Więc to tak. On się waha i nie wie, czy jest Anglikiem, czy Polakiem, on się tak męczy, a inni powiadają, że nie ma po prostu Polski. Jak to? Nie ma tego, co w jego sercu wznieca od całych miesięcy taką burzę?

Poczuł, że został wyzwany. I że trzeba natychmiast odpowiedzieć. To jest ostatnia chwila. [...]

Słowa nauczyciela były ostatnią kroplą padającą w serce Marcina już dawno przepełnione. Kropla padła, serce wystąpiło z brzegów, tak jak rzeka na wiosnę.

[1] *Sunąć* – tu: zbliżać się.

Przydatne słowa

Jeśli długo i intensywnie się nad czymś zastanawiamy, to możemy powiedzieć, że coś nas **nurtuje**.

Przykład użycia:
Kto odpowie na nurtujące mnie pytanie?

Kilka słów o książce

Akcja *Marcina Kozery* toczy się w Londynie przed I wojną światową. Tytułowy bohater, syn polskiego emigranta, urodził się w Anglii i trudno mu zrozumieć, kim jest: Anglikiem czy Polakiem.

Zapłoniony i drżący wstał i znów natychmiast usiadł owładnięty tchórzostwem. Bał się szalenie.

Lecz przezwyciężył się. Wstał po raz drugi.

Rzekł głośno:

– Polska jest, proszę pana. Ja jestem Polakiem.

Te słowa były tak dobitne[2], że wszyscy koledzy obrócili się w stronę Marcina; naturalnie możecie się domyślać, że byli radzi niespodziewanej przerwie.

Nauczyciel był zaskoczony i milczał. [...]

– Ja jestem Polak, proszę pana, czy pan nie słyszy?

– Słyszę. Nie podnoś głosu, mój chłopcze. Nigdy tego nie mówiłeś. Nie wiedziałem nawet, że umiesz po polsku.

Marcin spąsowiał[3].

– Uczę się – odparł z niejakim trudem, ale po chwili pchnięty niepokonaną siłą, zaczął mówić:

Przydatne słowa

Jeśli dana rzecz wywołuje zdarzenia lub rozbudza uczucia, mówi się, że je **wznieca**.

Przykład użycia:
Listy od znajomych, którzy zostali w Polsce, wzniecały we mnie tęsknotę za krajem.

– Zresztą to tym bardziej świadczy, że Polska jest, jeżeli przyznają się do niej nawet tacy jak ja. Ja nie umiem dobrze po polsku i mogę być Anglikiem. I kocham Anglię. Ale mój ojciec jest Polakiem. I ja nie opuszczę Polski w nieszczęściu. I nawet wrócę do niej. A ona będzie potem wolna i potężna jak Anglia – i ja będę miał prawo pysznić się[4] nią. Ja ją kocham. Kocham.

Całą tę rzecz Marcin powiedział jednym tchem jak w natchnieniu. Nie wiedział, skąd mu się wzięła. Nauczyciel milczał i chłopcy jakoś nie hałasowali. [...]

Dopiero po chwili nauczyciel rzekł:

– Dziękuję ci. Usiądź. Jesteś dzielnym człowiekiem.

I zwrócił się do całej klasy:

– Chłopcy! Naród, który ma takich synów, zasługuje w każdym razie na szacunek. Chłopcy! Trzy okrzyki dla Marcina Kozery i za pomyślność jego ojczyzny.

I chłopcy krzyknęli trzy razy:

– *Heep! Heep! Heep!* [czytaj: hip, hip, hip] Hura!

---

[2] *Dobitny* – wyraźny, niepozostawiający wątpliwości.

[3] *Spąsowiał* – zarumienił się.

[4] *Pysznić się* – być dumnym z czegoś.

Po przeczytaniu

1. Uzupełnij w zeszycie schemat informacjami na temat głównego bohatera.

2. Które słowa nauczyciela poruszyły chłopca? W jaki sposób na nie zareagował? Z czego to wynikało? Uzasadnij swoje zdanie cytatami z tekstu.

3. O czym świadczy deklaracja bohatera?

4. Co zrobił nauczyciel po wystąpieniu chłopca? Dlaczego nazwał Marcina dzielnym człowiekiem? Czy zgadzasz się z tym stwierdzeniem? Uzasadnij swoją odpowiedź.

5. Co, Twoim zdaniem, znaczy *czuć się Polakiem*?

★ **6.** W 1918 roku Polska odzyskała niepodległość po 123 latach niewoli. Jak myślisz, z czego byłby dumny Marcin, gdyby żył w dzisiejszych czasach?

Praca w grupie

→ **7.** Jakie trudności może sprawiać pisownia podanych wyrazów? Przedstawcie każdy z nich w postaci rebusu, który ułatwi zapamiętanie pisowni danego słowa.

tchórzostwo, *drżący*, *nieszczęście*, *Anglik*, *pogrążony*, *burza*, *hura*

Paweł Beręsewicz

Czy wojna jest dla dziewczyn?

CZASY WOJNY

Fragmenty

– Prawda, że to nieprawda, że wojna nie jest dla dziewczyn? – zapytałam tatę, który wieczorem przysiadł na moim łóżku i starannie poprawiał mi kołdrę.

Tata uśmiechnął się i powiedział:

– Wojna w ogóle nie jest dla dzieci, córeczko. [...]

Zdjęcie przedstawia Warszawę zniszczoną podczas II wojny światowej.

Mój tata był wysoki i strasznie, strasznie silny. Chyba w ogóle najsilniejszy na świecie. Potrafił bez najmniejszego trudu jedną ręką podnieść mnie i podrzucić jak lekką piłeczkę. Lecąc w powietrzu, zawsze głośno piszczałam, że niby okropnie się boję, ale tak naprawdę nie bałam się wcale. Wiedziałam, że tata mnie złapie i bezpiecznie postawi na ziemi. [...]

– A jak przyjadą po mnie czołgiem? – spytałam wesoło.

To było zaproszenie do naszej ulubionej zabawy w Głupią Odpowiedź na Głupie Pytanie.

– To im powiem, że moja księżniczka jeździ tylko karetą.

– A jak będą do nas strzelać?

– To im zatkam lufę palcem.

– A jak będą mieć więcej niż dziesięć karabinów?

– To użyję też palców u nóg.

– A jak będą zrzucać bomby?

– To je złapię i odeślę im pocztą.

– A jak znowu je zrzucą?

– To dmuchnę tak mocno, żeby do nich wróciły.

Tata nadął policzki i taką zrobił przy tym śmieszną minę, że aż mnie brzuch rozbolał ze śmiechu.

– No, śpij już, córeczko – powiedział, całując mnie w czoło.

Wstał, podszedł do drzwi i wychodząc, zgasił światło. Zasypiałam, cichutko chichocząc.

Kiedy tydzień później na Warszawę spadły bomby, nie było komu dmuchać i wtykać palców w lufy karabinów. Tatę wezwano do wojska i walczył gdzieś z Niemcami, a my z mamą zostałyśmy same i bałyśmy się i za siebie, i za niego. Najpierw jak rój złośliwych szerszeni bzyczały silniki samolotów. Potem słychać było świst lecących bomb. Mogły spaść wszędzie. Na Marszałkowską, Łazienki, na plac Zamkowy, na nasz stołowy pokój. Wtulałam się w mamę najmocniej jak mogłam. To zawsze była najlepsza kryjówka – ciepła, ciemna, pachnąca. Jeszcze się nie zdarzyło, żeby ktoś zły mnie tam

kiedyś odnalazł. Tym razem, choćbym nie wiem jak się wtulała, choćbym nie wiem jak mocno zamykała oczy i zatykała uszy, i tak słyszałam głośne wybuchy, i czułam drżenie mamy i miasta.

Mama była lekarką. W czasie wojny lekarze mają o wiele więcej pracy niż zwykle. Normalne pokojowe ospy, różyczki i świnki nie przestają atakować, nadal przez nieuwagę spada się ze schodów i rozcina palce przy krojeniu cebuli, ale jeszcze na dodatek ludzie specjalnie robią sobie nawzajem krzywdę bombami, czołgami, ogniem i żelastwem. Przez to wszystko moja mama, zamiast po prostu być moją mamą, moim aniołem stróżem, moim bunkrem[1] i schronem, dzień i noc pracowała w szpitalu, zszywając rany, składając połamane kości, lecząc oparzenia, a czasami patrząc smutno na tych, którym nie mogła już pomóc.

[1] *Bunkier* – tu: miejsce, w którym można czuć się bezpiecznie.

Po przeczytaniu

1. Co wiesz o narratorze tekstu? Odpowiedz, korzystając z pytań pomocniczych.

- Kim jest ta osoba?
- Jakie wydarzenia wspomina?
- Ile wtedy mogła mieć lat?
- Czego się bała?
- Komu ufała?

2. Jak myślisz, dlaczego ojciec udzielał żartobliwych odpowiedzi na pytania córki?

3. Kogo dziewczynka nazwała *aniołem stróżem*, *kryjówką*, *bunkrem* i *schronem*? Dlaczego, według Ciebie, użyła właśnie takich określeń?

4. W jaki sposób tekst mówi o wojnie? Co jest charakterystycznego w takim ukazywaniu grozy?

5. Jak myślisz, jakie mogą być powody tego, że *ludzie specjalnie robią sobie nawzajem krzywdę bombami, czołgami, ogniem i żelastwem*?

6. Z czym kojarzy Ci się wojna? Jakie słowa przychodzą Ci na myśl?

Praca w grupie

7. Przygotujcie spis książek opowiadających o II wojnie światowej z perspektywy dziecka. Skorzystajcie z różnych dostępnych źródeł. Poproście o pomoc bibliotekarkę lub bibliotekarza.

BOGACTWO JĘZYKA

Magdalena Jarco

Przysłowiowa Polska

Fragmenty artykułu „Wprost" 2000, numer 25

Przysłowia są mądrością narodu – uważa 90 procent ankietowanych[1] przez OBOP[2]. Najpopularniejsze to „Mądry Polak po szkodzie". Wskazało je 17 procent respondentów[3]. Kolejne miejsca w rankingu[4] najchętniej cytowanych przysłów zajmują „Gdyby kózka nie skakała, toby nóżki nie złamała" i „Bez pracy nie ma kołaczy" – po 6 procent wskazań. Najpopularniejszym bohaterem przysłów jest koń (poświęcono mu ich aż 280), następnie głowa (270), baba (210), ksiądz (120), nos (80) i dziad (60). [...] Głównym źródłem przysłów są doświadczenie wielu pokoleń i literatura ludowa. Czerpie się je też z literatury pięknej i Biblii. Z tej ostatniej pochodzą przysłowia uniwersalne, międzykulturowe. [...]

Przysłowie to miniopowiadanie – podkreślał Julian Krzyżanowski w przedmowie do *Nowej księgi przysłów polskich*. – To najkrótszy utwór literacki – zwięzły, trafiający w sedno, niejednokrotnie rymowany [...]. W prostej formie przekazuje bardzo skomplikowane treści – dodaje prof. Marian Jurkowski. – Zwrot czy wyrażenie przysłowiowe ma podwójne znaczenie: pierwsze bardzo często bywa zapomniane, a drugie przez wieki się trzyma.

Przydatne słowa

Jeśli ktoś trafnie uchwycił istotę problemu, znalazł właściwe rozwiązanie, mówi się, że **trafił w sedno**.

Przykład użycia:
Świetnie to wyjaśniłeś. Trafiłeś w sedno!

[1] *Ankietowany* – osoba, z którą przeprowadza się ankietę.
[2] *OBOP* – Ośrodek Badania Opinii Publicznej.
[3] *Respondent* – osoba ankietowana.
[4] *Ranking* – ocena osób lub rzeczy dokonana według określonych zasad.

Po przeczytaniu

1. Skąd pochodzą przysłowia? Na czym polega ich atrakcyjność?

Nowa wiadomość

Przysłowie to krótkie wypowiedzenie o znaczeniu niedosłownym, które wyraża ogólną myśl, pouczenie lub przestrogę.

Przykład:
Co dwie głowy, to nie jedna.

2. Co oznaczają przysłowia cytowane przez autorkę tekstu?

3. Dokończ podane przysłowia, a następnie przyporządkuj każde z nich do właściwego wyjaśnienia. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

Kto pod kim dołki kopie, ?. Kto późno przychodzi, ?. Kto daje i odbiera, ?.

- Nie należy odbierać podarowanych przez siebie rzeczy.
- Jeśli ktoś działa na cudzą szkodę, może sobie zaszkodzić.
- Kto się spóźnia, musi się liczyć z tym, że poniesie stratę.

★ **4.** Zapisz w zeszycie przysłowia, które zostały przedstawione na rysunkach.

5. Którymi z podanych przysłów można podsumować opisane sytuacje?

Apetyt rośnie w miarę jedzenia, Darowanemu koniowi w zęby się nie zagląda, Strach ma wielkie oczy, Nie od razu Kraków zbudowano

- Twój przyjaciel jest bardzo niecierpliwy. Denerwuje się, że jeszcze nie nauczył się bardzo dobrze jeździć na deskorolce.
- Odczuwasz ogromną tremę przed występem na konkursie recytatorskim, a potem okazuje się, że recytowanie przed innymi nie jest takie stresujące.
- Dostajesz w prezencie rzecz, z której nie bardzo się cieszysz.
- Zdobywasz w grze dużo punktów, ale chcesz jeszcze więcej.

★ **6.** Jak brzmią poprawne wersje przysłów? Popraw błędy.

Nie wszystko złoto, co się święci.
Każda myszka swój ogonek chwali.

Praca w grupie

7. Przedstawcie treść przysłów w formie rysunków, rebusów lub pantomimy.

- Zapiszcie na tablicy dziesięć znanych polskich przysłów i je ponumerujcie.
- Przygotujcie kartki z numerami przysłów.
- Każdy zespół losuje kartkę z numerem przysłowia, a następnie przedstawia jego treść w wybranej formie.
- Zadaniem pozostałych drużyn jest odgadnięcie, które przysłowie jest prezentowane.
- Wygrywa drużyna, której przysłowia zostaną najszybciej rozpoznane.

Co już wiemy o wypowiedzeniach?

Na rozgrzewkę

- Przepisz dialog do zeszytu. Na końcu każdego wypowiedzenia postaw odpowiedni znak.

  – Mamo, czy mogę iść na boisko ?
  – Tak, tylko wróć na obiad ?
  – Hurra, to pędzę ?
  – I wyrzuć śmieci po drodze ?

Przypomnienie

Ze względu na cel wypowiedzi zdania dzielimy na oznajmujące, pytające i rozkazujące.

- **Zdanie oznajmujące** informuje o czymś i kończy się kropką.

  Przykład:
  Mój pies nie czuje się najlepiej.

- **Zdanie pytające** jest pytaniem, na które oczekuje się odpowiedzi, i kończy się znakiem zapytania.

  Przykład:
  Co się stało z Fafikiem?

- **Zdanie rozkazujące** wyraża polecenie, życzenie, prośbę lub rozkaz. Zwykle na końcu takiego zdania stawiamy wykrzyknik, czasem kropkę.

  Przykład:
  Koniecznie idź z psem do weterynarza!

Czas na ćwiczenia

1. Określ, które z podanych wypowiedzeń to zdania oznajmujące, które – pytające, a które – rozkazujące. Zwróć uwagę na cel każdej wypowiedzi oraz znaki interpunkcyjne.

- Dostałam interesujący kryminał.
- O czym jest ta książka?
- Ta książka bardzo mi się podoba.
- Pożycz mi ją!

2. Przekształć podany przepis kulinarny tak, aby składał się wyłącznie ze zdań rozkazujących.

SOS FARMERSKI
W miseczce połączyć maślankę, śmietanę i majonez. Dodać musztardę, sok z cytryny i koperek. Wrzucić wyciśnięty przez praskę czosnek. Doprawić i wymieszać.

3. Zapisz w zeszycie pytania, na które odpowiedział uczeń udzielający wywiadu.

Rozmawiamy dziś z Adamem Malinowskim z klasy V a, który zdobył puchar szkoły w biegu na 500 metrów.

– [?]

– Sam nie wiem, jak do tego doszło. Miałem chyba dużo szczęścia, poza tym sporo trenowałem.

– [?]

– Przygotowywałem się mniej więcej 9 miesięcy. Zacząłem treningi już zimą, gdy tylko dowiedziałem się o zawodach. Na szczęście ostatnia zima była dość łagodna – nie musiałem biegać po zaspach i lodzie.

– [?]

– Jestem bardzo szczęśliwy, zwłaszcza że konkurencja była duża i naprawdę dobrze przygotowana.

4. Porównaj wypowiedzenia zapisane obok siebie. Które z nich nie są zdaniami?

Gdzie Magda? → Gdzie jest Magda?

W domu radość. → W domu zapanowała radość.

Przypomnienie

- **Zdanie** to wypowiedzenie, w którym występuje orzeczenie.

  Przykład:
  Za dwa tygodnie odbędzie się zebranie w szkole.

- **Równoważnik zdania** to wypowiedzenie, które nie zawiera orzeczenia, ale można je wprowadzić.

  Przykład:
  Za dwa tygodnie zebranie w szkole.

5. Przekształć podane równoważniki zdań w zdania.

Dlaczego nie pójść na lody?

Jaka ona nieśmiała!

Jutro wielki dzień.

6. **Skróć notatki według wzoru, tak aby zmieściły się w kalendarzu. Możesz też zaproponować proste rysunki na oznaczenie poszczególnych wydarzeń.**

W poniedziałek, 5 listopada, czeka mnie wizyta u dentysty.
We wtorek, 6 listopada, mamy sprawdzian z matematyki.
W czwartek, 8 listopada, zostały odwołane zajęcia karate.
W sobotę, 10 listopada, idę na urodziny Maćka.
W ostatni dzień listopada są andrzejki.

7. Zaprojektuj – według wzoru – dwie okrągłe naklejki, które mogliby otrzymywać uczniowie Twojej klasy za bezbłędnie wykonane zadania. Nalepki powinny być nagrodą i mobilizować do dalszej pracy, dlatego zadbaj o miły napis i odpowiednią ilustrację. Na jednej z naklejek zapisz zdanie, a na drugiej – równoważnik zdania.

Wykrzyknik

Na rozgrzewkę

- Zapoznaj się z tekstem, a następnie powiedz, dlaczego wypowiedzi zakończono wykrzyknikiem.

  – Nie rozumiem tego zadania! Siedzę nad nim już drugą godzinę! – zdenerwowała się Kasia.
  – Nie załamuj się – odpowiedziała Ola. – Pomogę ci!
  – Dziękuję! Nie wiem, co bym bez ciebie zrobiła! – ucieszyła się Kasia.
  – Od czego ma się przyjaciół!

Nowa wiadomość

Wykrzyknik stosujemy:

- w wypowiedziach, w których chcemy wyrazić silne uczucia, na przykład: radość, zachwyt, podziw, zaskoczenie, złość, oburzenie, przerażenie,

  Przykłady:
  Jadę na wymarzone warsztaty taneczne!
  Wyglądasz wspaniale!
  Nie wiedziałam, że już jest tak późno!
  Nie zdążymy na pociąg!

- po okrzykach, zawołaniach, stanowczych żądaniach lub stwierdzeniach, których ważność pragniemy podkreślić.

  Przykłady:
  Czas na obiad!
  Hej! Chodźcie do nas!
  Zrób to natychmiast!
  Wszystkiego najlepszego!

  Jeśli zależy nam na wyrazistym ukazaniu naszych emocji w danej sytuacji, możemy zastosować dwa, a nawet trzy wykrzykniki na końcu wypowiedzi, na przykład:
  Cóż za wspaniała wiadomość!! Nie należy jednak nadużywać tego znaku interpunkcyjnego.

Czas na ćwiczenia

1. Przeczytaj podane wypowiedzi. Określ, które spośród użytych wykrzykników uwydatniają rozkazujący charakter zdania, a które podkreślają uczucia mówiącej osoby.

- Chodź z nami na trening!
- Mam tego dosyć!
- Nareszcie się widzimy!
- Uważaj na przejściu!

Wykrzyknik

2. Przepisz podane wypowiedzi do zeszytu, wstawiając znaki interpunkcyjne w odpowiednie miejsca. Które wypowiedzi są zakończone wykrzyknikiem? Dlaczego?

3. Sformułuj kilka stanowczych, ale uprzejmych żądań zakończonych wykrzyknikiem. Użyj wymienionych przysłówków.

wyraźnie, *starannie*, *prosto*, *ostrożnie*, *cicho*

4. Zapisz w zeszycie różne wypowiedzenia zakończone wykrzyknikiem, których użyjesz w wymienionych sytuacjach, aby wyrazić swoje emocje.

- Dostajesz szóstkę z klasówki.
- Wygrywasz główną nagrodę w konkursie.
- Otrzymujesz walentynkę od osoby, na której Ci zależy.
- Dowiadujesz się, że w wakacje pojedziesz w podróż, o której od dawna marzysz.
- Spotykasz bliską osobę, która teraz mieszka w innej miejscowości.
- Udało Ci się zakwalifikować do udziału w turnieju telewizyjnym.

Pisownia wyrazów z *rz* i *ż* – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Wzorując się na podanych przykładach, przygotuj oryginalne napisy wyrazów z *rz* i *ż*, których pisownia sprawia Ci trudność.

Przypomnienie

Rz piszemy:

- gdy wymienia się na *r*,

  Przykłady:
  na dworze – dwór, lekarz – lekarstwo

- po spółgłoskach *b*, *p*, *d*, *t*, *g*, *k*, *ch*, *j*, *w* (wyjątki: *kształt*, *bukszpan*, *pszenica*, *pszczoła*, *Pszczyna*, *wszyscy*, *gżegżółka*),

  Przykłady:
  brzęczeć, *przeprosić*, *drzemać*, *trzeć*, *grzebać*, *krzak*, *chrzest*, *ujrzeć*, *wrzos*

- w wyrazach rodzaju męskiego zakończonych na *-mistrz*, *-mierz*, *-arz*, *-erz* (inaczej zapisujemy między innymi: *garaż*, *pejzaż*, *bandaż*, *papież*, *bagaż*, *makijaż*),

  Przykłady:
  sztukmistrz, *krokomierz*, *malarz*, *kołnierz*

- w niektórych wyrazach, mimo że nie wymienia się na *r*.

  Przykłady:
  zdarzenie, *korzystać*, *rząd*

Ż piszemy:

- kiedy wymienia się na *g*, *dz*, *h*, *z*, *ź*, *s*,

  Przykłady:
  książka – księga, księża – ksiądz, drużynowy – druh, mażę – mazać, obrażać – obraźliwy, węższy – wąski

- po *r*, *l*, *ł*, *n*,

  Przykłady:
  sierżant, *odwilż*, *małż*, *inżynier*

- na początku wielu wyrazów oraz w niektórych słowach, mimo że nie wymienia się na *g*, *dz*, *h*, *z*, *ź*, *s*.

  Przykłady:
  żaba, *żniwo*, *żubr*, *róża*, *ważka*, *mżawka*

Czas na ćwiczenia

1. Połącz czasowniki z podanymi rzeczownikami za pomocą odpowiednich przyimków i zapisz powstałe sformułowania w zeszycie. Podkreśl *rz* wymienne.

Przykład:
śpiewam (chór) – *śpiewam w chórze*

gotujemy (gar) siedzi (mur) pracuje (biuro)

2. Do podanych słów dopisz w zeszycie wyrazy bliskoznaczne zawierające *rz*. Za pomocą jakiej reguły objaśnisz pisownię tych słów?

niełady – ▨, *spać* – ▨, *drżeć* – ▨

3. Zastąp wyróżnione wyrazy i wyrażenia rzeczownikami zakończonymi na *-arz*, *-mierz* oraz *-mistrz*. Zapisz te rzeczowniki w zeszycie.

Wczoraj **pracownik apteki** zachęcił mnie do zakupu **przyrządu do pomiaru ciśnienia krwi**. Pomyślałem, że może być to dobry prezent dla mojego dziadka – emerytowanego **rzemieślnika zajmującego się naprawą zegarów**. Dziadkowi **Kazikowi** bardzo spodobał się upominek.

4. Uzasadnij pisownię wyróżnionych wyrazów.

Ta walizka **waży** chyba tonę. Nie udźwignąłbym jej, nawet gdybym był **tęższy**.

Podróżnik powinien być **odważny**. Musi także **mężnie** znosić trudy wyprawy.

Jutro **wyjeżdżam** do Chin. Chyba zabiorę ze sobą **papużkę** – w końcu mówi po chińsku.

5. Dokończ wyrazy, a następnie zapisz uzupełnione zdanie w zeszycie.

Babcia kupiła krem nawil▨, butelkę oran▨ i płytę zespołu Stare Dobre Mał▨.

6. Dobierz właściwy wyraz do każdego zdania z pary. Wyjaśnij różnicę w pisowni tych słów.

- WIERZĘ – WIEŻĘ
  ▨, że uda się nam dojść do celu.
  Widzę ▨ z czerwonej cegły.
- KARZE – KAŻE
  Mama ▨ mi posprzątać pokój.
  Mój brat nie odzywa się do mnie – w ten sposób ▨ mnie za naszą ostatnią kłótnię.

7. Przepisz tekst do zeszytu, zastępując słowa i sformułowania podane w nawiasach wyrazami bliskoznacznymi zawierającymi *ż*. Określ rodzaj wpisanych słów.

Na wycieczkę w góry warto zabrać ze sobą nieprzemakalną (ubranie). W naszym sklepie rozpoczęła się właśnie (sprzedawanie czegoś po obniżonych cenach) tego typu koszulek. (Młodzi ludzie) chętnie je kupuje.

Nowa wiadomość

Ż piszemy:
w zakończeniach *-eż* i *-aż* niektórych rzeczowników rodzaju żeńskiego (wyjątki: *twarz*, *macierz*).

Przykłady:
kradzież, *straż*

8. Przepisz wypowiedź do zeszytu, uzupełniając ją *rz* lub *ż*. Podkreśl wyrazy z *ż* niewymiennym.

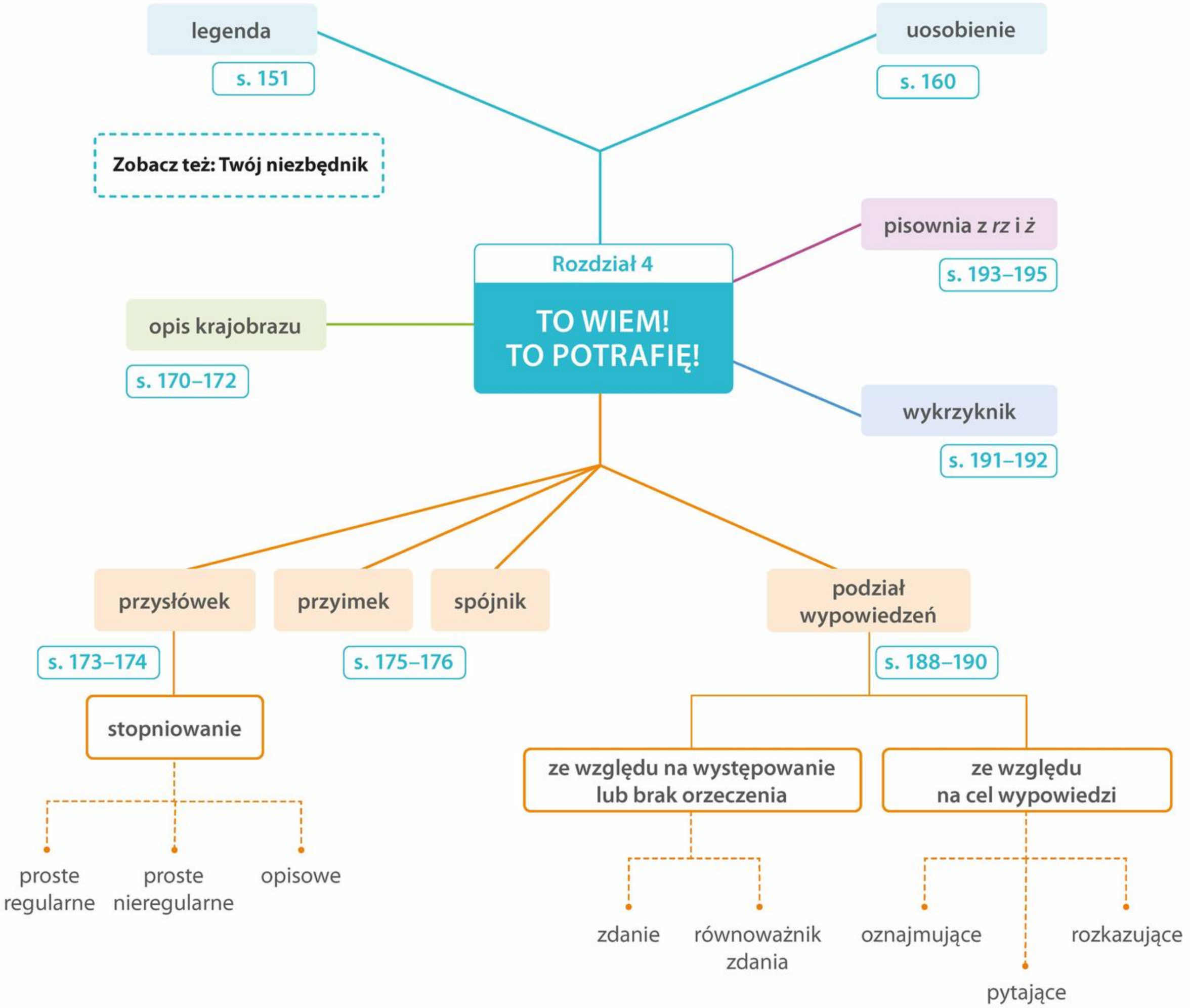
Na[?]eczeni zamie[?]ali wybrać się w podró[?]. Kobieta spakowała bi[?]uterię, [?]akiety i ksią[?]ki. Mę[?]czyzna zaś zało[?]ył, [?]e większość [?]eczy kupi na miejscu. W wyniku tych p[?]ygotowań pani zabrała olb[?]ymią walizkę, a pan – o wiele l[?]ejszy, niedu[?]y plecak bez stela[?]a.
Na lotnisku poproszono kobietę o wypełnienie specjalnych formula[?]y dla osób p[?]ewo[?]ących [?]eczy wa[?]ące więcej niż 10 kilogramów. Okazało się bowiem, [?]e pasa[?]erowie nie mogą zabierać na pokład tak du[?]ych baga[?]y.

Ortografia w praktyce

Warzyć to wyraz dawniej używany w znaczeniu *gotować*. Pochodzi on od słowa *war* oznaczającego wrzątek. Czasownika *ważyć* używamy, jeśli mówimy o ustalaniu wagi czegoś. Mleko jest *zwarzone*, gdy zepsuło się wskutek zbyt długiego gotowania, a *zważone*, kiedy ktoś sprawdził, ile ono waży.

Podsumowanie

Nowa wiadomość

- Wyrazy wieloznaczne, s. 151
- Przysłowie, s. 186

ZAPISZ
W ZESZYCIE

Marta Dzienkiewicz

Jan z Kolna – żeglarz, który ponoć dotarł do Ameryki wcześniej niż Kolumb

Fragmenty książki *Pionierzy, czyli poczet niewiarygodnie pracowitych Polaków*

Gdy nieprawdziwe bądź przeinaczone informacje są powtarzane, także w różnego rodzaju dokumentach czy książkach, utrwalają się. Tak powstaje legenda, zmyślona opowieść, którą niespodziewanie zaczynają się zajmować poważni naukowcy. A na karty kronik historycznych trafiają postaci być może nigdy nieistniejące. Tak właśnie ma się rzecz z Janem z Kolna – żeglarzem, który ponoć dotarł do Ameryki wcześniej niż Krzysztof Kolumb, w 1476 roku.

Informacje o nim znajdziecie w każdej encyklopedii, w polskich miastach nieraz traficie na ulicę nazwaną jego imieniem, doczekał się nawet kilku pomników. [...] Tymczasem do dziś nie wiadomo, czy naprawdę żył. [...]

A więc to był Polak? Niekoniecznie. Do tej postaci przyznają się także Norwegowie, Duńczycy i Portugalczycy! Kiedy się urodził i kiedy zmarł? Cóż, to kolejne trudne pytania, bo co do dat istnieją tu jedynie przypuszczenia. [...]

Najpewniej służył jako marynarz u króla duńskiego. Ale kiedy i w jakich okolicznościach nim został? Nie sposób dociec. Nie ma też zgody co do tego, jaką funkcję pełnił na statku, choć przyjęło się, że sternika albo nawigatora[1]. No i czy na pewno dotarł do Ameryki przed Kolumbem? Najprawdopodobniej nie. Współcześni badacze twierdzą, że marynarze z wyprawy, w której uczestniczył Jan z Kolna, dotarli na Grenlandię, nazywaną niekiedy na późniejszych mapach Labradorem – tak samo jak półwysep na wschodzie kontynentu północnoamerykańskiego. Stąd wzięło się nieporozumienie. [...]

Tak czy inaczej wiele pytań dotyczących Jana z Kolna dotąd nie doczekało się odpowiedzi. Mimo że badacze szukali jak należy: w bibliotekach, archiwach, muzeach, czyli w miejscach, gdzie przechowuje się dorobek minionych pokoleń. Instytucje te dbają, aby książki, dzieła sztuki, i rozmaite inne przedmioty zachować w jak najlepszym stanie.

[1] *Nawigator* – członek załogi, który odpowiada za wyznaczanie kierunku.

Sprawdź wiedzę i umiejętności

1. Wybierz właściwe dokończenie zdania spośród podanych.

Informacje dotyczące Jana z Kolna

A. są potwierdzone przez naukowców.
B. wzbudzają wiele niepewności.
C. pochodzą z pewnych źródeł.
D. znajdują się w archiwach.

2. Uzupełnij podane zdanie.

Tematem tekstu jest [?].

3. Na podstawie tekstu oceń prawdziwość podanych informacji. Wybierz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Według legendy Jan z Kolna dotarł do Ameryki w tym samym czasie, co Krzysztof Kolumb.	P	F
Pewne w życiorysie Jana z Kolna są daty jego urodzin i śmierci.	P	F

4. Wybierz właściwe dokończenie zdania.

Pierwsze zdanie tekstu informuje o tym, *jak powstają legendy / co jest przedmiotem zainteresowania naukowców*.

5. Przypomnij sobie definicję legendy i uzasadnij, że Jana z Kolna można nazwać postacią legendarną. Sformułuj dwa argumenty.

Jana z Kolna można nazwać postacią legendarną, ponieważ [?] i dlatego że [?].

6. Wymień dwie znane Ci legendarne postacie. Napisz dwa zdania oznajmujące na temat każdej z nich.

7. Podaj przykład innego wyrazu, którego pisownię *rz* uzasadnia ta sama reguła ortograficzna, która wyjaśnia pisownię *rz* w słowie *żeglarz*.

8. Nazwij podkreśloną część mowy. W jaki sposób wypływa ona na formę kolejnego wyrazu?

Jan z Kolna

9. Przeczytaj fragment podkreślony w tekście i wybierz właściwe dokończenie zdania.

Wykrzyknik w podkreślonym zdaniu *wskazuje na zaskoczenie / wyraża stanowcze żądanie*.

10. Ułóż jedno zdanie i jeden równoważnik zdania na temat Jana z Kolna.

11. Uzupełnij podane zdania przysłówkami w odpowiednim stopniu.

Z Polski jest [?] do Danii. Do Portugalii jest jeszcze [?]. [?] jest do Ameryki.

5 Mitologiczne krainy

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Jak wyglądają postacie przedstawione na obrazie? Co może zaskakiwać w ich wizerunku?
2. W jaki sposób zastosowane barwy wpływają na nastrój dzieła?
3. Które elementy obrazu sprawiają, że jest on pełen ruchu?
4. Czy ukazana scena jest fantastyczna, czy – realistyczna? Uzasadnij swoją odpowiedź.
5. Jaka historia przychodzi Ci na myśl, gdy patrzysz na obraz Silvii Pastore?

Silvia [czytaj: silwja] Pastore, *Herkules i złota łania*

farby olejne na desce

57 × 63 cm

kolekcja prywatna

2008 rok

Wisława Szymborska (lata życia: 1923–2012)

Wybitna poetka, pisała o przyjaźni, roli przypadku w życiu człowieka i zachwycie, jaki mogą w ludziach wywołać zwykłe przedmioty. Opublikowała kilkanaście tomów wierszy, w tym między innymi: *Wołanie do Yeti*, *Sto pociech*, *Tutaj*. W 1996 roku została nagrodzona Literacką Nagrodą Nobla.

Zanim przeczytasz

- Zastanów się, dlaczego ludzi interesuje poszukiwanie skarbów oraz zaginionych krain.

Przydatne słowa

Jeśli nie wiadomo, co stało się z daną osobą lub rzeczą, mówi się, że **ślad po niej zaginął**.

Przykład użycia:
Naukowcy szukają tego skarbu od wielu lat. Ślad po nim zaginął.

Wisława Szymborska

Atlantyda

Fragmenty

Istnieli albo nie istnieli.
Na wyspie albo nie na wyspie.
Ocean albo nie ocean
połknął ich albo nie.

Czy było komu kochać kogo?
Czy było komu walczyć z kim?
Działo się wszystko albo nic
tam albo nie tam.

Johann Brandstetter [czytaj: johan brand-szteter], *Atlantis*, 2001 rok

Miast siedem stało.
Czy na pewno?
Stać wiecznie chciało.
Gdzie dowody?

Nie wymyślili prochu, nie.
Proch wymyślili, tak.

[...]

Meteor[1] spadł.
To nie meteor.
Wulkan wybuchnął.
To nie wulkan.
Ktoś wołał coś.
Niczego nikt.

Na tej plus minus Atlantydzie.

[1] *Meteor* – kamienna lub metaliczna bryła, która porusza się w przestrzeni kosmicznej.

Po przeczytaniu

1. Co jest tematem wiersza?
2. Nad czym zastanawia się podmiot liryczny? Jakie ma wątpliwości?
3. Jakie pytania pojawiają się w utworze? Dlaczego nie można na nie odpowiedzieć?

Nowa wiadomość

Pytanie retoryczne to pytanie pozorne, na które nie oczekuje się odpowiedzi lub na które odpowiedź jest oczywista. Zadaje się je między innymi po to, aby skłonić odbiorcę do refleksji, przemyśleń na temat pewnych spraw.

★ 4. Wyszukaj w tekście pary zdań, których treść jest przeciwstawna. Jak sądzisz, dlaczego takich wypowiedzeń jest dużo w wierszu Wisławy Szymborskiej?

5. Wyjaśnij znaczenie wymienionych zwrotów. W razie trudności skorzystaj ze słownika języka polskiego. Następnie napisz w kilku zdaniach w zeszycie, jak mogło dojść do zniszczenia Atlantydy. Wykorzystaj podane sformułowania.

obrócić coś w popiół, lec w gruzach, popaść w ruinę

Praca twórcza

6. Porozmawiajcie w kilkuosobowych grupach o tym, jak wyobrażacie sobie Atlantydę. Następnie wykonajcie na kartkach rysunek lub obraz przedstawiający tę mityczną krainę.

Ciekawostka

Czego potrzeba, aby dokonać wielkiego odkrycia? Na to pytanie daje odpowiedź biografia Henryka Schliemanna [czytaj: szlimana] – sławnego archeologa. Siedmioletni Henryk zapragnął odkryć Troję, gdyż zauroczyły go... opowieści ojca o dawnych czasach oraz ilustrowana *Historia świata dla dzieci*. Ulubionym zajęciem chłopca stała się zabawa w wykopaliska archeologiczne. Dzięki wytrwałości i pracy Schliemann, już jako dorosły naukowiec, spełnił swoje marzenie – odnalazł ruiny zaginionego miasta.

? W jaki sposób odkrycia archeologów wzbogacają naszą wiedzę?

Zanim przeczytasz

- **Znajdź na mapie Europy Grecję. Następnie odpowiedz na pytania.**

  Jak nazywa się półwysep, na którym leży Grecja?
  Jakie morza ją otaczają?
  Jakie miasto jest stolicą tego kraju?
  Jak nazywa się największa z greckich wysp?

- **Odszukaj w słowniku języka polskiego, co oznacza wyraz *politeizm*. Zapisz swoimi słowami jego definicję w zeszycie.**

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

PIERWSI BOGOWIE

Mit o powstaniu świata

Fragmenty książki Anity Rejch *Mity greckie. Baśnie starożytnych*

Na początku nie było świata,
Tylko wielka czarna łata.
Zaglądaliście kiedyś do studni?
W niej tylko ciemność i chłód dudni.
Tak właśnie było,
Kiedy nic nie było.

Od tej pory – ten czas, kiedy nic nie było – to Wielkie Nic nazywamy Chaosem. Była to ogromna pustka, jak całkiem pusta szklanka, tylko bez szklanki, wielka otchłań[1] bez kształtów, bez początku i końca. Niektórzy twierdzą, że Chaos kojarzy im się z wielkim zamieszaniem i bałaganem w pokoju, takim rozgardiaszem na całego. Może dlatego pojawiło się coś, co by ten nieporządek uporządkowało. Powstał więc Kosmos, który posprzątał ten świat i wypełnił go twórczymi siłami i boskimi pierwiastkami[2]. [...]

Pierwszymi bóstwami na świecie były Niebo, nazywane później Uranosem, i Ziemia nazywana Gają. Ta pierwsza para dała początek wielu bogom. Ze związku Uranosa i Gai powstali tytani[3], wśród których najstarszy nazywał się Okeanos i swoimi wodami wypełnił znaczną część ziemi. Później na świat przyszli trzej młodsi bracia – cyklopi, którzy wyglądali dziko i przerażająco.

Przydatne słowa

Nieporządek lub ogólne zamieszanie, wynikające zwykle z pośpiechu bądź niezorganizowania, to inaczej **rozgardiasz**.

Przykład użycia:
Podczas przerw na szkolnym korytarzu często panuje rozgardiasz.

[1] *Otchłań* – ogromna przestrzeń, której końca nie można zobaczyć.
[2] *Pierwiastki* – starożytni Grecy pierwiastkami nazywali podstawowe elementy świata: ogień, powietrze, ziemię i wodę.
[3] *Tytani* – w mitologii greckiej: sześciu olbrzymów.

Wyobraźcie sobie, że mieli jedno oko na środku czoła. Niezbyt dobrze to wyglądało. Równie przerażający jak oni byli bracia hekatonchejrowie, którzy mieli sto rąk i niezłomną siłę. Uranos nie był zadowolony ze swoich szkaradnych[4] synów, nie mógł na nich patrzeć, bo wydawali mu się odrażający. Poza tym w ogóle nie słuchali jego rozkazów, bo byli bardzo zbuntowani.

Któregoś dnia Uranos zgromadził cyklopów w jednym miejscu i zrzucił ich do Tartaru. To było najmroczniejsze miejsce pod ziemią, które było tak głębokie jak odległość z ziemi do nieba. [...]

Gaja, jak każda kochająca matka, chciała chronić swoje dzieci, a nie patrzeć, jak jej mąż wrzuca je do najciemniejszego miejsca na świecie. Była zła na Uranosa. Poza tym miała już dość jego rządów. Namówiła pozostałych synów tytanów, żeby napadli na swojego ojca. Najmłodszy z nich, Kronos, został ich przywódcą. Matka Ziemia uzbroiła go w kamienny sierp[5]. Tytani zaskoczyli Uranosa podczas snu i okaleczyli go potwornie, a na koniec strącili z niebiańskiego tronu. [...]

Niedługo potem Kronos poślubił Reę, która opiekowała się wszystkimi dębami na świecie. Kronos pamiętał o czymś, co kiedyś usłyszał od matki Gai i umierającego ojca Uranosa. Jeden z jego synów miał pozbawić go władzy. Od tej pory Kronos stał się bardzo podejrzliwy i gdy co roku Rea rodziła dziecko, czyhał pod jej sypialnią, zabierał jej dziecko i je... połykał. Co za pomysł? Zachowywał się zupełnie jak wieloryb, który połyka mniejsze ryby[6]. I tak przyszła na świat Hestia – połknął ją. Potem Demeter – połknął ją, Hera – połknął ją, Hades – połknął go i Posejdon, którego też połknął. [...]

Zachowanie Kronosa doprowadziło Reę do wściekłości. Postanowiła, że następnym razem do tego nie dopuści. Następnego syna, Zeusa, urodziła w czarną noc na górze Lykajon w Arkadii, krainie szczęśliwości, gdzie żadne stworzenie nie rzuca cienia. Wykąpała go w magicznej rzece i oddała pod opiekę Gai – matce Ziemi, czyli babci Zeusa. A sama poszła szybko do sypialni, pojęczała trochę, pojęczała, poudawała, że rodzi, i jak zwykle wszedł Kronos, zabrał zawiniątko i je połknął, ale nie wiedział, że w środku zamiast

Przydatne słowa

Osobę, która jest przewidująca i troszczy się o przyszłe potrzeby, nazywamy **zapobiegliwą**.

Przykład użycia:
Tomek jest zapobiegliwy – na wypadek skaleczenia zabrał na obóz plastry.

[4] *Szkaradny* – brzydki, budzący wstręt.
[5] *Sierp* – niewielkie narzędzie służące do ścinania zboża i trawy.
[6] *Wieloryb, który połyka mniejsze ryby* – w rzeczywistości wieloryb nie jest rybą, lecz ssakiem, i odżywia się głównie krylem – małymi skorupiakami.

dziecka był kamień. Rea bardzo mądrze to wymyśliła! W ten sposób uratowała jedno dziecko!

A tymczasem mały Zeus wychowywał się wśród nimf[6], które zostały wykarmione mlekiem kozim od swojej matki Amaltei, pół nimfy, pół kozy. Ona właśnie wykarmiła także Zeusa, a później nimfy dawały mu do jedzenia miód. Złota kołyska z małym Zeusem wisiała na gałęzi mocnego dębu, a pilnowali jej dzień i noc uzbrojeni strażnicy Rei. Gdy tylko Zeus głośniej zapłakał, uderzali włóczniami o tarcze i pokrzykiwali, żeby zagłuszyć płacz niemowlęcia, który mógłby – o zgrozo! – usłyszeć pożeracz własnych dzieci – Kronos. W tej pięknej krainie, w cudownym otoczeniu, wśród kochających opiekunek Zeus wyrósł na silnego i pięknego młodzieńca. Mleko i miód zrobiły swoje!

Od swojej babci dowiedział się, jaka jest jego historia, i gdy dorósł, postanowił zemścić się na ojcu za swoje rodzeństwo. Spotkał się potajemnie ze swoją matką Reą i poprosił, żeby ustanowiła go podczaszym Kronosa. Podczaszym był ktoś, kto na dworze królewskim próbował napoje przed podaniem królowi. Kiedyś były takie czasy, że często królowie dostawali truciznę zamiast mleka czy soku pomarańczowego. Bo na ich tron i koronę czyhało wielu chętnych. Zeus razem z matką przygotowali Kronosowi napój z... trucizną? Pewnie tak pomyśleliście. Nie, dodali jakichś gorzkich ziół. Ten napój był tak ohydny, ble, ble, że aż buzię wykręcało. Kronos pociągnął głęboki łyk, jego twarz na przemian to bladła, to zieleniała, aż w końcu wypluł z siebie całą zawartość brzucha i wraz z różnymi nieciekawymi rzeczami na podłogę wyskoczyli w kolejności – Posejdon, Hades, Hera, Demeter i Hestia.

---

[6] *Nimfa* – według starożytnych wierzeń: boginka związana ze światem przyrody, przyjmująca najczęściej postać młodej, pięknej kobiety.

Po przeczytaniu

1. Dlaczego uznaje się, że przed powstaniem świata był Chaos? Jaki to ma związek ze znaczeniem słowa *chaos*?
2. Wyjaśnij, kim były wymienione postacie i jakie relacje je łączyły. Następnie narysuj drzewo genealogiczne pierwszej rodziny przedstawionej w opowieści.

   Uranos, Gaja, Rea, Kronos, Demeter, Posejdon, Hera, Hades, Zeus, Hestia
3. Porównaj Tartar z Arkadią. Czym różnią się te dwa miejsca? Jak sądzisz, dlaczego ludzie tak je sobie wyobrażali?

4. W jaki sposób Grecy wyobrażali sobie matki, Gaję i Reę, a w jaki – ojców, Uranosa i Kronosa? Jakie cechy im przypisywano?

Nowa wiadomość

- **Mit** to opowieść fantastyczna dotycząca bardzo odległej przeszłości. Wyraża on wierzenia, wyobrażenia i doświadczenia danej społeczności, na przykład Greków, Rzymian, Słowian i Egipcjan. Mity opowiadają między innymi o:
  – powstaniu świata i człowieka,
  – życiu i czynach bogów oraz bohaterów,
  – walce dobra ze złem,
  – pochodzeniu zjawisk przyrodniczych, takich jak burza, tęcza czy wiatr,
  – źródłach zwyczajów i zachowań (mity tłumaczą na przykład, skąd się wzięła tradycja obchodzenia urodzin).
- Opowieści te przekazywano sobie ustnie z pokolenia na pokolenie, dopiero z czasem były one zapisywane przez różnych autorów – dlatego często istnieją różne wersje tego samego mitu.
- **Mitologia** to zbiór mitów jednego ludu. Mitologie miały wielki wpływ na rozwój wielu kultur. Na kulturę europejską wpłynęły zwłaszcza mitologia grecka i wzorująca się na niej mitologia rzymska.

5. Jak myślisz, dlaczego ludzie mieli potrzebę tworzenia mitów?

6. Czy istnieje podobieństwo między baśniami a mitami? Uzasadnij swoje zdanie.

7. Znajdź informacje o historii powstania świata zawarte w innej mitologii niż grecka, na przykład w słowiańskiej, egipskiej lub chińskiej. Przygotuj na ten temat krótką notatkę. Które elementy wybranej przez Ciebie opowieści są podobne do greckiego mitu, a które się od niego różnią?

Praca twórcza

8. Ułóż i zapisz w zeszycie własne opowiadanie o tym, skąd się wziął śnieg.

Praca w grupie

9. Ułóżcie zadanie typu prawda – fałsz, dotyczące mitu o powstaniu świata. O odpowiedź poproście koleżanki i kolegów z klasy.

Przykład:

Uranos (Niebo) i Gaja (Ziemia) mieli czterech synów.	F	P
Cyklopi mieli sto rąk i byli bardzo silni.	F	P
Kronos połknął pięcioro swoich dzieci.	F	P

Ci nieznośni bogowie olimpijscy

Grecy wierzyli, że górę Olimp zamieszkują bogowie, z których każdy opiekuje się inną dziedziną życia. Darzyli bóstwa szacunkiem, modlili się do nich i składali im ofiary. Jednocześnie uwielbiali opowieści o burzliwym życiu i nie zawsze pięknych postępkach mieszkańców Olimpu. Bogowie byli wszechmocni i nieśmiertelni, ale mieli wady, popełniali błędy i ulegali uczuciom – zupełnie jak zwykli ludzie. Każdego boga przedstawiano z charakterystycznym dla niego przedmiotem – nazywanym **atrybutem**.

ZEUS
władca bogów oraz ludzi, brat Hadesa, Posejdona, Demeter i Hestii – bogini ogniska domowego. Bardzo kochliwy i porywczy. Nie cierpi, gdy ktoś mu się przeciwstawia.

HERA
królowa niebios, opiekunka małżeństw i kobiet. Żona Zeusa, zazdrosna i mściwa – lepiej nie wchodzić jej w drogę. Często jest przedstawiana z owocem granatu lub z pawiem.

HERMES
skrzydlaty posłaniec bogów, bóg podróżnych, kupców i złodziei. Za złodziejstwo wyrzucono go nawet z Olimpu. Szybko się przemieszcza dzięki sandałom ze skrzydłami. Ma laskę, która godzi skłóconych.

DEMETER
bogini urodzaju i przyrody, łagodna i dobra, ale nieobliczalna, gdy ktoś zagraża jej córce – Persefonie (Korze).

CERBER
trójgłowy pies strzegący wejścia do podziemnej krainy.

HADES
groźny władca krainy umarłych zwanej Hadesem. Podstępnie porwał córkę Demeter – Persefonę, w której zakochał się bez pamięci.

POSEJDON

porywczy i groźny władca mórz, opiekun rybaków i żeglarzy. Zazdrości Zeusowi władzy. Ma zwyczaj zsyłać morskie potwory na wrogów.

HEFAJSTOS

bóg ognia i kowali, syn Zeusa. Kuleje od czasu, gdy ojciec zrzucił go z Olimpu za to, że stanął w obronie matki – Hery. Zdrady Afrodyty, która jest jego żoną, łamią mu serce. Ma kuźnię we wnętrzu wulkanu Etna.

AFRODYTA

bogini miłości. Podobno narodziła się z morskiej piany u wybrzeży Cypru. Pokonała Atenę i Herę w konkursie piękności. Została poślubiona Hefajstosowi – nigdy jednak nie była mu wierna. Jej atrybutami są między innymi róża i jabłko.

ARTEMIDA

bogini łowów, władczyni lasów i zwierząt, córka Zeusa i Leto. Lubi polować. Całe dnie spędza w lesie w towarzystwie swoich przyjaciółek nimf. Ceni swoją prywatność.

APOLLO

bóg sztuki, zwłaszcza poezji i muzyki. Najpiękniejszy z bogów, syn Zeusa i Leto, brat bliźniak Artemidy. Uważa się za mistrza gry na lirze i nie znosi konkurencji. Przyjaźni się z muzami – opiekunkami sztuk.

ARES

bóg wojny, odwagi i męstwa, syn Zeusa i Hery. Uwielbia wywoływać konflikty, siać zniszczenie i dokonywać okrutnych czynów. Podobno poza biciem się niczego naprawdę dobrze nie potrafi robić.

ATENA

bogini mądrości i wojny. Ulubienica swego ojca – Zeusa, z którego głowy się urodziła. Pomagała wielu herosom w ich niebezpiecznych misjach. Często jest przedstawiana z tarczą lub z sową.

Po przeczytaniu

1. Jakimi dziedzinami życia opiekowali się poszczególni bogowie? Jakie relacje ich łączyły?
2. Wyjaśnij, dlaczego Zeusa przedstawiano z piorunami, Aresa – w zbroi, a Apolla – z lirą.
3. Czym mieszkańcy Olimpu różnili się od ludzi, a w czym byli do nich podobni? Uzasadnij swoje zdanie.
4. Które z bóstw najbardziej Cię intryguje? Dlaczego?
5. Odszukaj w *Słowniku mitów i tradycji kultury* Władysława Kopalińskiego bądź w innych źródłach dodatkowe informacje o Olimpie i Hadesie. Gdzie znajdowały się te miejsca? Kto je zamieszkiwał? Jak można było się do nich dostać?

Praca twórcza

6. Narysuj przedmiot, który mógłby być Twoim atrybutem, lub wykonaj go z dowolnego materiału. Uzasadnij swój wybór.
7. Zaproponuj atrybuty dla kilku najbliższych Ci osób. Uwzględnij ich cechy charakteru, upodobania, dziedzinę, którą zajmują się zawodowo, lub pasje czy zainteresowania.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

SMUTEK JESIENI

Mit o Demeter i Persefonie

Fragmenty książki Jana Parandowskiego *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*

W poszarpanej szacie, z rozwiązanymi włosami [...] idzie żałobna i smutna [...] Demeter. Wyschły w jej ręku kłosy zboża i zwiądł czerwony kwiat maku. Przymglone oczy, w których już łez nie ma, wloką się z przedmiotu na przedmiot, zawiedzione i bezradne. Matka szuka zaginionej córki.

Oto zostawiła ją na łące, nad brzegiem Oceanu, bawiącą się z nimfami. Odchodząc, zabroniła jej zbierać narcyzów, kwiatów zwodniczych[1], poświęconych bóstwom podziemnym. Persefona[2] była posłuszna. Zrywała tulipany, dźwigające na krępej łodyżce kielich żółty lub purpurowy, hiacynty, w których

[1] *Zwodniczy* – wprowadzający w błąd.
[2] *Persefona* – nazywana też *Korą*.

pachnie dusza pięknego młodzieńca, i ciche, dobre fiołki, i niebieskie oczka niezapominajek, a z daleka omijała narcyz [...]. Wtem ziemia wydała kwiat, jakiego słońce nigdy nie widziało. [...] Cudowna woń napełniła niebo, ziemię, przeniknęła do słonej głębiny morza, aż wszystkie nereidy[3] podniosły się ze swych szmaragdowych łóżek i zawołały „Ach!".

Persefona obejrzała się wokoło, czy jej nikt nie widzi, i prędko zerwała kwiat. Upiła się jego zapachem, oczy jej zaszły mgłą i ciemność ogarnęła duszę. Wtedy rozwarła się ziemia i Hades, bóg piekieł, porwał Persefonę na wozie zaprzężonym w czarne rumaki. Gdy się ocknęła, wołała, krzyczała. Żaden bóg nie słyszał jej głosu, żadna z nimf, z którymi bawiła się na łące, nie nadbiegła z pomocą. [...] Otoczeni chmurą pędzili ze świstem huraganu ponad ziemią i morzem. Z oczu Persefony znikły znajome wybrzeża, wysypały się kwiaty z jej trzcinowego koszyka, wreszcie otwarła się czeluść Tartaru[4].

Demeter żegna Persefonę powracającą do Hadesu – ilustracja autorstwa Innes Fripp [czytaj: ines frip].

Na próżno matka pytała o nią każdego przechodnia. Ani bóg, ani człowiek, ani ptak żaden nie podał jej wieści o córce. [...]

Pani urodzajów okryła pola żałobą. Przeklęła „łanów zieloną chwałę" i zasiewy zmarniały, i trzody nie miały świeżej karmy, i ludzi nawiedził głód. [...] Trzeba było przebłagać Demetrę. A ona właśnie dowiedziała się całej prawdy od wszystkowidzącego Słońca i zagniewana na bogów ukryła się tak, że nikt jej znaleźć nie mógł. Dopiero Hermes odszukał ją w zapadłej pieczarze gór arkadyjskich, gdzie osiadła, z dala od świata, sama jedna ze swoją żałobą.

---

[3] *Nereida* – nimfa morska, opiekunka żeglarzy.

[4] *Tartar* – najmroczniejsza część Hadesu.

Dzeus[5] wysłał do niej muzy i charyty[6], najmilsze i najwymowniejsze boginki – nie słuchała, co mówiły. Wtedy nakazał bratu Hadesowi zwrócić porwaną Persefonę. Król piekieł spełnił zlecenie, lecz rozstając się z Persefoną, podał jej jabłko granatu, a ona zjadła kilka ziarnek, nie wiedząc, że ta odrobina wiąże ją na zawsze z państwem cieniów. Odtąd corocznie, na przeciąg trzech miesięcy, musiała wracać do męża.

Gdy Persefona wychodziła z podziemia, świat mail się wszystkimi kwiatami wiosny, tak wielka była radość Demetry. Ale równie wielka była boleść przy każdym rozstaniu. Żegnały się, jakby się już nigdy więcej nie miały zobaczyć. [...]

I wówczas, jak w owe pierwsze dni żałoby, Demeter odchodzi od pól i ogrodów, i wszystko zamiera. [...]

Zima. A gdy przeminie, wraca Persefona do matki, niosąc ze sobą nową wiosnę.

---

[5] *Dzeus* – Zeus.

[6] *Charyty* – boginie wdzięku, piękna i radości.

Po przeczytaniu

1. Odpowiedz, dlaczego Demeter została w tekście opisana jako *żałobna* i *smutna*. Nazwij uczucia bogini do córki.
2. Opowiedz historię Demeter i Persefony z perspektywy matki.
3. Wyjaśnij, jak mit o Demeter i Persefonie tłumaczy następowanie po sobie kolejnych pór roku.
4. Jak sądzisz, dlaczego Persefona zerwała kwiat mimo zakazu matki?
5. Zastąp znaki [?] odpowiednimi formami wyrazu *Hades*. Następnie przepisz do zeszytu uzupełniony wniosek.
   - Zeus był bratem [?], Posejdona, Hestii i Demeter.
   - Każdego roku Persefona wracała do [?], czyli krainy zmarłych.
   - Wrót [?] strzegł okrutny pies o trzech głowach – Cerber.
   - Córka Demeter została żoną [?].

   Wniosek: Wyraz *Hades* ma w dopełniaczu liczby pojedynczej postać [?], jeśli mowa o [?], oraz [?], jeżeli słowo to nazywa [?].

Praca twórcza

6. Wymyśl własne wyjaśnienie zmian pór roku.

Mit o Syzyfie

Fragmenty książki Wandy Markowskiej *Mity Greków i Rzymian*

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

KARA ZA ZUCHWAŁOŚĆ

Syzyf był władcą pięknego Koryntu[1]. Był to gród potężny i bogaty; w porcie uwijały się statki ze wszystkich, najdalszych nawet krain [...].

Bogowie lubili bardzo króla Koryntu i nie skąpili mu swych łask. Zapraszali go nawet od czasu do czasu na Olimp, do swej podniebnej siedziby. Żył król Syzyf długie lata szczęśliwie w zdrowiu i radości, zawsze rześki i młody mimo podeszłego wieku, gdyż ambrozja i nektar[2] – pokarm boski, który nieraz spożywał na ucztach z niebianami[3] – przydawały mu siły i chroniły od znużenia starości. I byłby tak żył pod promieniami łaskawości Olimpijczyków jeszcze długo, gdyby nie jego zbytnia gadatliwość i pyszałkowatość.

Lubił się on nadmiernie chwalić swoją przyjaźnią i zażyłością[4] z bogami i często przy ucztach opowiadał przyjaciołom cuda o rozmowach i zamierzeniach Olimpijczyków, plotkował o ich miłostkach i słabostkach. Czasami nawet, by się popisać przed swymi przyjaciółmi, pozwalał sobie na większe zuchwalstwa. Oto, będąc na uczcie na Olimpie, kradł cichaczem trochę nektaru i ambrozji i później częstował nimi swych biesiadników. Bogowie, choć widzieli jego sztuczki, jednak mieli do niego słabość [...]. Wybaczali mu nawet jego plotkarstwo.

Ale razu pewnego po jakiejś uroczystości na Olimpie wyprawił Syzyf u siebie w pałacu wspaniałą ucztę i tam przy winie wypaplał jakąś ważną tajemnicę boską, o której się dowiedział na Dzeusowym[5] dworze.

Teraz już przebrała się miara pobłażania ze strony niebian. Syzyf stracił ich łaskę i za swą winę musiał odpokutować śmiercią. Ale nie chciał się poddać losowi [...]. Umierając tedy[6], chytry król nakazał swej małżonce, by nie wyprawiała mu pogrzebu. Ciało jego, nieprzybrane kwiatami i niepogrzebane, bez świętego obola[7] w ustach leżeć miało pod murem korynckiego pałacu. [...]

Przydatne słowa

Osobę zarozumiałą, która bez powodu jest bardzo z siebie dumna i lubi się chwalić, nazywamy **pyszałkowatą**.

Przykład użycia:
Aneta ciągle wszystkich poucza, jest pyszałkowata.

Przydatne słowa

Jeśli bardzo lubimy daną osobę i z tego powodu łatwo jej ulegamy, możemy powiedzieć, że **mamy** do niej **słabość**.

Przykład użycia:
Weronika miała słabość do Jasia i wybaczała mu, nawet kiedy z niej żartował.

[1] *Korynt* – miasto portowe w Grecji, było w starożytności ważnym ośrodkiem kultury i handlu.
[2] *Ambrozja i nektar* – pokarm i napój bogów dające im nieśmiertelność i wieczną młodość.
[3] *Niebianie* – tu: mieszkańcy Olimpu.
[4] *Zażyłość* – bliska relacja z daną osobą.
[5] *Dzeusowy* – należący do Dzeusa, czyli Zeusa.
[6] *Tedy* – dawniej: więc, zatem, wobec tego.
[7] *Obol* – drobna moneta, którą w starożytnej Grecji wkładano do ust zmarłym.

Obecnie na terenie starożytnego Koryntu można zobaczyć między innymi ruiny świątyni Apollina.

Tymczasem Syzyf jękami i płaczem napełnił całe podziemne królestwo. Błąkał się jak cień w pobliżu Charonowej łodzi[8] i żalił na złą żonę, a łzy jak groch płynęły mu po twarzy. Gdy Charon zapytał go o przyczynę rozpaczy, wtedy Syzyf głosem przerywanym od łkań opowiedział swą żałosną historię, jak to bezbożna małżonka zapomina o swej powinności i nie chce mu sprawić pogrzebu, jak ciało jego poniewiera się gdzieś pod płotem, jak bardzo jest biedny i poniżony, że nie ma nawet obola na opłacenie przewozu przez Styks.

Jęki i narzekania Syzyfa doszły w końcu uszu Hadesa i Persefony. Znali go oni dobrze ze wspólnych biesiad na Olimpie i teraz żal im się zrobiło dawnego ulubieńca. Wezwali go tedy do siebie i dowiedziawszy się o jego nieszczęściu, pozwolili mu wrócić na ziemię pod opieką Tanatosa, boga śmierci, aby mógł nakłonić złą żonę do sprawienia mu należnego pogrzebu.

Przebiegły Syzyf z wybuchem wdzięczności rzucił się do stóp władcom Tartaru i natychmiast, unoszony skrzydłami Tanatosa, wyruszył w drogę na ziemię.

Na ziemię, na ziemię, do słońca i wina, do życia i wesela!

Gdy tylko przybył do pałacu w Koryncie, natychmiast kazał związać mocno bożka śmierci i wtrącić go do ciemnego, wilgotnego lochu w podziemiach zamkowych.

Siedział tak biedny Tanatos długie lata w zamknięciu, a Syzyf tymczasem żył sobie i żył. A wraz z nim i inni ludzie na ziemi nie zaznali w tym czasie ni chorób, ni śmierci. [...]

Aż kiedyś przypomniał sobie Hades o Syzyfie. [...] Przeszukano cały Hades [...], lecz nigdzie nie znaleziono ani czarnego bożka, ani Syzyfa. Wtedy posłał Hades Hermesa na ziemię, by odszukał zaginionych. Wiatronogi[9]

Przydatne słowa

Działanie danej osoby świadczące o jej nadmiernej pewności siebie i lekceważeniu innych możemy nazwać **zuchwalstwem**.

Przykład użycia:
Marcin po raz kolejny pędzi na hulajnodze wśród przechodniów. Pora, by skończył z tym zuchwalstwem.

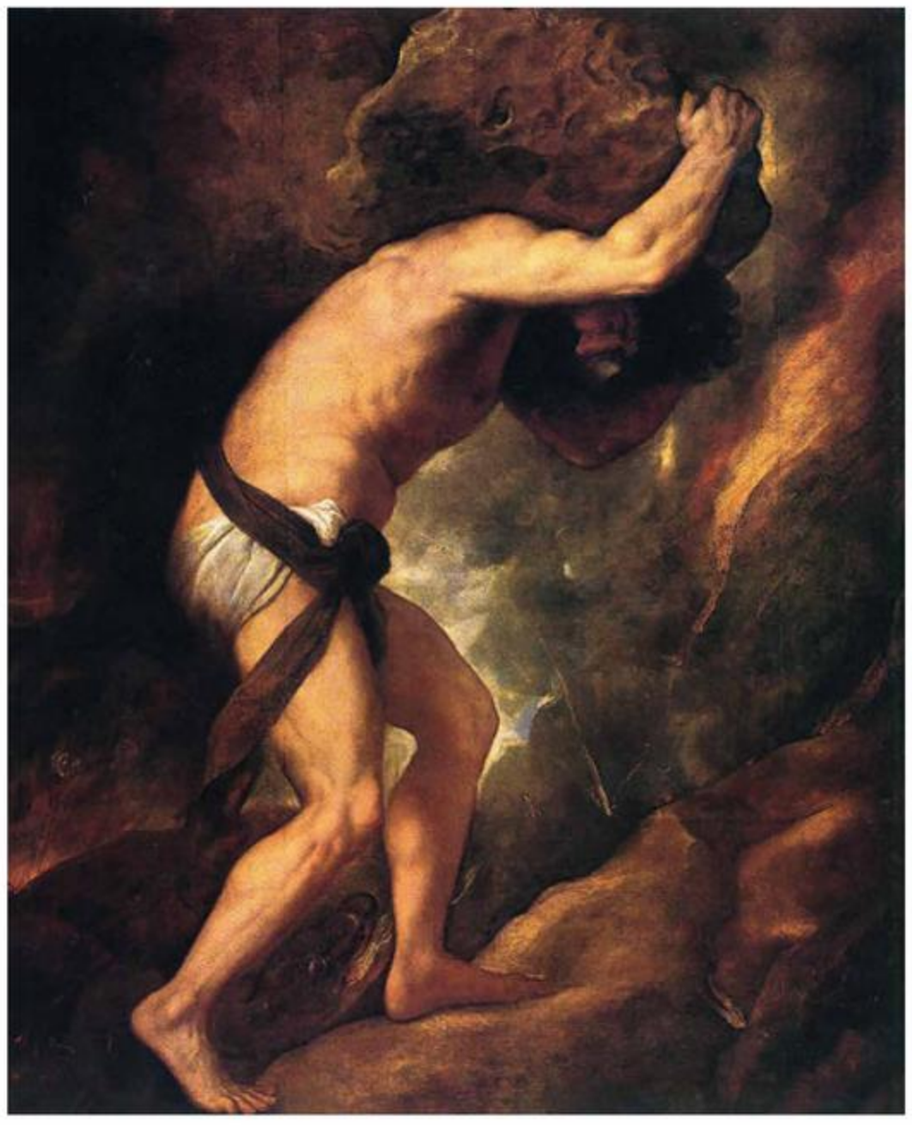
[8] *Charonowa łódź* – łódź, którą starzec Charon przewoził zmarłych przez rzekę Styks do krainy zmarłych. Za swe usługi pobierał opłatę – obola, z którym dusza przybywała ze świata żywych.

[9] *Wiatronogi* – szybki jak wiatr, tradycyjne określenie Hermesa.

bóg nietrudne miał zadanie. Zastał Syzyfa przy uczcie na tarasie korynckiego pałacu. Pod boskim wzrokiem Hermesa zmieszał się chytry starzec i przyznał do winy. Hermes uwolnił z więzów i wieloletniej niewoli Tanatosa. Rozpostarł syn Nocy swe czarne skrzydła zwinięte od tak dawna i milcząc, pofrunął na królewski dwór. Pierwszy uczuł chłodne jego muśnięcie sam Syzyf; potem zaś wszyscy jego dworzanie i towarzysze [...].

A Syzyf? Co się z nim stało po śmierci? Ciężko go ukarali bogowie.

W podziemiach Hadesu zgięty wpół toczy przed sobą wielki odłam skały. Musi go wtoczyć na wysoką górę. Pręży się grzbiet nieszczęśnika, nabrzmiałe węzły żył występują na jego ramionach, krew uderza do głowy i brak mu już tchu w zdyszanych płucach.

Tycjan, *Syzyf*, około 1549 roku

Ale już niedaleko szczyt. Tam odpocznie. Lecz nagle tuż przed wierzchołkiem góry głaz wymyka mu się z rąk i spada w dół.

Tak wciąż musi biedny Syzyf zaczynać od początku swą pracę daremną i znoić się[10] w próżnym wysiłku. A trwać to ma bez końca, przez wieczność całą.

[10] *Znoić się* – męczyć się.

Po przeczytaniu

1. Odszukaj w tekście słowa określające Syzyfa, a następnie na ich podstawie opowiedz o tej postaci.
2. Jakiego podstępu użył bohater, aby uciec z królestwa śmierci?
3. Jaką karę otrzymał władca Koryntu od bogów za drugim razem? Czy była ona, Twoim zdaniem, odpowiednia do jego winy? Uzasadnij swoje zdanie.
4. Jak sądzisz, przed czym miał przestrzegać starożytnych Greków mit o Syzyfie?
5. ★ Wyjaśnij znaczenie wyrażenia *syzyfowa praca*. Możesz skorzystać ze słownika języka polskiego. Poszukaj definicji pod hasłem *syzyfowy*.

Nowa wiadomość

Związek frazeologiczny (frazeologizm) to utrwalone w języku połączenie wyrazów o stałym, przenośnym znaczeniu, które nie wynika ze znaczeń tworzących go słów. Wiele związków frazeologicznych odwołuje się do mitologii.

Przykład:
Róg obfitości – źródło dostatku i dobrobytu.
Według mitu, gdy mały Zeus znalazł ułamany róg swojej opiekunki – kozy Amaltei – przedmiot ten nabrał cudownych właściwości. Napełniał się wszystkim, czego zapragnął jego posiadacz.

6. **Wymień przykłady zajęć, które można by nazwać *syzyfową pracą*.**

7. **Przyporządkuj podanym związkom właściwe objaśnienia. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.**

Robić coś na kolanie. ?
Puszczać coś mimo uszu. ?
Skoczyć na jednej nodze. ?
Mieć oczy szeroko otwarte. ?

- Pobiec coś załatwić bardzo szybko.
- Być czujnym, ostrożnym.
- Nie słuchać czegoś, nie zwracać uwagi.
- Robić coś pośpiesznie, byle jak.

8. **Jakimi wyrazami należy zastąpić znak ?, aby powstały związki frazeologiczne odpowiadające podanym wyjaśnieniom?**

? apetyt – silne uczucie głodu
? pęd – bezmyślne naśladowanie innych

★ **9.** **W jaki sposób rysunek nawiązuje do mitu?**

Jak korzystać ze słownika frazeologicznego?

Słownik frazeologiczny zawiera objaśnienia związków frazeologicznych, w tym również przysłów i powiedzeń. Pozwala on upewnić się, czy dobrze rozumiesz znaczenie danego związku wyrazowego i czy używasz go poprawnie.

Wyjaśnienia związków frazeologicznych znajdują się pod hasłami ułożonymi alfabetycznie. Hasłem jest wyraz, który wchodzi w skład frazeologizmu, zwykle rzeczownik, czasownik lub przymiotnik.

hasło

NIEBO

związek frazeologiczny

1. Być w siódmym niebie «z jakiegoś powodu czuć się szczęśliwym, bardzo się cieszyć»: Byłem w siódmym niebie, wreszcie coś ruszy! Radowałem się na myśl, że nareszcie uruchomię badania (...). *R. Antoszewski, Kariera.* [...]

objaśnienie znaczenia związku

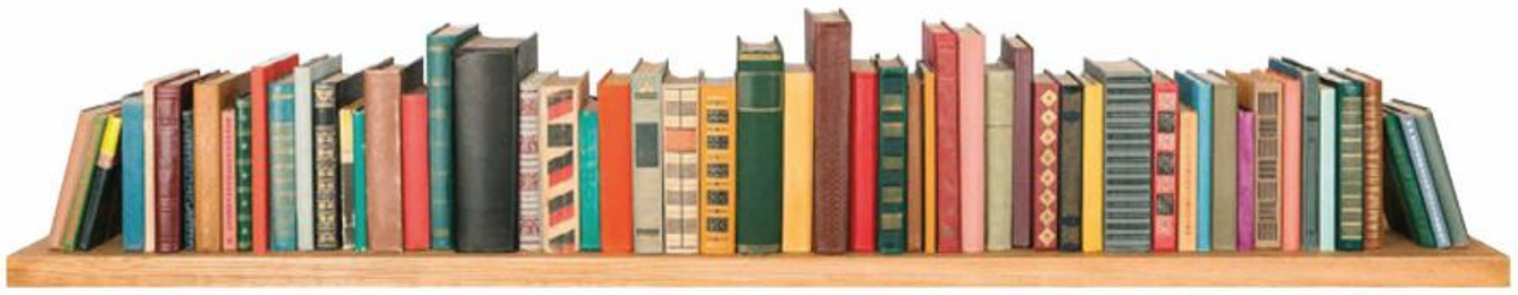
źródło cytatu

kolejny związek, który zawiera wyraz hasłowy

2. Być zawieszonym, pozostawić, tkwić itp. między niebem a ziemią «mieć nierozwiązane jakieś sprawy, oczekiwać na rozwiązanie jakichś spraw, na decyzje»: (...) nie mogę niczego zaczynać z tą budową (...) jestem zawieszony między niebem a ziemią, urzędnicy nie śpieszą się z decyzją... *Roz tel 1997.* [...]

przykład użycia frazeologizmu

Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

Praca ze słownikiem

1. Wskaż w podanych zdaniach związki frazeologiczne i wyjaśnij ich znaczenie. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika.

Dostał autograf i okazało się, że gwiazda pisze jak kura pazurem!
Uprawiaj sport, a będziesz mieć końskie zdrowie!
Ukrył się przed kolegami i siedział jak mysz pod miotłą.
Kinomaniacy już ostrzą sobie zęby na premierowy pokaz tego filmu.

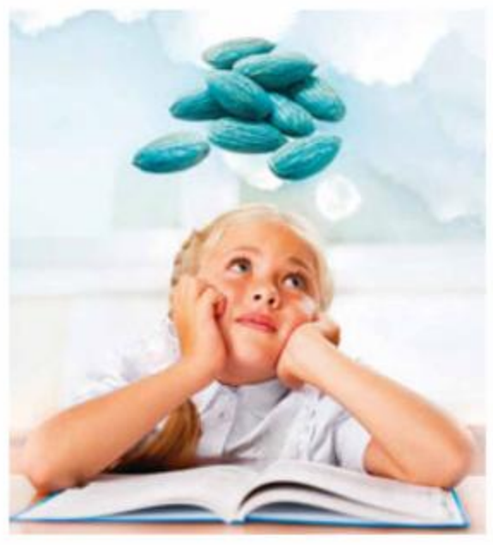
2. Sprawdź w słowniku frazeologicznym, które formy podanych związków są poprawne.

twardy/trudny orzech do zgryzienia
komuś *podwinęła/powinęła* się noga
być na *prostej/dobrej* drodze
dolać/dodać oliwy do ognia

★ **3.** Odgadnij, do jakich związków frazeologicznych odwołują się zamieszczone fotografie. Jakie jest znaczenie tych zwrotów?

★ **4.** Zastąp wyróżnione sformułowania związkami frazeologicznymi z wyrazem *dom*.

Przykład:
Dźwięk spadającej pokrywki ***obudził wszystkich domowników****.*
Dźwięk spadającej pokrywki ***postawił cały dom na nogi****.*

Mama narzeka, że **ciągle zajmuje się większością prac domowych**.
Babcia **często przyjmuje gości**, więc piecze dużo ciast.
W naszym klubie osiedlowym czuję się **swobodnie, bezpiecznie**.

Praca w grupie

5. Zagrajcie we frazeologiczne kalambury.

- Podzielcie się na grupy.
- Każdy zapisuje na kartce dowolny związek frazeologiczny i wrzuca ją do przygotowanego pojemnika.
- Reprezentanci poszczególnych grup na zmianę losują hasło i za pomocą gestów, mimiki lub rysunków wykonanych na tablicy przekazują treść hasła swojej drużynie. Mają na to minutę. Jeśli zespół odgadnie, jaki związek frazeologiczny jest prezentowany, otrzymuje punkt.
- Wygrywa grupa, która zdobędzie najwięcej punktów.

Praca twórcza

6. Poszukaj związku frazeologicznego z wybranym przez siebie słowem, na przykład *ząb*. Następnie wykonaj humorystyczny rysunek ukazujący dosłowne znaczenie tego sformułowania. O odgadnięcie przenośnego sensu poproś koleżanki i kolegów z klasy.

Czym się różnią zdania pojedyncze nierozwinięte od rozwiniętych? – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Wskaż w podanym zdaniu podmiot i orzeczenie.

  Greccy bogowie mieszkali na Olimpie.

Przypomnienie

Podmiot i orzeczenie to **główne części zdania**.

- **Orzeczenie** określa czynności lub stany. Najczęściej jest wyrażone czasownikiem w formie osobowej. Odpowiada na pytania: ***co robi?***, ***co się z nim dzieje?***.
- **Podmiot** informuje o tym, kto lub co wykonuje czynność albo ulega stanowi wyrażonemu przez orzeczenie. Zazwyczaj jest to rzeczownik w mianowniku. Odpowiada na pytania: ***kto?***, ***co?***.

  Przykład: *Słońce świeci*.
  podmiot orzeczenie

Czas na ćwiczenia

1. Przeczytaj podane pary zdań. O jakie dodatkowe informacje wzbogacono dłuższe wypowiedzenia?

Kot miauczy.	Mały kot głośno miauczy.
Iza je.	Iza je płatki owsiane z bananem.

Przypomnienie

Ze względu na występowanie określeń lub ich brak zdania pojedyncze dzielimy na **zdania nierozwinięte** i **rozwinięte**.

- **Zdanie pojedyncze nierozwinięte** zawiera tylko orzeczenie lub podmiot i orzeczenie.

  Przykłady: *Śpi*. *Dziecko śpi*.

- W **zdaniu pojedynczym rozwiniętym** oprócz podmiotu i orzeczenia występują także określenia. Podmiot i jego określenia tworzą **grupę podmiotu**, a orzeczenie i jego określenia – **grupę orzeczenia**.

  Przykład: *Małe dziecko* *spokojnie śpi*.
  grupa podmiotu grupa orzeczenia

Zdanie pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte

2. Rozwiń podpisy pod zdjęciami tak, aby powstały zdania pojedyncze rozwinięte. Wskaż w utworzonych wypowiedzeniach grupę podmiotu i grupę orzeczenia. Czym różnią się utworzone przez Ciebie podpisy od tych, które umieszczono pod fotografiami?

Dziewczynka stoi.

Słońce zachodzi.

Nadchodzi burza.

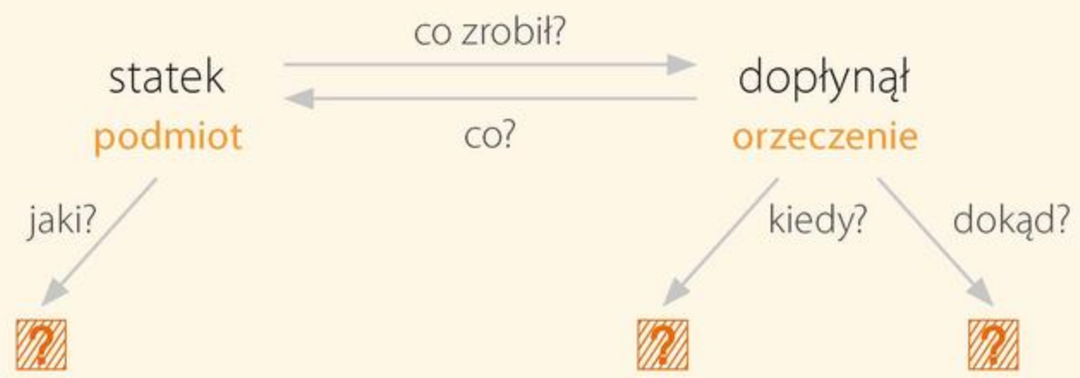
3. **Przeczytaj rozmowę mamy i Jurka, a następnie wykonaj polecenie. Kiedy w rozmowie posługujemy się zdaniami nierozwiniętymi, a kiedy – rozwiniętymi?**

- Rozwiń każde ze zdań wypowiedzianych przez Jurka, tak aby jego mama faktycznie dowiedziała się, jak chłopcu minął czas w szkole.

4. **Ustal, jakimi określeniami należy uzupełnić wykresy podanych zdań. Które określenia tworzą z podmiotem grupę podmiotu, a które – grupę orzeczenia?**

Wieczorem niewielki statek dopłynął do wyspy.

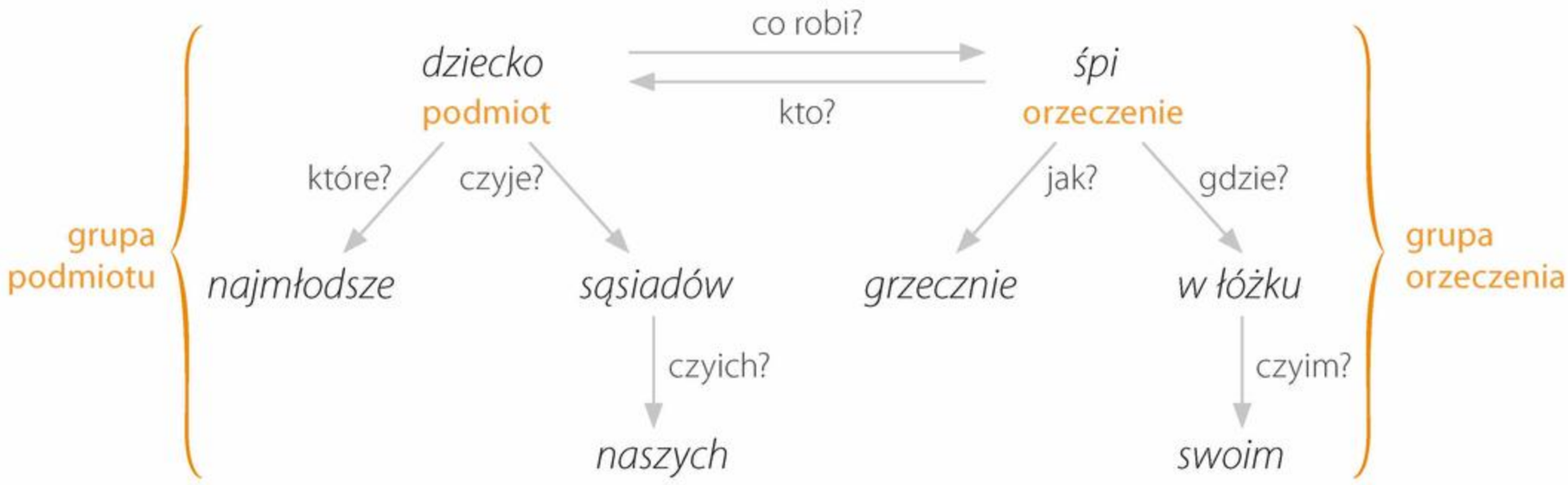
Podczas wycieczki zadowoleni turyści fotografowali budynki.

Nowa wiadomość

Wszystkie części zdania i związki pomiędzy nimi można przedstawić na **wykresie zdania**. Najpierw należy znaleźć podmiot i orzeczenie – na wykresie umieszcza się te części zdania najwyżej. Od podmiotu i orzeczenia wyprowadzamy strzałki w kierunku określeń, a przy strzałkach zapisujemy odpowiednie pytania.

Przykład:
Najmłodsze dziecko naszych sąsiadów śpi grzecznie w swoim łóżku.

Uwaga! Określenia podmiotu i orzeczenia także mogą mieć swoje określenia.

5. Rozwiń zdanie, tak aby przekazywało brakujące informacje. Przyjrzyj się wykresowi, który mógłby powstać na podstawie uzupełnionego wypowiedzenia. Czy ułatwia Ci on rozpoznanie części zdania?

Trawa rośnie.

6. **Uzupełnij podane zdania odpowiednimi określeniami, dopowiadającymi ich treść. Następnie sporządź w zeszycie wykresy tych zdań.**

(Jaki?) pies biegł (jak?) (dokąd?). – wypowiedź dziecka skierowana do starszej osoby
(Kiedy?) mama zrobiła (co?). – wnuczek opowiadający dziadkowi o minionym tygodniu
Wracałam (z kim?) (skąd?). – uczennica wyjaśniająca nauczycielowi powód braku pracy domowej

Przecinek w zdaniu pojedynczym – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Porównaj zamieszczone zdania, zwracając uwagę na znaki interpunkcyjne. Które wypowiedzenie może doprowadzić do nieporozumienia?

Lubię gotowanie książki i kota.
Lubię gotowanie, książki i kota.

Przypomnienie

W zdaniu pojedynczym przecinek stawiamy:

- między wyrazami odpowiadającymi na to samo pytanie,

  Przykłady:
  Kupiłam smaczne (co?) *jabłka, gruszki, śliwki.*
  (jaki?) *Deszczowy, ponury i zimny poranek nie zachęcał do wyjścia z domu.*
  Szukałam zegarka (gdzie?) *w przedpokoju, pokoju, kuchni.*

- przed spójnikami: *ale*, *a* (w znaczeniu przeciwstawnym) *lecz*, *więc*, *czyli*.

  Przykłady:
  Nauczycielka była wymagająca, ale życzliwa.
  Nie jest chory, lecz tylko zmęczony.
  Należy najeść się do syta podczas śniadania, a nie w trakcie kolacji.

W zdaniu pojedynczym przecinka nie stawiamy:

- między wyrazami odpowiadającymi na różne pytania,

  Przykłady:
  Ułożyłam na półce swoje (czyje?) *nowe* (jakie?) *swetry.*
  Pierwszy (który?) *wrześniowy* (jaki?) *poranek zaskoczył nas mgłą.*

- przed spójnikami: *i*, *a* (w znaczeniu i), *oraz*, *lub*, *albo*, *ani*, *czy*.

  Przykłady:
  Lubię filmy i książki.
  Nie lubię cukru ani soli.

  Uwaga! Wyjątkiem są sytuacje, gdy spójnik powtarza się w zdaniu po raz drugi i kolejny. Stawiamy wówczas przecinek przed powtórzonym spójnikiem oraz kolejnym.

  Przykłady:
  Mieliśmy ochotę i na lody, i na rurki z kremem. *Pójdę albo w prawo, albo w lewo, albo prosto.*

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz do zeszytu wypowiedzenia, uzupełniając je odpowiednimi informacjami. Skorzystaj z podanych wskazówek.

- Moje ulubione filmy to [?], [?], [?]. ← Podaj trzy tytuły.
- Do koszyka wielkanocnego można włożyć [?], [?], [?]. ← Wymień nazwy trzech produktów.
- Do najciekawszych miast w Polsce należą: [?], [?], [?], [?]. ← Zapisz nazwy czterech miast.

2. Uzupełnij zdania odpowiednimi spójnikami, tak aby jedna część wypowiedzenia wynikała z drugiej. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

Wyjeżdżamy pojutrze, [?] za dwa dni.
Jestem szczera, [?] prawdomówna.

3. Przepisz zdania i wstaw przecinki tam, gdzie to konieczne.

Chleb był smaczny i miękki a więc naprawdę świeży.
Kupię sobie albo model samolotu albo grę.
Zrobię kakao lub kawę zbożową.
Czuliśmy się zmęczeni lecz zadowoleni.

Nowa wiadomość

Przecinek w zdaniu pojedynczym stawiamy również po rzeczownikach występujących w wołaczu, a także po słowach wyrażających okrzyki: *ach*, *halo*, *hej*, *oj*.

Przykłady:
Wojtku, podejdź bliżej.
Ach, jak mamy dużo zadane.
Hej, co u ciebie słychać?
Mamo, czy mogę iść do koleżanki?

4. Wskaż, gdzie w wypowiedziach poszczególnych postaci powinny się znaleźć przecinki.

Zanim przeczytasz

- Jakich znasz bohaterów ratujących ludzkość? Odpowiedz, odwołując się do znanych Ci filmów lub książek.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

Mit o Heraklesie

Fragmenty książki Jana Parandowskiego *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*

MITOLOGICZNY SUPERBOHATER

Herakles (u Rzymian: Herkules) był synem Dzeusa i królowej Alkmeny[1]. Ojciec, chcąc mu zapewnić nieśmiertelność, zabrał go raz do nieba i położył przy śpiącej Herze, aby chłopak mógł ssać pierś bogini. Hera jednak obudziła się i odtrąciła cudze dziecko. Kilka kropel jej mleka rozlało się po niebie i powstała z nich Mleczna Droga[2], a kilka spadło na ziemię i wyrosły z nich białe lilie. Hera nienawidziła Heraklesa i prześladowała go przez całe życie.

Kiedy miał dziesięć miesięcy, zdarzyło mu się po raz pierwszy okazać swą nadludzką siłę. Alkmena, wykąpawszy synów (bo miała jeszcze jednego: Ifiklesa), ułożyła ich w tarczy spiżowej[3], która służyła za kołyskę. Dzieci już spały, gdy w połowie nocy Hera wysłała dwa potworne węże, by udusiły Heraklesa. Najeżone ostrymi łuskami, wpełzły do pokoju z przeraźliwym syczeniem, a z oczu ich bił ogień i z paszcz ciekła jadowita ślina. Wielka jasność rozgorzała[4] w całym pałacu. Młodszy, Ifikles, z krzykiem uciekł. Herakles zaś chwycił obydwa potwory i zaczął je dusić. Przybiegła Alkmena, a za nią jej mąż, Amfitrion, z mieczem. Rozbudzona służba zapełniła pokój dziecinny. Wszyscy patrzyli w zdumieniu, jak mały Herakles gniótł węże, które [...] martwe opadły na kamienną posadzkę. Pokazując matce i ojczymowi zdławione gady, chłopak śmiał się z radości i skakał.

Kilka słów o lekturze

Bohaterem mitu jest Herakles, który z powodu popełnionej zbrodni – w ramach pokuty – musiał wykonać 12 prac zleconych mu przez króla Eurysteusa. Na polecenie władcy Herakles dokonał czynów wykraczających ponad możliwości człowieka, między innymi pozbawił życia lwa z Nemei, który pustoszył pola i porywał bydło pasterzom, zgładził okropnego płaza – hydrę lernejską, czyhającą na ludzi i ich dobytek, wytępił ptaki żywiące się ludzkim mięsem, a nawet... porwał z Hadesu Cerbera...

[1] *Alkmena* – żona Amfitriona, króla Teb. Została uwiedziona przez Zeusa, który przybrał postać jej męża.
[2] *Droga Mleczna* – zbiorowisko bardzo odległych, niewidocznych gołym okiem gwiazd, tworzących smugę świetlną na niebie.
[3] *Spiż* – połączenie metali używane do wyrobu broni, maszyn, pomników.
[4] *Rozgorzeć* – rozpalić się, jaśnieć, świecić.

Herakles rósł zdrowo jak drzewo w sadzie. Amfitrion wcześnie zaczął go uczyć sztuki powożenia końmi i dobrał najlepszych mistrzów, aby go kształcili w zapasach, w strzelaniu z łuku i rzucaniu oszczepem [...]. Sypiał na twardym łożu, pod skórami dzikich zwierząt, a żywił się obficie mięsem i chlebem. Matka chciała, żeby nie zaniedbywał nauk, ale on nie miał zamiłowania do książek. Kiedy raz nauczyciel zaprosił go do biblioteki i zachęcał do wybrania sobie któregoś z tomów, Herakles wziął książkę kucharską. [...]

Gdy był głodny, mógł zjeść całego wołu. Puchar do wina miał tak ogromny, że go dwóch ludzi nieść musiało. Mając lat osiemnaście, zabił lwa i z jego skóry zrobił sobie okrycie. Lwi łeb nosił na głowie, niby hełm. Bogowie go polubili. Hermes dał mu miecz, Apollo strzały, Hefajstos kołczan[6] pięknej roboty, Atena pancerz. Herakles wyrwał w lesie drzewo oliwne z korzeniami i sporządził sobie potężną maczugę, z którą się nigdy nie rozstawał.

A właśnie wybuchła wojna. Bohater ruszył z pomocą królowi tebańskiemu[7], którego ziemię najechał nieprzyjaciel. Z garstką żołnierzy złamał szeregi wrogów i wrócił zwycięzcą. Król z wdzięczności dał mu swą córkę za żonę[8]. Herakles przez kilka lat siedział w domu i bawił dzieci. Ale razu pewnego, gdy składał ofiarę przy ołtarzu, ogarnęło go nagłe szaleństwo[9]. Nie wiedząc, co czyni, porwał się z nożem ku żonie, zabił ją, a dzieci udusił. Skoro znów odzyskał rozum, poszedł do wyroczni delfickiej[10] po radę, jak ma odpokutować swą zbrodnię. Pitia kazała mu iść do Myken[11] i zaciągnąć się na służbę do króla Eurysteusa: co mu ten robić każe, ma wypełnić, póki nie dokona dwunastu prac. Herkules poszedł.

Ów Eurysteus był wielkim tchórzem. Ujrzawszy przed sobą tak potężnego siłacza, zląkł się i chcąc się go pozbyć, prędko wymyślił dlań robotę dość niebezpieczną, aby mógł być pewny, że bohater przypłaci ją życiem: kazał mu [...] zabić hydrę lernejską [...]. Hydra była niezmiernie wielka i miała dziesięć głów, z których jedną, w samym środku,

Rzymska rzeźba przedstawia małego Heraklesa walczącego z wężami.

---

[6] *Kołczan* – futerał na strzały do łuku.
[7] *Tebański* – przymiotnik od nazwy greckiego miasta Teby.
[8] *Żona Heraklesa* – Megara, córka Kreona – króla Teb.
[9] *Szaleństwo Heraklesa* – zostało wywołane przez nienawidzącą go Herę.
[10] *Delficki* – przymiotnik od nazwy miasta Delfy w starożytnej Grecji, w którym znajdowała się słynna wyrocznia. Kapłanka Pitia (Pytia) odpowiadała tam na zadawane przez pielgrzymów pytania dotyczące przyszłości.
[11] *Mykeny* – miasto w Grecji.

nieśmiertelną. [...] Herakles na nowo ucinał hydrze jedną głowę po drugiej, a rany natychmiast wypalał i łby więcej nie odrastały. Na koniec wyrwał jej ową nieśmiertelną głowę, zakopał na polu i przywalił ogromnym głazem. [...]

Wtedy Eurysteus kazał mu sprowadzić do Myken łanię ceryntyjską. Było to bardzo piękne zwierzę, które miało złote poroże i racice ze spiżu. Nikomu nie wyrządzało krzywdy, biegając sobie po górach Arkadii[12]. Łania była ulubienicą Artemidy. Z tego powodu Herakles nie chciał jej ani zabić, ani zranić, i gonił ją przez cały rok. Na koniec dopadł jej w jakiejś gęstwinie i wziąwszy na ramiona, ruszył z powrotem. Po drodze spotkał Artemidę, która mu chciała odebrać łanię. Ale jej nie dał, a kiedy zaczęła go lżyć[13], wytłumaczył, że robi to wszystko z nakazu niedobrego Eurysteusa, i uspokoił rozgniewaną boginię.

Ledwo Herakles stanął u wrót Myken z ową łanią, gdy herold[14] mu oznajmił, że ma znów ruszyć do Arkadii, gdzie w okolicach Erymantu pojawił się dzik, bardzo wielki, który zagraża ludziom i zwierzętom. Była wtedy zima. Herakles wypłoszył dzika z gęstwiny i tak długo pędził go po głębokim śniegu, aż zwierz padł omdlały. Wówczas dźwignął go na plecy i zaniósł Eurysteusowi.

Ale ten już obmyślił coś nowego: niechaj Herakles w jednym dniu oczyści stajnię Augiasza. Augiasz był królem Elidy[15] i miał nieprzebrane stada bydła – samych wołów trzy tysiące. W stajniach zebrało się tyle nawozu, że wszyscy mieszkańcy Elidy nie mogliby tego uprzątnąć, gdyby się zabrali do roboty. Wobec tego pozostawiono wszystko, jak było: od trzydziestu lat nie wymiatano, chyba tak sobie, po wierzchu. Herakles poszedł, jak mu Eurysteus kazał, i obiecał Augiaszowi, że mu stajnię w jeden dzień oporządzi. Nic nie wspomniał o tym, kto go posłał, ale żądał dziesiątej części trzody jako zapłaty. Król zgodził się tym chętniej, iż rzecz wydała mu się niemożliwą do wykonania. Ale Herakles rozkopał z jednej strony grunt pod oborą i za pomocą osobnego kanału skierował niedaleko płynącą rzekę Penejos tak, że strumień przepływał przez stajnię i w kilka godzin woda wszystko wymyła.

---

[12] *Arkadia* – kraina ładu i szczęśliwości.

[13] *Lżyć* – obrzucać kogoś obelgami.

[14] *Herold* – dawniej: urzędnik ogłaszający w imieniu władcy ważne informacje.

[15] *Elida* – kraina historyczna w Grecji.

Po przeczytaniu

1. Jakimi cechami Herakles odznaczał się od dzieciństwa i młodości?

2. Określ, którzy bogowie ofiarowali Heraklesowi: kołczan, miecz, strzały, pancerz. Za co większość mieszkańców Olimpu lubiła bohatera?

3. Na czym polegały prace Heraklesa zlecone przez króla Eurysteusa, opisane w zamieszczonych fragmentach? W jaki sposób bohaterowi udało się je wykonać? O jakich jego cechach to świadczy?

4. Uzasadnij, że opowieść o Heraklesie jest mitem.

★ **5.** Co w przeczytanym micie jest okrutne i budzi Twój sprzeciw? Jak myślisz, dlaczego mity zawierają sceny okrucieństwa?

6. Jacy byli bogowie, skoro pozwalali na przemoc i sami się często nią posługiwali?

7. Przyjrzyj się kadrom filmowym. Co, Twoim zdaniem, łączy przedstawionych bohaterów z postacią Heraklesa?

Superman, amerykański serial animowany nadawany w polskiej telewizji w latach 1996–2000.

Spider-Man, amerykański serial animowany nadawany w polskiej telewizji w latach 1994–1998.

Ciekawostka

W mitologii greckiej – oprócz bogów – występowali także **herosi**, czyli **półbogowie**. Byli oni obdarzeni niezwykłymi cechami, na przykład nadludzką siłą, ale – w przeciwieństwie do mieszkańców Olimpu – mogli umrzeć. Do herosów należeli między innymi Herakles i Tezeusz.

? Co wiesz o pozostałych pracach Heraklesa? Przygotuj prezentację na temat wybranej pracy bohatera.

8. Przyjrzyj się jeszcze raz dziełu zamieszczonemu na stronie 199. Jaką sytuację artystka utrwaliła na obrazie? Dlaczego – Twoim zdaniem – tytułowy bohater jest niebieski jak niebo?

⚙ **9.** Co oznacza wyrażenie *stajnia Augiasza*? Ułóż jedno zdanie z tym związkiem. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika frazeologicznego.

Jak napisać opowiadanie odtwórcze?

Celem opowiadania odtwórczego jest odtworzenie wydarzeń rzeczywistych lub przedstawionych w utworze literackim, filmie albo spektaklu teatralnym. Zdarzenia należy zaprezentować chronologicznie, czyli zgodnie z kolejnością, w jakiej następowały. Zaplanuj wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Przygotuj ramowy plan wydarzeń.

tytuł

„Zabicie hydry lernejskiej – jedna z dwunastu prac Heraklesa"

określenie czasu i miejsca wydarzeń

bohater

Działo się to w bardzo dawnych czasach, o których opowiadają mity...

Pewnego dnia Herakles udał się na służbę do króla Eurysteusa, aby odpokutować straszne czyny, które popełnił. Nie spodziewał się, że tchórzliwy władca, obawiając się siły herosa, wymyśli bardzo niebezpieczne zadania, aby jak najszybciej się go pozbyć. } WSTĘP

Herakles wszedł do sali, w której zasiadał król. Ukłonił się i powiedział:

dialog

– Dzień dobry, panie! Przybyłem zgodnie z poleceniem wyroczni delfickiej, aby spełnić twe rozkazy.

Król, starając się nie okazać lęku, odpowiedział stanowczym głosem:

– Ositku, mam dla ciebie 12 prac. Jedną z nich jest pokonanie hydry.

– Czy to potwór, który mieszka na bagnach koło Lerny niedaleko miasta Argos? – zapytał heros.

– Ten sam – odparł król. – Wiesz więc, dokąd się udać.

Na te słowa Herakles pokłonił się i wyruszył w drogę.

Gdy dotarł na miejsce, zaczął strzelać z łuku, aby wywabić hydrę

kolejne akapity rozpoczynane wcięciem

z jamy. Kiedy rozjuszona bestia wyskoczyła, wdał się z nią w walkę.

przedstawienie przebiegu wydarzeń

W końcu udało mu się oderwać kilka łbów potwora, ale na miejsce każdego zaraz odrastały trzy nowe! Na dodatek na pomoc hydrze przyszedł olbrzymi rak. Wreszcie heros wpadł na pomysł – nakazał swemu woźnicy zapalić pobliski las i od nowa zaczął ucinać głowy hydrze. Teraz jednak miejsca po nich natychmiast wypalał i łby przestały odrastać. Środkową, nieśmiertelną głowę zakopał i przygniótł ogromnym kamieniem. } ROZWINIĘCIE

Jak zwykle poradził sobie znakomicie. Król Eurysteus był zrozpaczony, gdy zobaczył, że heros znów wraca zwycięski. Władca będzie musiał wyznaczyć mu kolejne zadanie. Czy i tym razem Heraklesowi się powiedzie? } ZAKOŃCZENIE

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz tekst do zeszytu, uzupełniając go wybranymi słowami lub wyrażeniami określającymi czas albo następstwo w czasie.

przez chwilę, nagle, pewnego dnia, następnie, gdy tylko, najpierw, gdy, niespodziewanie

[?] Persefona bawiła się na łące. [?] tuż obok wyrósł zupełnie niezwykły kwiat. Dziewczyna [?] wahała się, ale zapach był zbyt kuszący. [?] zerwała kwiat, ziemia rozwarła się i [?] pojawił się Hades na wozie zaprzężonym w czarne konie. Bóg porwał Persefonę. [?] Demeter odkryła nieobecność córki, rozpoczęła poszukiwania. [?] pytała o nią wszystkich bogów i ludzi. [?], zrozpaczona, okryła pola żałobą.

2. Ułóż plan wydarzeń przedstawionych w Twojej ulubionej książce. Zapisz go w zeszycie.

3. Na podstawie dowolnie wybranego fragmentu lektury z czwartej lub piątej klasy (na przykład *Akademii pana Kleksa* lub *Chłopców z Placu Broni*) napisz w zeszycie wstęp do opowiadania odtwórczego pod tytułem *Niezwykła przygoda*.

4. Napisz w zeszycie krótkie opowiadanie zatytułowane *Początek ich znajomości*. Odwołaj się do treści wybranego mitu – możesz na przykład odtworzyć wydarzenia dotyczące Persefony i Hadesa lub Syzyfa i Charona.

Praca w grupie

5. Przyjrzyjcie się ilustracjom, a następnie na ich podstawie ułóżcie krótkie opowiadanie z dialogiem.

- Pamiętajcie, że Wasze opowiadanie powinno składać się ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia.
- Ustalcie, kto podczas czytania tekstu będzie narratorem, kto chłopcem, a kto – konduktorem.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

Mit o Tezeuszu i Ariadnie

Fragmenty książki Anny M. Komornickiej *Nić Ariadny, czyli po nitce do kłębka*

W CZYM POMOGŁA NIĆ ARIADNY?

Ariadna, młodziutka córka króla Minosa, zakochała się bez pamięci w przybyszu z Aten, Tezeuszu, gdy ten zawitał na wyspę Kretę. Tezeusz nie przypłynął tam jednak po to, by starać się o rękę dziewczyny. Cel jego wyprawy był stokroć ważniejszy i – rzec można – natury państwowej. Otóż w olbrzymim pałacu, zwanym labiryntem, czaił się straszny potwór o ludzkim tułowiu i głowie byka – Minotaur. Labirynt – budowlę [...] o rozmyślnie zawiłym planie konstrukcji – zbudował Dedal, genialny wynalazca i budowniczy, którego [...] Minos trzymał w niewoli na swym dworze. Minotaur, ukryty w głębi labiryntu, żywił się tylko mięsem ludzkim, dlatego co trzy lata sprowadzano dla niego z Aten na pożarcie siedmiu młodzieńców i siedem dziewcząt. Zrozpaczeni Ateńczycy uprosili Tezeusza, znanego z odwagi i bohaterskich czynów, by uwolnił ich od potwora i zabił Minotaura w jego siedzibie. Ale ten, kto zapuścił się w głąb labiryntu, nie mógł już znaleźć wyjścia!

Na szczęście bogini miłości Afrodyta sprzyjała Tezeuszowi. Ona to właśnie sprawiła, że jedna z córek królewskich pokochała ateńskiego bohatera. Ariadna obiecała mu swą pomoc w wytropieniu i zgładzeniu[1] Minotaura.

Ale jak wątła dziewczyna mogła wesprzeć Tezeusza w tak niebezpiecznej przygodzie? Otóż właśnie ona jedna była w stanie to uczynić! Kiedyś bowiem Dedal, twórca labiryntu, ofiarował Ariadnie magiczny kłębek nici [...]. Pamiętamy, że Dedal pochodził z Aten, nienawidził więc Minotaura, który pożerał jego ziomków[2]. Wręczając po kryjomu kłębek nici królewnie, Dedal pouczył ją, jak ma się z nim obchodzić:

– Należy mocno przywiązać jeden koniec nitki [...] u wrót labiryntu. Kłębek będzie się sam odwijał przed wchodzącym i prowadził krętymi drogami do samego serca pałacu. Po nitce iść trzeba do kłębka. Drogę powrotną wskaże ta sama nić, która się snuła od wrót budowli.

Ariadna obiecała dać Tezeuszowi czarodziejski kłębek nici pod warunkiem, że się z nią ożeni i zawiezie ją do swego rodzinnego miasta. Młodzieniec skwapliwie[3] zgodził się na wszystko.

Przydatne słowa

Osobę, która ma drobną budowę, możemy nazwać **wątłą**.

Przykład użycia:
Inaczej wyobrażałam sobie tę postać – w filmie zagrał ją wątły aktor.

[1] *Zgładzić* – pozbawić życia.
[2] *Ziomek* – człowiek pochodzący z tego samego kraju, z tej samej okolicy, miejscowości.
[3] *Skwapliwie* – chętnie, w sposób okazujący wyraźną gotowość do czegoś.

Tezeusz zabił potwora i wydostał się z groźnych czeluści labiryntu dzięki czarodziejskiej nitce. Przed świtem wsiadł na okręt wraz z córką królewską, zabrał też młodych Ateńczyków uratowanych od śmierci. Niestety, nie było sądzone Ariadnie dopłynąć do Aten. W czasie krótkiego postoju na bezludnej wyspie, gdy dziewczyna znużona długą drogą usnęła na brzegu morskim, Tezeusz odpłynął cichaczem, pozostawiając ją samą na pastwę losu[4].

Marmurowa rzeźba przedstawiająca śpiącą Ariadnę porzuconą przez Tezeusza na wyspie Naxos, I–II wiek p.n.e.

Mit nie tłumaczy, dlaczego zdradził ufającą mu narzeczoną. Może postąpił tak z rozkazu bogów, którzy mieli wobec niego inne plany? Tego się już nigdy nie dowiemy. Ale możemy sobie wyobrazić rozpacz i gorzkie łzy Ariadny [...].

Na szczęście, żałość jej nie trwała długo. Wnet na wyspie zjawił się na wozie zaprzężonym w pantery bóg wina Dionizos [...]. Oczarowany pięknością dziewczyny, ofiarował jej szczerozłoty diadem, poślubił ją i wprowadził na Olimp.

Dziś pamiętamy o pięknej córce króla Krety dzięki powiedzeniu „nić Ariadny", z którego w polskiej tradycji ukuło się porzekadło „dojść po nitce do kłębka". Oznacza ono, że można rozwiązać najbardziej nawet skomplikowaną zagadkę, odkryć prawdę, jeżeli krok za krokiem pozna się szczegóły sprawy i wyjaśni, co je ze sobą wiąże.

---

[4] *Zostawić kogoś na pastwę losu* – porzucić kogoś, nie troszcząc się o jego los.

Po przeczytaniu

1. Na podstawie tekstu przygotuj krótkie informacje o Minotaurze, Ariadnie i Dedalu.

2. Oceń postępowanie Tezeusza. Które z jego zachowań można pochwalić, a które zasługuje na naganę?

3. Opowiedz o tym, jak w micie pokazano zło.

Praca twórcza

4. Wymyśl krótką scenkę pod tytułem *Po nitce do kłębka*, w której wybrana osoba rozwiąże trudną zagadkę. Swój pomysł zapisz w zeszycie.

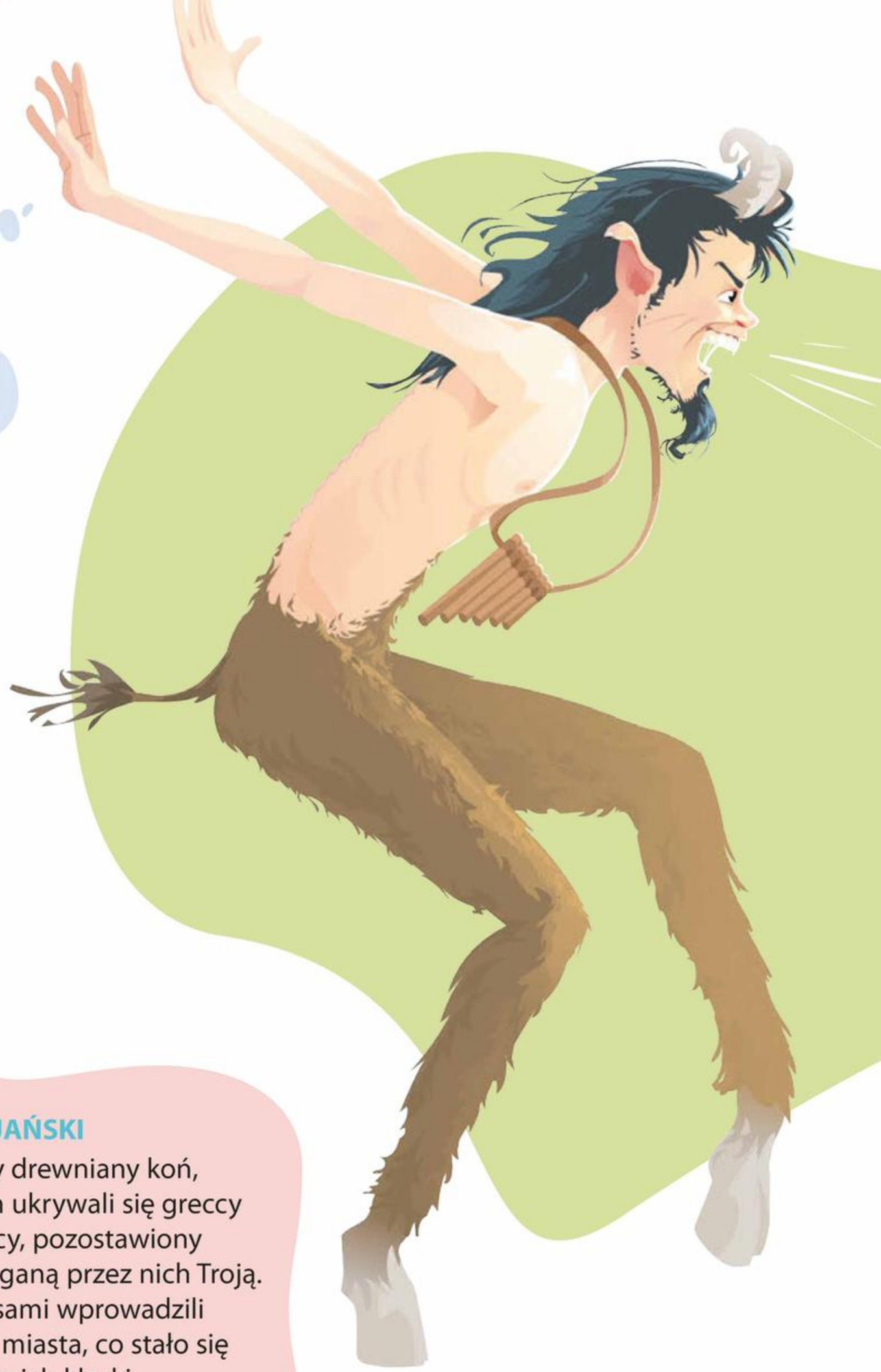
Mitologia na językach

Każdy ma swoją piętę Achillesa, miło jest znaleźć się w objęciach Morfeusza, a czasem po prostu nie sposób poradzić sobie bez nici Ariadny. Z mitologii greckiej pochodzi wiele związków wyrazowych, które na stałe weszły do języka. Nawiązują one do historii o bogach, herosach czy potworach. Warto znać te opowieści, aby w pełni zrozumieć sens używanych sformułowań.

JABŁKO NIEZGODY

- Jabłko z napisem „dla najpiękniejszej”, o które kłóciły się Hera, Atena i Afrodyta.
- Oznacza przyczynę konfliktu, powód kłótni.

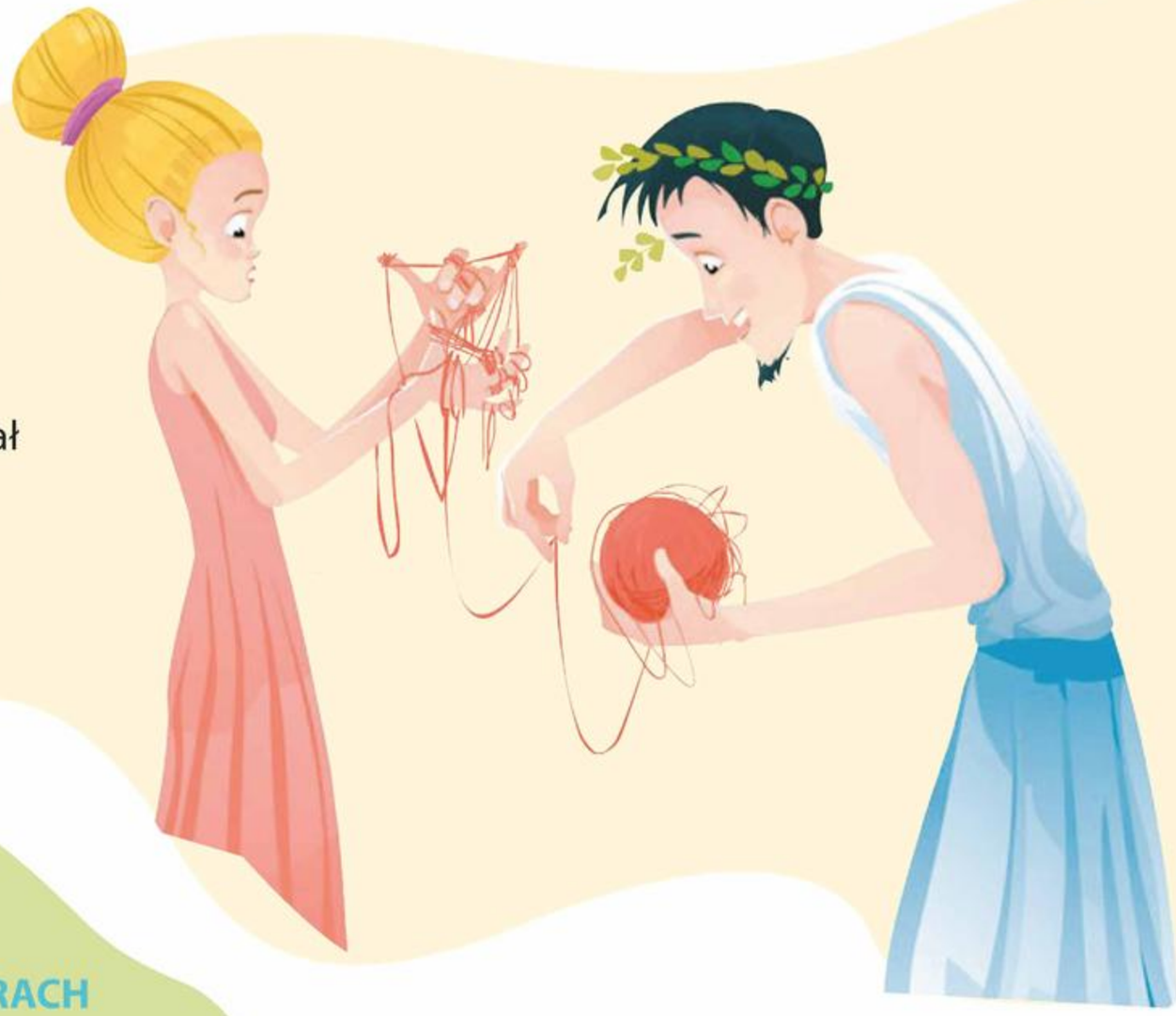

KOŃ TROJAŃSKI

- Ogromny drewniany koń, w którym ukrywali się greccy wojownicy, pozostawiony pod obleganą przez nich Troją. Trojanie sami wprowadzili konia do miasta, co stało się powodem ich klęski.
- Zdobycz przynosząca zgubę, niebezpieczny podarunek.

NIĆ ARIADNY

- Nić, dzięki której grecki heros Tezeusz znalazł wyjście z labiryntu po tym, jak udało mu się zabić Minotaura – potwora o głowie byka. Bohater dostał kłębek od Ariadny, córki króla Krety.
- Sposób wybrnięcia z zawiłej sytuacji.

PANICZNY STRACH

- Lęk, który w ludziach i zwierzętach wzbudzał swoimi nagłymi i przeraźliwymi krzykami bożek Pan o wyglądzie człowieka z nogami, rogami i uszami kozła.
- Nagły napad lęku, przerażenia, wielki, nieopanowany strach.

W OBJĘCIACH MORFEUSZA

- Morfeusz był bożkiem zsyłającym marzenia senne.
- Być we śnie, śnić.

PIĘTA ACHILLESA

- Jedyne miejsce na ciele bohaterskiego Achillesa, które nie było odporne na ciosy. Matka Achillesa – Tetyda – zanurzając małego synka w mającej magiczną moc rzece Styks, trzymała go właśnie za piętę.
- Czyjaś słaba strona.

Po przeczytaniu

1. Ułóż zdania z trzema wybranymi związkami frazeologicznymi przedstawionymi na planszy.

2. Wskaż w podanych hasłach reklamowych nawiązania do mitologii, a następnie objaśnij ich znaczenie. W razie trudności skorzystaj ze słownika lub encyklopedii.

   Nasi informatycy uratują Twój komputer, nawet jeśli ma konia trojańskiego!
   Kancelaria „Atena" – mądre rozwiązanie Twoich problemów!
   Salon sukni ślubnych „Afrodyta" oferuje 10% zniżki z okazji walentynek.

3. Wyjaśnij, do których opowieści mitologicznych nawiązują podane słowa. W jakim znaczeniu używamy tych wyrazów współcześnie? Możesz skorzystać ze słownika języka polskiego.

   nektar, *tytan*, *gigant*

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

Mit o Dedalu i Ikarze

Fragmenty książki Grzegorza Kasdepkego *Zeus & Spółka. Mity dla dzieci*

NA SKRZYDŁACH W STRONĘ SŁOŃCA

Kiedyś to wynalazcy mieli fajne życie – nic przecież jeszcze nie było wynalezione! [...]

A wiecie, kto wynalazł pierwszą siekierę na świecie? Dedal. A piłę? Też Dedal.

Dedal to w ogóle był zdolny facet. Nie dość, że wynalazca, to na dodatek rzeźbiarz i architekt. Architekt, czyli ktoś, kto projektuje różne budynki i – dajmy na to – mosty. Co robi rzeźbiarz, nie muszę pewnie tłumaczyć. Po prostu rzeźbi. Z tym, że rzeźby Dedala były doskonałe. Gdy pewnego razu wyrzeźbił posąg, który miał stanąć w świątyni, kapłani na wszelki wypadek związali go łańcuchami – aby nie uciekł. [...]

W momencie, gdy rozpoczyna się ta historia, Dedal mieszka wraz z synem, Ikarem, na wyspie Kreta. Dobrze im się tu powodziło, bo król Krety, Minos, niezwykle sobie cenił kunszt[1] Dedala – wielekroć już korzystał z jego

[1] *Kunszt* – talent, biegłość.

pomysłowości. A jednak Dedal marzył, aby pożegnać gościnną wyspę i powrócić do rodzinnych Aten. Tyle lat przebywał już poza swym ukochanym miastem, nie widział bliskich i przyjaciół! Ale Minos nie chciał, aby Dedal opuścił jego królestwo. Dlaczego? A któryż władca pozbywałby się chętnie tak zdolnego człowieka?! W pewnym więc sensie zarówno Dedal, jak i jego syn, Ikar, byli niewolnikami króla Minosa. A jeżeli nie można robić tego, na co ma się ochotę, to nie cieszą ani zaszczyty, ani bogactwa.

– Mam pewien kłopot – powiedział któregoś razu król Minos, stając przed Dedalem. – Musimy coś zrobić z Minotaurem...

Minotaur był straszliwym potworem, nękającym w tym czasie mieszkańców Krety. Już sam jego widok budził strach. [...]

– Nie możesz wysłać żołnierzy i po prostu zgładzić potwora? – zapytał Dedal.

– Nie mogę – wzruszył ramionami Minos. (Plotka głosiła, że Minotaura urodziła żona Minosa i prawdopodobnie z tego właśnie względu król nie chciał go zabić).

Władca Krety nie mógł jednak pozwolić, aby potwór bezkarnie buszował po jego królestwie. Wspólnie z Dedalem obmyślili, że trzeba wybudować potężny labirynt. Uwięzi się Minotaura w środku – myślał Minos. – A jeśli ktoś będzie na tyle głupi, by wchodzić do labiryntu, to trudno, jego sprawa...

– Jeśli zbuduję labirynt, będę mógł wyjechać do Aten? – zapytał Dedal.

– Porozmawiamy o tym później – mruknął wymijająco Minos.

Nie minęło kilka miesięcy i ogromny labirynt był gotowy. [...]

– Kiedy będę mógł wrócić do Aten? – pytał każdego dnia Dedal.

Lecz wciąż otrzymywał tę samą odpowiedź:

– Jeszcze nie teraz.

I w końcu Dedal zrozumiał, że Minos nigdy nie zechce wypuścić go z Krety. I że jedyne, co mu pozostało, to ucieczka.

– Może zbudujemy łódź? – zaproponował Ikar [...].

– Złapią nas... – odpowiadał zamyślony Dedal. Patrzył na upstrzone chmurami niebo, na słońce, które chowało się za horyzontem, na ptaki krążące nad spienionymi falami... Aż wreszcie wpadł mu do głowy pewien pomysł. Po powrocie do domu natychmiast zamknął się w swojej pracowni. [...]

Pewnego poranka Dedal obudził Ikara wcześniej niż zwykle i pokazał mu swój najnowszy wynalazek – dwie pary potężnych skrzydeł. Wystarczyło przywiązać je do ramion – i w drogę.

– Jak je zrobiłeś? – zapytał oszołomiony Ikar.

– Po prostu... – odparł z dumą Dedal. – Do drewnianego drzewca przylepiłem woskiem pióra. I już!

Ikar nie mógł oderwać oczu od skrzydeł. Gładził je delikatnie dłonią, jakby były czymś żywym, czymś, co czuje. Ledwo słuchał instrukcji i rad ojca zafascynowany jego nowym dziełem... Ech, gdyby Dedal zauważył wtedy, w jakim stanie jest jego syn... Ale i Dedal był podniecony perspektywą lotu; wreszcie miało spełnić się jego marzenie! [...]

– Pamiętaj – mówił Dedal, przypinając Ikarowi skrzydła. – Nie leć za nisko, żeby fale nie zmoczyły piór. Ale nie leć też za wysoko, żeby słońce nie roztopiło wosku.

– Dobrze, dobrze... – potakiwał Ikar, lecz widać było, że tylko jednym uchem słucha ojca. Myślami szybował już wysoko – wyżej niż ptaki, wyżej niż chmury, wyżej niż...

– To co, lecimy? – zapytał niecierpliwie.

Dedal westchnął. Raz jeszcze rzucił okiem za siebie – na uśpione miasto, na cichą Kretę, na królewski pałac, w którym przeżył tyle szczęśliwych chwil. Nie czas jednak było na wspomnienia – słońce zaraz zacznie mocno palić, a wtedy z ucieczki nici.

– Lecimy – powiedział. I rzucił się odważnie ze skalistego urwiska.

Pióra załopotały na wietrze, kilka z nich opadło na spienione fale zmagające się z brzegiem. Dedal machał ramionami najsilniej, jak potrafił. Czuł suchość w gardle, wiatr mierzwił[2] mu brodę... Ale wreszcie poczuł, że leci! [...]

– Hurra! – odpowiedział mu gdzieś z wysoka głos syna.

Dedal spojrzał zaniepokojony do góry. Ikar leciał wysoko, zbyt wysoko, z tej odległości wyglądał jak potężny ptak krążący nad chmurami.

– Uważaj... – chciał krzyknąć Dedal, lecz głos zamarł mu w krtani. Z góry jedno za drugim sypały się już pióra, roztopiony wosk skapywał do znieruchomiałego nagle morza.

– Ratunku! – zawołał Ikar.

[2] *Mierzwić* – szarpać, splątywać.

Runął w dół, machając rozpaczliwie tym, co pozostało po skrzydłach – ledwie kilka piór trzymało się drewnianej konstrukcji.

– Synu... – szepnął zmartwiały[3] Dedal.

Patrzył na miejsce, gdzie nad Ikarem zamknęły się fale – lecz poza paroma mokrymi piórami nie dostrzegł niczego więcej...

Na pamiątkę tego smutnego wydarzenia morze, do którego wpadł Ikar, nazywa się Morzem Ikaryjskim[4]. Łatwo odnaleźć je na mapie. Kto wie, czy cień Ikara wciąż jeszcze nie ślizga się po spienionych falach...

---

[3] *Zmartwiały* – taki, który chwilowo, pod wpływem nagłego uczucia, stracił zdolność ruchu.

[4] *Morze Ikaryjskie* – tradycyjna nazwa części Morza Egejskiego wokół wyspy Ikarii.

Po przeczytaniu

1. Wymień postacie, które wystąpiły w micie. Wyjaśnij, kim były.

2. Które miejsca oraz zdarzenia opisane w micie są realistyczne? Odszukaj te miejsca na mapie Europy.

3. Czym się zajmował i jakie umiejętności posiadał Dedal? Dokończ ustnie podane zdania.

Dedal był (kim?) ▨ Wynalazł (co?) ▨ Potrafił (co zrobić?) ▨

4. Dlaczego wynalazca chciał opuścić Kretę? Napisz w jego imieniu krótki list do przyjaciela z Aten, któremu opowiesz o swojej sytuacji.

5. Jaki był Dedal, a jaki – Ikar? Zapisz w zeszycie jak najwięcej określeń charakteryzujących każdego z tych bohaterów.

6. Jakich rad udzielił Dedal swojemu synowi przed lotem? Dlaczego Ikar nie posłuchał wskazówek ojca?

★ **7.** Polski poeta Ernest Bryll napisał: *Wciąż o Ikarach głoszą – choć doleciał Dedal*. Jak myślisz, dlaczego artyści częściej czynią bohaterem swoich dzieł Ikara, a nie Dedala?

⚙ **8.** Wytłumacz znaczenie związku frazeologicznego *ikarowe loty*. W tym celu odszukaj w słowniku frazeologicznym hasło *ikarowy*.

Praca w grupie

9. Podzielcie się na zespoły. Ustalcie, jakie marzenia ludzi wyraża mit o Dedalu i Ikarze.

- Wymieńcie wynalazki, które pomogły ludziom zrealizować te pragnienia.
- Zebrane informacje zaprezentujcie na plakacie. Umieśćcie na nim rysunki i fotografie przedstawiające wybrane wynalazki.

Jak rozpoznać podmioty szeregowy i domyślny?

Na rozgrzewkę

- Odszukaj w zdaniach orzeczenia i podmioty. Jakimi częściami mowy są wyrażone?

  Starożytni Grecy wierzyli w wielu bogów.
  Nauczyciele i uczniowie pojechali na wycieczkę do Krakowa.

Nowa wiadomość

Niekiedy czynność wyrażana przez orzeczenie ma więcej niż jednego wykonawcę. Wówczas podmiot składa się z kilku wyrazów. Nazywamy go **podmiotem szeregowym**.

Przykłady:
Dziewczynki i chłopcy wzięli udział w konkursie recytatorskim.
Mama, tata i babcia poszli na spacer do parku.

Czas na ćwiczenia

1. Ułóż dwa zdania na podstawie ilustracji. W tym celu odpowiedz na pytania. W każdym z wypowiedzeń podmiot powinien być wyrażony trzema wyrazami – nazwami przedmiotów lub roślin.

Co znajduje się w piórniku?

Jakie kwiaty rosną w ogrodzie?

2. **Po przeczytaniu zdań odpowiedz na pytania.**

Dziadek zawiózł wnuka na zajęcia karate. Potem wrócił do domu.

- Czy w drugim z podanych zdań możesz podkreślić podmiot?
- Kto jest wykonawcą czynności w tym wypowiedzeniu?

Nowa wiadomość

Czasami podmiot nie jest wyrażony wprost. Możemy się go jednak domyślić dzięki innym zdaniom lub formie orzeczenia. Taki podmiot jest nazywany **podmiotem domyślnym**.

Przykłady:
*Poszli**śmy** do muzeum.* – podmiot rozpoznany na podstawie zakończenia czasownika (kto? – my)

*Najciekawsze **obrazy** znajdowały się na drugim piętrze. Bardzo nam się podobały.* (podmiot odgadnięty na podstawie treści poprzedniego zdania)

3. **Wskaż zdania, w których występuje podmiot domyślny.**

Kinga, Sandra i Oliwia poszły do kina. Po filmie wstąpiły do kawiarni. Długo rozmawiały o przygotowaniu niespodzianki urodzinowej dla Marty. W końcu ułożyły plan. Ich pomysł był doskonały. Marta dostanie wspaniały prezent. Na pewno się ucieszy.

4. **Określ podmiot w każdym z podanych zdań.**

Przykład:
Głośno krzyczeli. – oni

Musiał odpocząć.
Wrócimy późno.
Idziesz z nami?
Źle się czuję.

5. **Przekształć podany tekst, tak aby uniknąć powtórzeń. Sprawdź, czy w przedstawionym tekście pojawia się podmiot domyślny.**

Filip jest najlepszym uczniem w naszej klasie. Filip szczególnie lubi matematykę. Filip ma z niej same piątki i szóstki. Poza tym Filip doskonale radzi sobie ze sportem. Z tego powodu Filip należy do szkolnej drużyny koszykarskiej. Inną pasją Filipa jest modelarstwo. Modelarstwo polega na tworzeniu pomniejszonych modeli rzeczywistych obiektów, na przykład pojazdów i budynków. Modelarstwo wymaga cierpliwości, dokładności i dużej wyobraźni. Takie właśnie cechy ma Filip!

6. **Zadaj pytanie o podmiot i orzeczenie oraz wyrazy określające. Nazwij rodzaj podmiotu. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.**

Hestia, Demeter i Hades odwiedzili potężnego Zeusa.

Hestia, Demeter i Hades → odwiedzili
podmiot ? ?
orzeczenie

? → Zeusa → ? → potężnego

Pisownia wyrazów z *ch* i *h* – przypomnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Wskaż wyraz, którego pisownię uzasadnisz za pomocą reguły.

Przypomnienie

***Ch* piszemy:**

- gdy wymienia się na *sz*,

  Przykłady:
  mucha – muszka, paluchy – paluszki

- na końcu wyrazu,

  Przykłady:
  pech, groch, orzech, uśmiech

- po literze *s*,

  Przykłady:
  schować się, schłodzić, schwytać

- w większości wyrazów, gdy na nic się nie wymienia.

  Przykłady:
  chemia, zachwyt, machać, chaos

***H* piszemy:**

- gdy wymienia się na *g*, *ż*, *z* (dotyczy to jednak tylko kilku wyrazów),

  Przykłady:
  druhna – drużyna,
  wahać – waga,
  błahy – błazen

- w większości wyrazów, gdy na nic się nie wymienia.

  Przykłady:
  herb, hardy, hałasować, harcerz, herbata, hydra, heros

Czas na ćwiczenia

1. Przepisz każde zdanie. Zamiast znaków ? wstaw słowa z *ch*. Objaśnij pisownię użytych wyrazów.

W pomieszczeniu unosił się piękny ? upieczonego ciasta.
Gdy zapadł ?, dzieci wróciły do domu.
Na najwyższym poziomie budynku znajduje się ?.

★ **2.** Do podanych wyrazów dopisz kojarzące się z nimi słowa zawierające *sch*.

korytarz, piętra, stopnie – ? świt, słońce, jutrzenka – ? bacówka, nocleg, wypoczynek – ?

3. Uzupełnij podpisy pod zdjęciami przymiotnikami utworzonymi od słów w nawiasach. Wyróżnij kolorem wymianę *ch* na inną literę.

? żart. (śmiech)

Ciastko z ? kremem. (puch)

? film. (strach)

Sukienka w ?. (groch)

4. Przepisz podane zdania, uzupełniając wyrazy *ch* lub *h*. Podkreśl słowo z *h* wymiennym. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

?erakles był greckim półbogiem, czyli ?erosem.
Uranos i Gaja wyłonili się z ot?łani, czyli ?aosu.
Ikar nie zawa?ał się wzbić do słońca.
Persefona zrywała pa?nące ?iacynty.

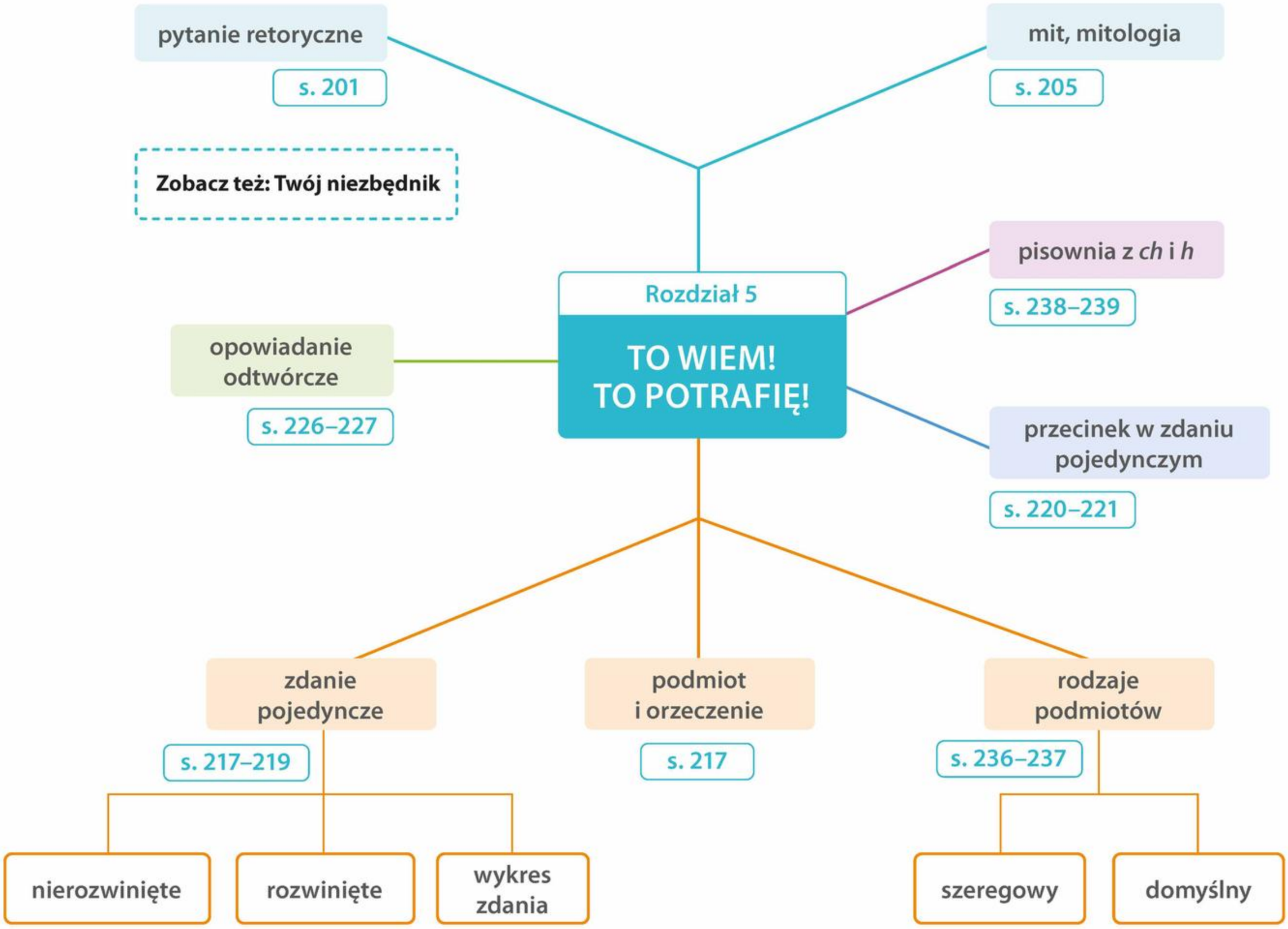
Ortografia w praktyce

Jak już wiesz, niektóre wyrazy brzmią tak samo, ale różnie należy je zapisywać. Czasem bowiem pisownia decyduje o znaczeniu danego słowa. Na przykład wyraz *hart* oznacza wytrzymałość fizyczną i psychiczną, a *chart* – psa myśliwskiego. O pomyłkę nietrudno!

? Co znaczą podane zdania?
W Chełmie jest pełno skarbów.
W hełmie jest pełno skarbów.

Podsumowanie

Nowa wiadomość

- Związek frazeologiczny, s. 214

Korzystam ze źródeł wiedzy

- Jak korzystać ze słownika frazeologicznego?, s. 215–216

Świat kultury

- Ci nieznośni bogowie olimpijscy, s. 206–207
- Mitologia na językach, s. 230–231

Słownik kultury antycznej

ZAPISZ W ZESZYCIE

Fragmenty

Atena [...], córka Zeusa. Urodziła się z głowy ojca, dlatego uchodziła za uosobienie wszelkiego rozumu i mądrości; przyszła na świat w pełnej zbroi, stąd bogini wojowników; posiadała liczne przydomki: [...] Pallas – potrząsająca dzidą, Ergane – biegła w przędzeniu i tkaniu, Bulaja – darząca ludzi dobrą radą, Ksenia – patronka praw gościnności, Agoraja – zsyłająca dar wymowy na zgromadzeniach, Polias – opiekunka miasta [...]. [...] Atrybutami Ateny były: tarcza [...], dzida, hełm, sowa (dziś jeszcze symbol mądrości) i drzewo oliwne. Gdy bogowie dzielili się panowaniem nad ziemią, Atena stoczyła z Posejdonem spór o opiekę nad Atenami; spór wygrała, ofiarując miastu oliwkę, podstawowe źródło bogactwa Attyki[1]. Atena jako patronka Aten, nazwanych od jej imienia, była tam otaczana szczególną czcią: na akropolis[2] znajdowała się najwspanialsza świątynia Ateny – Partenon. [...] Najsłynniejsze posągi Ateny to rzeźby Fidiasza [między innymi] Atena Partenos [...]. [...] Przez Rzymian utożsamiana z Minerwą[3].

[1] *Attyka* – historyczna kraina w starożytnej Grecji.
[2] *Akropolis* – część miasta znajdująca się na wzniesieniu.
[3] *Utożsamiana z Minerwą* – uznana za tę samą boginię co rzymska Minerwa.

1. Wybierz F przy stwierdzeniu fałszywym.

1.	Atena to patronka mądrości.	F
2.	Atena ofiarowała Rzymianom oliwkę.	F
3.	Partenos to świątynia Ateny na Akropolis.	F

2. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Atrybut to inaczej

A. dzieło sztuki.
B. narzędzie walki.
C. przedmiot ze stali.
D. znak rozpoznawczy.

3. Podaj trzy atrybuty Ateny.

4. Przydomkiem Ateny nie była

A. Pallas.
B. Polias.
C. Ksenia.
D. Minerwa.

Sprawdź wiedzę i umiejętności

5. Na podstawie tekstu oceń prawdziwość podanych informacji. Wybierz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Konkurentem Ateny do opieki nad Atenami był Zeus.	P	F
Atena wyskoczyła z głowy Zeusa, dlatego stała się boginią mądrości.	P	F

6. Przyporządkuj nazwy oznaczone literami A–D właściwym wyrazom ponumerowanym 1–4.

A. sowa	1. Fidiasz
B. drzewo oliwne	2. mądrość
C. rzeźba	3. Posejdon
D. morze	4. Atena

7. Dokończ podane zdanie.

W tekście wyrazem bliskoznacznym do słowa *opiekunka* jest wyraz ?.

8. Atenie przypisywano wiele funkcji. Czym opiekowali się inni znani Ci bogowie lub boginie? Podaj dwa przykłady.

9. Przekształć podane zdania tak, aby zastąpić podkreślone fragmenty odpowiednimi wyrażeniami pochodzącymi z mitologii.

syzyfowa praca, *pięta Achillesa*, *nić Ariadny*, *paniczny strach*

A. Punktualność to słaby punkt wielu osób.
B. Adam znalazł sposób wybrnięcia z tej sytuacji.
C. Skrzypienie drzwi wzbudziło w Tomku nieopanowany lęk.
D. Walka o segregację śmieci to niekończące się zajęcie.

10. Przeczytaj podany tekst, a następnie wykonaj polecenia.

Wędrował po górach przełęczach wąwozach i dolinach. Pewnego dnia dotarł na tratwie na wyspę Lemnos. Znajdowała się tam kuźnia kulawego Hefajstosa – boga ognia sztuki kowalskiej i złotniczej. Hefajstos ogromnie ucieszył się z tej niezapowiedzianej wizyty. Na moment mógł się oderwać od swojej codziennej pracy czyli wykuwania piorunów dla Zeusa.

a) Przepisz zdania do zeszytu i uzupełnij je przecinkami tam, gdzie to konieczne. Jak wstawienie przecinków wpłynęło na zrozumienie tekstu?

b) Nazwij podmiot występujący w pierwszym zdaniu, wskaż orzeczenie.

11. Podaj przykład wyrazu, w którym pisownię *h* trzeba zapamiętać, a nie tłumaczy jej żadna reguła ortograficzna.

12. Rozwiń zdania zgodnie z treścią mitów.

Demeter cierpiała.
Ikar spadł.

13. Napisz opowiadanie o przygodach wybranej postaci mitologicznej.

6 W poszukiwaniu drogowskazów

Rebecca Campbell
[czytaj: rebeka kambel],
Nie przeszkadzać

olej na płótnie
61 × 50 cm
kolekcja prywatna
XXI wiek

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Czym najbardziej zaskakuje obraz Rebeki Campbell? Kogo lub co uważasz za najważniejszy element przedstawiony w tym dziele? Uzasadnij swoją opinię.
2. Co można powiedzieć o postaci, która siedzi w fotelu? Jak się czuje? Co skupia jej uwagę?
3. Jak myślisz, dlaczego artystka nadała swojemu obrazowi tytuł *Nie przeszkadzać*? W jakich sytuacjach masz ochotę wywiesić na drzwiach kartkę z takim napisem?
4. Jak sądzisz, czego ludzie szukają w książkach? Jaki związek dostrzegasz między obrazem a tytułem rozdziału?

Zanim przeczytasz

- Podaj skojarzenia do słów *nadzieja* i *litość*.

GDY TATA JEST W NIEBEZPIECZEŃSTWIE

Adam Mickiewicz

Powrót taty

„Pójdźcie, o dziatki[1], pójdźcie wszystkie razem
Za miasto, pod słup na wzgórek,
Tam przed cudownym klęknijcie obrazem,
Pobożnie zmówcie paciórek[2].

Tato nie wraca; ranki i wieczory
We łzach go czekam i trwodze;
Rozlały rzeki, pełne zwierza bory
I pełno zbójców na drodze".

Słysząc to dziatki, biegą[3] wszystkie razem,
Za miasto, pod słup na wzgórek,
Tam przed cudownym klękają obrazem
I zaczynają paciórek.

Całują ziemię, potem: „W imię Ojca,
Syna i Ducha Świętego,
Bądź pochwalona, przenajświętsza Trójca,
Teraz i czasu wszelkiego".

Potem: Ojcze nasz i Zdrowaś, i Wierzę,
Dziesięcioro[4] i koronki[5],
A kiedy całe zmówili pacierze,
Wyjmą książeczkę z kieszonki:

---

[1] *Dziatki* – dzieci.
[2] *Paciórek* – pacierz, modlitwa.
[3] *Biegą* – biegną.
[4] *Dziesięcioro* – odnosi się do dziesięciu przykazań Bożych.
[5] *Koronka* – modlitwa wzorowana na różańcu.

I litaniją[6] do Najświętszej Matki
Starszy brat śpiewa, a z bratem
„Najświętsza Matko – przyśpiewują dziatki –
Zmiłuj się, zmiłuj nad tatem[7]!”

Wtem słychać tarkot[8], wozy jadą drogą
I wóz znajomy na przedzie;
Skoczyły dzieci i krzyczą jak mogą:
„Tato, ach, tato nasz jedzie!”

Obaczył[9] kupiec, łzy radośne[10] leje,
Z wozu na ziemię wylata[11];
„Ha, jak się macie, co się u was dzieje?
Czyście tęskniły do tata[12]?

Mama czy zdrowa? ciotunia? domowi[13]?
A ot rozynki[14] w koszyku”.
Ten sobie mówi, a ten sobie mówi,
Pełno radości i krzyku.

„Ruszajcie – kupiec na sługi zawoła –
Ja z dziećmi pójdę ku miastu”.
Idzie... aż zbójcy obskoczą dokoła,
A zbójców było dwunastu.

Brody ich długie, kręcone wąsiska,
Wzrok dziki, suknia plugawa[15];
Noże za pasem, miecz u boku błyska,
W ręku ogromna buława[16].

Krzyknęły dziatki, do ojca przypadły,
Tuląc się pod płaszcz na łonie[17];
Truchleją[18] sługi, struchlał pan wybladły,
Drżące ku zbójcom wzniósł dłonie.

---

[6] *Litanija* – litania, rodzaj modlitwy wyrażającej błaganie lub prośbę o pomoc.
[7] *Tatem* – tatą.
[8] *Tarkot* – turkot.
[9] *Obaczył* – zobaczył.
[10] *Radośne* – radosne.
[11] *Wylata* – wyskakuje.
[12] *Tata* – taty.
[13] *Domowi* – tu: domownicy.
[14] *Rozynki* – rodzynki.
[15] *Plugawa* – tu: brudna, niechlujna.
[16] *Buława* – broń składająca się z trzonu zakończonego ciężką gałką; pałka.
[17] *Łono* – brzuch.
[18] *Truchleć* – drętwieć z przerażenia.

„Ach, bierzcie wozy, ach, bierzcie dostatek[19],
Tylko puszczajcie nas zdrowo,
Nie róbcie małych sierotami dziatek
I młodej małżonki wdową”.

Nie słucha zgraja, ten już wóz wyprzęga,
Zabiera konie, a drugi
„Pieniędzy!” – krzyczy i buławą sięga,
Ów z mieczem wpada na sługi.

Wtem: „Stójcie, stójcie!” – krzyknie starszy zbójca
I spędza bandę precz z drogi,
A wypuściwszy i dzieci, i ojca,
„Idźcie – rzekł – dalej bez trwogi”.

Kupiec dziękuje, a zbójca odpowie:
„Nie dziękuj, wyznam ci szczerze,
Pierwszy bym pałkę strzaskał na twej głowie,
Gdyby nie dziatek pacierze.

Dziatki sprawiły, że uchodzisz cało,
Darzą cię życiem i zdrowiem;
Im więc podziękuj za to, co się stało,
A jak się stało, opowiem.

Z dawna już słysząc o przejeździe kupca,
I ja, i moje kamraty[20],
Tutaj za miastem, przy wzgórku u słupca[21],
Zasiadaliśmy na czaty[22].

[19] *Dostatek* – tu: dobytek.
[20] *Kamrat* – towarzysz, kompan.
[21] *Słupiec* – słup.
[22] *Na czaty* – inaczej: na przeszpiegi, na zwiady.

Dzisiaj nadchodzę, patrzę między chrusty[23],
Modlą się dziatki do Boga;
Słucham, z początku porwał mię[24] śmiech pusty,
A potem litość i trwoga.

Słucham, ojczyste przyszły na myśl strony,
Buława upadła z ręki;
Ach, ja mam żonę! i u mojej żony
Jest synek taki maleńki.

Kupcze! jedź w miasto, ja do lasu muszę;
Wy, dziatki, na ten pagórek
Biegajcie sobie, i za moję duszę
Zmówcie też czasem paciórek".

[23] *Chrusty* – zarośla.
[24] *Mię* – dzisiaj: mnie.

Po przeczytaniu

1. Wymień postacie występujące w utworze Adama Mickiewicza.
2. W jaki sposób ukazywanie wydarzeń z perspektywy różnych osób wpływa na odbiór utworu?
3. Kto wypowiada się w pierwszych dwóch zwrotkach? Dlaczego zapisano je w cudzysłowie?
4. Jak zostali przedstawieni zbójcy? Co sądzisz o takim sposobie ukazania postaci?
5. Co uratowało życie kupca i jego dzieci? Dlaczego zbójca odstąpił od swoich zamiarów? O czym to świadczy?
6. Odczytajcie *Powrót taty* z podziałem na role.

Praca twórcza

7. Pokaż – tylko za pomocą mowy ciała – emocje, które towarzyszyły dzieciom, gdy
   - ich ojciec długo nie wracał do domu,
   - tata wrócił,
   - napadli na nich zbójcy.

MAGICZNA SIŁA MIŁOŚCI

Charles Perrault [czytaj: szarl pero]

Knyps z Czubkiem

Fragmenty
Opracowanie: Hanna Januszewska

Była sobie raz królowa, której urodził się synek brzydki i niewydarzony[1], ze sterczącym czubkiem włosów na głowie. [...]

– Niech Wasza Królewska Mość nie przejmuje się jego brzydotą – powiedziała obecna przy narodzinach wróżka. – Ten mały niewydarzony Knyps z Czubkiem wyrośnie na młodzieńca, który będzie wszystkich czarował rozumem i dowcipem, a oprócz tego otrzyma ode mnie cenny dar.

– Jaki? Jaki? – przerwała ciekawie królowa.

– Będzie mógł obdarzyć swoim rozumem osobę, którą pokocha – powiedziała wróżka. [...]

Brzydki synek królewski chował się zdrowo i nie sprawiał nikomu kłopotu. Gdy tylko zaczął mówić, miał o wszystkim coś ciekawego do powiedzenia, a jego zachowanie było tak pełne wdzięku, że każdy był nim oczarowany.

Minęło siedem lat. Królowej sąsiedniego państwa urodziły się dwie dziewczynki, a przy narodzinach obecna była ta sama wróżka.

Starsza córeczka była piękna jak poranek, młodsza za to – okrutne brzydactwo. [...]

– Niech Wasza Królewska Mość tym się nie trapi[2] – powiedziała wróżka. – Będzie za to mieć tyle rozumu, że nikt nie spostrzeże, jak bardzo jest brzydka. Aby zaś wszystko w rodzinie Waszej Królewskiej Mości działo się sprawiedliwie, starsza nie będzie miała rozumu za grosz i wyrośnie na głupią, chociaż śliczną pannę.

– Ładna mi sprawiedliwość! – mruknęła pod nosem królowa.

Wróżka spojrzała na nią filuternie[3].

– Sprawiedliwość wróżek objawia się dopiero po latach – powiedziała. – A postępki wróżek, choć pełne niespodzianek, zawsze mają swój sens, proszę Waszej Królewskiej Mości. [...]

---

[1] *Niewydarzony* – nieudany.
[2] *Trapić się* – martwić się.
[3] *Filuternie* – figlarnie.

Księżniczki rosły, rosły też ich zalety i wady. Młodsza szpetniała coraz bardziej – starsza z dnia na dzień stawała się coraz głupsza. O cokolwiek ją zapytano, nie umiała nic odpowiedzieć albo odpowiadała nie do rzeczy. [...]

Pewnego letniego dnia księżniczka rozżaliła się więcej niż zwykle, bo na dworskim przyjęciu narobiła tyle głupstw, aż ją łagodna zwykle królowa ofuknęła[4].

Więc gdy tylko rozeszli się goście, wymknęła się do lasu, ukryła się pod starym rozłożystym dębem i płakała obficie i z całego serca.

Nagle posłyszała jakieś kroki. Przestraszona rozejrzała się dookoła. Leśną ścieżką zbliżał się ku niej jakiś jegomość[5]. Był niskiego wzrostu i nieco kusztykał na jedną nogę. Podszedł do księżniczki i wpatrzył się w nią z zachwytem.

– Portrety pani, księżniczko, które miałem szczęście oglądać, nic nie kłamały – powiedział, kłaniając się bardzo elegancko i zamiatając ziemię kapeluszem z piórami. – Jesteś, o pani, najpiękniejsza w świecie i nie żałuję, że wybrałem się do twego kraju, aby móc chociaż spojrzeć na ciebie.

Chociaż księżniczka była mocno gapowata, zauważyła jednak od razu piękne zachowanie nieznajomego, jego wytworny[6] strój, strusie pióra na kapeluszu i brylantowe klamry u trzewików.

Zauważyła także, że on sam jest brzydalem, jakiego nigdy jeszcze nie spotkała. [...]

– Pani – mówił niezwykle dźwięcznym i miłym głosem – jakże to może być, aby tak piękna księżniczka miała tak smutną minkę! Powinnaś się, pani, cieszyć swoją urodą od rana do nocy! [...] Piękność jest darem tak wielkim, że starcza za wszystkie inne. Kto go posiada, nie powinien martwić się niczym.

– Eee, gadanie! – powiedziała księżniczka.

– Ale czymże się trapisz, o pani? – dopytywał się nieznajomy, a dźwięczny głos drżał mu ze wzruszenia. – Taka jesteś piękna!

---

[4] *Ofuknąć* – tu: odezwać się do kogoś z gniewem, skarcić kogoś.

[5] *Jegomość* – tu: nieznany bliżej mężczyzna.

[6] *Wytworny* – bardzo elegancki.

– Eee – powiedziała księżniczka – wolałabym być tak szpetna, a tak rozumnie mówić jak pan, niż być piękna i taka głupia, jak jestem.

– O! – wykrzyknął nieznajomy. – Skoro sądzisz, o pani, że nie jesteś mądra, to właśnie dowodzi, że jesteś. Bo im kto ma więcej rozumu, tym bardziej wątpi, czy ma go dosyć.

– Bo ja wiem? – westchnęła księżniczka. – Wiem tylko, że jestem głupia, i okropnie mnie to martwi.

– O! – rozpromienił się nieznajomy. – Jeśli tylko to jest przyczyną twojego smutku, o pani, mogę skutecznie i od razu położyć kres[7] twoim troskom.

– Ciekawam jak? – zapytała księżniczka.

– Dzięki darowi wróżki mogę obdarzyć moim rozumem osobę, którą pokocham nad wszystko na świecie. A ponieważ ty, o pani, jesteś tą osobą, od ciebie tylko zależy, aby zostać mądrą, i to natychmiast!

– Ojej! – wykrzyknęła księżniczka i spojrzała życzliwie na brzydala, który tak elegancko umiał powiedzieć, że jest w niej zakochany i że go nie odstrasza jej głupota. [...]

„Nos ma gruby, wielki i czerwony – myślała. – Włosy jeżą mu się w czub. Wzrost ma niepozorny, a na domiar wszystkiego kuśtyka i zezuje. Ale jeśli za niego wyjdę – będę mądra, a na tym mi przede wszystkim zależy".

Baczny wzrok księżniczki i jej długie milczenie sprawiły, że Knyps z Czubkiem westchnął z głębi serca.

– Widzę, że moje oświadczyny nie są pani miłe – powiedział smutnym głosem. – Wcale się temu nie dziwię. Zjawię się jednak za rok, aby ponowić swoją prośbę.

– Za rok – szepnęła księżniczka, patrząc za oddalającym się Knypsem z Czubkiem.

I nagle chwycił ją strach, że co się odwlecze, to uciecze, i że pozostanie głuptasem na zawsze.

– Ej, Wasza Wysokość, panie Knypsie z Czubkiem! – zawołała. – Zgoda! Za rok zostanę pańską żoną!

Ledwo to powiedziała – stała się całkiem inną osobą. Wydało jej się, jakby cały świat rozbłysnął jej w oczach. Wszystko było ciekawe, warte poznania i zastanowienia. [...]

[7] *Położyć kres* – zakończyć.

Podniosła paluszek pod wiatr, rozeznała, gdzie jest zachód, gdzie wschód, północ i południe.

– Zmądrzałam! – wykrzyknęła radośnie [...]. [...]

Nucąc i bystro[8] rozglądając się wokoło, pobiegła księżniczka do pałacu. Nagła jej odmiana wzbudziła powszechny podziw i zdumienie. [...]

Tak minął rok. [...]

[Pewnego razu księżniczka] udała się do lasu [...]. Szła przed siebie pogrążona w myślach i zatrzymała się pod starym rozłożystym dębem. [...] Nagle, gdzieś w korzeniach drzewa, u swoich stóp posłyszała dudnienie, stuki, brzęki, szczęki, łoskoty i stłumiony gwar głosów.

– Co tam się dzieje? – zawołała.

– Sposobimy[9] ucztę dla naszego pana, Jego Wysokości Knypsa z Czubkiem, którego jutro weselisko! – huknął spod korzeni dębu chór głosów, u stóp księżniczki rozstąpiła się ziemia i ukazała się wielka pieczara, a w niej [...] wielkie rojowisko maluśkich kucharzy, kuchcików, pasztetników i cukierników. [...]

– Ach! – wykrzyknęła na to piękna księżniczka. – Ach, Jego Wysokość Knyps z Czubkiem! Całkiem o nim zapomniałam [...]! A przecież rok temu obiecałam zostać jego żoną!

– Właśnie – odezwał się obok niej głos. – I sądzę, że dotrzymuje pani obietnic – i Knyps z Czubkiem ukazał się zza dębu. – Nie wątpię też ani na chwilę, żeś tu przyszła, aby mi oddać swoją rękę, księżniczko. [...] Jeśli tak – rozpromienił się Jego Wysokość pan Knyps z Czubkiem – będę szczęśliwy! W pani bowiem mocy [...] jest uczynić ze mnie najpowabniejszego mężczyznę. Wiedz bowiem, że ta sama wróżka, która dała mi moc dzielić się własnym rozumem, dała moc tobie użyczyć twoich wdzięków, komu zechcesz. Oczywiście, jeśli pokochasz tę osobę na tyle, aby sobie tego życzyć.

– Ależ tak! – zawołała księżniczka. – Życzę sobie tego!

Ledwo przebrzmiały te słowa, księżniczka, spojrzawszy na pana Knypsa z Czubkiem, niezmiernie się zdziwiła.

„Ależ to nadzwyczaj przystojny kawaler! – pomyślała. – Miło na niego patrzeć. Nie jest wcale tak niskiego wzrostu: sięga mi przecież do ramienia, a ja

[8] *Bystro* – tu: inteligentnie.

[9] *Sposobić* – urządzać.

jestem bardzo wysoka. Patrzy na mnie nieco z ukosa, ale jest to pełne wdzięku spojrzenie zakochanego. Stąpa niezwykle elegancko, modnie, opadając na jedną nogę, włosy ma tak bujne, że układają mu się w piękny czub, a już najbardziej zachwyca mnie jego nos: jest w nim coś wojackiego[10] i bohaterskiego".

I upojona zachwytem księżniczka wykrzyknęła głośno:

– Ach, jaki pan przystojny, panie Knypsie z Czubkiem! Jestem panem zachwycona i wdzięczna wróżce, bo to przecież jej zasługa!

– Niezupełnie – zaśmiała się wróżka, która nagle ukazała się z gęstwiny leśnej.

– Jak to? – zdziwili się księżniczka i Jego Wysokość Knyps z Czubkiem.

Wróżka położyła palec na ustach i powiedziała:

Czasem wróżka czar przemian w ręce ci oddaje,
by życie ci rozbłysło urokiem i wdziękiem,
a wówczas to, co kochasz, mądre się wydaje,
a co kochasz serdecznie – wydaje się piękne. [...]

Młoda para żyła długo i szczęśliwie. Pan Knyps z Czubkiem szczycił się przed całym światem mądrością swojej żony, ona zaś – jego wdziękiem i urodą.

Przydatne słowa

Jeśli ktoś **szczyci się** czymś, to oznacza, że jest bardzo dumny z tego, czego dokonał, lub z tego, co posiada; zazwyczaj to okazuje.

Przykład użycia:
Kasia szczyci się swoim świadectwem z paskiem.

[10] *Wojacki* – tu: żołnierski.

Po przeczytaniu

1. Jak wyglądał i jakimi cechami wyróżniał się Knyps z Czubkiem, zanim pokochała go księżniczka? Oceń jego postępowanie.
2. Co się wydarzyło, kiedy Knyps pokochał księżniczkę, a księżniczka – Knypsa? Czy przemiana bohaterów była rezultatem wyłącznie czarów wróżki?
3. Co – według autora utworu – jest w życiu największą wartością? Czy zgadzasz się z jego opinią? Uzasadnij swoje zdanie.
4. Wskaż cechy utworu, które świadczą o tym, że jest on baśnią.

Przypomnienie

Baśń to opowieść o fantastycznych bohaterach i zdarzeniach, które rozgrywają się w bliżej nieokreślonym miejscu i czasie. Kończy się zwykle zwycięstwem dobra nad złem. W baśniach pojawiają się między innymi księżniczki, rycerze, smoki, wróżki oraz magiczne przedmioty.

Katarynka

Kilka słów o lekturze

Wydarzenia przedstawione w utworze rozgrywają się w domu przy ulicy Miodowej w Warszawie. Mieszka tam między innymi pan Tomasz, który nade wszystko nie cierpi dźwięków katarynki. Pewnego dnia spokój bohatera zakłóci kataryniarz wygrywający melodie tuż pod oknami lokatorów kamienicy...

Bolesław Prus
(lata życia: 1847–1912)

Naprawdę nazywał się Aleksander Głowacki. Jego pasją była matematyka, ale sławę zdobył jako dziennikarz i pisarz. W swoich artykułach opisywał problemy zwykłych ludzi – mieszkańców Warszawy. Bohaterami wielu jego dzieł literackich – a napisał ich ponad 100 – są dzieci. Do najsłynniejszych utworów pisarza należą powieści *Lalka*, *Faraon* oraz nowele *Antek*, *Z legend dawnego Egiptu*.

Kadr z filmu *Katarynka* w reżyserii Stanisława Jędryki, 1967 rok

Na ekranie

Na podstawie wielu dzieł literackich Bolesława Prusa powstały filmy. Przykładami mogą być między innymi nowele *Antek*, *Kamizelka*, *Katarynka* oraz powieść *Lalka*.

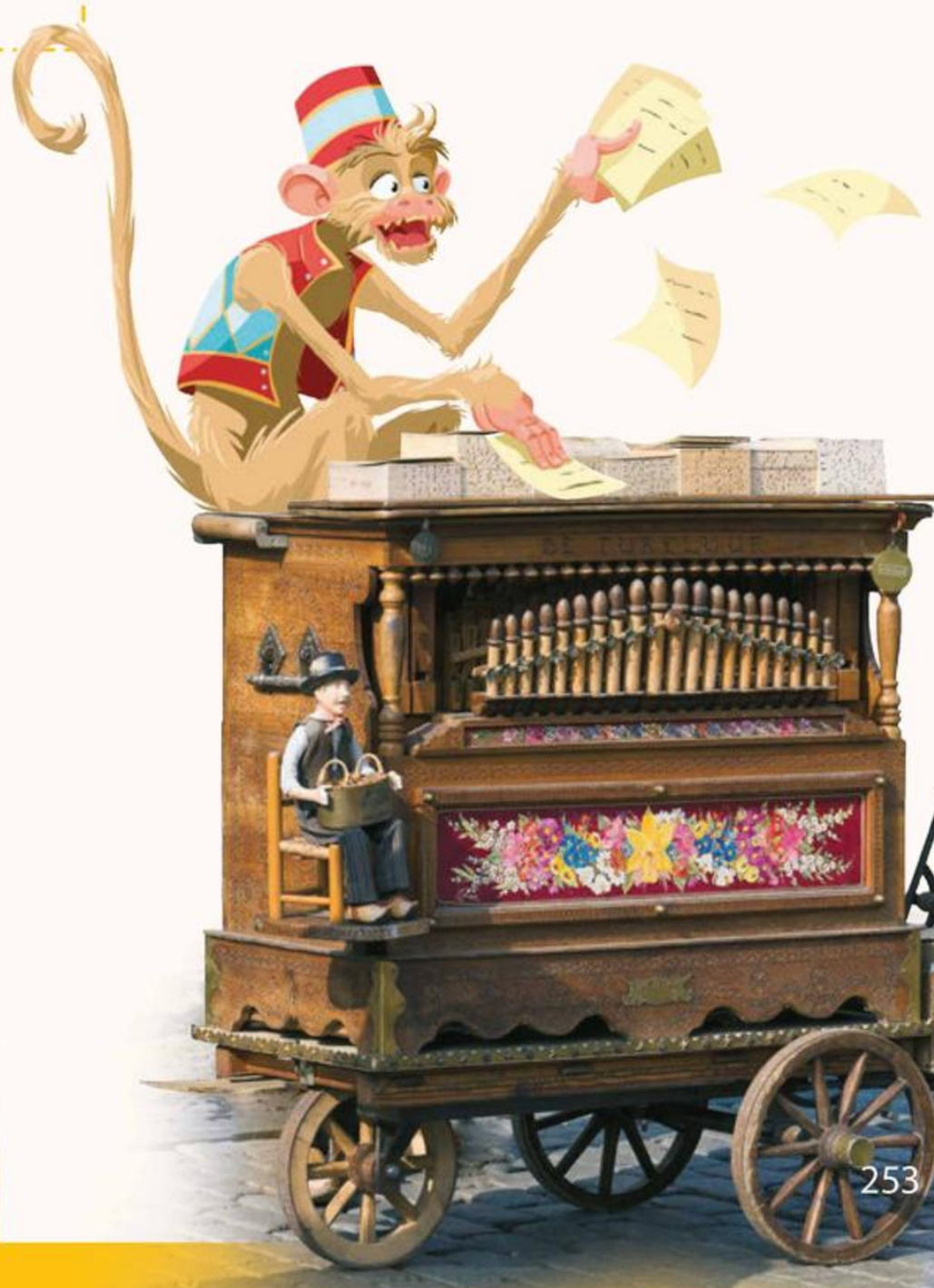
Ciekawostka

Katarynka to przenośny instrument. W jej obudowie znajduje się mechanizm – wałek melodyczny nabijany kolcami – wprawiany w ruch za pomocą ręcznej korby. W XIX wieku katarynki cieszyły się ogromną popularnością. Grajkowie muzykujący na miejskich podwórkach, wiejskich zabawach i jarmarkach często nosili ze sobą małpki lub papugi, które wyciągały karteczki z wróżbami.

Majówka z Prusem

Ulubionym miejscem wypoczynku Bolesława Prusa był Nałęczów. Od kilkunastu lat co roku w nałęczowskim Parku Zdrojowym odbywa się Majówka z Panem Prusem. Można wówczas spędzić czas tak jak sławny pisarz – odwiedzić jego ulubione miejsca, pojeździć na bicyklu[1] czy zagrać w szachy.

[1] *Bicykl* – popularny dawniej rower, który miał wielkie koło z przodu i małe z tyłu.

Podczas czytania lektury

1. Zanotuj w punktach najważniejsze wydarzenia przedstawione w utworze.
2. Zaznacz w książce karteczkami samoprzylepnymi fragmenty, w których opisano:
   - sytuację życiową pana Tomasza (kim jest bohater, czym się zajmuje zawodowo, gdzie i w jakich warunkach mieszka, jaka jest jego sytuacja rodzinna),
   - wygląd bohatera i jego usposobienie,
   - zwyczaje i zainteresowania mecenasa,
   - jego stosunek do katarynek i kataryniarzy.
   - historię niewidomej dziewczynki (jak doszło do utraty wzroku),
   - sytuację materialną jej rodziny,
   - sposób zachowywania się dziewczynki i spędzania przez nią czasu.
3. Zastanów się, w jaki sposób łączy się życie pana Tomasza z historią niewidomej dziewczynki.

Po przeczytaniu lektury

Z wizytą u pana mecenasa

1. Gdzie rozgrywają się wydarzenia opisane w utworze? Jakie postacie w nim występują?
2. Przedstaw pana Tomasza. W tym celu opracuj w zeszycie notatkę w formie mapy myśli.

3. Co można powiedzieć o usposobieniu pana Tomasza?
4. Opisz mieszkanie bohatera. Jak pan Tomasz czuł się w domu przy ulicy Miodowej? Czy uważasz, że był szczęśliwy? Uzasadnij swoje zdanie.
5. Za co pan Tomasz od lat płacił stróżowi?
6. W jaki sposób bohater odkrył, że mała sąsiadka jest niewidoma?

Nowe mieszkanki ulicy Miodowej

1. Kim były nowe sąsiadki pana Tomasza? W jakich warunkach mieszkały? Czym się zajmowały?
2. Ile lat miała dziewczynka? Kiedy i dlaczego straciła wzrok? Jak odbierała świat po chorobie?
3. Jak mała bohaterka spędzała czas? Czym próbowała się cieszyć? Dlaczego w nowym domu nie czuła się dobrze?
4. W jaki sposób matka dziewczynki okazywała córce uczucia? Dlaczego wobec choroby córki była bezradna?

Przy dźwiękach katarynki → Odpowiedz na pytania do tekstu na stronie 258.

Bolesław Prus

Katarynka

Fragmenty

CO SPRAWIŁO RADOŚĆ NIEWIDOMEJ DZIEWCZYNCE?

Na drugi dzień pan Tomasz jeszcze siedział nad aktami[1]; około drugiej zjadł obiad i znowu siedział. [...] Matka ociemniałej[2] dziewczynki i jej wspólniczka robiąca pończochy na maszynie podziwiały mecenasa i mówiły, że wygląda na czerstwego[3] wdowca, który ma zwyczaj od rana do wieczora drzemać nad biurkiem.

Tymczasem mecenas[4], choć przymykał oczy, nie drzemał wcale, tylko rozmyślał nad sprawą. [...]. Pana Tomasza proszono [...] o pogodzenie trzech poważnionych[5] stron, z których żadna nie chciała słuchać o ustępstwach.

Gdy tak mecenas nurzał się w powikłanych kombinacjach, zdarzył się dziwny, trudny do pojęcia wypadek.

Na podwórzu, pod samym oknem pana Tomasza, odezwała się – katarynka!...

Gdyby zmarły [...] wstał z grobu, odzyskał przytomność i wszedł do gabinetu, aby pomóc mecenasowi w rozwiązywaniu trudnych zagadnień, z pewnością pan Tomasz nie doznałby takiego uczucia jak teraz, gdy usłyszał katarynkę!...

I żeby to przynajmniej była katarynka włoska, z przyjemnymi tonami fletowymi, dobrze zbudowana, grająca ładne kawałki! Gdzie tam! Jakby na większą szykanę[6] katarynka była popsuta, grała fałszywie [...] walce i polki, a tak głośno, że szyby drżały. Na domiar złego, trąba, od czasu do czasu odzywająca się w niej, ryczała jak wściekłe zwierzę.

Wrażenie było potężne. Mecenas osłupiał[7]. Nie wiedział, co myśleć i co począć. Chwilami gotów był przypuścić, że [...] jemu samemu pomieszało się w głowie i że uległ halucynacjom[8].

---

[1] *Akta* – dokumenty urzędowe.
[2] *Ociemniała* – niewidoma.
[3] *Czerstwy* – zdrowy, krzepki.
[4] *Mecenas* – adwokat lub radca prawny.
[5] *Poważniony* – skłócony.
[6] *Szykana* – próba dokuczenia komuś.
[7] *Osłupieć* – nie móc nic zrobić z powodu zaskoczenia.
[8] *Halucynacja* – złudne wrażenie, że się widzi, słyszy lub czuje coś, co nie istnieje w rzeczywistości.

Ale nie, to nie były halucynacje. To była rzeczywista katarynka, z popsutymi piszczałkami i bardzo głośną trąbą!

W sercu mecenasa, tego wyrozumiałego, tego łagodnego człowieka, zbudziły się dzikie instynkta[9] [...] i pomyślał, z jaką rozkoszą położyłby w tej chwili kataryniarza trupem!

A ponieważ u ludzi tego temperamentu[10], co pan Tomasz, bardzo łatwo w gniewnym uniesieniu przechodzi się od zuchwałych projektów do najstraszliwszych czynów, więc mecenas skoczył jak tygrys do okna i postanowił – zwymyślać kataryniarza najgorszymi wyrazami.

Już wychylił się i otworzył usta, aby krzyknąć: „Ty... próżniaku[11] jakiś!" – gdy wtem usłyszał dziecięcy głos.

Spojrzał naprzeciwko.

Mała niewidoma dziewczynka tańczyła po pokoju, klaszcząc w ręce. Blada jej twarz zarumieniła się, usta śmiały się, a pomimo to z zastygłych oczu płynęły łzy jak grad.

Ona, biedactwo, w tym domu spokojnym dawno już nie doświadczyła tylu wrażeń! Jak pięknym zjawiskiem wydawały się jej fałszywe tony katarynki! Jak wspaniałym był ryk trąby, która mecenasa mało nie przyprawiła o apopleksję[12].

Na dobitkę, kataryniarz, widząc uciechę dziecka, zaczął przytupywać wielkim obcasem w bruk[13] i od czasu do czasu pogwizdywać niby lokomotywa przed spotkaniem się pociągów.

Boże! Jak on ślicznie gwizdał...

Do gabinetu mecenasa wpadł wierny lokaj, ciągnąc za sobą stróża i wołając:

---

[9] *Instynkta* – instynkty; wrodzone, odruchowe zachowania, powstałe pod wpływem emocji lub poczucia zagrożenia.

[10] *Temperament* – cechy psychiczne człowieka; inaczej: usposobienie.

[11] *Próżniak* – leń.

[12] *Apopleksja* – nagły wylew krwi do mózgu.

[13] *Bruk* – nawierzchnia drogi ułożona z kamienia.

– Ja mówiłem temu gałganowi, jaśnie panie, żeby natychmiast wygnał kataryniarza! Mówiłem, że od jaśnie pana dostanie pensję, że my mamy kontrakt[14]... [...] No, teraz posłuchaj – krzyczał lokaj, targając za ramię oszołomionego stróża – posłuchaj, co ci sam jaśnie pan mecenas powie!

Kataryniarz grał już trzecią sztuczkę tak fałszywie i wrzaskliwie jak dwie pierwsze.

Niewidoma dziewczynka była upojona.

Mecenas odwrócił się do stróża i rzekł ze zwykłą sobie flegmą[15], choć był trochę blady:

– Słuchaj no, kochanku... A jak ci na imię?...

– Paweł, jaśnie panie.

– Otóż, mój Pawle, będę ci płacił dziesięć złotych na miesiąc, ale wiesz za co?...

– Za to, ażebyś na podwórze nigdy nie puszczał katarynek! – wtrącił śpiesznie lokaj.

– Nie – rzekł pan Tomasz. – Za to, ażebyś przez jakiś czas co dzień puszczał katarynki. Rozumiesz?

– Co pan mówi?... – zawołał służący, którego nagle rozzuchwalił[16] ten niepojęty rozkaz.

– Ażeby, dopóki się z nim nie rozmówię, puszczał co dzień katarynki na podwórze – powtórzył mecenas, wsadzając ręce w kieszenie.

– Nie rozumiem pana!... – odezwał się służący z oznakami obrażającego zdziwienia.

– Głupiś, mój kochany! – rzekł mu dobrotliwie pan Tomasz. – No, idźcie do roboty – dodał.

Lokaj i stróż wyszli, a mecenas spostrzegł, że jego wierny sługa coś towarzyszowi swemu szepcze do ucha i pokazuje palcem na czoło...

Pan Tomasz uśmiechnął się i jakby dla stwierdzenia ponurych domysłów famulusa[17] wyrzucił katarynce dziesiątkę.

---

[14] *Kontrakt* – umowa.

[15] *Ze zwykłą sobie flegmą* – z właściwą sobie powolnością.

[16] *Rozzuchwalić* – stać się zuchwałym, bezczelnym.

[17] *Famulus* – zaufany służący.

Następnie wziął kalendarz, wyszukał w nim listę lekarzy i zapisał na kartce adresy kilku okulistów. A że kataryniarz odwrócił się teraz do jego okna i za jego dziesiątkę począł przytupywać i wygwizdywać jeszcze głośniej, co już okrutnie drażniło mecenasa, więc zabrawszy kartkę z adresami doktorów, wyszedł mrucząc:

– Biedne dziecko!... Powinienem był zająć się nim od dawna...

Po przeczytaniu

1. Które z wydarzeń są najważniejsze dla rozwoju akcji i w jakim czasie się rozgrywają?
2. Jakie znaczenie dla rozwoju dalszych wydarzeń miał moment, gdy pan Tomasz postanowił wpuścić na podwórko kataryniarzy?
3. Jaką rolę odegrała katarynka w życiu bohaterów utworu?

Nowa wiadomość

- **Nowela** to krótki, zwięzły jednowątkowy utwór pisany prozą, z wyraźnie zaznaczonym punktem kulminacyjnym i zakończony puentą. W noweli istotną rolę odgrywa na przykład wybrana postać lub dany przedmiot.
- **Punkt kulminacyjny** to w utworze moment najwyższego napięcia, w którym rozstrzygają się losy bohaterów.
- **Puenta** to wyraziste, często zaskakujące zakończenie utworu.

4. Jakie cechy świadczą o tym, że *Katarynka* jest nowelą? Dokończ notatkę w zeszycie.

utwór jednowątkowy – ? niewielu bohaterów – ? ważny przedmiot – ?
punkt kulminacyjny – ? puenta – ?

5. Jakie pytania nasuwają się po przeczytaniu zakończenia noweli *Katarynka*? Jak myślisz, dlaczego akcja urywa się właśnie w takim momencie? Co autor chciał w ten sposób osiągnąć?

Praca twórcza

6. Jak mogłyby się potoczyć losy bohaterów utworu Bolesława Prusa? Zaprezentuj swój pomysł w dowolnej formie.

Jak urozmaicić opowiadanie?

Opowiadanie twórcze może być związane z treścią poznanej lektury i przedstawiać na przykład dalszy ciąg przygód jej bohaterów lub zupełnie nową, wymyśloną historię z ich udziałem. Gdy piszesz tego rodzaju opowiadanie, pamiętaj, aby wykazać się dobrą znajomością utworu. Wykorzystaj w swojej pracy wiedzę na temat opisywanej postaci – jej zachowania, wyglądu, cech charakteru czy przyzwyczajeń, a także miejsca i czasu wydarzeń.

Zadbaj o **urozmaicenie tekstu** poprzez **wprowadzenie dialogów** i zaskakujących **zwrotów akcji**. Zastanów się, jakie wydarzenie mogłoby być **punktem kulminacyjnym** opowiadanej przez Ciebie historii. W zakończeniu najlepiej posłuż się **puentą**, dzięki której w zaskakujący sposób podsumujesz swoje opowiadanie.

Pewnego razu Boka – przywódca paczki nazywanej chłopcami z Placu Broni – poprosił Nemeczka, aby zawiadomił kolegów należących do drużyny o zbiórce w ich ulubionym miejscu zabaw. Chciał przekazać chłopcom zasady, które zamierzał wprowadzić w życie.

Erno był słownym chłopcem. By wypełnić jak najszybciej powierzone mu zadanie, biegał od domu do domu i informował wszystkich po kolei o spotkaniu. Następnie sam udał się w umówione miejsce. Mijał starą, rozsypującą się kamienicę, gdy usłyszał ciche skomlenie. Serce zabiło mu mocniej. Podbiegł do miejsca, z którego dochodził dźwięk. Zobaczył tam czarnego szczeniaka z krótkim ogonkiem. Pies tak żałośnie piszczał, że Nemeczek nie chciał go zostawić. W końcu uznał, że najlepiej będzie, jeśli pobiegnie do Boki i o wszystkim mu opowie. Dzięki temu być może uniknie wpisania do księgi małymi literami z powodu spóźnienia na zbiórkę.

Kiedy Nemeczek przybiegł na plac, wszyscy już tam byli. Ruszył prosto do dowódcy i pełnym emocji głosem zaczął opowiadać, co mu się przydarzyło. Boka trochę się gniewał, ale zaraz zainteresował się losem psa. Wraz z resztą chłopców szybko poszli za Nemeczkiem w stronę kamienicy. Przekonali się, że kolega nie zmyśla. Boka natychmiast postanowił, że zaniosą szczeniaka do pobliskiego schroniska dla zwierząt. Pół godziny później pies był pod dobrą opieką.

– Porzucony albo zagubiony – stwierdził pracownik schroniska. – Dobrze, że go przynieśliście, bo psiak jest jeszcze mały i mógłby zginąć bez opieki.

Przez dalszą część zbiórki mówiono tylko o przygodzie Nemeczka. Boka powiedział, że punktualność jest ważna, ale w tym wypadku pomoc potrzebującemu zwierzęciu była ważniejsza. Uznał, że od tej pory Nemeczek będzie podporucznikiem. Wszyscy chłopcy zgodnie przyznali mu rację.

WSTĘP
- prezentacja bohatera znanego z lektury
- nowe przygody
- nawiązanie do lektury

ROZWINIĘCIE
- wprowadzenie wypowiedzi bohatera

ZAKOŃCZENIE
- puenta, czyli zaskakujące zakończenie utworu

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij podany tekst wybranymi sformułowaniami, tak aby nadać wydarzeniom dynamiczny charakter.

tymczasem, *prędko*, *wtedy*, *potem*, *nieoczekiwanie*, *bez ociągania*, *wówczas*, *powoli*, *nagle*, *raptem*, *naraz*, *w okamgnieniu*, *wtem*, *leniwie*, *wolno*, *co prędzej*, *szybko*, *jak najszybciej*, *po chwili*, *wkrótce*

Chłopcy usłyszeli złowrogi dźwięk. Spostrzegli ogromne gniazdo os przyczepione do gałęzi. Cofnęli się, ale było za późno. Z otworu zaczęły wylatywać rozwścieczone owady. Chłopcy rzucili się do ucieczki. Biegli co sił, aby znaleźć się w bezpiecznym miejscu.

2. Zapisz w zeszycie kilka określeń dotyczących wyglądu lub cech charakteru wymienionych postaci.

Adaś Niezgódka – ?
Feri Acz – ?
Demeter – ?
Kopciuszek – ?

3. Zredaguj w zeszycie szczegółowy plan wydarzeń opowiadania na temat śmiesznej pomyłki, z której wynikło zamieszanie.

4. Wyobraź sobie, że Wanda postanowiła przyjąć oświadczyny Rytgiera. Napisz w zeszycie wstęp swojego opowiadania.

5. Wymyśl i zapisz w zeszycie opowiadanie, które rozpoczniesz i zakończysz podanymi zdaniami.

Od pierwszego dnia w nowej szkole Agata czuła się nieswojo. Koleżanki i koledzy dawali jej odczuć, jak bardzo się od nich różni.

Uczniowie klasy V b rzucili się w stronę Agaty z podziękowaniami. To jej zawdzięczali zwycięstwo.

6. Zredaguj w zeszycie opowiadanie o przygodzie, która mogła się przydarzyć bohaterom Twojej ulubionej książki w miejscu ukazanym na fotografii.

Jaką funkcję pełni przydawka?

Na rozgrzewkę

- Rozwiń podane zdania, dodając po jednym określeniu do wyróżnionych wyrazów. Na jakie pytania odpowiadają te określenia? Jakimi częściami mowy są wyrażone?

Tata przygotował [?] **owsiankę**.

Mama zrobiła **sok** z [?].

Chłopiec w zielonej bluzce zajął [?] **miejsce**.

Nowa wiadomość

Przydawka to część zdania, która wskazuje cechę lub właściwość kogoś lub czegoś. Najczęściej jest określeniem rzeczownika. Może być wyrażona między innymi przymiotnikiem, rzeczownikiem, wyrażeniem przyimkowym lub liczebnikiem. Przydawka odpowiada na pytania: ***jaki?***, ***który?***, ***czyj?***, ***ile?***, ***czego?***, ***z czego?***.

Przykłady:
Ania dostała (jaki?) *<u>niebieski</u> sweter.*
Zarezerwowaliśmy miejsca w (którym?) *<u>trzecim</u> rzędzie.*
Ogród (czyj?) *<u>babci</u> przyciągał uwagę turystów.*
Magda przeczytała (ile?) *<u>dwie</u> książki.*
Podaj mi szklankę (czego?) *<u>wody</u>.*
Rafał bawił się klockami (z czego?) *<u>z drewna</u>.*

Czas na ćwiczenia

1. **Przepisz podane wypowiedzenia do zeszytu i podkreśl w nich przydawki. Ustal, na jakie pytanie odpowiada każda z nich.**

Mama upiekła placek drożdżowy.
Krawiec szyje ubrania dla trzech klientów.
Puszysty kot leżał na kocu z wełny.
Tomek spędził dwunaste urodziny z przyjaciółmi.

2. **Czym zostały wyrażone przydawki w podanych zdaniach?**

Tomek pije herbatę owocową.
Magda spóźniła się na drugą lekcję.
Ola dostała trzy prezenty.
Mama ugotowała kompot z rabarbaru.

3. Dokończ ustnie wypowiedzi. Użyj przydawek rozpoczynających się od podanych przyimków.

Bardzo lubię pierogi z ?.
Piję herbatę bez ?.
Zgubiłam kluczyki od ?.
Noszę koszulę w ?.

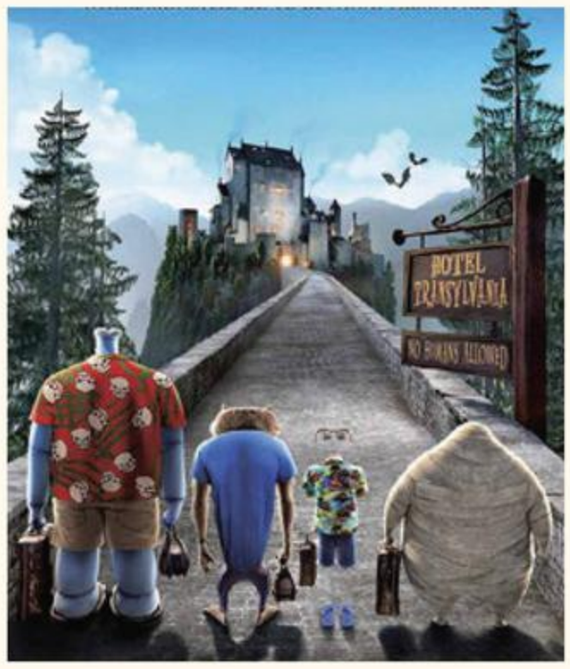
4. Porównaj zdania w parach. Powiedz, co zyskały wypowiedzenia, w których występują przydawki.

Wczoraj obejrzałem film.	Wczoraj obejrzałem niesamowity film przygodowy.
Poproszę kawałek ciasta.	Poproszę kawałek ciasta czekoladowego.
Lubię słuchać muzyki.	Lubię słuchać muzyki elektronicznej.

★ **5.** **Przepisz podany tekst do zeszytu, a następnie podkreśl w nim wszystkie przydawki. Bez których z nich zdania byłyby zupełnie niezrozumiałe?**

Kiedyś ludzie nie znali dokładnego kształtu kontynentów. Nie mieli pojęcia o istnieniu Ameryki i Australii. Autorzy dawnych map nie mogli obejrzeć Ziemi z lotu ptaka. Braki w swojej wiedzy uzupełniali bujną wyobraźnią. W miejscach nieznanych rysowali niezwykłe potwory.

6. **Przyjrzyj się zdjęciom. Dodaj do każdego z rzeczowników w podanych zdaniach po jednej przydawce. Następnie określ, jakimi częściami mowy są wyrażone podane przez Ciebie przydawki.**

Stwory stoją na drodze.

Kot trzyma szpadę.

Szczur patrzy na wieżę.

★ **7.** Ułóż hasło reklamujące jeden z produktów ukazanych na fotografiach. Zapisz swoją propozycję w zeszycie. Jaką funkcję pełnią w Twojej wypowiedzi przydawki?

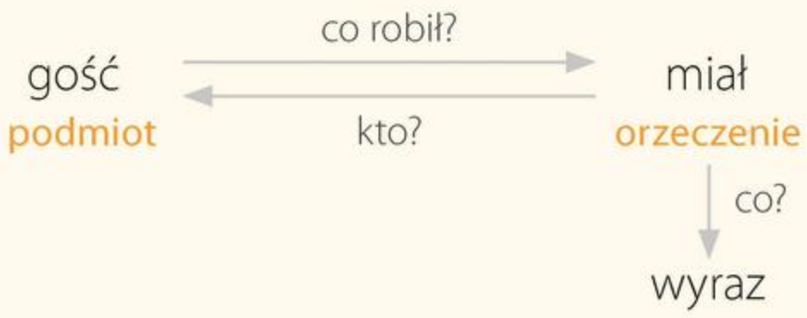

8. Zachęć koleżanki i kolegów, aby przyjechali do jednego z miejsc ukazanych na fotografii. Przedstaw jego walory. Swoją wypowiedź zapisz w zeszycie. Podkreśl w niej przydawki.

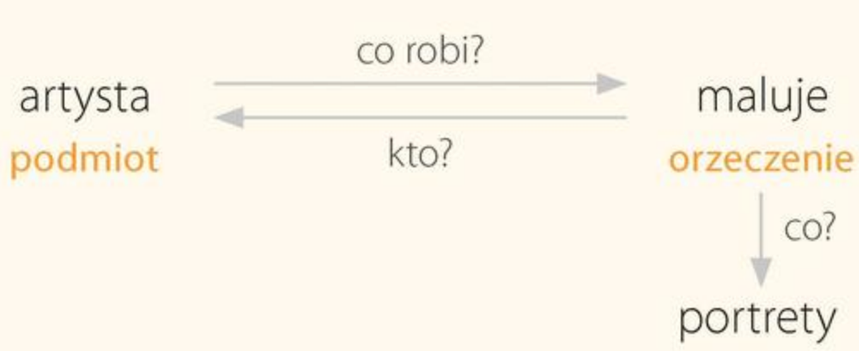

9. **Dokończ w zeszycie wykresy podanych zdań. Zaznacz wszystkie przydawki. Zadaj odpowiednie pytania.**

Tajemniczy gość Ewy miał dziwny wyraz twarzy.

Znany artysta maluje portrety najbliższych osób z rodziny.

Gramatyka w praktyce

Każda z osób ukazanych na rysunku posłużyła się tymi samymi słowami, ale miała na myśli co innego. O znaczeniu poszczególnych wypowiedzi decyduje miejsce wystąpienia w zdaniu przydawki wyrażonej przymiotnikiem. Chłopiec zastosował przydawkę po rzeczowniku, a dziewczynka użyła jej przed rzeczownikiem.

W wyrażeniu *fantastyczna postać* przydawka wskazuje na cechę, którą, według dziewczynki, ma dany bohater – inaczej można by powiedzieć: *świetna postać*, *wyjątkowa postać*.

Wypowiedź chłopca oznacza natomiast, że postać należy do konkretnego typu – jest fantastyczna, a nie realistyczna.

? Co oznaczają sformułowania *panna młoda* i *sosna zwyczajna*? Jakie byłoby ich znaczenie, gdyby przydawki stały przed rzeczownikami?

Tadeusz Różewicz (lata życia: 1921–2014)

Był jednym z najwybitniejszych polskich poetów. Oprócz wierszy tworzył także opowiadania, dramaty oraz scenariusze filmowe. Pisał o doświadczeniach związanych z II wojną światową. O poważnych sprawach często wypowiadał się z przekorą i żartem.

Zanim przeczytasz

- Przedstaw sytuację, w której bezinteresownie udzieliłeś/udzieliłaś innym pomocy. Co wówczas czułeś/czułaś?

Tadeusz Różewicz

Przepaść

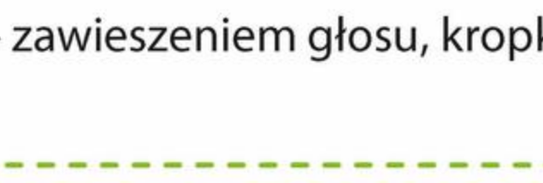
Babcia w czarnych sukniach
w drucianych okularach
z laseczką
stawia stopę
nad przepaścią krawężnika cofa
rozgląda się bojaźliwie
choć nie widać śladu samochodu

Podbiega do niej chłopczyk
bierze za rękę
i przeprowadza
przez otchłań ulicy
na drugi brzeg

Rozstępują się
straszliwe ciemności
nagromadzone nad światem
przez złych ludzi
kiedy w sercu
małego chłopca
świeci iskierka
miłości

Po przeczytaniu

1. Jakie masz skojarzenia ze słowem *przepaść*? Przerysuj schemat do zeszytu i go uzupełnij.

2. O jakiej sytuacji mówi podmiot liryczny? Kto w niej uczestniczy? O każdej postaci ułóż jedno zdanie dotyczące jej wyglądu albo zachowania.

3. Co mogą oznaczać przenośnie *przepaść krawężnika*, *otchłań ulicy*? Jakie uczucia starszej pani zostały w ten sposób wyrażone? → Przypomnij sobie: przenośnia, s. 343

4. Wyjaśnij, jak rozumiesz ostatnią zwrotkę.

5. Oceń postawę chłopca z wiersza.

6. Przeczytaj głośno utwór *Przepaść*. Zwróć uwagę na brak znaków interpunkcyjnych w tekście. Zdecyduj, gdzie mogłyby się znaleźć. Zaznacz je odpowiednio w mowie: przecinek – zawieszeniem głosu, kropkę – obniżeniem tonu głosu.

Zanim przeczytasz

Przedstawcie w jak najlepszym świetle wybraną osobę z klasy.

- Dobierzcie się w pary.
- Sporządźcie na kartce listę pozytywnych zachowań lub cech charakteru koleżanki lub kolegi, za które – Waszym zdaniem – zasługuje na wyróżnienie.
- Wskażcie na forum klasy pozytywne cechy osoby, z którą jesteście w parze.

Aleksander Minkowski

Gruby

ZMIERZYĆ SIĘ ZE SŁABOŚCIĄ

Fragmenty

Poszedłem niechętnie, trzymając się kilka kroków za profesorem. Ten nie oglądał się, kroczył szybko [...]. Otworzył drzwi do gabinetu. Przepuścił mnie pierwszego.

W pokoju nauczycielskim było pusto, Wąs wskazał na dwa fotele stojące pod oknem. Zawahałem się.

– Usiądź – powiedział i sam wygodnie rozsiadł się w fotelu. [...] – Nienawidzisz ich?

Kilka słów o książce

Bohaterem powieści napisanej w 1966 roku jest uczeń szkoły podstawowej Maciek Łazanek. Chłopiec, ze względu na swój wygląd, ma problemy z akceptacją przez rówieśników. Mimo napotkanych trudności bohater stopniowo zdobywa szacunek koleżanek i kolegów z klasy.

Zaskoczył mnie tym pytaniem. Brzmiało brutalnie, ostro. Wąs patrzył mi w oczy, nie rozumiałem jego spojrzenia.

– To nie jest nienawiść – odparłem po chwili namysłu.

– A co?

– Raczej... pogarda. Gardzę nimi, panie profesorze. [...]

– Uważasz, że masz do tego prawo? – zapytał. [...]

– Nie wiem – burknąłem.

– Uważasz, że masz takie prawo – powiedział profesor. – A ja uważam, że nie masz.

Nie powstrzymałem się od ironii[1].

– Może powinienem ich kochać, panie profesorze?

Wąs spojrzał na mnie bystro, ale spokojnie, bez dezaprobaty[2].

– Rozumieć – powiedział. – Powinieneś starać się zrozumieć.

Jakby mnie uderzył. Otworzyłem usta, zamknąłem je. Pod powiekami zapiekło. Popatrzyłem wyzywająco na profesora.

– Oczywiście. Ja ich doskonale rozumiem. Wiem, że jestem pokraczny, tłusty, podobny do wieprza albo do wieloryba, albo do beczki śledzi. Wiem, że jestem ogromnie śmieszny, panie profesorze. Ale mam jedną wadę. Nie cierpię, kiedy się ze mnie śmieją. Nie umiem się z tym pogodzić. Nie umiem, nie chcę!...

– Uspokój się, Maćku – powiedział bardzo cicho profesor. – Nie zrozumiałeś mnie. Miałem na myśli coś zupełnie innego. Uczę od trzydziestu lat, znam młodzież lepiej niż dorosłych. Młodzi są lekkomyślni, bawią się pozorami, widzą tylko powierzchnię zjawisk. Nie potrafią jeszcze patrzeć w głąb, oceniać innych pod kątem ich rzeczywistej wartości. To przychodzi z wiekiem, doświadczeniem, znajomością życia. Rozumiesz mnie?

Leciutko poruszyłem głową.

– Ale młodzi posiadają pewną bardzo piękną cechę – ciągnął profesor. – Potrafią odmienić się w ciągu jednej chwili. Jeżeli zaimponujesz[3] im, zdobędziesz podziw, w mig zmienią swój stosunek do ciebie.

– Hm... – mruknąłem z powątpiewaniem.

---

[1] *Ironia* – drwina, złośliwość lub szyderstwo ukryte w wypowiedzi, która wydaje się pozytywna.

[2] *Dezaprobata* – ujemna ocena.

[3] *Imponować* – wywołać wrażenie, wzbudzać szacunek.

– Nie zawsze dzieje się to w ciągu chwili – powiedział profesor. – Czasami elementy gromadzą się wolno i dopiero w którymś momencie przechodzą w nowy obraz. Trzeba więc cierpliwości, hartu, silnej woli. Potrzebna jest odporność psychiczna i pewność, że proces trwa, że przebiega na naszą korzyść. Nikt z zewnątrz ci w tym nie pomoże, Maćku. Mógłbym pomówić z klasą, tłumaczyć, grozić, ukarać kogoś dla przykładu...

– Nie trzeba, panie profesorze.

– Ja także myślę, że nie dałoby to właściwego rezultatu. Musisz załatwić to sam. I masz szansę, powiadam ci, już zacząłeś wygrywać. Flukowska wysunęła twoją kandydaturę z głębokim przekonaniem. Kowal również stanął po twojej stronie, a z tego, co słyszałem, wynika, że niegdyś miałeś z nim na pieńku[4]. Czy tak?

– Kowal jest fajnym kolegą – mruknąłem.

– No proszę. – Wąs uśmiechnął się. – Jestem pewien, że wkrótce powiesz to samo o paru innych. Nie o wszystkich, ma się rozumieć, ale szanujący się człowiek nie zabiega, aby podobać się wszystkim.

– Tak. – Skinąłem głową. – Wcale mi na tym nie zależy. [...]

– Pragniemy sympatii tych, których możemy darzyć szacunkiem – powiedział Wąs. – Chyba dogadaliśmy się, Maćku.

– Dziękuję, panie profesorze...

– Ale uważam, że nie miałeś racji, rezygnując z kandydowania. Zmarnowałeś własną szansę i odebrałeś ją klasie. To była kapitulacja bez walki.

– Kiedy się zaczął ten śmiech...

– Nie miałeś racji – powtórzył profesor. – Wyobraź sobie, w jakiej sytuacji postawiłbyś ich wszystkich, gdybyś oświadczył sucho, że zgadzasz się kandydować na starostę[5]. Byliby zmuszeni do wyboru, a więc do zastanowienia. I gdyby nawet tylko część klasy głosowała za tobą, odniósłbyś pierwsze poważne zwycięstwo. Rozumiesz to?

Wąs podniósł się z fotela. Ja także wstałem. [...]

– Nigdy nie rezygnuj, jeśli uważasz, że słuszność leży po twojej stronie – powiedział. – To moja własna życiowa dewiza. Dopuszczam cię do niej.

Przydatne słowa

Słowem **dewiza** można określić zasadę, którą dana osoba kieruje się w życiu.

Przykład użycia:
W życiu kieruję się dewizą: „Postępuj wobec innych tak, jak sam byś chciał, żeby ciebie traktowali”.

---

[4] *Mieć z kimś na pieńku* – być z kimś w konflikcie, mieć do kogoś żal.

[5] *Starosta* – tu: gospodarz klasy, przewodniczący.

Po przeczytaniu

1. Przerysuj tabelę do zeszytu i uzupełnij ją informacjami o Maćku. Następnie wyjaśnij, jakie uczucia budzi w Tobie bohater tekstu i dlaczego.

Wygląd	?
Cechy charakteru	?
Zachowanie wobec kolegów	?
Mocne strony	?
Słabe strony	?

2. Czego dotyczyła rozmowa profesora Wąsa z Maćkiem? Jak sądzisz, czy to, że odbywała się w cztery oczy, miało wpływ na jej przebieg? Uzasadnij swoją odpowiedź.

3. Zastanów się i powiedz, co powinien zrobić chłopiec, by poprawić swoją sytuację w klasie. Jaką propozycję ma dla niego nauczyciel? Co jeszcze można by doradzić Maćkowi?

4. Jaka jest młodzież według profesora? Czy zgadzasz się z jego obserwacjami? Co sądzisz o postępowaniu i sposobie bycia swoich rówieśników?

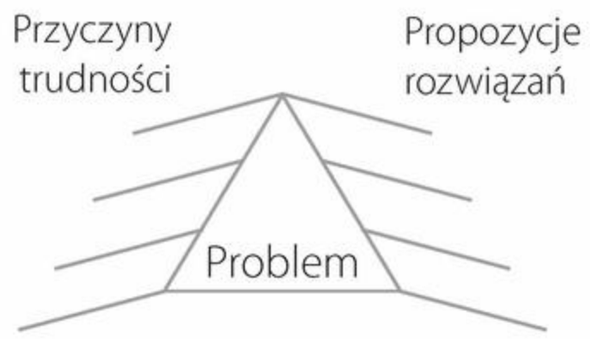
5. Jak ludzie siebie nawzajem oceniają? Według jakich kryteriów?

6. Odszukaj w wypowiedziach profesora Wąsa wskazówki, jak należy postępować wobec innych ludzi. Która z nich jest – Twoim zdaniem – najtrafniejsza? Uzasadnij swój wybór.

★ **7.** Co sądzisz o zasadzie, którą kieruje się nauczyciel: *Nigdy nie rezygnuj, jeśli uważasz, że słuszność leży po twojej stronie*? Sformułuj własną życiową dewizę.

Praca w grupie

8. Jakie problemy mają nastolatki w relacjach z rówieśnikami, a jakie – z dorosłymi? Czym są – Waszym zdaniem – spowodowane te trudności? Odpowiedzcie na podstawie tekstu i własnych doświadczeń. Swoje przemyślenia zapiszcie na dużej kartce papieru według podanego schematu.

9. Jak – Waszym zdaniem – powinna zareagować osoba, z której ktoś się naśmiewa?

- Podzielcie się na grupy.
- Przygotujcie składającą się z kilku punktów listę rad, jak zachować się w takiej sytuacji.
- Zapiszcie propozycje na arkuszach papieru.
- Przedstawcie rezultaty swojej pracy innym zespołom.

Barbara Stenka

Masło przygodowe

KAŻDA RODZINA MA SWOJE ZASADY

Fragmenty

[...] opowiem wam o różnych urządzeniach, jakie mamy w domu. Najpierw pokój tatusia. Tutaj nie wolno nam niczego tknąć. Nawet patrzeć za bardzo nie wolno na głośniki i srebrny odtwarzacz. Zbliżyć się nie wolno do komputera, na którym [...] zapisuje i miksuje piosenki[1]. Właściwie to są dwa komputery, połączone kablami, i dwie klawiatury.

Drugi komputer – dla całej rodziny – stoi w pokoju Grześka i Piotrka. To niesprawiedliwość w biały dzień! Są starsi ledwie o rok, a mają w pokoju komputer. Niby dla wszystkich, ale – dlaczego u nich, a nie u mnie?

No dobrze, ja się tak tylko wykłócam na zapas, bo w ogóle nie brakuje mi komputera. Mam w pokoju malutki telewizor, własny! Od niedawna. Bo uwielbiam programy o zwierzętach [...]. Mamusia specjalnie dla mnie wykupiła pakiet z Animal Planet, National Geographic [czytaj: naszynal dżiografik], Planete [czytaj: planet] i Discovery [czytaj: diskawery]. Na wszystkie inne stacje mam blokadę i wolno mi patrzeć w ekran najwyżej dwie godziny w ciągu dnia. To są warunki do przyjęcia. Telewizor jest mały, ale mi wystarcza. [...]

Aha, jeszcze w kuchni jest radio, a u mnie magnetofon i sporo płyt (piosenki i audiobooki[2] [czytaj: audiobuki]).

Mamy jeden telefon [...]. I każdy ma swoją komórkę – ale rodzice bardzo nas sprawdzają i nie pozwalają używać bez potrzeby. A już używanie „dla rozrywki" doprowadza ich do szału.

– Rozrywka jest z ludźmi, a nie z urządzeniami – tłumaczy [mama] i widać, że najchętniej wyrzuciłaby te komórki z głupimi gierkami. Ale nie wyrzuca, bo jednak jest spokojniejsza, gdy mamy taką „tratwę ratunkową" i możemy zawsze

[1] *Miksować piosenki* – łączyć różne utwory muzyczne za pomocą specjalnego programu komputerowego.

[2] *Audiobook* – nagranie książki przeznaczone do słuchania.

Kilka słów o książce

Główna bohaterka powieści Kasia Koniec w zabawny sposób przedstawia swoją nietypową rodzinę – mamę, która prowadzi kościelny chór, tatę – muzyka rockowego, oraz starszych braci bliźniaków: Grześka i Piotrka. Opowiada także o swoich zainteresowaniach, spostrzeżeniach dotyczących otoczenia oraz o szkolnych problemach.

wezwać ją na pomoc (mamusię, nie tratwę!). Te wszystkie urządzenia nazywają się media, jak nam powiedział tatuś. [...]

Jest u nas w klasie taka Julianna Zwarowiec, która nie ma w domu telewizora ani komórki, ani radia. Nie dlatego, że jej rodzina jest bez pieniędzy, wcale nie. Rodzina Zwarowców jest po prostu taka... inna. Uważają, że media okropnie ogłupiają, że robią z ludzi bezmyślne roboty. Że lepiej żyć według własnych reguł. Nie jedzą mięsa, mają w domu kolorowe ściany, a na tych ścianach – cuda! Różne ozdoby własnej roboty – bo rodzice Julianny, Julianna i jej brat Zbyszko umieją robić fantastyczne rzeczy z gliny, papieru, wełny i koralików! Chodzą w swetrach zrobionych przez ich mamę na drutach. Nawet torby do szkoły mają inne – tata im wyciął z filcu i zszył rzemykami. I – uważajcie! – mają w domu dwa koty i psa! Najlepsze jest to, że ich pies ma na imię Kociak, a koty: Burek i Ostry!

Julianna ma kanapki z kiełkami pszenicy i pasztetem sojowym. Nigdy nie je żelków i frytek. [...]

Nie mają mediów, a jednak są zadowoleni i nigdy się nie nudzą. Julianna przeczytała chyba milion książek i potrafi tak śmiesznie opowiadać, że wszystkie komedie w telewizji się chowają!

Nie mają mediów, a i tak wiedzą wszystko, o czym warto wiedzieć.

Nie mają mediów, ale koty i pies szaleją u nich po tapczanach, i to jest dopiero „reality[3]" [czytaj: riality]!

---

[3] *Reality* – tu: odwołanie do programów telewizyjnych, które mają pokazywać prawdziwe życie.

Po przeczytaniu

1. Jakie zasady panują w rodzinie narratorki?

2. Wyjaśnij słowa mamy: *Rozrywka jest z ludźmi, a nie z urządzeniami*. Czy zgadzasz się z tym stwierdzeniem? Uzasadnij swoje stanowisko.

3. Opowiedz o rodzinie Zwarowców. Czym się ona różni od rodziny bohaterki?

4. Czy warto naśladować rodziny przedstawione w utworze? Uzasadnij swoje zdanie.

5. Porozmawiajcie o wpływie mediów na życie współczesnych rodzin. Zwróćcie uwagę zarówno na zalety, jak i na wady. W swojej wypowiedzi uwzględnijcie tekst Barbary Stenki i własne przemyślenia.

Spotkanie z prasą

Prasa, tak jak inne media, zajmuje ważne miejsce w życiu współczesnych ludzi. Dzięki gazetom wydawanym w formie papierowej lub elektronicznej możemy na bieżąco śledzić, co się dzieje w kraju i na świecie, a także zdobywać informacje z różnych dziedzin życia. Natomiast czasopisma dostarczają nam rozrywki oraz pogłębiają naszą wiedzę i rozwijają zainteresowania.

Nowa wiadomość

Prasa to publikacje ukazujące się regularnie, w określonych odstępach czasu, mające stały tytuł, kolejny numer i aktualną datę. Wyróżniamy wśród nich gazety i czasopisma.

Prasa

Gazety
– zazwyczaj ukazują się codziennie, inaczej określa się je jako dzienniki. Podają aktualne, bieżące wiadomości z kraju i ze świata.

Czasopisma
– ukazują się raz w tygodniu lub rzadziej, na przykład co miesiąc. Zwykle są skierowane do wybranej grupy odbiorców i mają określoną tematykę.

Rodzaje prasy

Podział ze względu na:

częstotliwość ukazywania się, na przykład:
- dziennik
- tygodnik
- dwutygodnik
- miesięcznik

dziennik

tematykę, na przykład:
- komputerowa
- motoryzacyjna
- sportowa
- naukowa
- kulinarna

miesięcznik

odbiorcę, na przykład:
- dziecięca
- młodzieżowa
- dla rodziców
- dla lekarzy
- dla wędkarzy

dwutygodnik

Ludzie prasy

Teksty prasowe, zwłaszcza te zamieszczane w gazetach codziennych, muszą powstawać w szybkim tempie, aby zawarte w nich informacje nie straciły na aktualności. Prace w redakcji trwają często do późnych godzin wieczornych – dzięki temu czytelnicy codziennie rano mogą przeczytać o najnowszych wydarzeniach. Każdego dnia nad zebraniem, sprawdzeniem i przygotowaniem do druku wiadomości pracuje duży zespół ludzi.

Dziennikarz – zbiera i sprawdza informacje o wydarzeniach w kraju i na świecie. Przeprowadza wywiady, opisuje ciekawe, a czasem nawet tajemnicze lub mroczne historie, które mogą zainteresować czytelników. Szczególnym typem dziennikarza jest **reporter**, który zajmuje się tylko aktualnymi wydarzeniami. Kiedyś dziennikarzami nazywano wyłącznie osoby piszące artykuły do prasy. Dziś słowo to określa również ludzi zajmujących się przygotowaniem materiałów w radiu, telewizji i internecie. 1

Redaktor naczelny – osoba odpowiadająca za ostateczny kształt gazety lub czasopisma. Prowadzi z zespołem zebrania zwane kolegiami redakcyjnymi. Podczas tych spotkań omawia z poszczególnymi dziennikarzami ich pracę. Ma największy wpływ na zawartość gazety. 2

Fotograf – robi zdjęcia ilustrujące artykuł. 3

Korektor – sprawdza, czy tekst nie zawiera błędów ortograficznych i interpunkcyjnych i czy jest zrozumiały dla czytelnika. 4

Copywriter [czytaj: kopirajter] – wymyśla hasła reklamowe i teksty ogłoszeń zamieszczanych w gazecie. 5

Grafik – projektuje wygląd gazety. 6

Operator DTP (DTP – z języka angielskiego *desktop publishing* [czytaj: desktop pabliszing], czyli komputerowe przygotowanie publikacji do druku) – rozmieszcza teksty i zdjęcia na stronach gazety. 7

Drukarz – obsługuje maszyny służące do drukowania gazet. 8

Po przeczytaniu

1. **Wybierz się do czytelni i poszukaj informacji o trzech wybranych czasopismach lub gazetach. Następnie odpowiedz na pytania.**

- Jaki tytuł ma dana gazeta lub wybrane czasopismo?
- Jak często się ukazuje? Czy jest dziennikiem, tygodnikiem, dwutygodnikiem, miesięcznikiem, czy kwartalnikiem?
- Kto jest adresatem gazety?
- Jaka jest tematyka? Po czym można to rozpoznać?

2. Dlaczego teksty przeznaczone do prasy powstają zazwyczaj w szybkim tempie?

3. Omów etapy przygotowania gazety. Kto ma decydujący głos w sprawie ostatecznej wersji wydania?

4. Jakimi cechami – Twoim zdaniem – powinny się odznaczać osoby, które wykonują wymienione zawody?

reporter, *redaktor naczelny*, *copywriter*

Nowa wiadomość

Jak zbudowany jest artykuł prasowy?

nagłówek – tytuł artykułu

imię i nazwisko lub pseudonim autora tekstu

informacje o faktach związanych z wydarzeniem: *kto?*, *co?*, *gdzie?*, *kiedy?*, *jak?*, na przykład: *20 maja odbyła się premiera filmu*.

lid – krótkie wprowadzenie, wstęp do artykułu

opinie autora artykułu dotyczące przedstawianych wydarzeń, na przykład: *Wszyscy widzowie byli zachwyceni – to był najlepszy film ostatniego roku*.

5. Odszukaj w wybranym czasopiśmie dla młodzieży tekst, w którym znajdują się nagłówek i lid. Jak sądzisz, czemu służy każdy z tych elementów?

6. Czego mogą dotyczyć tak zatytułowane artykuły? W jakich czasopismach mogłyby się znaleźć?

Koci dom, *Góry śmieci*, *Pochwały mają moc!*

★ **7.** Wskaż wady i zalety czasopism drukowanych oraz tych w wersji on-line.

Jakie funkcje pełnią dopełnienie i okolicznik?

Na rozgrzewkę

- Wskaż w każdym zdaniu podmiot i orzeczenie. Następnie powiedz, na jakie pytania odpowiadają wyróżnione części zdania.

  Tomek marzy o dalekich **podróżach**. Wiktoria odwiedziła **babcię**.

Nowa wiadomość

Dopełnienie to część zdania informująca o osobach lub rzeczach, które są powiązane z wykonywaną czynnością. Zazwyczaj jest określeniem czasownika. Może być wyrażone między innymi rzeczownikiem lub wyrażeniem przyimkowym. Dopełnienie odpowiada na pytania wszystkich przypadków oprócz mianownika: ***kogo?***, ***czego?***, ***komu?***, ***czemu?***, ***kogo?***, ***co?***, ***(z) kim?***, ***(z) czym?***, ***(o) kim?***, ***(o) czym?***.

Przykłady:
Przesyłam (co?) *wiadomości*. *Pamiętaj* (o czym?) *o spotkaniu*.

Czas na ćwiczenia

1. Na podstawie fotografii uzupełnij zdania i zapisz je w zeszycie. Podkreśl dopełnienia.

Spaceruję (z kim?) ▨.

Przyglądamy się (czemu?) ▨.

Rozwiązuję (co?) ▨.

2. Przepisz do zeszytu tekst e-maila, wpisując dopełnienia w odpowiedniej formie. Skorzystaj z podanych rzeczowników. Wskaż dopełnienia, które są wyrażeniami przyimkowymi.

przyjęcie, *goście*, *zabawa*, *siostra*, *humor*

WYŚLIJ

Do:
Dw:
Temat: Wyjście

Cześć,
przypominam, że organizuję w sobotę ▨ urodzinowe. Przyjdź koniecznie z ▨. Mam niespodziankę dla ▨. Zaczniemy ▨ o 16.00. Przynieście ze sobą dobry ▨.

Pozdrawiam
Asia

3. Rozwiń każde z wypowiedzeń. Czy po zmianie w zdaniach są dodatkowe dopełnienia?

- Przygotuję śniadanie.
- Posmaruję chleb.
- Zjemy z rodzicami.

4. Ułóż w zeszycie podpisy do fotografii. W utworzonych zdaniach podkreśl dopełnienia.

5. Określ, jaką częścią zdania jest słowo *siostra* w każdym z podanych wypowiedzeń.

Moja siostra często chodzi do teatru.
Już od godziny czekam na moją siostrę.
Komputer znajduje się w pokoju siostry.
Kupiłem siostrze wspaniały prezent.

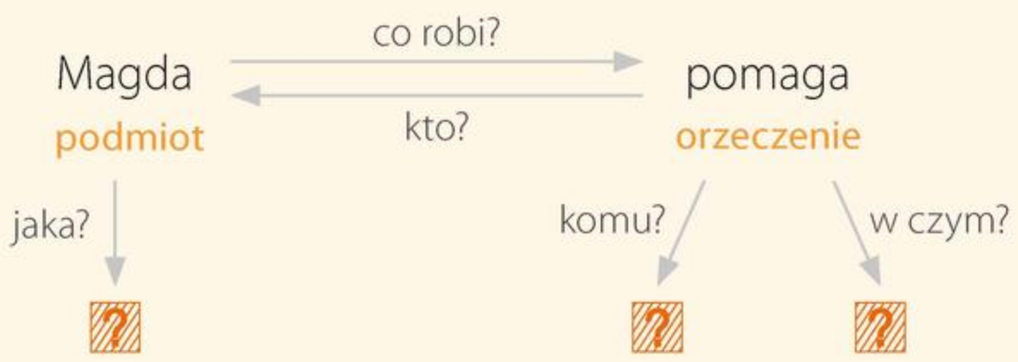
6. Ułóż i zapisz w zeszycie trzy zdania pojedyncze, w których zastosujesz wyrazy wybrane spośród podanych. Wskaż w utworzonych wypowiedzeniach dopełnienia. Jakimi częściami mowy są wyrażone?

czekać, *rozmawiać*, *myśleć*, *pomagać*

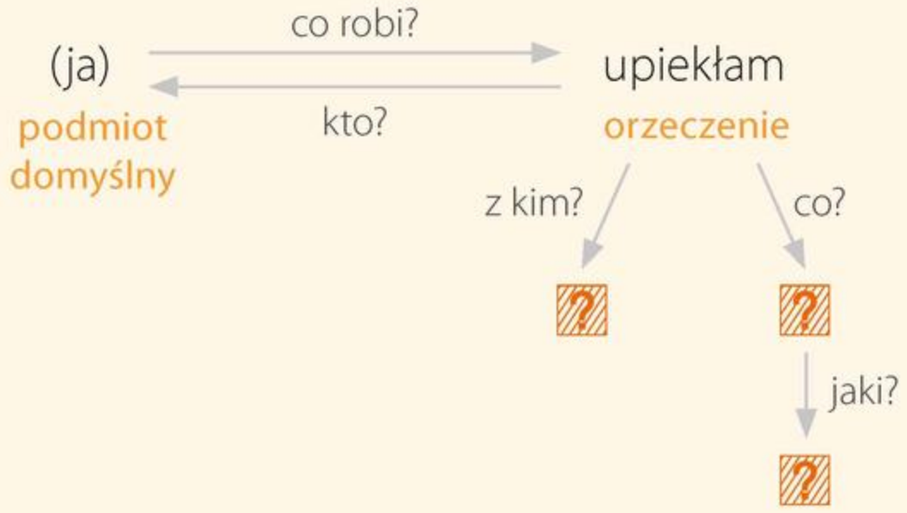
w, *na*, *z*, *o*

7. Przedstaw podane zdania na wykresach. Podpisz przydawki i dopełnienia. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

Uczynna Magda pomaga siostrze w lekcjach.

Upiekłam z babcią placek drożdżowy.

8. Ułóż pytania do poszczególnych wyrazów w podanym zdaniu. Które słowo wskazuje na sposób wykonania czynności?

Mój brat dobrze przygotował się do konkursu matematycznego.

Nowa wiadomość

Okolicznik to część zdania, która informuje o miejscu, czasie, przyczynie, skutku lub celu danej czynności, a także o sposobie, w jaki została ona wykonana. Zazwyczaj jest określeniem czasownika. Może być wyrażony na przykład przysłówkiem lub wyrażeniem przyimkowym. Okolicznik odpowiada między innymi na pytania: ***kiedy?***, ***gdzie?***, ***skąd?***, ***dokąd?***, ***jak?***, ***w jaki sposób?***, ***dlaczego?***, ***po co?***, ***w jakim celu?***.

Przykłady:
(kiedy?) *Jutro wyrzucę śmieci.*
Wazon postawię (gdzie?) *na stole*.
Mówisz (jak?) *za głośno*.
Idę do sklepu (po co?) *po jabłka*.

Aby stwierdzić, czy dane określenie jest okolicznikiem, czy – dopełnieniem, należy postawić właściwe pytanie.

Przykłady:
Pochodzę (**skąd?**, nie: ~~z czego?~~) *z Podlasia*.
Byłam (**gdzie?**, nie: ~~w czym?~~) *w kinie*.

9. **Wskaż w podanych zdaniach okoliczniki. Określ, na jakie pytania odpowiadają.**

W szkole odbył się konkurs informatyczny.
Długo szukaliśmy w internecie potrzebnych informacji.
Latem odwiedzę babcię.
Idę do piekarni po bułki.
Szybko napisałem długi list.
Chłopiec zaczerwienił się ze wstydu.
Spadochron otworzył się za szybko.
Sprzedawca starannie zapakował prezent.

10. **Zapisz w zeszycie podane zdania, uzupełniając je okolicznikami odpowiadającymi na zamieszczone pytania.**

Nie poszliśmy na spacer.
↙ ↘
kiedy? dokąd?

Czekałam na autobus.
↙ ↘
gdzie? jak?

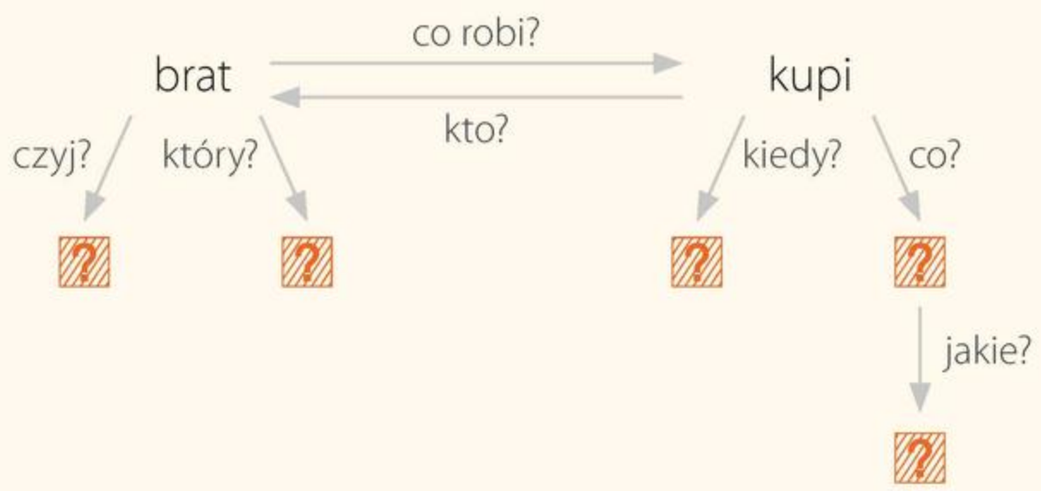
11. Zastanów się, czym osoby przedstawione na zdjęciach mogłyby się pochwalić. Ułóż wypowiedź każdej z tych postaci. Zdania zapisz w zeszycie. Podkreśl okoliczniki.

Przykład:

12. Ułóż zdanie z podanych wyrazów. Następnie przerysuj wykres do zeszytu i uzupełnij go właściwymi określeniami. Nazwij wszystkie części zdania. Zaznacz grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

magazyny, *mój*, *brat*, *sportowe*, *najstarszy*, *jutro*, *kupi*

Gramatyka w praktyce

Dopełnienie jest często wyrażane bezokolicznikiem. W takiej formie występuje na przykład dopełnienie zawarte w wypowiedzi przedstawionej na ilustracji:

Obiecuję (co?) *posprzątać*.

Podobnie jest w zdaniach:

Chciałbym (co?) *potańczyć*.

Lubię (co?) *śpiewać*.

Zamierzam (co?) *wyjść*.

Wielokropek

Na rozgrzewkę

- Zapoznaj się z dialogiem pani Kropki i pana Przecinka. Czego dowiadujesz się z ich rozmowy?

Pan Przecinek tylko spojrzał na panią Kropkę i już wiedział, że wydarzyło się coś wyjątkowego.

– Ach, panie Przecinku, jestem taka szczęśliwa! – wykrzyknęła pani Kropka. – Poznałam kogoś niezwykłego. Jest interesujący, dowcipny, inteligentny... – rozmarzyła się. – To Wielokropek – pani Kropka lekko się zarumieniła. – Mamy ze sobą tyle wspólnego... Jest taki uczuciowy, pojawia się, gdy z powodu emocji przerywa się wypowiedź. A zarazem sprawia wrażenie trochę tajemniczego. Ukrywa opuszczone fragmenty cytowanych tekstów i nie zdradza ani słowem, o czym one mówią.

– A czy przypadkiem nie zajmuje on pani miejsca na końcu zdania? – zapytał nieco złośliwie pan Przecinek.

– Owszem, ale wcale mi to nie przeszkadza! Postanowiłam, że pozwolę mu je zajmować. Oczywiście od czasu do czasu – dodała po chwili namysłu.

Nowa wiadomość

- Czasami zdarza się, że z powodu emocji – radości, smutku, rozmarzenia – nie kończymy rozpoczętej wypowiedzi. Urwaną, niedokończoną wypowiedź zaznaczamy wówczas w tekście za pomocą **wielokropka**. Jest to znak interpunkcyjny składający się z trzech następujących po sobie kropek.

  Przykłady:
  Jestem taki szczęśliwy... Gdyby takie chwile mogły trwać wiecznie...

- Za pomocą wielokropka umieszczonego w nawiasie kwadratowym oznacza się opuszczenie fragmentu cytowanego tekstu.

  Przykład:
  Całkiem o nim zapomniałam [...]!
  W cytowanym fragmencie baśni *Knyps z Czubkiem* wielokropek w nawiasie kwadratowym zastępuje słowa: *jak i o wszystkim, co mnie spotkało, gdy byłam głupią osóbką*.

Czas na ćwiczenia

1. Znajdź w tekście Aleksandra Minkowskiego *Gruby* pięć wypowiedzi zakończonych wielokropkiem. Wyjaśnij, dlaczego w każdym ze wskazanych miejsc pojawił się ten znak interpunkcyjny.
2. Zapisz w zeszycie trzy wypowiedzi, w których użyjesz wielokropka.

Pisownia *nie* z różnymi częściami mowy – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Przepisz podane zdania do zeszytu, wstawiając w miejsce znaków ? *nie*. Jakie są zasady pisowni *nie* z różnymi częściami mowy?

?oglądamy telewizji, kiedy przychodzą goście.
?grzecznie jest żuć gumę podczas rozmowy.
?porządek może źle wpływać na samopoczucie.
?uprzejme zachowanie świadczy o ?znajomości zasad *savoir-vivre'u* [czytaj: sawłar wiwru].

Przypomnienie

Nie piszemy:

- **łącznie** z rzeczownikami, przymiotnikami i przysłówkami pochodzącymi od przymiotników,

  Uwaga! Zasada ta dotyczy tylko przymiotników i przysłówków w stopniu równym.

  Przykłady:
  nieprawda, niemiły, niepewnie

- **rozdzielnie** z czasownikami.

  Przykłady:
  nie krzyczeć, nie pójdę, nie kupi, nie zrobiono, nie zaleca się

Czas na ćwiczenia

1. Jak należy zapisać *nie* z wyróżnionymi wyrazami?

– Kiedy twój tata miał 11 lat, czasami zachowywał się (nie)**grzecznie**. W jego pokoju często panował (nie)**ład**.
– To (nie)**typowe** dla taty. (Nie)**wiedziałam** o tym...

– Chyba (nie)**pojedziemy** na wycieczkę. (Nie)**dawno** zaczęło padać.
– Może (nie)**długo** przestanie? (Nie)**chcę** kolejnego dnia spędzić w domu.

2. Zapisz w zeszycie trzy reguły, które obowiązują w Twoim domu. Użyj czasowników z *nie*.

Nowa wiadomość

Nie piszemy **rozdzielnie** także z:

- przysłówkami niepochodzącymi od przymiotników,

  Przykłady:
  nie dziś, nie bardzo

- przysłówkami pochodzącymi od przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym,

  Przykłady:
  nie lepiej, nie najlepiej

- przymiotnikami w stopniu wyższym i najwyższym,

  Przykłady:
  nie mniejszy, nie najgorszy

- liczebnikami (wyjątek: *niejeden* – w znaczeniu *wielu*).

  Przykłady:
  nie trzy, nie dwa, nie dwadzieścia

3. Uzupełnij podane wypowiedzenia w zeszycie przymiotnikami *duży* i *łatwy* w stopniu wyższym i najwyższym. Pamiętaj o poprawnej pisowni.

– Ten plecak jest nieduży. Na pewno nie[?] niż twój.
– Ta torba także jest nie[?].

– Niełatwy szlak wybrał Tomek, ale też nie[?] niż wczorajsza trasa.
– To prawda, nie[?] zadanie dał nam Tomek.

4. Jak należy zapisać w podanym tekście *nie* z następującym po nim wyrazem? Uzasadnij pisownię za pomocą odpowiednich reguł ortograficznych.

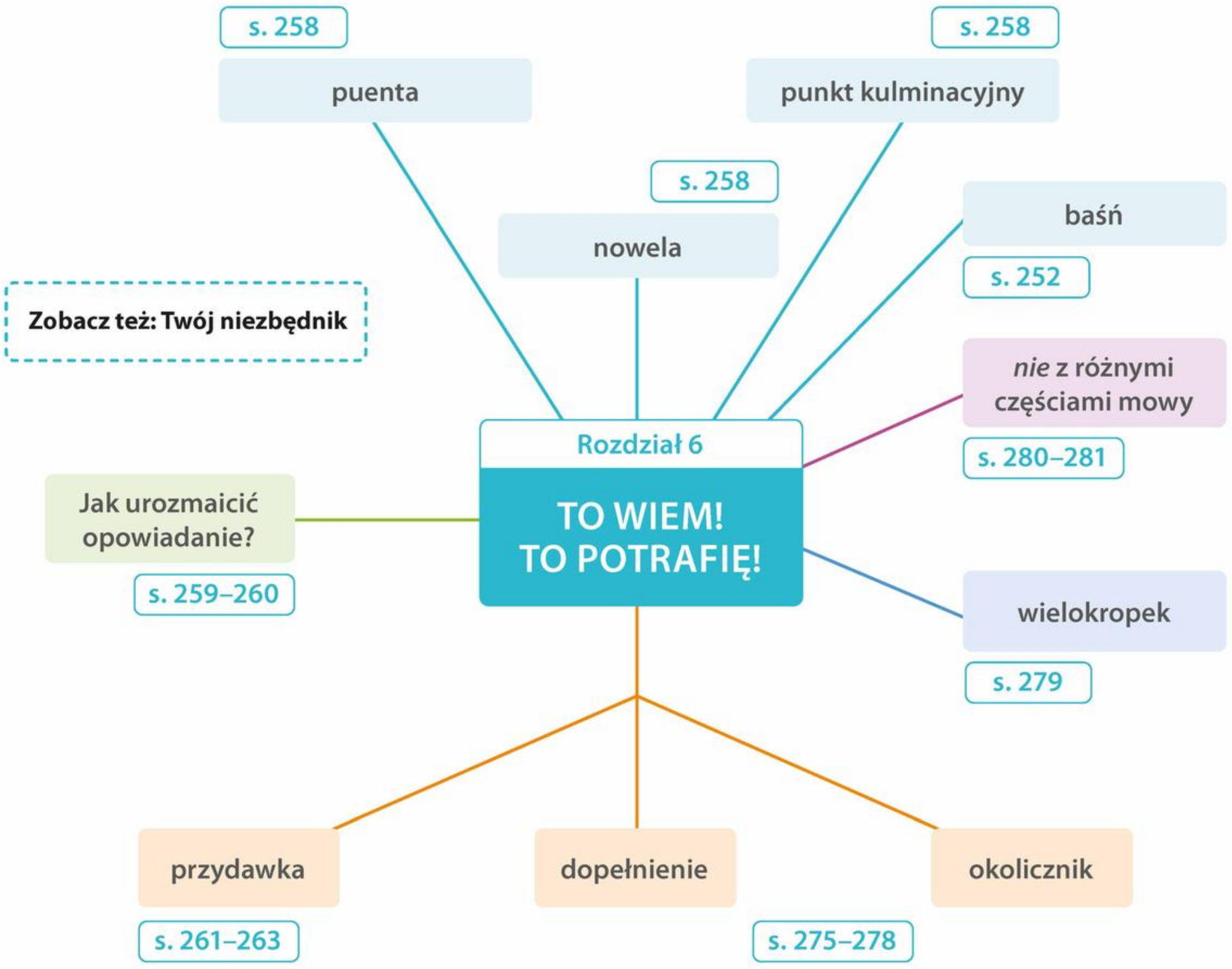
Na dworze szalała burza. Mama była (nie)spokojna. Obawiała się (nie)szczęścia, ponieważ Bartek (nie)wrócił jeszcze do domu. (Nie)posłuszna wyobraźnia podsuwała jej (nie)przyjemne obrazy. (Nie)zwykle głośne grzmoty i (nie)znośne wycie wiatru powodowały, że (nie)pokój i (nie)pewność mamy narastały.

– To był (nie)najlepszy pomysł, by pozwolić mu dziś iść do kina, to po prostu (nie)rozsądne i (nie)odpowiedzialne! – (nie)dowierzała własnej (nie)roztropności.

Nagle drzwi się otworzyły i ukazała się w nich (nie)duża sylwetka chłopca.

– Już jestem – powiedział. – To przecież (nie)pierwsza taka burza, mamusiu!

Podsumowanie

Świat kultury

- Spotkanie z prasą, s. 271
- Rodzaje prasy, s. 271
- Ludzie prasy, s. 272–273

Irena Szypowska

Do Młodego Czytelnika

ZAPISZ W ZESZYCIE

Fragment książki *Wiersze dla 12-latków. Ogród przedziwny*

„Chciałbym pisać takie wiersze, które pomagają uśmiechać się i kochać" – wyznaje ksiądz Jan Twardowski i przyznacie chyba, że mu się to udaje. Obcowanie z poezją wzmacnia nasze przekonanie, że życie, choć czasem bywa wesołe, a czasem smutne, zawsze jest zadziwiające. Poezja może wywrzeć na Was dobry wpływ, przyśpieszyć rozwój umysłowy i uczuciowy, pogłębić poznanie świata, wzmocnić Waszą osobowość, budzić zrozumienie innych ludzi i wartość dobrych stosunków z nimi. Czytanie jest zdobywaniem „ekwipunku"[1] na dalszą życiową wędrówkę, „ekwipunku" potrzebnego na złe chwile, jakich los nikomu nie szczędzi, ale i na dobre, żeby je rozpoznać, umieć się nimi cieszyć. „Carpe diem!" [czytaj: karpe diem] – „Chwytaj chwilę!" – radził rzymski poeta Horacy. Ten, kto nauczy się czerpać z książki radość, pociechę i uspokojenie, zawsze sięgnie po nią. [...]

Przy czytaniu wierszy może się zdarzyć coś jeszcze bardziej niezwykłego. Nagle możesz poczuć, że Ty sam, teraz, mógłbyś coś stworzyć.

[1] *Ekwipunek* – bagaż, wyposażenie na podróż.

1. Do kogo skierowany jest tekst? Wypisz wyrazy, które potwierdzają Twoją odpowiedź.

2. Odszukaj w tekście synonimy podanych wyrazów.

emocjonalny – ?
intelektualny – ?

3. Wybierz F przy stwierdzeniu fałszywym.

1.	Czytanie poezji jest cenne zarówno w chwilach dobrych, jak i złych.	F
2.	Czytanie poezji wpływa na uczucia i rozum.	F
3.	Czytanie przynosi chwilowe korzyści.	F

4. Na podstawie tekstu odpowiedz, dlaczego warto czytać wiersze. Podaj w punktach trzy argumenty. Nie cytuj.

5. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa księdza Twardowskiego przywołane przez Irenę Szypowską.

Sprawdź wiedzę i umiejętności

6. Autorka przytacza myśl Horacego, według której trzeba cieszyć się życiem i wykorzystywać każdą jego chwilę. Który moment w życiu bohaterki noweli *Katarynka* wywołał radość?

7. Co oznacza wielokropek w tekście Ireny Szypowskiej?

8. Wskaż wyraz, który nie pasuje do szeregu. Wyjaśnij swój wybór.

reporter, *lid*, *montaż*, *miesięcznik*

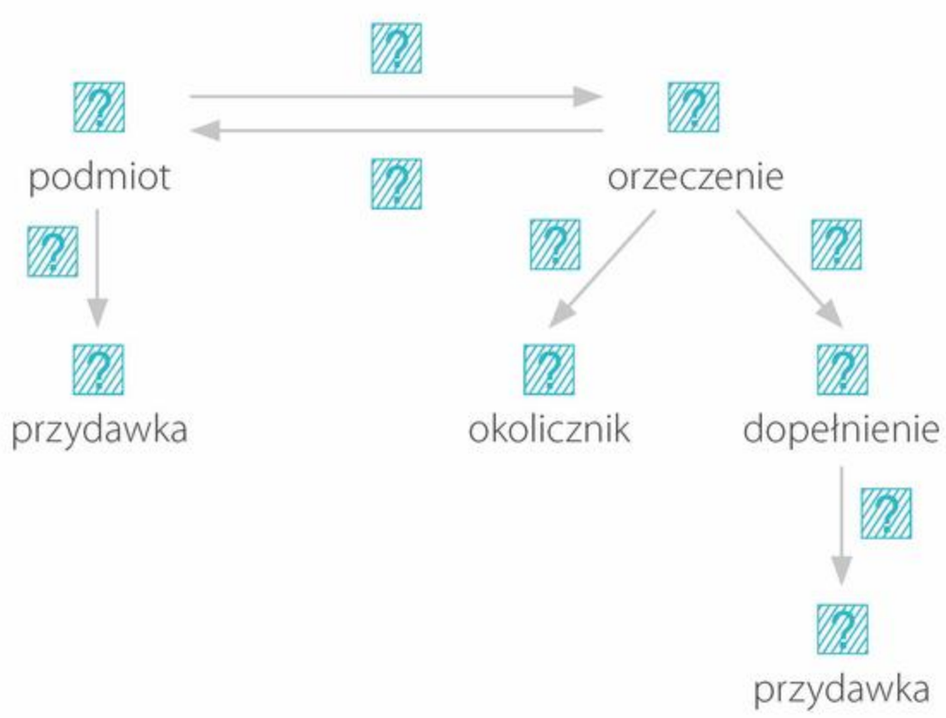
9. Dopisz do podanych wyrazów *nie*. Wyjaśnij swój wybór.

zawsze, *wesoły*, *mniejszy*, *zrozumienie*, *udaje*, *które*

10. Porównaj podane wypowiedzenia. Nazwij części zdania, które zostały dodane.

Dzieci biegały.
Dzieci biegały po boisku.
Dzieci Ewy biegały po boisku.
Dzieci Ewy szybko biegały po boisku.
Dzieci Ewy szybko biegały po szkolnym boisku.

- Poniżej znajdziesz wykres ostatniego zdania. Przerysuj go do zeszytu, a następnie uzupełnij odpowiednimi wyrazami i zapisz pytania.

11. Napisz o utworze literackim (wierszu, powieści lub opowiadaniu), który okazał się dla Ciebie życiowym drogowskazem. Uzasadnij swój wybór.

7 Smak przygody

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Jak wyglądają postacie przedstawione na obrazie? Kim są dla siebie? Co robią?
2. Jakich barw użył artysta? Co dzięki temu uzyskał?
3. W jaki sposób zostało przedstawione światło? W której części obrazu jest go najwięcej? Jak myślisz dlaczego?
4. Jakie wrażenie robi na Tobie dzieło Dariusza Twardocha?
5. Jak rozumiesz tytuł obrazu? Jaki inny tytuł można by mu nadać?
6. Jak myślisz, co niezwykłego może się przydarzyć ukazanym podróżnikom? O jakiej przygodzie Ty marzysz?

Dariusz Twardoch,
To nic, że to podróż w nieznane, i to ważne, że jedziemy razem

pastele na papierze
30 × 40 cm
kolekcja prywatna
2012 rok

Jacek Cygan

Kto przygód zna smak

Fragment

Przydatne słowa

O kimś, kto lubi dużo podróżować i poznawać nowe miejsca, mówimy, że ma **żyłkę podróżniczą**.

Przykład użycia:
Hania w zeszłym roku odkryła w sobie żyłkę podróżniczą – teraz wciąż gdzieś wyjeżdża.

Czary-mary, dziwna moc,
Tajna siła, gwiezdna noc,
Łyk fantazji, łyżka snu,
Wyobraźni przekręć klucz.

Tylko zamknij oczy, myśli puść na wiatr,
Zaraz cię zaskoczy przygód pełen świat.
Poznasz tajemnicę o tym, że fantazji drzwi
Każdy ma w swej głowie... Swoje uchyl mi.

Czary-mary, dziwna moc,
Tajna siła, gwiezdna noc,
Łyk fantazji, łyżka snu,
Wyobraźni przekręć klucz.

– Co za figle?... – Kto to widział z was?
Sady rubinowe[1] – być tam choćby raz.
Kocur latający – latać razem z nim.
– Czy to jest naprawdę, czy to nam się śni?

Przydatne słowa

Osobę, która jest ciekawa nowych, często niebezpiecznych wrażeń, określamy jako **żądną przygód**.

Przykład użycia:
Ten żądny przygód podróżnik udał się na niebezpieczną wyprawę w głąb dżungli.

Kto przygód zna smak, ten czarować może sam,
Bo człowiek, gdy chce, to magiczną siłę ma.
Świat widział nie raz, gdy ktoś w osła zmieniał się.
Za uszy się złap...

Czary-mary, dziwna moc,
Tajna siła, gwiezdna noc,
Hokus-pokus – zaklęć treść,
Czarna magia[2], biały dzień.

Trygve Skogrand [czytaj: trygwe skogram], fragment obrazu *Do lotu*, 2009 rok

[1] *Sady rubinowe* – sady, w których rosną rubiny, czyli kamienie szlachetne występujące w różnych odcieniach czerwieni.
[2] *Czarna magia* – czary, podczas których mag odwołuje się do złych mocy, nawet jeśli robi to, by komuś pomóc.

Tylko zamknij oczy, myśli puść na wiatr,
Zaraz cię zaskoczy przygód pełen świat.
Poznasz tajemnicę o tym, że fantazji drzwi
Każdy ma w swej głowie... Swoje uchyl mi.

Kto przygód zna smak, ten czarować może sam,
Bo człowiek, gdy chce, to magiczną siłę ma.
Świat widział nie raz, gdy ktoś w osła zmieniał się.
Za uszy się złap...

Po przeczytaniu

1. Jaka jest myśl przewodnia piosenki? Do czego zachęcają jej słowa?
2. Wyjaśnij, jaką rolę odgrywa w życiu ludzi wyobraźnia.
3. Wskaż w tekście przenośnie oraz epitety. Zastanów się, jak wpływają one na odbiór utworu. Następnie przyjrzyj się obrazowi zamieszczonemu na stronie 286. Jaki dostrzegasz związek między dziełem a treścią piosenki *Kto przygód zna smak*?
4. Które cechy utworu mogą wskazywać, że jest on piosenką?
5. Jak są zakończone rymujące się wyrazy: tak samo czy podobnie?

Nowa wiadomość

- **Rymy niedokładne** polegają na powtórzeniu podobnie brzmiących głosek w zakończeniach wyrazów.
- **Rymy dokładne** występują, gdy w zakończeniach wyrazów znajdują się te same głoski.

6. Wskaż pary wyrazów, w których występują rymy niedokładne.

młodzi – głodzi, myśli – wyszli, plama – trawa, piąstkom – cząstkom

7. Odszukaj w internecie nagranie piosenki Jacka Cygana. Która wersja utworu podoba Ci się bardziej – z muzyką czy bez niej? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Praca twórcza

8. *Zamknij oczy, myśli puść na wiatr* – wyobraź sobie krainę fantazji i ją narysuj. Zaprezentuj swoją pracę koleżankom i kolegom z klasy.

Zanim przeczytasz

- Włoski pisarz Umberto Eco [czytaj: eko] powiedział: *Kto czyta książki, żyje podwójnie*. Jak rozumiesz te słowa?

PRZYGODA W BIBLIOTECE

David Kirschner, David Casci [czytaj: dejwid kirszner, dejwid kasc-i]

The Pagemaster [czytaj: dy pejdżmaster]

Fragmenty

Tłumaczenie: Bartłomiej Zborski

Rysio Tyler [czytaj: tajler] miał dziesięć lat i wszystkiego się bał. Uważał, że wszędzie czają się strachy, toteż na wszelki wypadek niemal przez cały dzień chodził na paluszkach, czemu wielce dziwili się jego rodzice.

A jednak życie tego bojaźliwego chłopca nagle się zmieniło.

Pewnego popołudnia, chcąc przeczekać straszliwą burzę, Rysio wszedł do biblioteki miejskiej. Pan Dewey [czytaj: duli], bibliotekarz, wypisał mu kartę, ale chłopiec ani myślał o czytaniu książek: pragnął jedynie jak najszybciej stamtąd wyjść. Zawiedziony pan Dewey wskazał ku przeciwległej stronie sali, gdzie płonął zielony napis „WYJŚCIE". Chłopiec ruszył w tamtym kierunku, gdy nagle na suficie wysokiej sali dostrzegł malowidło. Ekstra! Ale też nad wyraz przedziwne. Przedstawiało bowiem jakieś dziwaczne postacie i stworzenia, jakiegoś pomarszczonego starca... Rysio tak mocno zadarł głowę, że stracił równowagę i nagle – buch! Upadł jak długi na lśniącą marmurową podłogę. Wszystko spowiła ciemność. Tak się zaczęła przygoda Rysia.

Kiedy otworzył oczy, poczuł lęk. Wstał. – Hop, hop! – zawołał. Rozejrzał się. W bibliotece nic się na pozór nie zmieniło, ale jednocześnie wszystko wydawało się jakieś dziwne, niecodzienne.

Nagle – co to...?

– O rety! Stałem się... stałem się rysunkiem! – krzyknął przerażony, patrząc na swoje ręce.

– A ściślej mówiąc – ilustracją książkową – dobiegł go z ciemności głęboki, a zarazem łagodnie brzmiący głos. Z mroku wyłonił się siwobrody starzec.

– Kim... kim pan jest? – zapytał Rysio ledwie żywy ze strachu.

– Jestem Pagemaster – usłyszał w odpowiedzi. – Sprawuję władzę nad książkami i wszelkim drukowanym słowem.

Rysio spojrzał w górę. – Aha, rozumiem, to pan jest tym dziaduniem z malowidła! – zawołał z przejęciem. Popatrzył wokół nieufnie. – A gdzie są inni?

– Inni? Ależ są tuż obok ciebie – powiedział Pagemaster, wskazując na nieprzeliczone rzędy książek na półkach.

– Czy mógłby pan wskazać mi wyjście? – poprosił Rysio, drżąc na całym ciele.

– Cóż, jeśli istotnie tego pragniesz, młodzieńcze... – powiedział Pagemaster, a gdy Rysio nerwowo skinął głową, starzec zawołał: – Wspaniale! – i skinął na chłopca, żeby poszedł za nim.

W rolę Rysia Tylera wcielił się Macaulay Culkin [czytaj: makali kolkin], który przygodę z aktorstwem rozpoczął już w wieku ośmiu lat.

Gdy znaleźli się w pobliżu półek, Pagemaster spojrzał do góry na znajdującą się tam tabliczkę. – Beletrystyka[1] od A do Z! – zawołał z uniesieniem. – **Tutaj wszystko jest możliwe. Tutaj rozpłomienia się wyobraźnia, kiełkuje, wzrasta niczym roślina, by osiągnąć niebosiężne[2] szczyty!**

W sękatych palcach starca magicznym sposobem pojawiła się stronica książki. Pagemaster machnął dłonią i w jednej chwili stronica zamieniła się w olbrzyma. Rysio wytrzeszczył oczy ze strachu i ukrył się w rozwianych fałdach szaty czarodzieja.

Tymczasem Pagemaster ciskał stronę za stroną w korytarzyk między regałami, powołując do życia coraz to nowe postacie.

– Tutaj każdy, kto przezwycięży strach, nabiera wiary we własne siły. [...] **Tutaj odwaga jest niczym wiatr, popychający ludzi ku wciąż nowym odkryciom**. – Obok nich przepłynął wspaniały statek wikingów[3]. Pagemaster uniósł czarodziejską laskę. – **Tutaj, w tym oto królestwie, rozpoczniesz swoją podróż!**

Wokół Rysia zawirowały w szalonym tańcu barwy, sceny, słowa i głosy postaci z literatury.

Przydatne słowa

W sytuacji, gdy dana osoba bardzo się czegoś przestraszyła, można powiedzieć, że **padł** na nią **blady strach**.

Przykład użycia:
Kiedy nagle zgasło światło, na Justynę padł blady strach.

---

[1] *Beletrystyka* – z języka francuskiego: literatura piękna.

[2] *Niebosiężny* – bardzo wysoki.

[3] *Wikingowie* – wojownicy ze Skandynawii (Norwegii, Szwecji, Danii), podejmujący w VIII–XI wieku odległe wyprawy morskie w celach handlowych lub rabunkowych.

– Pamiętaj – doszły go słowa Pagemastera – ilekroć czegoś nie wiesz, sięgnij po książkę.

Nieoczekiwanie dla siebie Rysio znalazł się na bibliotecznym wózku służącym do przewożenia książek, który szybko ruszył korytarzem pomiędzy regałami. Trzymał się kurczowo[4] krawędzi osobliwego pojazdu, który pędził coraz prędzej i prędzej, aż zderzył się z kabiną telefoniczną. Chłopiec wylądował na podłodze pośród rozrzuconych książek.

Wstając, dostrzegł, że sąsiedni ich stosik zaczyna się poruszać! Po chwili wyłonił się stamtąd tom o nader osobliwym[5] wyglądzie, miał bowiem maleńkie ręce: w lewej dzierżył[6] szablę, prawa zaś zakończona była hakiem. [...]

Szeleszcząc kartkami, książka odwróciła się, po czym wymierzyła ostrze szabli wprost na niego. – Ktoś ty, beletrystyka, czy może niebeletrystyka, hę?

– N...nazywam się Ryszard Tyler. [...] – Pokazał nieznajomemu kartę biblioteczną. – Widzisz? Tu jest moje imię i nazwisko.

Tomik-pirat obejrzał dokładnie kartę, po czym uniósł opaskę z oka.

– A, to co innego! Stokrotne przeprosiny, młodzieńcze. Nie wiedziałem, że jesteś czytelnikiem. Nazywam się Przygoda, brachu. Do twoich usług.

---

[4] *Kurczowo* – mocno.

[5] *Osobliwy* – dziwaczny, zwracający uwagę.

[6] *Dzierżyć* – trzymać.

Po przeczytaniu

1. Opowiedz, co się przydarzyło Rysiowi w bibliotece.
2. Jakimi cechami wyróżnia się chłopiec? Jak myślisz, czy spotkanie z Przygodą może go zmienić? Uzasadnij swoją odpowiedź.
3. Pagemaster daje Rysiowi radę. Odszukaj ją i odpowiedz, czy się z nią zgadzasz. Uzasadnij swoją opinię.
4. Wymień postacie, które wyłoniły się ze stronic rozrzucanych przez starca Pagemastera. O czym mogły opowiadać książki, z których pochodzili ci bohaterowie?
5. Jaką wartość ma czytanie książek?

6. Przyjrzyj się kadrom z filmu *The Pagemaster*. Z jakich możliwości przedstawienia postaci skorzystali twórcy filmowi?

Nowa wiadomość

Adaptacja to przystosowanie utworu literackiego do przedstawienia go na scenie teatralnej lub w filmie.

7. Przeczytaj fragment tekstu pochodzący z książki Michaela Endego [czytaj: misiaela endego] *Nie kończąca się historia*, a następnie odpowiedz, jaką rolę odgrywały książki w życiu Bastiana. Co umożliwiały chłopcu?

Krótko mówiąc, jest tyle różnych namiętności, ilu jest różnych ludzi. Dla Bastiana Baltazara Buksa były nią książki.

Kto nigdy z płonącymi uszami i potarganym włosem nie przesiadywał nad książką całych popołudni, czytając, czytając i czytając, zapominając o świecie, nie zauważając już, że chce mu się jeść albo że jest mu zimno. Kto nigdy nie czytał ukradkiem pod kołdrą przy blasku latarki, bo ojciec lub matka, a może jeszcze ktoś inny, troskliwy, zgasił mu światło, uważając nie bez racji, że czas już spać, bo jutro rano tak wcześnie trzeba zerwać się z łóżka.

Kto nigdy, jawnie czy skrycie, nie wylewał gorzkich łez, bo wspaniała opowieść dobiegła końca i trzeba było się rozstać z postaciami, z którymi przeżyło się tyle przygód, które kochało się i podziwiało, śledząc ich losy to z lękiem, to z nadzieją, i bez których towarzystwa życie wydawało się puste i pozbawione sensu.

Kto czegoś takiego nie zna z własnego doświadczenia, cóż, ten prawdopodobnie nie zdoła pojąć, co teraz zrobił Bastian.

Wlepił wzrok w tytuł książki i na przemian robiło mu się gorąco i zimno.

8. Która z przeczytanych książek zrobiła na Tobie największe wrażenie? Dlaczego?

Praca w grupie

9. Sporządźcie listę książek, które – Według Was – zasługują na uwagę. Uzasadnijcie swoje wybory.

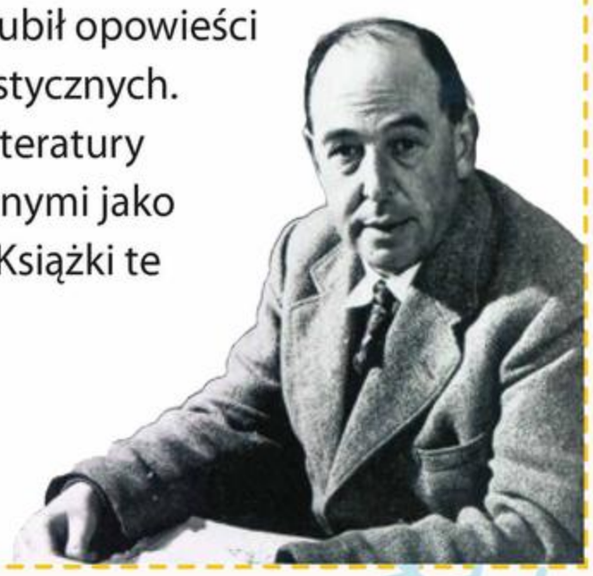
Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa

Kilka słów o lekturze

Książka opowiada o przygodach czworga rodzeństwa: Piotra, Edmunda, Zuzanny i Łucji. Dzieci odkrywają w domu swojego tymczasowego opiekuna – profesora Kirke'a [czytaj: Kirka] – szafę, która prowadzi wprost do magicznego świata Narnii. Bohaterowie wraz z lwem Aslanem będą musieli stawić czoła Białej Czarownicy, która bezprawnie i okrutnie rządzi tym królestwem w czasie trwającej od stu lat bezustannej zimy.

Clive Staples Lewis [czytaj: klajw stejples luis] (lata życia: 1898–1963)

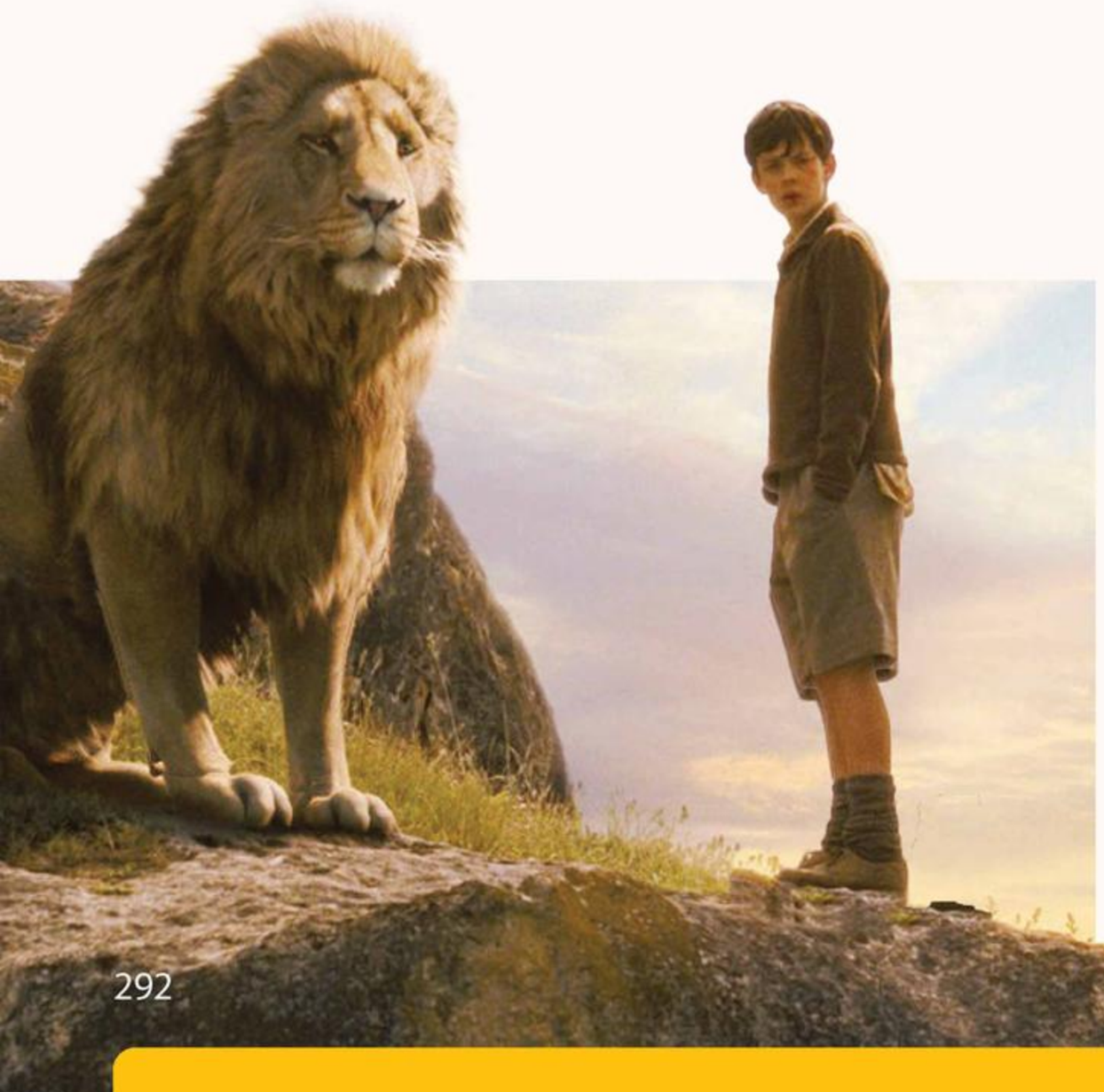
Już w dzieciństwie wolał świat książek niż sport czy inne zabawy. Najbardziej lubił opowieści o rycerzach i postaciach fantastycznych. Został pisarzem, profesorem literatury i filozofem. Zasłynął między innymi jako autor cyklu *Opowieści z Narnii*. Książki te sprzedały się w liczbie ponad 100 milionów egzemplarzy.

Na dużym ekranie

Na podstawie *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa* powstał film. Zapoczątkował on serię ekranizacji następnych książek z cyklu. W wersji filmowej ukazały się jeszcze: *Książę Kaspian* (2008 rok), *Podróż „Wędrowca do Świtu"* (2010 rok) oraz *Srebrne krzesło* (2018 rok).

Zdjęcia z filmu *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa*, reżyseria Andrew Adamson [czytaj: endriu adamson], 2005 rok

Dla zainteresowanych

Inne książki z cyklu *Opowieści z Narnii*:

- *Książę Kaspian*
- *Podróż „Wędrowca do Świtu"*
- *Srebrne krzesło*
- *Koń i jego chłopiec*
- *Siostrzeniec Czarodzieja*
- *Ostatnia bitwa*

Ciekawostka

Kiedy Clive miał siedem lat, cała jego rodzina przeniosła się do nowego domu w Strandtown [czytaj: strendtałn]. Tam jego ojciec sam zrobił dużą, dębową, bogato rzeźbioną szafę. Clive, jego brat Warren [czytaj: łoren] oraz ich kuzyni często się w niej chowali. Dzieci w zupełnych ciemnościach słuchały fantastycznych opowieści, które wymyślał Clive. Tworzyły w wyobraźni własne światy.

Podczas czytania lektury

1. Przygotuj notatkę na temat światów przedstawionych w lekturze. Przerysuj tabelę i uzupełnij ją brakującymi informacjami.

	Dom profesora	Świat Narnii
Położenie geograficzne		
Wygląd		
Mieszkańcy		

2. Zanotuj w punktach najważniejsze wydarzenia przedstawione w powieści.

3. Zaznacz karteczkami samoprzylepnymi fragmenty, w których opisano:

- wygląd i wiek Piotra, Zuzanny, Edmunda i Łucji,
- cechy charakteru i zachowanie poszczególnych dzieci,
- lwa Aslana,
- wygląd i postępowanie Białej Czarownicy.

4. Zapisz w zeszycie przydomki poszczególnych dziecięcych bohaterów. Pamiętaj o poprawnej pisowni.

5. Zanotuj wszystkie skojarzenia z innymi książkami lub opowieściami, które przychodzą Ci na myśl podczas czytania lektury.

6. Zwróć uwagę na zakończenie historii o przygodach dzieci w Narnii.

Zdjęcie z filmu *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa* w reżyserii Andrew Adamsona [czytaj: endriu adamsona], 2005 rok

Po przeczytaniu lektury

Światy po jednej i po drugiej stronie szafy

1. Kiedy i gdzie toczyła się akcja powieści, zanim Łucja odkryła tajemnicze przejście w szafie?
2. Który świat przedstawiony w utworze można uznać za realistyczny, a który – za fantastyczny? Wymień przykłady postaci realistycznych i fantastycznych występujących w lekturze.
3. Jak długo trwały wydarzenia w Narnii, a ile czasu zajmowały w świecie, z którego pochodzą dzieci?
4. Dlaczego rodzeństwo początkowo nie wierzyło w opowieści Łucji?
5. Jak wyglądała Narnia?
6. Narysuj w zeszycie na środku kartki szafę. Po jednej stronie zapisz krótko, jak wyglądało życie rodzeństwa przed odkryciem Narnii. Po drugiej – co się zmieniło, gdy dzieci dostały się do tej krainy.
7. Wyobraź sobie, że po drugiej stronie starej szafy spotykasz tajemniczą postać. Opisz w zeszycie jej wygląd. Pokaż swój opis osobie, z którą siedzisz w ławce. Jej zadaniem będzie wymyślenie nazwy dla przedstawionej przez Ciebie niezwykłej istoty.

Bohaterowie opowieści

1. Podzielcie się na zespoły. Zadaniem każdej grupy jest przygotowanie plakatu przedstawiającego jedną z postaci: Zuzannę, Łucję, Piotra lub Edmunda. Narysujcie swoich bohaterów i podajcie najważniejsze informacje na ich temat: wiek, wygląd, cechy charakteru.
2. Czym spośród czworga rodzeństwa wyróżniał się Edmund? Co spowodowało, że dał się zwieść czarownicy?
3. Opowiedz o przemianie, jaka z czasem dokonała się w sposobie postępowania chłopca. Co na to wpłynęło?
4. Jakimi wartościami kierowało się rodzeństwo, pomagając mieszkańcom Narnii?
5. Przedstaw Białą Czarownicę. Opowiedz o tym, jak wyglądało życie mieszkańców Narnii podczas jej panowania i po klęsce, którą poniosła.
6. Wymień cechy charakteru lwa Aslana.
7. Zorganizujcie głosowanie, w którym wybierzecie ulubionego bohatera. Każdy uczestnik zapisuje na kartce imię postaci i krótkie uzasadnienie swojego wyboru – dlaczego lubi tę postać.

Walka dobra ze złem

1. Na jakie dwa obozy byli podzieleni mieszkańcy królestwa Narnii? Z czego to wynikało?
2. Kto w Narnii był uosobieniem zła? Uzasadnij swoją odpowiedź.
3. O co Piotr, Edmund, Zuzanna i Łucja walczyli z Białą Czarownicą?
4. Wyjaśnij, jakie jest przesłanie utworu.
5. Wymień przedstawione w utworze przedmioty, postacie lub wydarzenia, które wywołują skojarzenia ze znanymi Ci baśniami. Jak sądzisz, dlaczego takie elementy pojawiają się w różnych opowieściach?

Dotknięcie magii – czy to naprawdę koniec przygody? → Odpowiedz na pytania do tekstu na stronie 297.

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

W NARNII PRZYGODY NIGDY SIĘ NIE KOŃCZĄ

Clive Staples Lewis

Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa

Fragmenty
Tłumaczenie: Andrzej Polkowski

Dwaj królowie i dwie królowe rządzili Narnią sprawiedliwie, a panowanie ich było długie i szczęśliwe. [...] w miarę jak upływały lata, zmienili się i wydorośleli. Piotr stał się wysokim, barczystym mężczyzną i słynnym rycerzem, a nazywano go królem Piotrem Wspaniałym. Zuzanna wyrosła na smukłą, pełną wdzięku dziewczynę [...]. Nazywano ją królową Zuzanną Łagodną. Edmund stał się mężczyzną poważniejszym i spokojniejszym niż Piotr i zasłynął z mądrych rad i wyroków, a nazywano go królem Edmundem Sprawiedliwym. A Łucja pozostała wciąż tak samo żywa i złotowłosa [...]. Jej własny lud nazywał ją Łucją Mężną.

I tak żyli sobie w wielkiej radości, a jeśli kiedykolwiek wspomnieli swoje życie w naszym świecie, było to tylko jakby wspomnienie snu. A jednego roku zdarzyło się, że Tumnus [...] przywędrował do nich z biegiem rzeki i przyniósł wiadomość o tym, że w jego okolicy pojawił się znowu Biały Jeleń – ten sam, który spełnia każde życzenie, jeśli się go schwyta. Tak więc obaj królowie i obie królowe [...], wśród dźwięku rogów i szczekania psów, wyruszyli na wielkie polowanie do Zachodniej Puszczy, aby schwytać Białego Jelenia. Tropili go bardzo długo, zanim go wreszcie zobaczyli. [...] Wreszcie Biały Jeleń zawiódł ich do puszczy tak gęstej, że nie mogli już dalej jechać konno. Wówczas odezwał się król Piotr (a mowa jego była teraz nieco inna, skoro tak długo był monarchą):

– Szlachetne siostry i prawy bracie, zsiądźmy teraz z naszych koni i pójdźmy za tym Jeleniem w gęstwinę, nigdy bowiem nie zdarzyło mi się polować na tak godną zwierzynę. [...]

Jak tylko to jednak uczynili, królowa Zuzanna powiedziała:

– Mili przyjaciele, oto jest dziw nad dziwy, jeśli mnie bowiem oczy nie mylą, widzę oto drzewo z żelaza.

– Pani – rzekł król Edmund – jeśli przypatrzysz się dobrze temu drzewu, ujrzysz, że jest to kolumna z żelaza, a na jej szczycie znajduje się lampa. [...] Nie wiem, czemu tak się dzieje, ale widok tej lampy na słupie dziwne we

mnie rodzi uczucie. W sercu mym czuję, jakbym już ją kiedyś widział, jakby to był sen albo sen we śnie. [...]

– I więcej jeszcze – dodała królowa Łucja – nie mogę bowiem oprzeć się przeczuciu, że jeśli miniemy ten słup z lampą, spotkają nas jakieś dziwne przygody, albo też dokona się wielka odmiana naszych losów. [...]

Zatem weszli śmiało w gęstwinę leśną i zanim jeszcze zdążyli zrobić dwadzieścia kroków, przypomnieli sobie, że owa dziwna rzecz nazywa się Latarnią, a zanim zrobili drugie dwadzieścia kroków, zauważyli, że nie przeciskają się już między gałązkami jodeł, lecz między futrzanymi płaszczami. A w chwilę później wszyscy wysypali się – jedno po drugim – przez otwarte drzwi starej szafy do pustej garderoby i nie byli już królami i królowymi [...], lecz Piotrem, Zuzanną, Edmundem i Łucją w starych dziecinnych ubrankach. I był to ten sam dzień i ta sama jego pora, kiedy wszyscy czworo wskoczyli do szafy, aby się w niej schować. [...]

I to byłby już naprawdę koniec tej historii, gdyby cała czwórka nie poczuła, że naprawdę trzeba wyjaśnić Profesorowi, dlaczego w szafie brakuje czterech płaszczy. A Profesor, który był człowiekiem bardzo osobliwym, nie powiedział im nic takiego, jak: „Nie bądźcie głupi!" albo: „Przestańcie kłamać!", ale uwierzył w całą tę historię.

– Nie – powiedział – nie sądzę, aby mogło coś dobrego wyniknąć z próby powrotu do Narnii przez drzwi szafy celem przyniesienia tych płaszczy. Nie dostaniecie się już do Narnii TĄ drogą. I nie sądzę, aby był wielki pożytek z tych płaszczy, nawet gdybyście się tam dostali. Cóż to? Co się stało? No więc, tak, oczywiście, kiedyś jeszcze do Narnii powrócicie. Kto został raz królem w Narnii, na zawsze nim pozostanie. Ale nie próbujcie nigdy używać tej samej drogi. Powiem więcej: nie PRÓBUJCIE w ogóle tam się dostać. To się stanie samo, właśnie wtedy, kiedy nie będziecie się o to usilnie starać. I nie rozmawiajcie za dużo o tym wszystkim, nawet między sobą. A innym w ogóle o tym nie wspominajcie, chyba że spotkacie takich, co sami przeżyli przygody tego rodzaju. Co znowu? Po czym to poznać? Och, będziecie o tym dobrze WIEDZIEĆ. Będą mówić dziwne rzeczy, nawet ich wygląd będzie nieco dziwny. Miejcie oczy otwarte. [...]

I to już jest naprawdę koniec przygody ze starą szafą. Ale, jeśli Profesor miał rację, był to dopiero początek narnijskich przygód.

Po przeczytaniu

1. Na podstawie znajomości całej lektury powiedz, które postacie są najważniejsze.

Nowa wiadomość

- **Bohaterowie główni (pierwszoplanowi)** to postacie, których działania i przeżycia są w utworze najważniejsze – mają decydujący wpływ na rozwój akcji.
- **Bohaterowie drugoplanowi** to postacie, które są związane z bohaterami pierwszoplanowymi, ale ich wpływ na przebieg wydarzeń jest mniej znaczący.

2. Opowiedz, jak się zmienili Zuzanna, Łucja, Piotr i Edmund podczas pobytu w Narnii.

3. Jakiej reakcji mogło spodziewać się rodzeństwo po rozmowie z Profesorem? Co zaskoczyło Cię w jego zachowaniu?

4. Przeczytaj ponownie ostatni akapit tekstu. Jak myślisz, co zapowiadają te słowa?

5. Jakie elementy fantastyczne występują w utworze *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa*? Uzupełnij tabelę.

Cudowne postacie	Baśniowe miejsca	Niezwykłe wydarzenia	Magiczne przedmioty
?	?	?	?

Nowa wiadomość

Powieść fantasy [czytaj: fantazy] przedstawia wydarzenia rozgrywające się w świecie fantastycznym, w którym rządzi magia, występują baśniowe postacie, na przykład elfy, karły, krasnale, driady, oraz miejsca, przedmioty i wydarzenia. Bohaterowie powieści fantasy walczą ze złem, stojąc na straży dobra.

6. Tematami wielu książek są magia i przygody bohaterów w niezwykłych krainach. Dlaczego, Twoim zdaniem, wielu czytelników sięga po utwory fantasy?

Praca twórcza

7. Wyobraź sobie, że Biała Czarownica zdecydowanie zmieniła charaktery poszczególnym dzieciom. Jakie przydomki trzeba by było im nadać?

Jak napisać dedykację?

Dedykacja to krótki tekst informujący o tym, komu ofiarowujemy prezent.

Dedykacja

Przydatne słowa, na przykład:

- **zwroty grzecznościowe używane na początku:** *Szanownej Pani Małgorzacie...*, *Drogiemu koledze...*, *Mojej ukochanej mamie...*
- **sformułowania przydatne w części końcowej:** *Rodzina Nowaków...*, *Twoja Marta...*, *Z wyrazami szacunku i wdzięczności...*

Jak napisać dedykację?

- Napisz, komu, co i z jakiej okazji ofiarowujesz.
- W podpisie poinformuj, że jesteś autorem dedykacji – zamieść swoje imię i nazwisko lub słowo, którym zwraca się do Ciebie odbiorca dedykacji. Warto wykorzystać też dodatkowe sformułowanie grzecznościowe, zwłaszcza kiedy dedykacja ma charakter oficjalny.
- Zapisz nazwę miejscowości i datę.

Komu? – adresat/adresatka dedykacji

Z jakiej okazji? – powód dedykacji

Dla naszej Wychowawczyni
bukiet kwiatów i wyrazy sympatii
z okazji Dnia Nauczyciela
Uczniowie klasy V b
Gdańsk, 14.10.2018 r.

Co? – przedmiot dedykacji

Kto? – autor/autorka/autorzy dedykacji

Gdzie? Kiedy? – czas i miejsce powstania dedykacji

Czas na ćwiczenia

1. Jakie błędy popełnili autorzy podanej dedykacji? Zapisz w zeszycie poprawiony tekst.

Dla najlepszego dyrektora szkoły pana Tomaszka,
za fajną pomoc w organizacji wolontariatu
– Strzała i Bystrzak z V b
Korytarz na III piętrze, 25.07.2018 r.

2. Wyobraź sobie, że chcesz podarować przyjacielowi lub przyjaciółce komiks o przygodach ulubionego bohatera w podziękowaniu za pomoc w nauce. Napisz w zeszycie dedykację, którą można dołączyć do upominku.

Jak łączą się wyrazy w zdaniu?

Na rozgrzewkę

- Zapisz w zeszycie podane słowa wraz z określeniami, tak aby powstały związki wyrazowe.

obejrzymy (co?)
widz (jaki?)
czekamy (na co?)
zaczyna się (o której?)

Nowa wiadomość

- Wyrazy w zdaniu łączą się ze sobą w różny sposób, tworząc **związki wyrazowe**.

Przykład:
Kolega zaprosił Kasię do kina.
kolega (co zrobił?) *zaprosił*
zaprosił (kogo?) *Kasię*
zaprosił (dokąd?) *do kina*

- **Związek wyrazowy** to takie połączenie wyrazów, w którym jeden wyraz jest **nadrzędny (określany)**, a drugi – **podrzędny (określający)**. Wyraz określający uzupełnia treść wyrazu określanego.

aktor —jaki?→ *popularny*
(wyraz określany) (wyraz określający)

Czas na ćwiczenia

1. Podaj wyrazy określające do wymienionych słów, tak aby powstały związki wyrazowe.

film (jaki?)
przygody (jakie?)
mieszka (gdzie?)
biegnie (jak?)

2. Wskaż w podanych związkach wyrazowych wyrazy określane i określające. Zadaj pytania, na które odpowiadają określenia. Ćwiczenie wykonaj w zeszycie.

Przykład:
znakomity reżyser

Wyraz określany	Pytanie	Wyraz określający
reżyser	*jaki?*	*znakomity*

- niesamowita wyprawa
- wędruje długo
- drogie bilety
- jedzie w góry
- wygodne buty
- opowiada o podróży

3. Przyjrzyj się zamieszczonym ogłoszeniom. Wskaż w drugim z nich informacje, dzięki którym łatwiej będzie odnaleźć zgubę. Wypisz związki wyrazowe.

Zgubiłem piłkę.
Proszę o kontakt: tel. 8XX 0X4 781

Piotr z V b

W środę zgubiłem na szkolnym boisku moją szczęśliwą pomarańczową piłkę pingpongową.
Proszę o pilny kontakt: tel. 8XX 0X4 781

Piotr z V b

Nowa wiadomość

W zdaniu można wyróżnić:

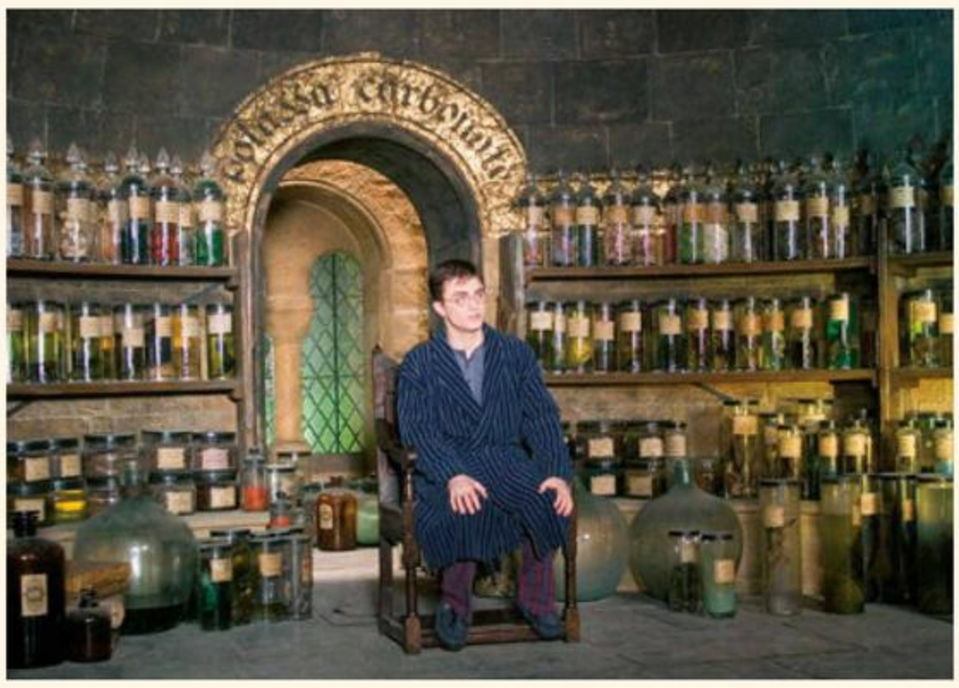
- **związek główny** – związek podmiotu z orzeczeniem,
- **związki poboczne** – wszystkie pozostałe związki w zdaniu.

Przykłady:
Znany podróżnik pokazał piękne zdjęcia z wyprawy.
podróżnik pokazał – związek główny
podróżnik (jaki?) *znany*
pokazał (co?) *zdjęcia*
zdjęcia (z czego?) *z wyprawy*
zdjęcia (jakie?) *piękne*
} związki poboczne

4. Wskaż związek główny w każdym z podanych zdań.

5. Na podstawie fotografii rozwiń podane zdania. W każdym z utworzonych wypowiedzeń wskaż związek główny i związki poboczne.

Chłopiec siedzi.

Dziewczyna strzela.

6. Ułóż i zapisz w zeszycie po jednym zdaniu na temat Twojego ulubionego filmu oraz aktora lub aktorki, których szczególnie cenisz. Wypisz związki główne i poboczne.

Gramatyka w praktyce

Większość polskich czasowników wymaga określeń w konkretnym przypadku. Przykładowo czasowniki *używać* i *zapomnieć* łączą się z wyrazami w dopełniaczu, a nie w bierniku – można więc *zapomnieć tekstu*, ale nie ~~*zapomnieć tekst*~~, *używa się słowa*, a nie ~~*słowo*~~. Zastosowanie właściwej formy wyrazu stanie się łatwiejsze, jeśli postawisz pytanie odpowiednie dla danego przypadka.

Przykłady:
wypatrywać (czego?) *wiosny* (a nie ~~*wiosnę*~~)
dotykać (czego?) *piłki* (a nie ~~*piłkę*~~)
potrzebować (czego?) *pieniędzy* (a nie ~~*pieniądze*~~)
udzielać (czego?) *wywiadu* (a nie ~~*wywiad*~~)

Zanim przeczytasz

- Poszukaj informacji o Martynie Wojciechowskiej lub innym znanym podróżniku czy innej sławnej podróżniczce. Przygotuj prezentację o wybranej osobie.

ODKRYWANIE ŚWIATA

Martyna Wojciechowska

Przesunąć horyzont

Fragmenty

18 IV 2006, dzień 23, Obóz I, 6100 m n.p.m.

Obudziłam się około szóstej rano i zdałam sobie sprawę, że nasz namiot przypomina igloo[1] i jesteśmy zasypani śniegiem. [...] Nie mogliśmy wyruszyć do Bazy, bo lodospad był zbyt niebezpieczny w takich warunkach. Szczeliny lodowe mogły być zupełnie niewidoczne, a drabiny, po których już poprzedniego dnia było się trudno poruszać, stały się oblodzone [...].

19 IV 2006, dzień 24, Obóz I, 6100 m n.p.m.

[...] Około szesnastej zaczęło się przejaśniać. Miałam już dość wpatrywania się w oszroniony, pomarańczowy sufit namiotu [...]. Ubrałam się i wyszłam, żeby popatrzeć na świat.

Dla takich chwil warto żyć!!! Nuptse[2] była skąpana w słońcu, granie[3] aż się iskrzyły, a chmury otulały szczyt białą pierzyną. [...] Everest[4] wydawał się mniej groźny i bardziej przystępny niż zwykle... [...] I ta cisza... Nigdy nie widziałam nic piękniejszego [...].

Huk! Znowu zeszła lawina. Która to już tego dnia?! Ten huk zawsze wywoływał we mnie niepokój. [...] **W jednym ze żlebów[5] śnieg, który zebrał się przez dwa dni, zaczął leniwie bulgotać i powoli się osuwać. Darek filmował, a ja stałam jak zaczarowana. Patrzyłam, jak się piętrzyły, niosły coraz więcej śniegu, jak zbliżały się do podnóża Góry...** Patrzyłam zafascynowana, nawet nie zauważyłam, że nasze namioty stały niebezpiecznie blisko lawiny. **Podniósł się tuman śniegu i rósł jak na filmie katastroficznym,**

---

[1] *Igloo* – domek w kształcie kopuły, budowany z brył lodu lub śniegu.
[2] *Nuptse* – szczyt w Nepalu w Himalajach.
[3] *Grań* – ostry, skalisty grzbiet górski z krawędzią, w której zbiegają się strome stoki.
[4] *Everest* – chodzi o Mount Everest [czytaj: mont ewerest], najwyższy szczyt w Himalajach, będący celem wyprawy Martyny Wojciechowskiej.
[5] *Żleb* – strome wcięcie w stoku górskim.

a ja wpatrywałam się, jak dosięgał miejsca, gdzie stałam. Zrozumiałam, że to jest nieprawdopodobna potęga natury, niemożliwa do zatrzymania żadną siłą. **U stóp Góry do lawiny dołączyły wszystkie zgromadzone poniżej czapy śniegu, tworzące mlecznobiałą, gigantyczną masę sunącą prosto na nasze namioty! Miałam wrażenie, że przede mną jest ściana kłębiącego się śniegu.** [...] W ostatniej chwili schyliłam głowę, by się trochę osłonić. [...] Było niebezpiecznie, ale jednak fascynująco.

20 IV 2006, dzień 25, Obóz I, 6100 m n.p.m.

– Schodźcie z nami szybko! Pogoda się psuje! Popatrzcie na ścianę Lhotse[6] [czytaj: lotse]. Zabieramy się stąd!

W rekordowym tempie zebraliśmy rzeczy i dołączyliśmy do schodzących Koreańczyków, Singapurczyka i Malezyjczyka [...].

Droga do Bazy była męcząca, a drabiny [...] teraz wydawały się jeszcze bardziej chybotliwe. Mechanicznie przepinałam się z poręczówki[7] na poręczówkę, chwytałam się liny i zjeżdżałam na rękach [...]. Odłączyłam się od grupy, zostałam z tyłu. Zeszłam z drabiny, zrobiłam krok i... ziemia obsunęła mi się spod nóg. Na chwilę wpadłam w panikę, byłam sama, a pod stopami miałam czterdziestometrową przepaść. Uświadomiłam sobie jednak, że zatrzymał mnie plecak i zdołam się jakoś wydostać. „Nie panikuj, Marysiu!" – powtarzałam sama do siebie, by dodać sobie otuchy. Kiedy wreszcie zobaczyłam Bazę, poczułam ulgę i tęsknotę za domem. Tyle że teraz domem był dla mnie mój żółty namiot, majaczący na horyzoncie. Dziwne uczucie.

---

[6] *Lhotse* – ośmiotysięcznik w Himalajach, czwarty co do wysokości szczyt na świecie.

[7] *Poręczówka* – lina umocowana na ścianie skalnej, służąca za poręcz przy wspinaczce wysokogórskiej.

Po przeczytaniu

1. Gdzie i kiedy rozgrywają się wydarzenia przedstawione we fragmentach tekstu? O czym opowiada autorka?

Nowa wiadomość

Dziennik to osobiste notatki autora, które najczęściej dotyczą ważnych dla niego wydarzeń, myśli i przeżyć. Wpisy są dokonywane codziennie i poprzedzone dokładnymi datami.

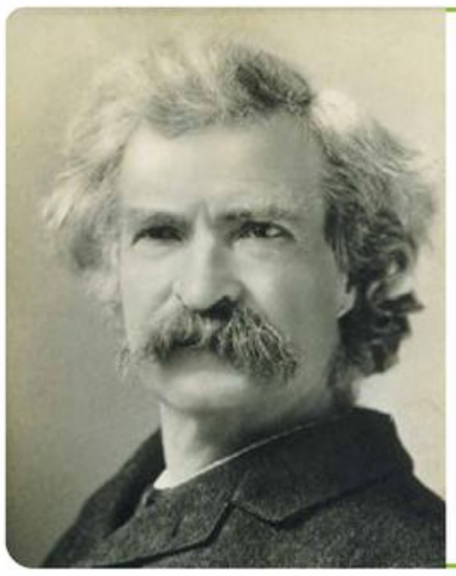
2. Przeczytaj wyróżnione fragmenty tekstu, w których opisano lawinę śnieżną. Jakich środków wyrazu użyła autorka, aby pobudzić wyobraźnię czytającego?

3. Opowiedz o emocjach, które towarzyszyły podróżniczce podczas wyprawy. Czym były spowodowane?

→ 4. Wskaż czasowniki w ostatnim wpisie z dziennika. Jaki efekt wywołuje ich nagromadzenie?

5. Zastanów się, jakimi cechami powinien być obdarzony człowiek, który zamierza podróżować w trudne, niedostępne i niebezpieczne rejony świata. Wymień jak najwięcej porównań.

Przykład: *odważny jak lew*

Mark Twain (lata życia: 1835–1910)

Mark Twain to pseudonim amerykańskiego pisarza Samuela Langhorne'a Clemensa [czytaj: samjuela langhorna klemensa]. Autor zyskał popularność dzięki książkom dla młodzieży. Jego utwory są przepełnione humorem. Najbardziej znane dzieła to: *Przygody Tomka Sawyera*, *Książę i żebrak*, *Przygody Hucka Finna* [czytaj: haka fina].

UKRYTY SKARB

Mark Twain [czytaj: mark tłejn]

Przygody Tomka Sawyera [czytaj: sojera]

Fragmenty
Tłumaczenie: Marceli Tarnowski

Tomek szepnął:

– Teraz ci coś pokażę.

Podniósł świecę w górę i mówił:

– Zajrzyj poza ten róg, jak daleko możesz. Czy coś widzisz? Tam, na tej wielkiej ścianie skalnej – jest znak zrobiony kopciem[1] świecy.

– Tomku, to przecież krzyż. [...]

Huck [czytaj: hak] wpatrywał się przez chwilę w tajemniczy znak znieruchomiałym wzrokiem, potem szepnął drżącym głosem:

– Tomku, uciekajmy stąd!

[1] *Kopeć* – osad z sadzy.

– Co? A skarb tu zostawić?

– Tak, zostawić. Na pewno gdzieś tu w pobliżu jest dusza Joego [czytaj: dżoego]!

– Ale gdzież tam, Huck, nic podobnego! On przecież straszy na pewno w tym miejscu, gdzie umarł, daleko u wylotu pieczar, a to jest pięć mil stąd. [...]

Tomek ruszył przodem. Schodząc w dół, wybijał prymitywne stopnie w glinie. Huck szedł za nim. Obok wielkiej, wystającej skały była mała komora, z której rozchodziły się cztery korytarze. Przeszukali trzy bez rezultatu. U stóp skały odkryli małą niszę[2], a w niej kilka koców, stare szelki, skórę ze słoniny i dokładnie obgryzione kości dwu lub trzech kurcząt – ale skrzyni z pieniędzmi ani śladu. Chłopcy szukali wzdłuż i wszerz, ale na próżno. Wreszcie Tomek rzekł:

– Mówił, że pod krzyżem. A to miejsce jest najbliższe krzyża. Nie może być pod samą skałą, bo ta wyrasta jednolicie z podstawy.

Przetrząsnęli wszystko jeszcze raz, wreszcie usiedli zniechęceni. Huckowi nic nie przychodziło do głowy. Po chwili Tomek rzekł znowu:

– Patrz, Huck, tu w glinie są ślady nóg i kilka plam od świecy, ale tylko od tej strony skały – a tam dalej nic nie ma. Wiesz, co to znaczy? Jestem przekonany, że pieniądze są jednak pod skałą. Zabieram się do rozkopywania gliny.

– To niezła myśl, Tomku! – powiedział Huck, w którego znów wstąpiła otucha.

Tomek wydobył scyzoryk [...], i zaledwie zagłębił go na cztery cale[3], natrafił na drzewo.

– Hej, Huck! Słyszałeś?

Huck począł także kopać i rozgarniać ziemię. Odsłonili kilka desek i wyrzucili je. Zakrywały one naturalny korytarz, który prowadził pod skałę. Tomek wcisnął się do środka i starał się oświetlić wnętrze, jak mógł najdalej,

Kilka słów o książce

W powieści zostały opisane przygody Tomka, chłopca z małego miasteczka nad rzeką Missisipi. Pomysłowy urwis nie nudzi się. W zaprezentowanym fragmencie poszukuje skarbu ukrytego przez nieżyjącego przestępcę Indianina Joe. Czy kilka tajemniczych wskazówek wystarczy, by odnaleźć skrzynię ze skarbem?

---

[2] *Nisza* – wgłębienie w skale, ścianie, murze.

[3] *Cal* – jednostka długości stosowana w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, licząca mniej więcej 2,5 centymetra.

ale końca nie było widać. Zaproponował dokładne zbadanie. Schylił się i posunął naprzód.

Wąska czeluść[4] pochylała się nieco w dół. Szedł zakrętami najpierw w prawo, potem w lewo, a Huck deptał mu po piętach. Nagle, zwracając się mocno w bok, Tomek zawołał:

– Boże wielki! Huck, patrz!

To była bez wątpienia skrzynia ze skarbem. Spoczywała w małym wgłębieniu, a obok niej próżna[5] beczka od prochu, kilka strzelb w skórzanych futerałach, kilka par starych mokasynów[6], skórzany pas na ładunki – i inne rupiecie[7], zupełnie zwilgotniałe od ściekającej wody.

– Nareszcie! – zawołał Huck, grzebiąc ręką w zaśniedziałych[8] monetach. – Aleśmy[9] teraz bogaci, Tomku!

– Huck, nigdy nie wątpiłem o tym, że znajdziemy skarb, ale to jest takie cudowne, że wprost wierzyć się nie chce, żeby to było prawdą. Mamy go jednak, to nie sen!

Przydatne słowa

O osobie, która podąża za kimś w bliskiej odległości lub śledzi kogoś, mówi się, że **depcze komuś po piętach**.

Przykład użycia:
Mikołaj był bliski zwycięstwa, ale Joachim deptał mu po piętach.

---

[4] *Czeluść* – przepaść.
[5] *Próżna* – pusta.
[6] *Mokasyn* – but indiański wykonany ze skóry.
[7] *Rupieć* – w języku potocznym: rzecz stara i zniszczona.
[8] *Zaśniedziały* – pokryty śniedzią – jasnozielonym nalotem zbierającym się na powierzchni przedmiotów z miedzi.
[9] *Aleśmy* – ale jesteśmy.

Po przeczytaniu

1. Jakich emocji doświadczali chłopcy podczas poszukiwania skarbu? Wskaż fragmenty potwierdzające Twoją odpowiedź.
2. Czy poznana przygoda Tomka Sawyera zachęciła Cię do przeczytania całej powieści? Uzasadnij swoje zdanie.
3. Powiedz, co jest komunikatem, kto – nadawcą, a kto – odbiorcą wiadomości.

Joe

Znak krzyża na skale

Tomek i Huck

komunikat – informacja przekazana za pomocą znaku

odbiorca – osoba, która odebrała wiadomość o miejscu zakopania skarbu

nadawca – osoba, która przekazała informację o skarbie

4. Jak sądzisz, dlaczego ludzi fascynują ukryte skarby? Jakie marzenia się za tym kryją?

Adam Bahdaj

Wakacje z duchami

Fragmenty

Pewnego razu, na wiosnę, mały Perełka [...] otrzymał od swej ciotki list.

Maniuś widzi teraz wyraźnie, jak Perełka wpadł do niego z radosnym okrzykiem: „Hurra! Jedziemy wszyscy nad jezioro!" – a potem jak obaj zeszli na drugie piętro do Felka, którego nazywali Mandżaro, i wszyscy razem czytali z wypiekami na twarzach.

Na początku listu było oczywiście: *Dlaczego tak długo do nas nie piszecie?*, potem: *Co u Ciebie słychać i jak zdrowie tatusia?*, ale najciekawsze okazało się zakończenie. [...]

Pani Lichoniowa pisała:

Wspominałeś nam o swych serdecznych kolegach, o Paragonie i Mandżaro. Skąd te dziwaczne przezwiska? Ale mniejsza o to. Jeśli mają ochotę, niech przyjeżdżają razem z Tobą. U nas w leśniczówce jest dość miejsca [...]. *Myślę, że weselej i raźniej będzie Ci z kolegami...*

[...]

Kilka słów o książce

Trzech przyjaciół – Paragon, Mandżaro i Perełka – spędza wakacje u cioci ostatniego z nich. Pomysłowi chłopcy zakładają Klub Młodych Detektywów, który odkryje tajemnice zamkowych duchów i rozwiąże niejedną zagadkę. Książka *Wakacje z duchami* została oceniona przez wielu czytelników jako ulubiona książka dzieciństwa.

I oto od trzech dni są już u cioci Marii nad jeziorem. [...]

Siedzieli przy niewielkim stoliku na werandzie leśniczówki. Wśród dzikiego wina, oplatającego ściany, brykały zapóźnione osy, a pod sufitem, wokół żarówki, wibrowała mgiełka drobnych muszek i ciem. W głębi stał ciemny, tajemniczy las.

Pani Lichoniowa, ciotka Perełki, nakładała na talerze wielkie, dymiące pierogi. [...] Naraz spojrzała w stronę lasu, ponad niewyraźną linię wierzchołków drzew. Przeżegnała się szybko: – W imię Ojca i Syna, błyska się!

– To na pogodę – uspokoił ją Paragon.

– Na pogodę błyska się od wschodu, od jeziora, a to nad zamkiem. O tam! – pokazała wyciągniętą ręką.

Wszyscy spojrzeli w tym kierunku. Było ciemno i tylko ponad czarną ścianą lasu migotały w rozsypce gwiazdy. Naraz niebieskawe światło rozjaśniło kawał martwego nieba, a na jego tle ukazały się niewyraźne zarysy starej baszty.

W drzwiach prowadzących z pokoju na werandę zjawił się wuj Perełki, leśniczy Lichoń. [...] Pod stopami zatrzeszczały zeschnięte deski podłogi. Zrobiło się nagle cicho. Leśniczy stanął na schodkach, patrzył w stronę baszty.

– To wcale się nie błyska... – zabrzmiał w ciszy jego niski, przyjemny głos. – Co to może być?

– Może sztuczne ognie? – wtrącił Paragon.

– Skąd by teraz sztuczne ognie – powiedział jakby do siebie leśniczy. – Może to robotnicy. Słyszałem, że mają rozbierać lewe skrzydło zamku.

Pani Lichoniowa odetchnęła.

[...] na ścieżce wiodącej do leśniczówki odezwało się głośne wołanie:

– Pani Lichoniowa! Pani Lichoniowa!

Wszyscy zamilkli. Za chwilę w drzwiach kuchni ukazał się biały fartuch gospodyni, a potem na schodkach zjawiła się stara Trociowa, która pomagała w leśniczówce. [...]

Kobiecina zdobyła się na wysiłek i wykrztusiła z zaciśniętego gardła:

– Pani Lichoniowa, na zamku straszy!

Wiadomość ta wywarła piorunujące wrażenie. Wszyscy zerwali się od stołu, wianuszkiem otoczyli Trociową, która długo jeszcze drobnymi haustami łykała powietrze.

Przydatne słowa

Jeżeli czyjeś słowa bardzo zaskoczyły otoczenie i wywołały wielkie emocje, możemy powiedzieć, że **wywarły piorunujące wrażenie**.

Przykład użycia:
Opowieść Tomka o przygodach jego taty w Afryce wywarła na nas piorunujące wrażenie.

John Atkinson Grimshaw [czytaj: dżon atkinson grimszoł], *Nawiedzony dom*, XIX wiek

Pierwszy odezwał się leśniczy:

– Uspokójcie się, Trociowa[1]. Gdzie straszy?

– Dyć[2] mówię, że na zamku.

– Coś wam się przywidziało.

– Na własne oczy widziałam! [...] Ano, ukazała się jakaś postać jasna na baszcie. [...]

– Myśmy też stąd spostrzegli – odezwała się pani Lichoniowa. – Baszta cała jasna była, jakby się błyskało. [...]

– Na tym zamku nigdy jeszcze nie straszyło – powiedział z rozwagą leśniczy. – Zresztą ja w strachy nie wierzę. [...]

Paragon z płonącymi policzkami przysłuchiwał się rozmowie. [...]

Odciągnął [...] na bok półprzytomnego Perełkę.

– Boguś, może byśmy tam poszli?

Perełka wytrzeszczył nań[3] oczy.

– Gdzie?

– Na zamek...

– Zwariowałeś?!

– Nie zwariowałem, tylko jestem legalnie[4] ciekawy.

– No to idź sam. Ja nie pójdę. [...]

– Ja w strachy nie wierzę.

– Ja też nie – jęknął Perełka – ale się boję.

– To pójdę sam! [...]

Paragon był już głęboko w lesie. **Zanim jego oczy przywykły do mroku, letnia noc otuliła go szczelnie, zagarnęła miękko, jak nurt wody zagarnia pływaka.** Szedł niemal instynktownie, stopami wyszukując twardszy grunt ścieżki. **Nad nim szeleściło tajemniczo niskie sklepienie lasu. Ledwo dostrzegalne półszmery, półodgłosy wypełniały ciszę niepohamowanym lękiem.**

---

[1] *Uspokójcie się, Trociowa* – w dawnej polszczyźnie często zwracano się do kogoś starszego, stosując czasowniki w drugiej osobie liczby mnogiej.

[2] *Dyć* – dawniej: przecież.

[3] *Nań* – na niego.

[4] *Legalnie* – tu: naturalnie wobec zaistniałych okoliczności.

Po przyjeździe był już z Perełką na zamku. Wiedział, że gdy ścieżka się skończy, trzeba jeszcze przejść przez park obok kościoła, potem jeszcze kawałek nad jeziorem, a potem w lewo wspiąć się do góry. [...]

Powoli ogarniał go dojmujący[5] lęk. **Zdawało mu się, że las – zbity, ciemny las – napełnia się jeszcze bardziej mrocznymi cieniami.** Przystanął. [...]

„Niech się dzieje, co chce!" – pomyślał i dla dodania sobie odwagi zagwizdał piosenkę, która ostatnio przyplątała się i panowała niepodzielnie w jego pamięci. [...] Wkrótce znalazł się nad jeziorem, obok przystani. [...]

Woda leżała jak ołowiana tafla – ciężko i nieruchomo. Ani jednej zmarszczki na powierzchni. [...] naraz zrobiło się jasno. Po zakrzepłej wodzie prześlizgnęły się błękitnawe refleksy, jak gdyby ktoś od dna puścił światła reflektorów. A potem daleko, w ciemnej otchłani nocy, coś jęknęło przeciągle i strasznie.

Paragon przystanął. Wolno zwrócił głowę ku zamkowej baszcie. Naraz doznał takiego wrażenia, jak gdyby wrastał w ziemię i stawał się słupem lodu. Włosy zjeżyły mu się na głowie, a na czoło wystąpił kroplisty pot.

Przy akompaniamencie[6] piekielnych jęków na flance[7] baszty ukazała się jasna i zwiewna postać. Jej białe, luźne szaty, przepojone niebieskawym, nieziemskim światłem, powiewały na wietrze. Nie szła ani nie kroczyła, lecz płynęła, jak gdyby wiatr lub inne nieokreślone siły przesuwały ją wzdłuż ciemnych murów.

Trwało to moment, nie dłużej niż kilka głębokich oddechów wystraszonego chłopca. Naraz mrok zatopił basztę, a postać zniknęła jak zdmuchnięty płomień świecy.

Przydatne słowa

Jeśli ktoś **odetchnął z ulgą**, oznacza to, że poczuł się lepiej po korzystnym rozwiązaniu trudnej dla siebie sytuacji.

Przykład użycia:
Koleżanka odetchnęła z ulgą, gdy znalazła zgubione klucze do mieszkania.

Paragon zerwał się do ucieczki. Biegł na oślep. Nawet nie spostrzegł, że przybliża się do zamku. Za chwilę znalazł się bowiem niedaleko wysokiej [...] bramy wiodącej na zamkowy dziedziniec. Tutaj zatrzymał się, odetchnął z ulgą; zobaczył jasno oświetlony barak, a przed barakiem zebranych ludzi. Stali w świetle zawieszonej na słupie żarówki. Wykrzykiwali coś żywo.

Paragon przetarł oczy. Nie mylił się. Byli to żywi, normalni ludzie, a nie nocne zjawy. Ucieszył się niezmiernie i zapragnął zbliżyć się do nich.

---

[5] *Dojmujący* – wywołujący silne i przykre doznania.

[6] *Akompaniament* – tu: dźwięki towarzyszące jakiemuś zjawisku lub wydarzeniu.

[7] *Flanka* – tu: narożnik.

Po przeczytaniu

1. Opowiedz, dlaczego Paragon postanowił sprawdzić, co się dzieje na zamku.

2. Korzystając z podanych sformułowań, opisz uczucia Paragona:
   - podczas rozmowy o duchach w leśniczówce,
   - w trakcie wyprawy do zamku,
   - po zobaczeniu zjawy.

   lękać się, wahać się, zniecierpliwić się, odczuwać: niepokój, strach, niepewność, ciekawość, fascynację, radość, przerażenie, sympatię, obawę, trwogę, spokój, zwątpienie, rozbawienie, smutek, zaciekawienie, osamotnienie, szczęście, zadowolenie, ulgę

3. Przeczytaj wyróżnione fragmenty tekstu. Jakich środków wyrazu użył narrator, aby oddać atmosferę wyprawy Paragona?

4. Co łączy historię opisaną we fragmencie powieści *Wakacje z duchami* z przygodą Tomka Sawyera przedstawioną na stronach 304–306?

5. Odszukaj znaczenie podanych zwrotów, a następnie opisz sytuację, która mogła wywołać wielkie emocje. W swojej wypowiedzi użyj podanych sformułowań.

   mieć płonące policzki, wrastać w ziemię,
   włosy zjeżyły się (komuś) na głowie, biec na oślep

6. Przeczytajcie z podziałem na role rozmowę bohaterów zamieszczoną na stronie 309. Zadbajcie o to, aby tonem głosu i tempem mówienia oddać atmosferę zdarzenia przedstawionego w tekście.

7. Przyjrzyj się obrazowi zamieszczonemu na stronie 309. Jak zastosowane przez artystę środki wyrazu, na przykład kolory, wpływają na nastrój dzieła?

Praca twórcza

8. Napisz w zeszycie opowiadanie pod tytułem *Niesamowita przygoda...*
   - Pamiętaj o podaniu we wstępie informacji o czasie i miejscu akcji oraz o przedstawieniu bohaterów.
   - Użyj niektórych spośród podanych wyrazów.

     powietrze, w pobliżu, znużony, wrażenie, brzeg, rzeka, spojrzeć, zauważyć, świeży, żagle, potrząsać, zanurzył, przeszkoda, zbliżać, zarzucić, przynęta
   - Zadbaj o urozmaicenie swojego opowiadania. W tym celu wprowadź w rozwinięciu dialogi oraz zwroty akcji.
   - Określ, które wydarzenie mogłoby być punktem kulminacyjnym Twojego tekstu.
   - Pamiętaj, że każdą wypowiedź w dialogu należy zapisać w nowej linii i od myślnika.
   - Wymyśl zaskakujące zakończenie, które będzie stanowiło puentę Twojego opowiadania.

Ludzie radia

Kim są osoby, które pracują nad powstaniem audycji radiowych? Na czym polegają ich zadania?

Redaktor naczelny – najważniejszy dziennikarz w danej stacji radiowej, często wykonujący także obowiązki dyrektora. Kieruje pracą pozostałych osób w rozgłośni. 1

Prezenter radiowy (**spiker**) – zapowiada poszczególne programy, odczytuje gotowe teksty lub prowadzi audycję. 2

Realizator dźwięku – osoba odpowiedzialna za techniczne opracowanie programu i nagranie dźwięku. 3

Reżyser radiowy – kieruje zespołem ludzi tworzących słuchowisko lub audycję i czuwa nad realizacją danego programu. 4

Inspicjent – pomocnik reżysera nadzorujący prace. Pilnuje właściwej kolejności poszczególnych części audycji oraz spraw technicznych podczas realizacji programu. 5

Aktor głosowy – użycza swojego głosu bohaterom słuchowisk. 6

Reporter – dziennikarz przygotowujący informacje na temat bieżących wydarzeń oraz reportaże. 7

DJ (**didżej**) – prezentuje muzykę oraz prowadzi listę przebojów. 8

Sprawozdawca sportowy (**komentator**) – relacjonuje przebieg zawodów sportowych i podaje ich wyniki. 9

1
2
REDAKTOR
8

Po przeczytaniu

1. Wyobraź sobie, że zaproponowano Ci pracę w radiu. Jakie stanowisko odpowiadałoby Ci najbardziej? Dlaczego?
2. Jakimi cechami, umiejętnościami lub jaką wiedzą powinny wyróżniać się osoby wykonujące zawód didżeja i sprawozdawcy sportowego?
3. Jakie są podobieństwa i różnice między radiem a telewizją?

Nowa wiadomość

Wyróżniamy wiele rodzajów audycji radiowych:

- **słuchowiska** (**spektakle radiowe**) – dzieła radiowe, których tworzywem są wyłącznie elementy dźwiękowe, na przykład głos ludzki, muzyka,
- **koncerty** – bezpośrednia transmisja z sali koncertowej lub odtworzenie występu muzyków z nagrania,
- **magazyny radiowe** – audycje poruszające tematykę z wybranej dziedziny: kultury, sportu, polityki,
- **serwisy informacyjne** – najnowsze wiadomości z kraju i ze świata,
- **reportaże radiowe** – szczegółowe relacje dziennikarza z rzeczywistych wydarzeń,
- **programy muzyczne** – programy, w których trakcie są odtwarzane w całości lub we fragmentach utwory muzyczne, zwykle z komentarzami dziennikarza, na przykład listy przebojów,
- **wywiady** – rozmowy przeprowadzane na żywo lub odtwarzane.

4. Jakiego rodzaju audycje wydają Ci się interesujące? Jakich słuchasz lub być może zaczniesz słuchać?

★ ⚙ 5. Zapoznaj się z podanymi definicjami oraz z tygodniowym rozkładem audycji dowolnej stacji radiowej, na przykład w internecie. Wypisz nazwy audycji, które wzbudziły Twoją ciekawość. Zapisz dni i godziny ich emisji. Ustal, które z tych programów są cykliczne.

Emisja – nadawanie programu.
Ramówka – rozkład audycji w programie danej stacji radiowej. Można wyróżnić ramówki dzienne, tygodniowe, sezonowe.
Program cykliczny – program nadawany w odcinkach, w określonym dniu tygodnia o tej samej porze. Kolejne odcinki poruszają podobną tematykę, zazwyczaj są prowadzone przez te same osoby.

Jak rozpoznać zdania złożone współrzędnie i podrzędnie?

Na rozgrzewkę

- Wskaż orzeczenia w podanych zdaniach. Czym różnią się wypowiedzenia oznaczone literą A od tych, które oznaczono literą B?

A. Wróciłem ze szkoły. Zjadłem obiad.
B. Wróciłem ze szkoły i zjadłem obiad.

A. Świeci słońce. Chodźmy na spacer.
B. Świeci słońce, więc chodźmy na spacer.

Przypomnienie

Zdanie złożone składa się z dwóch lub więcej zdań pojedynczych, nazywanych **zdaniami składowymi**. W zdaniu złożonym jest tyle zdań składowych, ile orzeczeń.

Przykład:
Tomek wrócił ze szkoły i odrobił lekcje. (dwa orzeczenia – dwa zdania składowe)

Wyróżniamy dwa typy zdań złożonych: **zdania złożone współrzędnie** i **zdania złożone podrzędnie**.

Czas na ćwiczenia

1. Dokończ w zeszycie wypowiedzenia tak, aby powstały zdania złożone.
Na obozie sportowym pływamy i ?. Obejrzę film albo ?.

Nowa wiadomość

- **Zdanie złożone współrzędnie** składa się ze zdań, które mogą istnieć niezależnie od siebie. Łączą się one za pomocą takich spójników, jak: *i*, *a*, *ale*, *albo*, *lecz*, *więc*, *oraz*, *lub*, *czy*, *dlatego*, *natomiast*, *jednak*, lub bezspójnikowo.

  Przykłady:
  Jarek ma urodziny, składam mu życzenia. *Latem popływam w morzu i pogram w siatkówkę.*

- Na wykresie zdania współrzędne umieszcza się na tym samym poziomie.

  Przykład:
  Porozmawiam[1] *z mamą i pójdę*[2] *na spacer.* 1 – – – 2

2. Połącz zdania pojedyncze za pomocą właściwych spójników, aby otrzymać zdania złożone współrzędnie.

- Nie chcę się spóźnić na autobus. Wcześniej wyjdę z domu.
- Kupiłam zielony śpiwór. Chyba wymienię go na niebieski.

3. Dokończ zdania tak, aby powstały zdania złożone współrzędnie. Skorzystaj z podanych spójników.

dlatego, *albo*, *więc*, *oraz*

W niedzielę pojechałam do babci ☐.
Jest słoneczny dzień ☐.

Kot nie mógł zejść z drzewa ☐.
Chciałbym pojechać nad morze ☐.

4. Postaw pytania, na które odpowiadają wyróżnione zdania składowe.

Nowa wiadomość

- **Zdanie złożone podrzędnie** składa się ze **zdania nadrzędnego** i **podrzędnego**. Zdanie podrzędne odpowiada na pytanie wynikające z treści zdania nadrzędnego. Zdania składowe w zdaniu złożonym podrzędnie mogą się ze sobą łączyć za pomocą między innymi takich słów, jak: *ponieważ*, *aby*, *kiedy*, *gdzie*, *mimo że*, *że*, *który*.

  Przykład:
  Nie wiem (czego?), *dlaczego on to zrobił*.

- Na wykresie zdanie nadrzędne umieszcza się wyżej niż zdanie podrzędne.

Przykłady:

5. **Wskaż zdania podrzędne. Na jakie pytania odpowiadają?**

Wyruszaliśmy na wędrówkę, o której wszyscy marzyliśmy.
Wstaliśmy wcześnie, aby nie przegapić wschodu słońca.
Patrzyliśmy, jak jego promienie zaczynają rozświetlać niebo.
Gdy w końcu wzeszło słońce, ruszyliśmy przed siebie.

6. **Dokończ podane wypowiedzenia – dodaj zdania podrzędne.**

Weterynarz leczył psa, którego ▨.
Pójdę do kina, kiedy ▨.
Spóźniłem się na lekcje, ponieważ ▨.
Wakacje spędzę tam, gdzie ▨.

Nowa wiadomość

Aby poprawnie narysować wykres zdania złożonego współrzędnie lub podrzędnie należy:

- podkreślić orzeczenia w zdaniach składowych,
- oddzielić je pionową kreską i ponumerować,
- ustalić, czy zdania składowe są równorzędne (mogą występować oddzielnie), czy też jedno z nich jest względem drugiego podrzędne (odpowiada na pytanie wynikające z jego treści).

Przykłady:

1 2
Pójdę na spacer | i wstąpię do biblioteki.

1 2

1 2
Rozmawiałem z kolegą | , którego dawno nie widziałem.

1
którym?
2

7. **Zapisz pytania, na które odpowiadają zdania podrzędne.**

Zabrałem parasol, ponieważ ma dziś padać deszcz.
Znalazłem małego kotka i zawiozłem go do schroniska.
Kiedy przyjdzie wiosna, zakwitną kwiaty.
Przeziębiłam się, mimo że nosiłam czapkę.
Napiję się herbaty oraz zjem ciasto.

Przecinek w zdaniach złożonych

Na rozgrzewkę

- **W podanych zdaniach złożonych wskaż miejsca, w które należy wstawić przecinki oddzielające zdania składowe.**

  Nadchodzi lato a dni są coraz dłuższe. Dużo czasu spędzam na świeżym powietrzu ponieważ uwielbiam jeździć na rowerze. Spaceruję z moim psem który lubi biegać po łąkach i lasach.

Nowa wiadomość

Oddzielamy przecinkiem zdania składowe:

- w zdaniach złożonych współrzędnie,

  Przykład:
  Wałęsał się po zagajnikach, obserwował ptaki.
  1 2

Uwaga! Nie stawiamy przecinka w zdaniach połączonych spójnikami: *i*, *oraz*, *albo*, *lub*, *czy*, *bądź*, *ani*.

- w zdaniach złożonych podrzędnie.

  Przykład:
  Tomek bardzo się ucieszył, kiedy znalazł się na brzegu rzeki.
  1 2

Czas na ćwiczenia

1. **Określ, czy podane wypowiedzenia są zdaniami złożonymi podrzędnie, czy – współrzędnie. Następnie uzasadnij użycie przecinków.**

Gdy ludzie w tramwaju zauważyli brzęczącego owada, odsunęli się jak najdalej od niego.
Osa próbowała wydostać się na zewnątrz, ale uderzyła w przednią szybę.
Motorniczy zauważył, że osa chce się wydostać na wolność.
Kiedy tramwaj się zatrzymał, owad uciekł.

2. **Połącz zdania tak, aby powstały zdania złożone współrzędnie. Zapisz w zeszycie utworzone wypowiedzenia. Postaw przecinki tam, gdzie to konieczne.**

Borsuk żywi się dżdżownicami, owadami i małymi ssakami. Zjada również zboża i owoce.
Szczególnie lubi lasy liściaste. Można go spotkać także na polach i łąkach.
Prowadzi nocne życie. W ciągu dnia przesiaduje w norze.

3. **Ułóż, a następnie zapisz w zeszycie trzy zdania złożone na temat Twojego ulubionego zwierzęcia. Zadbaj o poprawną interpunkcję. Na koniec określ, czy utworzone zdania są podrzędne. Jeśli tak, wyjaśnij dlaczego.**

Pisownia wyrazów małą i wielką literą – przypomnienie i uzupełnienie wiadomości

Na rozgrzewkę

- Jaką literą – wielką czy małą – należy zapisać poszczególne wyrazy?

  Ostatnio mój przyjaciel (s/S)trzała polecił mi książkę *(t/T)ajemniczy (o/O)gród*.
  Najpierw nakarmię papużki – (t/T)ofika i (a/A)bi, potem obejrzę film *(b/B)ył (s/S)obie (p/P)ies*.

Przypomnienie

Wielką literą piszemy:

- imiona, nazwiska, przydomki, przezwiska i pseudonimy,

  Przykłady:
  Adam Mickiewicz, *Kazimierz Wielki*, *Paragon* (przezwisko bohatera powieści *Wakacje z duchami*)

- imiona zwierząt i nazwy nadawane drzewom,

  Przykłady:
  pies Reksio, *dąb Bartek*

- tytuły książek, wierszy, artykułów, piosenek,

  Przykłady:
  „Przygody Tomka Sawyera", *„Spóźniony słowik"*

- tytuły filmów oraz programów radiowych i telewizyjnych,

  Przykłady:
  „W głowie się nie mieści", *„Nasze zwierzaki"*

- tytuły dzieł sztuki.

  Przykłady:
  „Dziewczynka z chryzantemami", *„Babie lato"*

Uwaga! Wyrazy typu: *i*, *w*, *na*, *z*, występujące wewnątrz tytułów, zapisujemy małą literą.

Przykłady:
„Opowieści z Narnii", *„Alicja w Krainie Czarów"*

Czas na ćwiczenia

1. Uzupełnij w zeszycie podane wypowiedzenia.

Moim ulubionym pisarzem jest ▨.
Książka, którą polecę rówieśnikom, to ▨.
Według mnie najlepsze imię dla psa to ▨.
Często oglądam program telewizyjny ▨.

2. Jakich świąt lub zwyczajów dotyczą podane daty? Zapisz ich nazwy w zeszycie.

- 3 maja
- 31 grudnia
- 24 grudnia
- 6 grudnia

Nowa wiadomość

Wielką literą piszemy:

nazwy świąt i dni świątecznych.

Przykłady:
Wielkanoc, *Dzień Dziecka*, *Dzień Matki*, *Narodowe Święto Niepodległości*

Uwaga! Nazwy obrzędów, zabaw i zwyczajów, takie jak *andrzejki*, *walentynki*, piszemy małą literą.

3. Przepisz tekst do zeszytu, zastępując informacje w nawiasach właściwymi nazwami.

W maju jadę z rodzicami do (zimowa stolica Polski). Bardzo podobają mi się ludowe stroje mieszkańców (górzysty region na południu Polski). Jestem ciekawa, jakie potrawy najbardziej lubią (mieszkańcy zimowej stolicy Polski). Chętnie spróbuję (przymiotnik od zimowej stolicy Polski) przysmaków.

Przypomnienie

Wielką literą piszemy:

- nazwy państw, regionów, miast, dzielnic, wsi,

  Przykłady:
  Hiszpania, *Podlasie*, *Gdynia*, *Wrzeszcz*, *Ostrzyce*

- nazwy mieszkańców państw i regionów.

  Przykłady:
  Francja – Francuz, *Śląsk – Ślązak*

Małą literą piszemy:

- nazwy mieszkańców miast, dzielnic, wsi,

  Przykłady:
  gdynianin, *wrzeszczanka*, *zalipczanka*

- przymiotniki pochodzące od nazw państw, regionów, miast, dzielnic, wsi.

  Przykłady:
  samochód (jaki?) *japoński*, *truskawki* (jakie?) *kaszubskie*, *wzory* (jakie?) *łowickie*, *dzwony* (jakie?) *oliwskie*, *kwiaty* (jakie?) *zalipiańskie*

4. Narysuj w zeszycie tabelę według wzoru. Wpisz brakujące wyrazy w odpowiednie rubryki.

Nazwa miejsca	Nazwa mieszkańca	Nazwa mieszkanki	Przymiotnik
?	Włoch	?	?
Wrocław	?	?	?
?	?	Mazowszanka	?

5. Jak zapiszesz podane nazwy? W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika ortograficznego.

?ustralia, ?atry, ?cean ?pokojny

Nowa wiadomość

Wielką literą piszemy:

- nazwy gwiazd, planet i ich mieszkańców,

  Przykłady:
  Gwiazda Polarna, *Mars*, *Marsjanin*

- nazwy kontynentów i ich mieszkańców,

  Przykłady:
  Australia, *Australijczyk*, *Europa*, *Europejczyk*

- nazwy gór, oceanów, mórz, rzek, jezior.

  Przykłady:
  Beskidy, *Ocean Atlantycki*, *Morze Bałtyckie*, *Odra*, *Śniardwy*

Małą literą piszemy:

- przymiotniki utworzone od nazw kontynentów, gwiazd, planet, gór, oceanów, mórz, rzek, jezior.

  Przykłady:
  taniec (jaki?) *afrykański*,
  łazik (jaki?) *marsjański*, *szlak* (jaki?) *beskidzki*,
  śledź (jaki?) *bałtycki*

6. Przepisz tekst do zeszytu i uzupełnij go odpowiednimi formami podanych nazw. Pamiętaj o poprawnej pisowni.

ZIEMIA, PLANETA, ZIEMSKI, LONDYN, WIELKA BRYTANIA, MARSJAŃSKO-ANGIELSKI

– W tym roku w wakacje polecę na ?. Ludzie nazywają ją błękitną ?.
– Byłem tam w ubiegłym roku. Bardzo smakuje mi ? jedzenie.
– Zamierzam zacząć od zwiedzania ? – stolicy ?.
– Pożyczę ci słownik ?.

7. Jakimi literami – wielkimi czy małymi – uzupełnisz wyrazy w podanych notatkach?

- Łańcuch (h/H)imalajów leży w południowej (a/A)zji. Znajduje się tu 10 z 14 ośmiotysięczników świata. Najwyższy szczyt to (m/M)ount (e/E)verest [czytaj: mont ewerest].
- Jednym z najbardziej słonych (m/M)órz jest (m/M)orze (c/C)zerwone. Wynika to z braku rzek przynoszących słodką wodę i oddzielenia od (o/O)ceanu (i/I)ndyjskiego.
- Najgłębszym (j/J)eziorem w Polsce jest (h/H)ańcza. Jego głębokość wynosi 106,2 metra.

8. Dopisz nazwy mieszkańców kontynentów.

Ameryka – ? Afryka – ? Azja – ?

Mała i wielka litera

Gdzie tu jechać? Czy nad morze?
Nad jezioro? W góry może?
Nad ocean gdzieś daleki?
Czy nad brzeg uroczej rzeki?
Zanim ruszysz na wakacje,
zapamiętaj informację,
która mówi, że litera,
wielka nazwy ich otwiera.

Gdy mistrzostwa kontynentu,
wszędzie pełno transparentów.
Na nich w starym zaś zwyczaju
nazwy wsi, miast, regionów, krajów,
co krzyczą wielkimi literami:
„Cały kraj jest z Wami!”.

Czas na ćwiczenia

1. Odpowiedz, co znaczą zapisy *Ocean Spokojny* oraz *ocean spokojny*. Następnie wyjaśnij, z czego wynika zdziwienie żeglarza przedstawionego na planszy.

2. Odszukaj na planszy nazwy mieszkańców planety, kontynentów, regionów i krajów. Wypisz je do zeszytu.

3. Znajdź w dowolnej encyklopedii, czego nazwą może być słowo *Praga*. Następnie wyjaśnij, czym różnią się sformułowania: *do Pragi* i *na Pragę*.

4. Dlaczego wyraz *japonki* został zapisany małą literą? W jakiej sytuacji zapiszesz słowo *węgierka* małą literą?

Czy to miasto, czy dzielnica
w piśmie żadna to różnica.
Błędów się tu nie obawiaj
i literę wielką wstawiaj.

W jakiejkolwiek mieszka świata stronie,
na kontynencie, w państwie czy w regionie,
każdy chłopak i każda dziewczyna
swą nazwę od wielkiej litery zaczyna.

Wszystkie gwiazdy i planety,
gwiazdozbiory i komety,
nawet z najdalszych kosmosu zakątków,
wielką literę mają na początku.

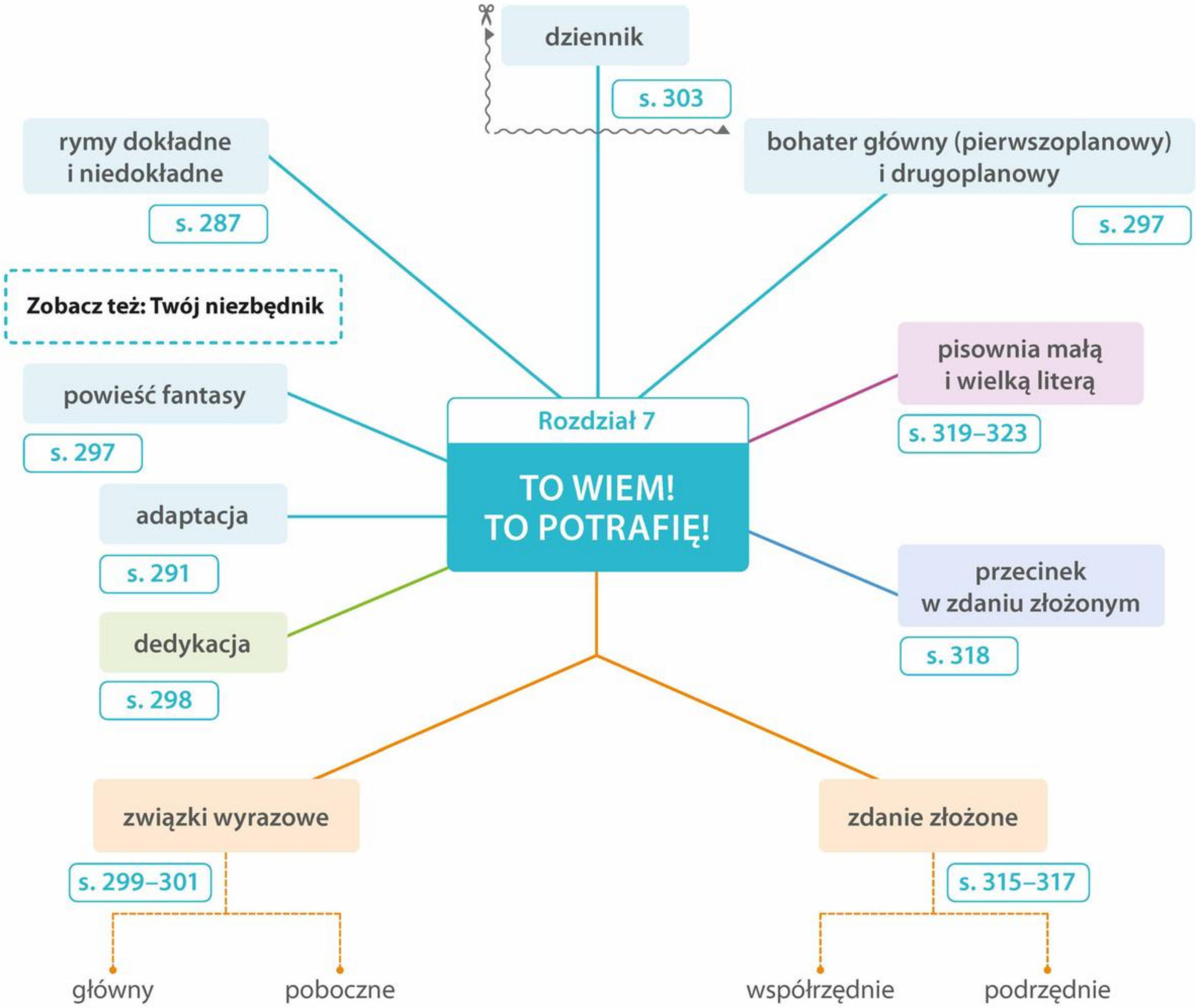
5. Dokąd Marsjanie ostatecznie polecieli na weekend? Aby się tego dowiedzieć, rozwiąż zagadkę. Następnie przepisz do zeszytu zdania, uzupełniając je odgadniętym wyrazem. Pamiętaj, że w jednym ze zdań należy go zapisać wielką literą, a w drugim – małą.

Nie lampa, nie świeca,
Nocą rogal ten przyświeca.

Rozwiązaniem zagadki jest wyraz ▨.
Marsjanie polecieli na ▨.

★ **6.** Którym drużynom sportowym kibicujesz lub których zespołów muzycznych słuchasz? Napisz kilka zdań o swoich idolach: jak się nazywają, jaką dyscyplinę sportową uprawiają lub jakiego rodzaju muzykę grają, skąd pochodzą oraz w jakich krajach odbywały się zawody z ich udziałem lub koncerty.

Podsumowanie

Świat kultury

- Ludzie radia, s. 312–313
- Rodzaje audycji radiowych, s. 314

Sprawdź wiedzę i umiejętności

Beata Pawlikowska

Blondynka u szamana

ZAPISZ W ZESZYCIE

Fragment

Dżungla amazońska to coś zupełnie innego niż polski las, do którego chodzi się na grzyby albo na poziomki. W Polsce można iść na przełaj przez las, który jest dość dobrze zorganizowany przez naturę: na samym dole rosną trawa, grzyby i małe krzaczki. Drugie piętro lasu zajmują krzewy i młode drzewka. Potem do nieba strzelają sosny, buki, dęby, brzozy albo jodły i świerki. Przez polską puszczę może przejść zastęp harcerzy albo grupa przyjaciół, która podczas zbierania jagód jednocześnie prowadzi długie rozmowy o życiu i zachwyca się dziewiczą okolicą[1].

Przez dżunglę idzie się gęsiego. Prowadzi przez nią ledwie widoczna ścieżynka przeciskająca się między gęsto splątanymi roślinami, które nie chcą się trzymać wyznaczonych sobie pięter i poletek, ale pną się, wiją, okręcają, płożą[2], podciągają, rozpleniają[3], rozbuchają tak intensywnie wśród wiecznie tam panujących wilgoci i gorąca, że ciągle brakuje im miejsca, ciągle szukają więcej przestrzeni, przez cały czas walczą o przetrwanie i dostęp do światła. Roślina w dżungli jest jak wojownik: albo pokona słabsze od siebie rośliny i po ich głowach wespnie się wyżej ku słońcu, albo zostanie pokonana przez silniejszych od siebie i zginie.

Czasami nie ma nawet tej najwęższej ścieżki. Przez taką puszczę nie przejdzie żaden człowiek: ani najzwinniejszy Indianin, ani atleta z Europy. Wydawałoby się, że to tylko splątana gęstwina, którą można rozedrzeć rękami, przeczołgać się poniżej, obejść dookoła albo przeskoczyć. Próbowałam. To niemożliwe.

---

[1] *Dziewicza okolica* – dziki teren, nietknięty działalnością człowieka.

[2] *Płożyć się* – tak mówi się o roślinach, które rozrastają się nisko na boki.

[3] *Rozpleniać* – mnożyć, rozrastać się.

1. Narratorem tekstu jest

A. kobieta, która odwiedziła dżunglę.
B. mężczyzna, który zachwyca się dżunglą.
C. kobieta, która widziała dżunglę w telewizji.
D. mężczyzna, który podróżował przez dżunglę.

Sprawdź wiedzę i umiejętności

2. Narrator tekstu twierdzi, że dżungla amazońska

A. przypomina polskie lasy.
B. bardzo różni się od polskiego lasu.
C. to miejsce, w którym trudno się zgubić.
D. jest przestrzenią, w której łatwo się poruszać.

3. Na podstawie tekstu oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Drugie piętro polskiego lasu zajmują jodły i świerki.	P	F
W amazońskiej dżungli panuje przyjemny chłód.	P	F

4. Zwrot *iść gęsiego* oznacza:

A. *iść niezgrabnie*.
B. *iść bardzo szybko*.
C. *iść jeden za drugim*.
D. *iść, trzymając się za ręce*.

5. Do czego zostały porównane rośliny w dżungli amazońskiej? Wyjaśnij dlaczego.

6. Wybierz właściwe uzupełnienie zdania.

Informacja o tym, co można robić podczas spaceru po polskiej puszczy, pojawia się w akapicie *pierwszym/drugim*.

7. Beata Pawlikowska opisuje wyprawę przez dżunglę jako niezwykłą przygodę. Podaj przykład najbardziej interesującej, Twoim zdaniem, przygody, którą przeżyli bohaterowie książki Clive'a Staplesa Lewisa *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa*. Uzasadnij swój wybór.

8. Wypisz z podanego zdania trzy związki wyrazowe. Podkreśl wyrazy nadrzędne.

Drugie piętro lasu zajmują krzewy i młode drzewka.

Przykład:
piętro (które?) *drugie*

9. Dokończ podane zdania tak, aby powstały wypowiedzenia złożone współrzędnie i podrzędnie.

Poczytam o przygodach wielkich podróżników... (zdanie złożone współrzędnie)
Marzy mi się podróż... (zdanie złożone podrzędnie)

10. Przepisz zdania do zeszytu i je uzupełnij.

Mieszkaniec Europy to [ ].
Przez dżunglę amazońską przepływa rzeka [ ], od której pochodzi nazwa tego lasu.

11. Wytłumacz, dlaczego pierwszy wyraz w sformułowaniu *polska puszcza* został zapisany małą literą.

12. Napisz dedykację do książki, którą zamierzasz podarować miłośnikowi podróży z okazji jego urodzin. Pamiętaj o elementach charakterystycznych dla tej formy wypowiedzi.

Kartki z kalendarza

Przyjrzyj się obrazowi, a następnie odpowiedz na pytania.

1. Co artysta przedstawił na obrazie? Jak myślisz, w jaki sposób ukazany pejzaż wiąże się z tytułem dzieła?
2. Co widać na pierwszym planie, a co w głębi? Które elementy przykuwają Twoją uwagę? Dlaczego tak się dzieje?
3. Czym zajmują się ludzie widoczni na obrazie?
4. Jaki jest obraz Rafała Malczewskiego: realistyczny czy fantastyczny? Podaj uzasadnienie.
5. Jaką porę roku ukazał artysta? Uzasadnij swoją odpowiedź.
6. Jaki jest nastrój dzieła? Co – Twoim zdaniem – na to wpływa?
7. Wyobraź sobie, że masz namalować obraz zatytułowany *Pogodne życie*. Co na nim przedstawisz?

Rafał Malczewski,
Pogodne życie

olej, sklejka

97 × 125 cm

Muzeum Narodowe w Warszawie

około 1927 roku

14
PAŹDZIERNIKA
DZIEŃ EDUKACJI NARODOWEJ

Zanim przeczytasz

- Szkoła to miejsce, w którym spędzacie większą część dnia. Porozmawiajcie w klasie, jakie korzyści wynikają z chodzenia do szkoły.

Jerzy Ficowski

Kwiaty dla nauczycieli

Fragmenty

Tyle jest zagadek na szerokiej ziemi,
że ciągle pytamy: „dlaczego?” i „po co?”.
Lecz jeżeli czegoś dowiedzieć się chcemy,
nauczyciel zawsze służy nam pomocą. [...]

A nauka bywa ciekawsza od bajek,
trzeba tylko słuchać i uważnie patrzeć.
Gdy wiedzy przybywa, to życie się staje
o ileż piękniejsze, ciekawsze, bogatsze.

Dzień Edukacji Narodowej, czyli Dzień Nauczyciela

Na całym świecie obchodzi się dzień okazywania wdzięczności wszystkim osobom pracującym w szkole. W Polsce dodatkowo święto to upamiętnia utworzenie Komisji Edukacji Narodowej. W dniu 14 października 1773 roku król Stanisław August Poniatowski powołał komisję, która miała unowocześnić polską oświatę. Odtąd do szkół mogła uczęszczać także uboga młodzież. Nauczyciele zaczęli prowadzić lekcje po polsku zamiast po łacinie, wprowadzono też nowe przedmioty: historię, języki obce, matematykę i przyrodę.

Po przeczytaniu

1. Kto wypowiada się w wierszu?
2. Wyjaśnij na podstawie wiersza, jaką rolę odgrywa nauczyciel w życiu ucznia.
3. W wierszu czytamy, że życie – wraz z przybywaniem wiedzy – staje się piękniejsze. Czy zgadzasz się z tą opinią? Uzasadnij swoje zdanie.
4. Zapoznaj się z podanymi stwierdzeniami, a następnie powiedz, co jeszcze może motywować do nauki.
   Mam naturalną motywację do nauki, gdy:
   - nie muszę obawiać się niepowodzeń,
   - to, co robię, jest dla mnie ważne,
   - mogę liczyć na wsparcie nauczyciela oraz koleżanek i kolegów z klasy.
5. Jakie cechy szczególnie cenisz u swoich nauczycieli? Uzasadnij dlaczego.
6. Przygotuj zaproszenie na uroczystość obchodów Dnia Edukacji Narodowej skierowane do nauczycieli. Napisz odpowiedni tekst i wzbogać go ilustracjami.

24
GRUDNIA
WIGILIA BOŻEGO NARODZENIA

Zanim przeczytasz

- Opowiedz o znanych Ci tradycjach bożonarodzeniowych innych niż polskie.

Krzysztof Dzikowski

Dzień jeden w roku

Słowa piosenki zespołu Czerwone Gitary

Jest taki dzień...
bardzo ciepły, choć grudniowy.
Dzień, zwykły dzień,
w którym gasną wszelkie spory.

Jest taki dzień,
w którym radość wita wszystkich.
Dzień, który już
każdy z nas zna od kołyski.

Niebo – Ziemi, Niebu – Ziemia;
wszyscy wszystkim ślą życzenia:
drzewa – ptakom, ptaki – drzewom,
tchnienie wiatru – płatkom śniegu.

Jest taki dzień –
tylko jeden raz do roku.
Dzień, zwykły dzień,
który liczy się od zmroku.

Jest taki dzień,
gdy jesteśmy wszyscy razem.
Dzień, piękny dzień –
dziś nam rok go składa w darze.

Niebo – Ziemi, Niebu – Ziemia,
wszyscy wszystkim ślą życzenia.
A gdy wszyscy usną wreszcie,
noc igliwia zapach niesie.

Po przeczytaniu

1. Określ nastrój utworu.
2. Dlaczego dzień, o którym mowa w wierszu, jest wyjątkowy? Odwołaj się do cytatów z tekstu i własnych doświadczeń.
3. Wyjaśnij, co oznaczają słowa: *dzień bardzo ciepły, choć grudniowy*.
4. Jaką funkcję w tekście pełnią powtórzone wersy i zwrotki?
5. Poszukaj w internecie nagrania *Dzień jeden w roku* w wykonaniu zespołu Czerwone Gitary. Po wysłuchaniu utworu opowiedz o swoich wrażeniach związanych z odbiorem piosenki.

22
STYCZNIA
DZIEŃ DZIADKA

CHWILE SZCZĘŚCIA Z DZIADKIEM

Zanim przeczytasz

- Czego nauczył Cię Twój dziadek lub babcia, albo inny bliski Ci starszy człowiek?

Ulf Stark

Czy umiesz gwizdać, Joanno?

Fragmenty

Tłumaczenie: Katarzyna Skalska

Po południu, kiedy Bertil i ja huśtaliśmy się na własnoręcznie zbudowanej huśtawce, powiedziałem, że wieczorem idę do dziadka. Że idę do dziadka na tort, bo dziadek ma dziś urodziny.

– I dostanę pięć koron – powiedziałem.

– Dostaniesz pieniądze, chociaż to on ma urodziny? – zdziwił się Bertil. [...] Ojej. On musi być strasznie dobry, ten twój dziadek! [...]

Wtedy Bertil spojrzał tęsknym wzrokiem w niebo. [...]

– Dlaczego ja nie mam dziadka? – zastanowił się Bertil.

– Nie wiem – odparłem. Ale wiem, gdzie mógłbyś sobie jakiegoś znaleźć.

– Gdzie?

– Zobaczysz jutro. [...]

Następnego dnia zabrałem Bertila ze sobą. [....]

– To tu – powiedziałem. – Tu możesz znaleźć sobie dziadka. Tu jest mnóstwo staruszków.

Wskazałem na dom starców[1]. [...]

– Zajrzyjmy do środka – szepnąłem do Bertila.

W pokoju siedział staruszek w szelkach i rozkładał na stole karty. [...]

– Dzień dobry! – zawołał Bertil. [...] – Mam na imię Bertil i przyszedłem, żeby pana odwiedzić. Przyniosłem kwiatek. [...]

– Jak to? – zdziwił się. – Czyżbym był twoim dziadkiem?

[1] *Dom starców* – inaczej dom spokojnej starości, zamieszkiwany przez osoby w podeszłym wieku, które potrzebują opieki.

Kilka słów o książce

Książka opowiada piękną historię przyjaźni między sympatycznym starszym panem z domu opieki a chłopcem, który pragnął mieć dziadka. Pokazuje więź, która z czasem tworzy się między Bertilem a staruszkiem próbującym go nauczyć trudnej sztuki gwizdania. Starszy pan jest mistrzem w tej dziedzinie, a jego popisowy numer to *Czy umiesz gwizdać, Joanno?*. Na podstawie książki powstał film, który jest pokazywany w szwedzkiej telewizji co roku w czasie świąt Bożego Narodzenia.

– Tak – uśmiechnął się Bertil. – I nareszcie przyszedłem. Wcześniej jakoś mi się nie udało.

Wtedy staruszek uściskał Bertila.

– Oj, jakżeś ty wyrósł! – wykrzyknął i potarł pięściami oczy. – Ile ty masz już lat?

– Siedem – powiedział Bertil.

– To niesłychane – odparł staruszek. – Siedzę tu sobie taki samotny, a ty nagle się pojawiasz. [...]

Stołówka domu starców pełna była staruszek i staruszków.

Popijaliśmy kawę i chrupaliśmy ciasteczka, którymi nas poczęstował [...]. Nagle staruszek podniósł Bertila i postawił go na stole. Zastukał łyżeczką w filiżankę, aż zrobiło się zupełnie cicho.

– TO JEST MÓJ WNUCZEK! – oznajmił z dumą. – MA NA IMIĘ BERTIL I DAŁ MI DZISIAJ NAGIETKA.

Bertil zrobił się czerwony jak serwetka. A kiedy zgramolił się ze stołu, podeszła do niego staruszka, która na imię miała Tora, żeby mu się dokładnie przyjrzeć.

– Oj, jacy wy jesteście do siebie podobni, Nilsie! – powiedziała. [...]

Staruszka właśnie miała pogłaskać go po głowie, lecz staruszek dźgnął ją laską.

– To mój wnuczek! – fuknął. – Zostaw go w spokoju! [...]

Kiedy przyszliśmy następnym razem, leżał w łóżku. Obok stała szklanka wody i nagietek, z którego opadły wszystkie płatki. [...]

– Kiedy masz urodziny? – zapytał Bertil. – Bo wtedy dziadkom urządza się przyjęcie.

Staruszek spojrzał na złoty zegar.

– Chyba całkiem niedługo – odpowiedział.

– Może w najbliższy piątek? – zapytał Bertil.

– Tak, to bardzo możliwe – odparł staruszek. [...]

Kiedy dotarliśmy do domu starców, zaczęło się już ściemniać. [...]

– Ach, więc jednak przyszliście – powiedział. – Już myślałem, żeście o mnie zapomnieli.

– Nigdy o tobie nie zapomnimy – odparł Bertil. – WSZYSTKIEGO NAJLEPSZEGO, DZIADKU!

I zaśpiewaliśmy „Sto lat!”. [...]

Poszliśmy do ogrodu Gustavssona [czytaj: gustafsona]. Zrobiło się już tak ciemno, że Bertil musiał zapalić swoją latarkę.

– Teraz musimy się skradać, dziadku – wyszeptał Bertil.

– Postaram się – obiecał staruszek.

– To dobrze – powiedziałem – bo Gustavsson to najgorszy typ. [...]

– Tutaj! – powiedział Bertil. – To tu!

I skierował światło w górę, wzdłuż pnia ogromnej czereśni Gustavssona.

Wysoko, pod niebem, zobaczyliśmy ciężkie kiście dojrzałych czereśni.

– No to wchodzimy – zarządził Bertil. [...]

Wtedy staruszek postawił laskę pod drzewem i zaczął się wspinać. Szło mu bardzo wolno. Chwytał gałęzie drżącymi rękami. Kiedy już wspiął się kawałek, nagle stanął. Bo nie mógł dosięgnąć nogą do następnej gałęzi.

– To może zejdziemy? – zapytałem.

– Nigdy w życiu! – oburzył się staruszek. – Podnieś mi tylko nogę, chłopcze!

W końcu siedział obok nas na gałęzi. Majtał nogami, jak mały chłopiec.

– Udało się, udało! – cmoknął. – Widzieliście? [...]

Zdjął kapelusz i napełniliśmy go największymi i najsoczystszymi czereśniami, jakie udało nam się zerwać. Potem siedzieliśmy w milczeniu i pałaszowaliśmy ze smakiem. Patrzyliśmy z góry na okolicę i pluliśmy pestkami. A staruszek wcale nie miał ochoty schodzić.

– Siedzi się tutaj jak w niebie – powiedział i wyjął z kapelusza ostatnią czereśnię.

Po przeczytaniu

1. Jak sądzisz, dlaczego Bertil i staruszek tak chętnie wcielili się w role wnuczka i dziadka? Poszukaj fragmentów tekstu, które o tym świadczą.
2. Co spowodowało, że staruszek poczuł się jak w niebie?
3. Z jakich powodów ludzie trafiają do domu starców?
4. Dlaczego tak ważne jest, by młodzi ludzie pamiętali o starszych osobach? Uzasadnij swoje zdanie.

Zanim przeczytasz

- Z czym najbardziej kojarzą Ci się Święta Wielkanocne?

WIELKANOC

Konstanty Ildefons Gałczyński

Wróbla Wielkanoc

Fragment

Zebrały się wróble na drzewie
czeredą[1] rozświergotaną;
które wędrują po niebie,
zebrały się wróble rano.

Ćwierknął wróbel do wróbla: – Kolego,
na sercu mi jakoś tak lekko!
Ćwierknął drugi: – A ja się nie dziwię.
Wielkanoc, kolego, Wielkanoc.

Poczekajcie, co będzie dalej:
zaraz trzeci dowiedział się o tym,
potem czwarty, lśniący wspaniale
swoim dzióbkiem od słońca złotym,

potem piąty i szósty, i siódmy,
i ten ósmy z ogonkiem brudnym.
I tańczyły cienie poranne
pod te wielkanocne świergoty. [...]

[1] *Czereda* – gromada, grupa.

Po przeczytaniu

1. Jak zachowują się wróble? Co jest przyczyną ich radości?
2. Co robią cienie poranne? Czyje cechy im nadano?
   → Przypomnij sobie: uosobienie, s. 343
3. Zastanów się, który dzień w roku sprawia, że odczuwasz radość. Uzasadnij swoją odpowiedź.
4. Napisz życzenia wielkanocne dla wybranej osoby.

3
MAJA
ŚWIĘTO NARODOWE TRZECIEGO MAJA

Zanim przeczytasz

- W jaki sposób można okazywać miłość do ojczyzny?

Stanisław Aleksandrzak

Rocznica

Trzeci Maja radością wiosenną
wszystkich ludzi dziś w Polsce powitał,
Sztandarami biało-czerwonymi
umaiła się Rzeczpospolita.

Umaiły się też pierwszym kwieciem
łąki, pola i w ogrodach drzewa,
Maj się pieśnią zwycięskiej wiosny
zgodnym chórem z ludzi rozśpiewał.

Rozpłynęła się już pieśń radosna
głośnym echem po ojczystym kraju
– Witaj, witaj, Majowa Rocznico,
pamiętny Trzeci Maju.

Konstytucja 3 maja

W XVIII wieku Rzeczpospolita przeżywała kryzys. Sąsiadujące z nią Rosja, Austria i Prusy zaczęły zagrażać jej bezpieczeństwu. Aby ratować kraj, król Stanisław August Poniatowski z grupą patriotów przyczynili się do uchwalenia w 1791 roku konstytucji. Zapisane w niej ustawy były bardzo nowoczesne i dawały nadzieję na wzmocnienie państwa polskiego. Była to pierwsza konstytucja w Europie i druga – po amerykańskiej – na świecie.

Po przeczytaniu

1. Jaki nastrój panuje w wierszu? Znajdź fragmenty tekstu, które na to wskazują.
2. Co oznaczają słowa: *Sztandarami biało-czerwonymi / umaiła się Rzeczpospolita*? W jakim celu podmiot liryczny posłużył się tą przenośnią?
3. Jak współcześnie Polacy obchodzą Święto Narodowe Trzeciego Maja?

26
MAJA
DZIEŃ MATKI

PORTRET MAMY

Zanim przeczytasz

- Zastanów się, czego życzysz swojej mamie z okazji Dnia Matki.

Tadeusz Konwicki

Zwierzoczłekoupiór

Fragmenty

Moja mama ma złote włosy. Wiem, że to banalne, ale tak naprawdę jest i na to nie ma rady. Po prostu mają kolor złota, to znaczy są ciemnożółte, a nawet może brązowożółte, taką mocną zawiesistą żółtością, w której mieni się czerwień. Zresztą pewnie każdy włos jest trochę inny, bo czasem ukradkiem znajduję i bardzo ciemne, i takie sobie średnie, i inne, zupełnie prawie przezroczyste. Ale w sumie **są naprawdę bez żadnego bujania piękne**. Trzeba dodać, że one się trochę kręcą albo może falują, a teraz są modne na nieszczęście zupełnie proste. Więc mama prostuje na lokówkach i często się złości. [...]

Twarzy to **aż się boję opisywać**. Bo **chciałbym, żebyście rzeczywiście uwierzyli**. Twarz moja mama ma podłużną, ale nie za bardzo. Bardzo ładne czoło, bez jednej zmarszczki. No, może trochę przesadziłem. Jakaś malutka, nieznaczna zmarszczka może się pokazać, ale chyba tylko od śmiechu. Każdy przecież, kto się śmieje, musi się odrobinę zmarszczyć. Potem są oczy, zwykle niebieskie i tak jakoś czyste, no po prostu zwykle i dosłownie czyste, a czasami trochę zielonkawe, a nieraz to nawet jakby nakrapiane takimi sepiowymi[1], prawie przezroczystymi plamkami. Oczywiście pomiędzy oczami jest nos. Prościutki, nieduży, ale, żeby było ładniej i śmieszniej, na końcu troszeczkę, odrobinkę zadarty. Później są usta, bardzo ruchliwe, ciągle ukazujące wesołe zęby, no po prostu takie usta, jakby mama coś niezwykle smacznego niedawno zjadła, jakieś kruche ciasteczko albo malutki miętowy cukierek.

[1] *Sepiowe* – w kolorze ciemnobrunatnym.

Po przeczytaniu

1. W jaki sposób narrator postrzega swoją mamę? O czym to świadczy?
2. Odczytaj wyróżnione fragmenty tekstu. Co narrator chciał wyrazić za pomocą tych słów? Jak myślisz, czy mu się to udało? Uzasadnij swoje zdanie.
3. Opisz twarz swojej mamy lub innej bliskiej Ci osoby. Użyj porównań.

ELEMENTY UTWORU

NARRATOR
– postać, która opowiada o wydarzeniach na przykład w opowiadaniu czy powieści. Może brać udział w opisywanych wydarzeniach lub w nich nie uczestniczyć. Aby określić, kim jest narrator, należy zwrócić uwagę na to, w jaki sposób przedstawia on swoje myśli i przeżycia oraz jak zwracają się do niego inne postacie.

Osoba, która napisała książkę, to jej **AUTOR**.

Narrator tekstu opowiada o wydarzeniach, w których uczestniczy. Jest jednocześnie bohaterem. Tekst zawiera informacje na jego temat.

W tym domu urodziłem się ja, w dwa lata po mnie – Anetka.

Ojciec jest leśniczym, matka prowadzi w pobliskim miasteczku bibliotekę.

Jan Edward Kucharski,
„Moja babcia czarownica" (fragment)

Narrator nie uczestniczy w opisanych wydarzeniach. Przygląda się bohaterom, jakby stojąc z boku. Nie wiadomo, kim jest, jak wygląda – nie ujawnia się.

Było już jasno. Za oknem w ogrodzie krzyczały ptaki. Zuzia, przeciągając się, zerknęła na budzik. Dochodziła szósta. Wyłączyła budzik, bo była pewna, że już nie zaśnie.

Ewa Nowak, „Cztery łzy" (fragment)

BOHATER
– postać, która występuje w utworze literackim i bierze udział w opisywanych wydarzeniach.

GŁÓWNY (PIERWSZOPLANOWY)
– postać, której działania i przeżycia są w utworze najważniejsze – mają decydujący wpływ na rozwój akcji.

W micie o Heraklesie bohaterem pierwszoplanowym jest Herakles.

DRUGOPLANOWY
– postać, która jest związana z bohaterami pierwszoplanowymi, ale jej wpływ na przebieg wydarzeń jest mniej znaczący.

W micie o Heraklesie bohaterem drugoplanowym jest król Eurysteus, który zleca herosowi 12 prac.

AKCJA
– układ zdarzeń, sytuacji i działań bohaterów, które rozwijają się w czasie i zmierzają do określonego celu.

Tu wasz radiowęzeł! Wita was Didżej Koniu! Dzisiaj Dzień Kobiet i choćby na całym świecie pozostał jeden sprawny mikrofon, i tak bym się do niego dorwał, żeby wam, drogie koleżanki i szanowne panie, złożyć najserdeczniejsze życzenia.

Paweł Beręsewicz,
„Wszystkie lajki Marczuka" (fragment)

– Zaraz spadnę – powiedziałem.

– Wcale nie spadniesz – odparła pani. – Poradzisz sobie bez problemu.

– Możemy się założyć! – zaproponowałem.

– Nie, teraz idziesz – powiedziała pani głosem nieznoszącym sprzeciwu.

Ulf Stark, „Magiczne tenisówki mojego przyjaciela Percy'ego" [czytaj: persjego] (fragment)

MONOLOG
– wypowiedź jednej osoby kierowana do siebie samej albo do milczącego odbiorcy – widza, słuchacza lub czytelnika.

DIALOG
– rozmowa co najmniej dwóch osób na określony temat. Najczęściej nazywa się tak rozmowę bohaterów utworu literackiego, sztuki teatralnej, filmu.

PROZATORSKIEGO

ŚWIAT PRZEDSTAWIONY
– czas i miejsce akcji, bohaterowie, przebieg wydarzeń.

WĄTEK
– ciąg powiązanych ze sobą zdarzeń, obejmuje dzieje jednej lub więcej postaci.

PUENTA
– wyraziste, często zaskakujące zakończenie utworu.

PUNKT KULMINACYJNY
– w utworze moment najwyższego napięcia, w którym rozstrzygają się losy bohaterów.

TEKSTY PROZATORSKIE

POWIEŚĆ
– dłuższy utwór napisany prozą (czyli bez podziału na wersy i strofy), w którym o dziejach i przeżyciach bohaterów opowiada **NARRATOR**.

POWIEŚĆ FANTASY
– przedstawia wydarzenia rozgrywające się w świecie fantastycznym, w którym rządzi magia, występują baśniowe postacie, na przykład elfy, karły, krasnale, driady, oraz miejsca, przedmioty i wydarzenia. Bohaterowie powieści fantasy walczą ze złem, stojąc na straży dobra.

John Ronald Reuel Tolkien [czytaj: dżon ronald rjuel tolkin], „Hobbit, czyli tam i z powrotem”

DZIENNIK
– osobiste notatki autora, które najczęściej dotyczą ważnych dla niego wydarzeń, myśli i przeżyć. Wpisy są dokonywane codziennie i poprzedzone dokładnymi datami.

Martyna Wojciechowska, „Przesunąć horyzont”

OPOWIADANIE
– krótki utwór przedstawiający zazwyczaj niewiele wydarzeń. O zdarzeniach mówi narrator, który prezentuje je zwykle zgodnie z kolejnością występowania. Opowiadanie może również zawierać opisy przedmiotów, miejsc i postaci oraz przemyślenia bohaterów.

René Goscinny [czytaj: rene gos-ini], Jean-Jacques Sempé [czytaj: żan żak sempe], „Mikołajek”

NOWELA
– krótki, zwięzły jednowątkowy utwór pisany prozą, z wyraźnie zaznaczonym punktem kulminacyjnym i zakończony puentą. W noweli istotną rolę odgrywa na przykład wybrana postać lub dany przedmiot.

Bolesław Prus, „Katarynka”

LEGENDA

– opowieść ludowa przekazywana z pokolenia na pokolenie, zawierająca elementy realistyczne oraz fantastyczne. Dotyczy ona historycznych miejsc, osób lub zdarzeń. Tematem legend mogą być na przykład początki państw i miast oraz pochodzenie zjawisk przyrody.

Magdalena Grądzka, „Legenda o Lechu, Czechu i Rusie"

MIT

– opowieść fantastyczna dotycząca bardzo odległej przeszłości. Wyraża on wierzenia, wyobrażenia i doświadczenia danej społeczności, na przykład Greków, Rzymian, Słowian i Egipcjan. Mity opowiadają między innymi o: powstaniu świata i człowieka, życiu i czynach bogów oraz bohaterów, walce dobra ze złem, pochodzeniu zjawisk przyrodniczych, takich jak burza, tęcza czy wiatr, źródłach zwyczajów i zachowań (mity tłumaczą na przykład, skąd się wzięła tradycja obchodzenia urodzin).
Opowieści te przekazywano sobie ustnie z pokolenia na pokolenie, dopiero z czasem były one zapisywane przez różnych autorów – dlatego często istnieją różne wersje tego samego mitu. Zbiór mitów jednego ludu nazywamy **MITOLOGIĄ**.

Mit o Syzyfie, o Heraklesie

I KULTUROWE

BAŚŃ

– opowieść o niezwykłych, fantastycznych bohaterach i zdarzeniach, rozgrywająca się w bliżej nieokreślonym miejscu i czasie. Kończy się ona zwykle zwycięstwem dobra nad złem.

W baśniach występują między innymi księżniczki, rycerze, smoki, wróżki, skrzaty, czarownice i mówiące zwierzęta. W utworach tych często pojawiają się również magiczne przedmioty, na przykład latający kufer, czarodziejska różdżka, zaczarowany młynek.

Charles Perrault [czytaj: szarl pero], „Kopciuszek"

TEKSTY INNE NIŻ LITERACKIE

TEKST INFORMACYJNY

– przekazuje wiedzę na określony temat. Jest zwięzły, rzeczowy i podaje fakty, informacje zgodne z prawdą. Zwykle nie zawiera komentarzy ani opinii autora. Przykładem tekstu informacyjnego jest hasło w encyklopedii. Tego rodzaju teksty należy odróżniać od **tekstów literackich**, których zadaniem jest przede wszystkim oddziaływanie na wyobraźnię i uczucia odbiorcy.

TEKST PUBLICYSTYCZNY

– pojawia się w prasie, radiu, telewizji i internecie. Dotyczy aktualnych wydarzeń. Może poruszać różnorodne tematy – społeczne, polityczne, gospodarcze, sportowe, kulturalne, naukowe. Przekazuje informacje i kształtuje opinie odbiorców – zawiera komentarz. Do wypowiedzi publicystycznych zalicza się między innymi artykuł, reportaż i wywiad.

TEKST REKLAMOWY

– ma na celu nakłonienie kogoś do kupna danego produktu lub skorzystania z usługi, na przykład zakupu samochodu czy wyjazdu na wycieczkę. Odwołuje się do potrzeb odbiorców, dlatego często można w nim spotkać słowa: *nowość*, *promocja*, *gratis*, *niższa cena*, *lepiej*, *taniej*, *więcej*. Zwykle przyciąga uwagę zaskakującym, oryginalnym hasłem, które podkreśla wyjątkowość produktu.

WIERSZ

PODMIOT LIRYCZNY
– osoba mówiąca w wierszu, która wyraża w utworze swoje uczucia, przeżycia, przemyślenia i poglądy.

ADRESAT
– osoba, do której jest skierowany utwór. Może nim być także przedmiot, zjawisko czy pojęcie. Podmiot liryczny kieruje do adresata swoje słowa, dzieli się z nim przemyśleniami i uczuciami.

NASTRÓJ UTWORU
– uczucia i wrażenia, które towarzyszą osobie mówiącej w wierszu.

REFREN
– część tekstu powtarzająca się w utworze. Składa się zazwyczaj z kilku wersów i występuje najczęściej w piosenkach.

Witajcie! W naszej bajce,
Słoń zagra na fujarce,
Pinokio nam zaśpiewa,
Zatańczą wkoło drzewa.

Krzysztof Gradowski, refren w piosence z filmu „Akademia pana Kleksa”

WERS
– jedna linijka tekstu.

STROFA
– kilka wersów wiersza, które tworzą odrębną całość.

Wiewiórka lubi jesień,
bo jesienią wiewiórczo w lesie.

Rude są buki na pagórkach.
Rude trawy zeschnięte w dolinach.
Rude są orzeszki na leszczynach.
Cały las – to jedna ruda wiewiórka.

Wiewiórki lubią jesienie,
bo same są jak rude płomienie.

Joanna Kulmowa, „Wiewiórki jesienią”

blady jak ściana, usta jakby maliny, piłka niby słońce, twardy niczym głaz

PORÓWNANIE
– zestawienie jednego zjawiska z innym pod pewnym względem podobnym. Celem porównania jest uwydatnienie cechy opisywanego obiektu. Obie części porównania są zwykle połączone słowami: *jak*, *jakby*, *niby*, *niczym*.

EPITET
– wyraz, który w tekście literackim jest określeniem rzeczownika. Zwykle uwydatnia on cechy lub właściwości opisywanych osób, przedmiotów, zwierząt, roślin i zjawisk. Dzięki niemu odbiorca łatwiej może sobie wyobrazić przedstawiane sytuacje.

Czary-mary, ***dziwna*** *moc,*
Tajna *siła,* ***gwiezdna*** *noc,*
Łyk fantazji, łyżka snu,
Wyobraźni przekręć klucz.

Jacek Cygan, „Kto przygód zna smak” (fragment)

Jak wesoły milion drobnych, wilgnych muszek, (12)
Jakby z worków szarych mokry, mżący maczek, (12)
Sypie się i skacze dżdżu wodnisty puszek, (12)
Rośny pył jesienny, siwy kapuśniaczek. (12)

Julian Tuwim, „Kapuśniaczek” (fragment)

RYTM
– regularne powtarzanie się różnych elementów w wierszu, na przykład jednakowej liczby sylab w kolejnych wersach.

ŚRODKI WYRAZU

RYM
– podobnie lub jednakowo brzmiące końcowe części wyrazów. Występują one najczęściej na końcu wersów.

RYMY NIEDOKŁADNE
– polegają na powtórzeniu podobnie brzmiących głosek w zakończeniach wyrazów.

*Tylko zamknij oczy, myśli puść na wi**at**r,*
*Zaraz cię zaskoczy przygód pełen świ**at**.*
*Poznasz tajemnice o tym, że fantazji drzw**i***
*Każdy ma w swej głowie... Swoje uchyl m**i**.*

Jacek Cygan, „Kto przygód zna smak” (fragment)

RYMY DOKŁADNE
– występują, gdy w zakończeniu wyrazów pojawiają się identyczne głoski.

*Z anten swej pajęczyny obwieścił or**ędzie**,*
*Że zmienił się i odtąd much zjadać nie b**ędzie**.*

Jan Brzechwa, „Pająk i muchy” (fragment)

W TEKŚCIE

PYTANIE RETORYCZNE
– pytanie pozorne, na które nie oczekuje się odpowiedzi lub na które odpowiedź jest oczywista. Zadaje się je między innymi po to, aby skłonić odbiorcę do refleksji, przemyśleń na temat pewnych spraw.

Miast siedem stało.
Czy na pewno?
Stać wiecznie chciało.
Gdzie dowody?

Wisława Szymborska, „Atlantyda” (fragment)

UOSOBIENIE
– polega na nadaniu przedmiotom, pojęciom i zjawiskom przyrody cech ludzkich.

Tu ***śpiewała lipowa kołyska****.*

Wanda Chotomska, „Muzyka Pana Chopina” (fragment)

OŻYWIENIE
– polega na nadaniu przedmiotom, pojęciom i zjawiskom cech istot żywych.

kamień patrzy, słońce śpi

PRZENOŚNIA (METAFORA)
– środek wyrazu polegający na takim zestawieniu słów, w którym zyskują one dodatkowe znaczenia. Nie można jej tłumaczyć dosłownie – sens wynika z połączenia lub przenikania się znaczeń poszczególnych słów.

[...] *dlaczego* ***lodowate*** *jest czasem* ***spojrzenie****?*

Roman Pisarski, „Przenośnie” (fragment)

ZDROBNIENIE
– wyrazy, które wskazują na niewielkie rozmiary obiektów lub służą nadaniu wypowiedzi pieszczotliwego bądź żartobliwego charakteru.

Mówiono o nich, że gdy znaleźli ***orzeszek****,* ***Ziarnko*** *dzielili na dwoje* [...].

Adam Mickiewicz, „Przyjaciele” (fragment)

ZGRUBIENIE
– wyrazy sygnalizujące nadmierną wielkość przedmiotu, zjawiska lub osoby. Często mają żartobliwy albo pogardliwy charakter.

Brody ich długie, kręcone ***wąsiska*** [...].

Adam Mickiewicz, „Powrót taty” (fragment)

Nowa wiadomość

adaptacja 291
akcja 106

bohaterowie
drugoplanowi 297
główni (pierwszoplanowi) 297

dedykacja 113
dziennik 303

koncerty 314

magazyny radiowe 314
mit 205
mitologia 205

nowela 258

powieść 106
fantasy 297
programy muzyczne 314
przenośnia (metafora) 63
puenta 258
punkt kulminacyjny 258
pytanie retoryczne 201

reportaże radiowe 314
rymy
dokładne 287
niedokładne 287

serwisy informacyjne 314
słuchowiska 314

świat przedstawiony 106

tekst
informacyjny 30
publicystyczny 116
reklamowy 94

uosobienie 160

wątek 106
wywiady 314

Przypomnienie

baśń 252
bohater 35

epitet 109

legenda 151

narrator 18

opowiadanie 34

podmiot liryczny 11
porównanie 11

rym 13

Notki biograficzne

Chotomska Wanda 159

Dąbrowska Maria 181

Lewis Clive Staples 292

Miłosz Czesław 109
Molnár Ferenc 100

Pisarski Roman 61
Prus Bolesław 253

Różewicz Tadeusz 264

Słowacki Juliusz 161
Szymborska Wisława 200

Twain Mark 304

	Imię i nazwisko	Klasa	Rok szkolny
1.	.....	.....	.....
2.	.....	.....	.....
3.	.....	.....	.....

Wykaz źródeł tekstów:

Aleksandrzak Stanisław, *Rocznica* [w:] Krystyna Lenkiewicz, *Wybór wierszy okolicznościowych dla klas I–III*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994; Bahdaj Adam, *Wakacje z duchami*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2010; Bąkiewicz Grażyna, *Mówcie mi Bezprym*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2017; Beręsewicz Paweł, *Czy wojna jest dla dziewczyn?*, Muzeum Powstania Warszawskiego – Wydawnictwo Literatura, Warszawa–Łódź 2010; Beręsewicz Paweł, *Wszystkie lajki Marczuka*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2012; Brzechwa Jan, *Pająk i muchy* [w:] tegoż, *Brzechwa dzieciom. Dzieła wszystkie. Wiersze*, wstęp Grzegorz Leszczyński, Nasza Księgarnia, Warszawa 2016; Burtt Ben, *Star Wars. Słowniczek najpopularniejszych zwrotów w językach „Gwiezdnych wojen"*, tłum. Andrzej Syrzycki, Wydawnictwo Amber, Warszawa 2002; Cesarz Wojciech, *Sztuka programowania* [w:] *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*, red. Dorota Koman, Prószyński Media Sp. z o.o., Fundacja „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom", Warszawa 2016; Chotomska Wanda, *Muzyka Pana Chopina*, Wydawnictwo Literatura, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, Łódź–Warszawa 2010; Cygan Jacek, *Kto przygód zna smak* [w:] *O dwóch takich, co ukradli księżyc*, cz. 2, PolJazz, Warszawa 1988; Czarkowska Iwona, *Duchy ze Wzgórza Rabowników*, Wydawnictwo Telbit, Warszawa 2011; Dąbrowska Maria, *Marcin Kozera* [w:] tejże, *Marcin Kozera i inne opowiadania*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1994; Dzienkiewicz Marta, *Jan z Kolna – żeglarz, który ponoć dotarł do Ameryki wcześniej niż Kolumb* [w:] tejże, *Pionierzy, czyli poczet niewiarygodnie pracowitych Polaków*, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2013; Dzikowski Krzysztof, *Dzień jeden w roku* [w:] Marek Gaszyński, *Czerwone Gitary. Nie spoczniemy... Czterdziestolecie zespołu 1965–2005*, Prószyński i Spółka, Warszawa 2005; Ende Michael, *Nie kończąca się historia*, tłum. Sławomir Błaut, Wydawnictwo Siedmioróg, Wrocław 2001; Eting Mark, *Czy snickers wygra z twoim głodem?* [w:] *Antologia literatury nastolatków*, red. Renata Bućko, Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, Gdańsk 1997; Favilli Elena, Cavallo Francesca, *Brenda Chapman* [w:] tychże, *Opowieści na dobranoc dla młodych buntowniczek. 100 historii niezwykłych kobiet*, tłum. Ewa Borówka, Wydawnictwo Debit, Katowice 2017; Ficowski Jerzy, *Kwiaty dla nauczycieli* [w:] Krystyna Lenkiewicz, *Wybór wierszy okolicznościowych dla klas I–III*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994; Gałczyński Konstanty Ildefons, *Wróbla Wielkanoc* [w:] tegoż, *Poezje*, t. 1, Czytelnik, Warszawa 1975; Gawryluk Barbara, *Dziewczynka z fotografii*, Akapit Press, Łódź 2012; Gellner Dorota, *W lesie* [w:] tejże, *Z igły widły*, Książka i Wiedza, Warszawa 1989; Gradowski Krzysztof, refren w piosence z filmu *Akademia pana Kleksa*, Polton, Warszawa 1983; hasło *Andrzej Wajda* [w:] https://pl.wikipedia.org/wiki [dostęp: 23.04.2018]; hasło lis [w:] https://encyklopedia.pwn.pl [dostęp: 23.04.2018]; hasło *niebo*, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*, oprac. Anna Kłosińska, Elżbieta Sobol, *Anna Stankiewicz*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009; Januszewska Hanna, *Lwy*, „Płomyczek" 1988, nr 17; Jarco Magdalena, *Przysłowiowa Polska*, „Wprost" 2000, nr 25; Kamykowski Łukasz, *Prawdziwa opowieść o Królu Kraku i Królewnie Wandzie (wraz ze Smokiem i towarzyszącymi osobami)*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2002; Kasdepke Grzegorz, *Co to znaczy... czyli 101 zabawnych historyjek, które pozwolą zrozumieć znaczenie niektórych powiedzeń*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2008; Kasdepke Grzegorz, *Mit o Dedalu i Ikarze* [w:] tegoż, Zeus & Spółka. *Mity dla dzieci*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2011; Kirschner David, Casci David, *The Pagemaster. Baśń*, tłum. Bartłomiej Zborski, Wydawnictwo Geminis, Warszawa 1995; Komornicka Anna M., *Mit o Tezeuszu i Ariadnie* [w:] tejże, *Nić Ariadny, czyli po nitce do kłębka*, Wydawnictwo Radia i Telewizji, Warszawa 1989; Konwicki Tadeusz, *Zwierzoczłekoupiór*, Czytelnik, Warszawa 1982; Kosmowska Barbara, Grzegorz Kasdepke, *Wielki wybuch, czyli K. kontra K.*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2017; Kucharski Jan Edward, *Moja babcia czarownica*, Czytelnik, Warszawa 1980; Kulmowa Joanna, *Co to jest radość?*, „Świerszczyk" 2001, nr 10 (2543); Kulmowa Joanna, *Wiewiórki jesienią* [w:] tejże, *Kolory*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2014; Lewis Clive Staples, *Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa*, tłum. Andrzej Polkowski, Media Rodzina, Poznań 2005; Little Jody J., *Dziesiąty poziom* [w:] *Dziesiąty poziom. 12 opowiadań o przyjaźni*, tłum. Magdalena Zamora, oprac. Diane M. Lynch, *Edycja Świętego Pawła*, Częstochowa 2012, Copyright©2009, Daughters of St. Paul; Markowska Wanda, *Mit o Syzyfie* [w:] tejże, *Mity Greków i Rzymian*, Iskry, Warszawa 2002; Michalski Krzysztof, *Kot Dobrosław*, Kot Elżbieta, Kozak Magdalena, *O autorytecie. W poszukiwaniu punktu odniesienia*, red. Ks. Jarosław Jagiełło, Wydawnictwo Znak, Kraków 2008; Mickiewicz Adam, *Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, oprac. Stanisław Pigoń, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2012; Mickiewicz Adam, *Powrót taty* [w:] tegoż, *Wiersze*, Czytelnik, Warszawa 1975; Mickiewicz Adam, *Przyjaciele* [w:] tegoż, *Wiersze*, Czytelnik, Warszawa 1975; Miłosz Czesław, *Ojciec w bibliotece* [w:] tegoż, *Wiersze*, Wydawnictwo Literackie, Kraków–Wrocław 1985; Minkowski Aleksander, *Gruby*, Siedmioróg, Wrocław 2012; Molnár Ferenc, *Chłopcy z Placu Broni*, tłum. Tadeusz Olszański, Nasza Księgarnia, Warszawa 2017; Nowak Ewa, *Cztery łzy*, Egmont Polska, Warszawa 2004; Onichimowska Anna, *Najwyższa góra świata*, Wydawnictwo Hubert, Warszawa 2001; Orłoń Marian, *O Wandzie, co nie chciała Niemca* [w:] *Podania. Legendy. Baśnie polskie*, wyb. Anna Sójka, Podsiedlik–Raniowski i Spółka, Poznań 1997; Parandowski Jan, *Mit o Demeter i Persefonie* [w:] tegoż, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Czytelnik, Warszawa 1978; Parandowski Jan, *Mit o Heraklesie* [w:] tegoż, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Czytelnik, Warszawa 1978; Pawlikowska Beata, *Blondynka u szamana. Magiczna wyprawa do świata amazońskich Indian, Na krańce świata*. National Geographic Society, Warszawa 2005; Pennypacker Sara, *Pax*, tłum. Dorota Dziewońska, Wydawnictwo IUVI, Kraków 2016; Perrault Charles, *Knyps z Czubkiem* [w:] tegoż, *Bajki*, oprac. Hanna Januszewska, Nasza Księgarnia, Warszawa 1988; *Pisać zaczynam wcześnie rano...* – wywiad z Andrzejem Maleszką, „Victor Junior" 2017, nr 24; Pisarski Roman, *Przenośnie* [w:] Krystyna Lenkiewicz, *Wybór wierszy okolicznościowych dla klas I–III*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994; Prus Bolesław, *Katarynka* [w:] *Arcydzieła nowelistyki pozytywizmu*, wyb. i posłowie Edward Pieścikowski, Glob, Szczecin 1989; Rejch Anita, *Mit o powstaniu świata* [w:] tejże, *Mity greckie. Baśnie starożytnych*, Papilon, Warszawa 2007; Różewicz Tadeusz, *Przepaść* [w:] tegoż, *Poezja*, t. 1 [Niepokój. Wiersze z lat 1945–1946], Wydawnictwo Literackie, Kraków 1988; Schnabel Ulrich, *Zarażeni emocjami*, charaktery.eu [dostęp: 23.04.2018]; Słowacki Juliusz, *W pamiętniku Zofii Bobrówny* [w:] tegoż, *Wiersze*, wstęp i oprac. Jacek Brzozowski, *Zbigniew Przychodniak*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2013; *Słownik kultury antycznej. Grecja. Rzym*, red. Lidia Winniczuk, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1988; Stark Ulf, *Czy umiesz gwizdać, Joanno?*, tłum. Katarzyna Skalska, *Zakamarki*, Poznań 2008; Stark Ulf, *Magiczne tenisówki mojego przyjaciela Percy'ego*, tłum. Katarzyna Skalska, *Zakamarki*, Poznań 2011; Stenka Barbara, *Masło przygodowe*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2012; Suchecka Justyna, *20 najbardziej wpływowych nastolatków*, „Duży Format", dodatek do „Gazety Wyborczej", 4 grudnia 2014 r.; Szymborska Wisława, *Atlantyda* [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Wydawnictwo a5, Kraków 2010; Szypowska Irena, *Do Młodego Czytelnika* [w:] *Wiersze dla 12-latków. Ogród przedziwny*, wyb. i oprac. Irena Szypowska, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1995; Tuwim Julian, *Kapuśniaczek* [w:] tegoż, *Wiersze dla dzieci*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1969; Twain Mark, *Przygody Tomka Sawyera*, tłum. Marceli Tarnowski, Siedmioróg, Wrocław 1996; Twardowski Jan, *Ręce* [w:] tegoż, *Jak tęcza co sobą nie zajmuje miejsca. Wybór wierszy*, wyb. i oprac. Aleksandra Iwanowska, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2004; *Wikipedia w pigułce. To, co warto wiedzieć o wolnej encyklopedii*, www.komputerswiat.pl [dostęp: 23.04.2018]; Wojciechowska Martyna, *Przesunąć horyzont*, National Geographic Society, Warszawa 2010; Zielińska Hanna, *Mój kumpel*, „Świerszczyk" 2001, nr 5; Żółtowska-Darska Yvette, *Lewy. Chłopak, który zachwycił świat*, Burda Publishing Polska Sp. z o.o., Warszawa 2016.

NOWE
Słowa na start!

nowa era | neon

Mówię i piszę poprawnie!

Aby Twoja wypowiedź nikogo nie wprowadziła w błąd, zwróć uwagę na to, czy stawiasz przecinek we właściwym miejscu. Pamiętaj również o poprawnym posługiwaniu się wielkimi i małymi literami.

Przecinek ma znaczenie.

Kiedy weszliśmy, na stół podano pierwsze danie.

Kiedy weszliśmy na stół, podano pierwsze danie.

Mała litera – wielka różnica.

Dobrze mi zrobi urlop po dwóch tygodniach pod ziemią.

Drodzy pasażerowie, właśnie przelatujemy nad Ziemią.

Nowa Era Sp. z o.o.
www.nowaera.pl nowaera@nowaera.pl
Centrum Kontaktu: 58 721 48 00

ISBN 978-83-267-4988-9